

Vatra veche

Vatra veche

3

Lunar de cultură * Serie veche nouă* Anul III, nr. 3(25), martie 2011 *ISSN 2066-0952

VATRA, Foaie ilustrată pentru familie (1894) *Fondatori I.Slavici, I.L. Caragiale, G. Coșbuc
VATRA, 1971 *Redactor-șef fondator Romulus Guga* VATRA VECHE, 2009, Redactor-șef Nicolae Băciut

Ansamblul sculptural „In memoriam – Oarba de Mureș”, Gheorghe Mureșan, „Icar”

Antologie *Vatra veche*

Iisus în celulă

Azi noapte Iisus mi-a intrat în celulă.
O, ce trist și ce-nalt părea Crist !
Luna venea după El, în celulă,
și-L făcea mai înalt și mai trist.

Măinile Lui păreau crini pe morminte,
ochii adânci ca niște păduri.
Luna-L bătea cu argint pe vestminte
argintându-I pe mâini vechi spărturi.

Uimit am sărit de sub pătura sură :
- De unde vii, Doamne, din ce veac ?

Iisus a dus lin un deget la gură
și mi-a făcut semn ca să tac.

S-a așezat lângă mine pe rogojină :
- Pune-mi pe răni mâna ta !
Pe glezne-avea urme de cuie și rugină,
parcă purtase lanțuri cândva.

Oftând, și-a întins truditele oase
pe rogojina mea cu libărci.
Luna lumina, dar zăbrelele groase
lungeau pe zăpada Lui, vârgi.

Părea celula munte, părea căpătână
și mișunau păduchi și guzgani.
Am simțit cum îmi cade capul pe mână
și-am adormit o mie de ani...

Când m-am deșteptat din afunda genună,
miroseau paiele a trandafiri.
Eram în celulă și era lună,
numai Iisus nu era nicăieri...

Am întins brațele, nimeni, tăcere.
Am întrebat zidul : niciun răspuns !
Doar razele reci, ascuțite-n unghere,
cu sulița lor m-au străpuns...

- Unde ești, Doamne ? Am urlat la zăbrele.
Din lună venea fum de cățui...
M-am pipăit... și pe mâinile mele,
am găsit urmele cuielor Lui.

RADU GYR

Antologie Vatra veche. Isus în celulă, de Radu Gyr/1
 11.000=121, de Nicolae Băciut/2
 Anchetă literară. În dezbatere: Marian Popa, Istoria literaturii române de azi pe mâine, de Vasile Andru. Participă Luca Pițu, Mirela Roznoveanu, Theodor Damian, Puși Dinulescu/3
 Vatra veche dialog cu Ștefan Cazimir, de Rodica Lăzărescu/10
 Emoția intelectuală a artei, de George Popa/12
 Dulcea povară a biografiei. Hortensia Papadat Bengescu și Simone de Beauvoir (II), de Carmen Ardelean/15
 Vasile Voiculescu – poet religios, (I), de Cosette Herța/18
 Ioan Alexandru – *Imnele bucuriei*, la o nouă lectură (I), de Aurel Hancu/21
 Enciclopedia zmeilor (Mircea Cărtărescu) (I), de Adela Lungu Schindler/23
 El. Farago, o poezie cu viață de roman și subiect de dramă, de George Baciu/25
 Direcția nouă. Nevoia de o singură carte, de Elena M. Cîmpan/27
 Poeme de Mihaela Hubali/28
 Cronica literară. Geografia absenței (E. Dorcescu), de C.Stancu/29
 Un altfel de roman (Daniel Drăgan), de A.I.Brumar/30
 Gândul care unește (Elena M. Cîmpan), de Menuț Maximilian/31
 Umbra și fumul (Dumitru Toma), de Dumitru Velea/33
 Poezie și profetie (Adrian Botez), de Ionel Necula/35
 Profetul din propria inimă (Adrian Botez), de Ionuț Caragea/35
 Poezia reflexivă (Nadia Cellia Pop), de A.I.Brumar/36
 Kosova literară (Monica Mureșan), de Lucian Gruia/37
 Lectura ca viață (Ilie Bucur) de Nicolae Băciut/38
 Poeme de Lazăr Lădăriu/39
 Poeme de Ion Scrobete/40
 Dialoguri despre C.Noica cu Alexandra Wilson-Noica (III), de Carmen Tania Grigore/41
 Prietenii mei internauți, Camelia Tripon, rubrică de Mariana Cristescu/42
 Universul Gramatopol. Să nu-l dăm uitării, de acad. Solomon Marcus/43
 Poeme de Horațiu Stamatin/44
 Documentele continuității. Crucea e calea spre o viață nouă, de prot.pr. Gh.N. Șincan/45
 Mitropolitul cărturar ÎPS Bartolomeu Anania, de Nicolae Băciut/46
 „...să mă uit la soare”, de Valentin Marica/46
 Historia magistra vitae (Lazăr Lădăriu, Mariana Cristescu), de Nicolae Băciut/47
 Istoric de niciun ban și alții la fel (IV), de Cașin Popescu/48
 Mitul jertfei, de Lucreția Bogdan/49
 Preparandia, de Iulian Dămăcuș/51
 Lacrimile, roua fericirii (pr. Matei Popovici), de Persida Rugu/52
 Starea prozei. Întoarcerea, de Geo Constantinescu/54
 Poeme de Ștefan Ciobanu/55
 Poeme de Mariana Floarea/56
 Nürnbergul și poveștile sale, dialog cu Elena Cesar von Sachse, de Liliana Moldovan/57
 Psalmi, de Vasile Zetu/59
 Dulcea harababură. Satul planetar, de Cleopatra Lorințiu/60
 Biblioteca Babel. Poeme de Maria Olteanu/61
 Încercări de străpungere a tăcerii gândului (VII), de Elena Neagoe/62
 Titus Suci, Gara dintre castani ... (II), de Vasile Bogdan/64
 Literatură și film. Ce făcea Renée în momentul morții, de Alexandru Jurcan/65
 Hikuuri de Puiu Bobeliță Cislău/66
 Poem de Răzvan Ducan/66
 Amarnica mea bucurie. Tratat de singurătate, de Cezarina Adamescu/67
 Mapamond. Un român în India. File de Jurnal (X), de Ovidiu Ivancu/68
 Vilanele indiene.Shuddhananda Bharati, în românește de Ion Roșioru/69
 Starea prozei.La cules de rodii în cartierul Rahova 28, de Anni Lorei Mainka/70
 Iarna în Florida, de Elena Buică/71
 Cu Mariana Gorczyca, despre Viața ca un marș, de Rodica Lăzărescu/72
 Nu s-a deschis parașuta, de George Anca/74
 Starea prozei. Podul din Praga, de Corina Lucia Costea/75
 Spray cu aloe vera, de Maria Tirenescu/76
 Post restant, de Rodica Lăzărescu, Carmen Dima/77
 Lidia Kulikovski, la ceas aniversar, de M. Avram, V. Marica, L.Moldovan/78
 Oameni de lângă noi (Cezarina Adamescu), de Constanța Abălașei-Donosă/79
 Pamflet, de Hydra N. T./79
 Șevalet. Anca Bulgaru, de Gh.A.Stroia/80
 Mai viu ca oricând (Grigore Vieru), de Claudia Șatravca/82
 Curier/83
 Epigrame de Vasile Larco/84
 Asterisc. Mon(t)parnas pentru o zi, de Carmen Ardelean/85
 Revista revistelor/85
 Ansamblul sculptural „In memoriam – Oarba de Mureș”/86
 Poveste de pescuit vise, de Nicolae Bălașa/88

11.000 = 121

Cele două cifre, paradoxal, sunt egale în logica sacrificiului și recunoștinței. Sunt egale doar la Oarba de Mureș, acolo unde, în toamna lui 1944 au căzut 11.000 eroi, și unde, între 1985 și 1996 s-au realizat 110 lucrări de artă, sculpturi în piatră, și unde vor mai fi amplasate 11 lucrări, astfel ca omagiul, recunoștința aduse pentru sacrificiul ostașilor români la finele celui de-al Doilea Război Mondial, să împlinească cifra simbol a unui proiect denumit **Tabăra de sculptură „In memoriam”- Oarba de Mureș**.

Ideea acestui proiect aparține „primarului statuiilor din deal”, Vasile Cornea, care a devenit și coordonator de tabără atât în perioada mandatelor sale (1985 - 1991), cât și când au fost primari Gheorghe Andreica (1992 - 1995), și Marcel Furman (1996). Fiindcă Vasile Cornea a fost nu doar artizanul, ci și sufletul acestei idei, care a generat și un ansamblu sculptural unic, dincolo de gestul făcut în memoria jertfei supreme pentru pământul țării.

Dealul de la Oarba de Mureș a fost în septembrie 1944 teatrul de luptă al uneia dintre cele mai sângeroase file ale celui de-al Doilea Război Mondial. Cucerirea cotei 495, de către armatele române, cu o suspectă neimplicare a armatelor conduse de mareșalul sovietic Rodion Malinovski, comandantul Frontului II, ucrainean, a însemnat o jertfă inimaginabilă, mai ales că diferența dintre înzestrarea armatei române, față de cea germană, era semnificativă, la care se adaugă și poziția strategică în care se aflau acestea. Un cântec al vremii remarcă: „De la Luduș la Iernut, / Trei divizii am pierdut”.

Despre acest episod al frontului, în 1985, a fost publicată lucrarea „Epopoea de pe Mureș”, în seria „Documentele continuității” a revistei „Vatra”, semnată de Grigore Ploșteanu, Vasile T. Suci și Lazăr Lădăriu.

Pe dealul de la Oarba de Mureș, a fost ridicat un Monument al eroilor (autor Ioan Hârșan, din Stânceni, Mureș) și a fost amenajat un cimitir al eroilor, aici fiind înhumați 165 de eroi cunoscuți și 27 necunoscuți, la 9 mai 1949 având loc aici primele manifestări omagiale.

Din 1985, Ansamblul memorial de la Oarba de Mureș a început să fie completat cu lucrările executate pe parcursul celor zece ediții ale Taberei de sculptură „In memoriam”.

Lucrările au fost realizate în piatră de Viștea, în primele ediții chiar la Oarba de Mureș, apoi în curtea liceului de pe malul Mureșului. Amplasarea lucrărilor a fost decisă de fiecare participant, care și-a ales locul potrivit pentru ca fiecare lucrare să fie cât mai bine pusă în evidență.

Temele au fost la liberă alegere, au predominat cele cu tema jertfei.

Ansamblul sculptural de la Oarba de Mureș a devenit reper al traseelor memoriale naționale, pe de o parte, dar și al artei plastice, pe de alta.

Din lipsa fondurilor, proiectul n-a fost încheiat. A unsprezecea ediție nu a mai putut fi organizată. Între timp însă, pentru că nu s-a reușit nici împrejmuirea cu gard viu a zonei, unele lucrări au avut de suferit, astfel că, pe lângă o ultimă ediție, mai e nevoie să se facă și efortul restaurării lucrărilor afectate.

În final, un album al Taberei, al Ansamblului memorial de la Oarba, se reclamă cu necesitate.

Lucrările nu au înscris nici numele autorilor, nici titlul acestora. Într-o etapă în care ansamblul va fi amenajat și el va putea fi inclus pe traseele turismului cultural-memorial, mai ales că infrastructura a fost rezolvată, va fi necesară și marcarea acestor repere, pentru că, dincolo de simbolistica pe care unii o invocă, aceste lucrări sunt opere de artă, iar autorii lor trebuie cunoscuți.

Lista acestora există. Am ilustrat acest număr din „Vatra veche” cu o parte din lucrările de la Oarba, fără a reuși și identificarea tuturor autorilor lucrărilor.

NICOLAE BĂCIUȚ

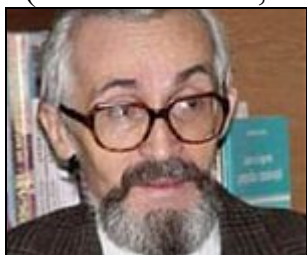
În dezbateri:

Marian POPA,

Istoria literaturii române de azi pe mâine

23 august 1944 - 22 decembrie 1989

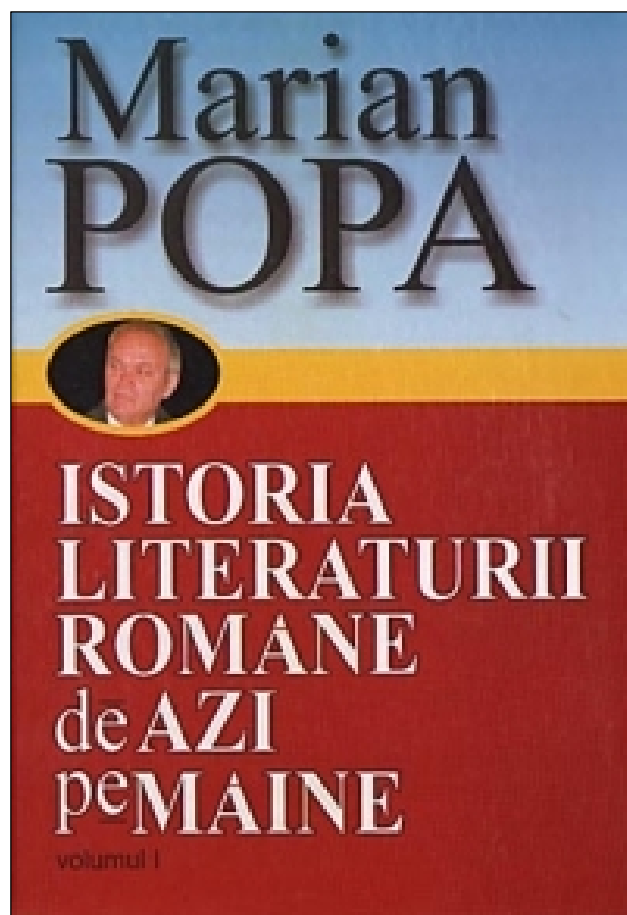
(Editura Semne, București, 2009)

1. În iunie 2010 s-a împlinit un an de la apariția celei de-a doua ediții a *Istoriei* lui Marian Popa, versiune revizuită și augmentată („circa 20 000 modificări”!). În acest interval de un an și mai bine, n-a apărut nicio cronică, niciun comentariu la această operă excepțională. Nicio dezbateri în presă sau la televiziune n-a avut loc. Cum vă explicați această tăcere anormală? Oare prin faptul că Autorul trăiește în emigrație? Sau prin monopolizarea canalelor de mediatizare de către o mediocrație ostilă Autorului? Sau prin indiferentismul cultural, care acum se adaugă indiferentismului cultic, ca simptom al acestor vremi?

2. În ultimii zece ani, au apărut în rafală multe „istorii” literare, la majoritatea se „uzează deformat de noțiunea Istorie”. Așadar, pseudoistorii. Oricum, au apărut în rafală: ca într-o febră testamentară sau nevrotică a autorilor diverși, autori îmbătrâniți prin redacții sau pe la catedre. A fost deceniul istoriilor! Ca și cum cultura română a îmbătrânit și ea, s-a clasicizat letal... Nici unul din acești autori febrili și îmbătrâniți prin tranșee (redacții, catedre, ministere), nu-i acordă un capitol distinct lui Marian Popa. Unii îl ignoră cu premeditare și cu satisfacția infantilă de a-l exclude. Alții îl citează sporadic, pentru că nu îl poate ocoli. Dar capitole distincte sau măcar paragrafe speciale nu-i acordă nimeni. Cu excepția lui Puși Dinulescu, în a sa istorie hâtră și revanșardă, numită *Diavolul și gașca. Istoria bolnavă a domnului Manolescu* (Edit. Minerva, 2009) unde, teatral și competent, umple unele goluri (nu toate!) din cașcavalul profesoral al lui „Neme” (cum îl botează pamfletarul pe cronicarul vâlcean care n-a fost bine botezat). Dar Puși Dinulescu rămâne un romancier chiar când scrie eseu. Criticii profesioniști, însă, nu-l atestază pe Marian Popa. Cum vă explicați cecitatea confrăților „istorici”? E vorba de retardare, sau e expresia complexului Cain?

3. Se poate spune că edificiul literar al lui Marian Popa suplinește și lipsa unui tratat de istorie socio-politică, evenimentială, a epocii 1944-1989: prin

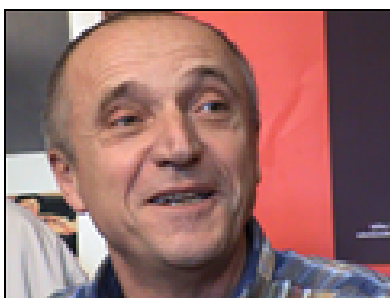
documentare uriașă, prin mărturie directă, prin harul relaționării faptelor unei jumătăți de veac, prin punerea în scenă a 5000 de personaje (mai pregnante ca ficțiuni decât ca realități care au fost), personaje în majoritate români, dar și câteva sute de personalități mondiale epitom de veac... Așadar, cum citiți acest text polifonic și total? Ca pe o suită de micromonografii? Ca pe o suită de diagnostice de mare clinician al istoriei? Ca pe o suită de ogindiri scilicitoare gen Saturnalia? Ca pe o suită de aforisme, paradoxuri, iluminări? Sau ca pe o „comedie umană” la scara unui secol al extremelor?

4. Cum apreciați atestarea autorilor români din emigrație, în *Istoria* lui Marian Popa? Exprimați-vă părerea cu privire la propria dvoastră atestare în această *Istorie*: este pe așteptări sau sub așteptări? Este amplă sau doar la „listele” și „epitafele” pe care le dăluiește Marian Popa în tratatul său exhaustiv, „excitant și viu”.

5. Ce șanse ar avea *Istoria* lui Marian Popa tradusă în spații culturale care nu știu nimic despre o posibilă „civilizație românească”? Poate contribui această *Istorie* la acreditarea ipotezei unei *civilizații românești*, care să rețină atenția în concertul marilor culturi? Pentru traduceri, considerați că Autorul ar trebui să realizeze o selecție cu capitolele „globale” sau să lanseze traduceri integrale, lăsând la voia globalizării toată fresca?

VASILE ANDRU

Luca PIȚU

1. Haidem, totuși, să nu dramatizăm excesiv și să contrafactualizăm nițel. Așa: Dacă Don Mariano Popa ar fi locuit printre noi, întărindu-și rețelele de prieteni, admiratori de genul lui Marius Tupan, simpatizanți oarecari cât subsemnatul sau inși dornici să se regăsească, precum Gheorghe Neagu, nemuriți în monumentala sa *Istorie* bivolumică, impactul marelui op, revizuit și augmentat, altul ar fi fost. Lume multă ar fi venit să asiste la dezbaterile prilejuite de lansări, în contextul târgurilor cărțurărești, pe Bega, lângă faleza gălățeană a Dunării, sub Tâmpa sau la... Casa de cultură «Mihai Ursachi» din Copou. Tembelizuniile, de stat ori mogulice, și l-ar fi smuls cu osârdie una alteia. Pe de altă parte, deși prima ediție va fi fost ceva mai mediatizată, căci s-a bucurat chiar de răsfoire pe micul ecran și alte mese rotunde, versiunea propulsată de Casa editorială Semne, mai bine gospodărită din punct de vedere tehnic, în tiraj ridicat și la preț rezonabil, figurează în foarte multe biblioteci publice și, mai cu seamă, personale, compulsată cu folos chiar și de cei ce nu au întotdeauna curajul sau onestitatea să o pomenească, fie și în treacăt. Nu văz enorm, nu simt monstruos, indiferentismul cultu(r)al nu-mi suscită insomnii, ci mereu caut a percepe partea plină a paharului + ce câștigăm atunci când ceva sau cineva se duce pe copca rădvanului. De unde și pariul meu pe opul magn în cestiune.

2. Rămâne Puși Dumitrescu, bag seama, un poet sotadic, drag mie cât Pierre Louÿs, chiar și când mijotează romane, piese teatrale ori eseuri; cam cât acel Pierre Louÿs care, e bine să nu uităm, va fi lansat în balta istoriei literare, acum un veac, piatra

paternității corneillene asupra operelor molierești principale, aplaudat, azi, la patru mâini de Jean-Paul Goujon & Jean-Jacques Lefrère cu *Ote-moi d'un doute...* În registru serios — grav, responsabil, universitar —, istoricul literar Theodor Codreanu, fost coleg de an al subsemnatului, și sociologul Adrian Dinu Rachieru, originar din cătun megieș cu al Cajvaneului, or spus tot ce era de rostit asupra întreprinderii manolesciene, întâiul dintre ei numărându-i lui Niki de Saint-Phalle până și virgulele absente sau numai prost plasate. Istoria «canonică» a literaturii române, de la origini până în pragul mileniului al treilea, parcă tot Ion Rotaru, alumn călinescian prea puțin mediatizat în ceasul de față, parcă tot dumnealui o declină mai bine, măcar că nițeluș cam pentru școleri cu pricepere medie, iar Cornel Ungureanu, cu a sa istorie «secretă» a literaturii noastre, insuficient cunoscută și ea, se ocupă preponderent de aspectele subsolice sau nevăzute ale muvanțelor culturale valahicești din secolul trecut mai cu seamă. Alex. Ștefănescu a ouat ceva rapid, alert, gazetăresc, partizan, amuzant (și poate nu chiar suficient de riguros)... relativ la mișcarea Literelor Naționale în postbelicitate. Însă, pentru jumătatea secundă a veacului scurs măcar, rămâne-va Don Mariano Popa *in aeternum* specialistul cel mai tare și... inocilibil. A și lucrat, aș putea spune, o viață - de om, de expatriat și de universitar - la proiect. Meritul său îi că, fiind comparatist și

teoretician literar de meserie, i-a supraclasat pe istoricii și criticii literari profesioniști actuali în propriul lor domeniu. Le-a luat, cu alte cuvinte și metaforic vorovind, pâinea de la gură (nu însă și prebende, mănoase încă la unii dintre ei).

3. Cum lecturez *Istoria literaturii române de azi pe mâine*? Răspunsurile mi le-ați sugerat chiar Luminăția Voastră, prietene Vasile Andru, prin întrebări abile ... și retorice. Aș mai convoca la judecată spiritul «istorietelor» unui Tallemant des Réaux, cruzimea portretizatoare a Cardinalului Paul Gondî, intromisiile biografice ale Unchiului Beuve, scotocirile anticariene ale Fraților Goncourt sau revanșa ce și-o ia Procopius din Cezareea, în «anecdoturile» faimoasei sale *Istории secrete*, asupra cuplului imperial format din Teodora, putana de renume mondial, și Iustinianul ingrat cu ghinărarul Belizarie. Ce aș mai adăuga eu? Că mă cufund în opul bivolumic vara îndeobște, la umbra corcodușului socral din Dumbrăveni Vrancei, neîncetând a mă minuna și instrui *par la même occasion*. Îl invidiez fără amarăciune că, trăitor pe Mal Dâmbovițean, avea auctorele nostru, pe lângă dorința de a răzbi intelectualicește (normală la compatrioții noștri porniți din familii modeste), că avea, dară, acces la biblioteci foarte bine aprovizionate, la colecții de ziare și reviste vechi, la gâlcelele din redacții revistuale, la confidențele precursorilor de anvergura unor Petre Pandrea, mandarinul pandur, Petre Țuțea, filosoful conversaționar, Nicolae Carandino, memoriosul supraviețuitor, *et alii eiusdem farinae moldo-valachicae*.

4. În privința expatriaților (românilor, exilici; iudeilor, diasporali; etc) și a prezentării lor în monumentalul op, nu va fi niciodată depășit, cel mult egalat, ca să mă exprim elegant. Am impresia că nu există revistută, foaie oarecare, ziar sau broșură, ivite peste fruntarii, pe care Don Mariano să nu le fi palmat,

Foto: Ansamblul sculptural «In memoriam – Oarba de Mureș», Ion Pop, «Altar»

fișat, utilizat. Doar Claudio Mutti îl mai concurează, dar numai în privința cunoașterii literaturii și publicațiilor legionare. Sigur, având eu altădată niște relații privilegiate cu Ieruncii Lovinesceni, cărora le datorez multe, nu aş cosemna, din rațiuni emoționale, ce se scrie despre ei în *Istorie*, dar, în același timp, admit, cu Blaise Pascal, că Dom Marian a *ses raisons que ma raison ne comprend pas toujours*. Poate că nici unii din amicii sau apropiații mei, foarte puțini de altfel, nu-s pictați așa cum îi văd eu în momentele-mi de maximă indulgență. Asta e! În ce mă privește, mă cred chiar hiperapreciat în respectiva lucrare, dat fiind că, la ivirea primei ediții, prin grija Fundației Luciferine, MP îmi cunoaștea doar, din *Agora* dorin-tudorană, două eseistice textule scoase, văleat 1988, prin valiza diplomatică, și, mai mult din auzite, contribuția la romanul-foleton *«Brazde peste haturi» revisited* (confiscat la perchezițiile securiene din 18 mai 1983, recuperat acum trei ani de la CNSAS și relansat, fără tam-tam, în *Documentele antume ale «Grupului din Iași»*, Opera Magna, 2010). Am o mai amplă prezentare în Ion Rotaru, dar, nesuferind eu de megalomania nefericitului Adrian Marino, continuu să țin cele două volume în discuție drept cărți de căpătii, chiar la căpătăiul patului estival de la Dumbrăveni Village, iar *Călătoriile epocii romantice*, *Călătoria sprâncenată* (recomandată mie cândva de fostul meu ștudent Dan Petrescu) sau *Homo fictus* în biblioteca personală propriu-zisă, mutată din Iașii Carnavalesți în Focșanii Oprișanizanți.

5. Pentru o versiune în limba italiană nu văd un altul mai bun decât antecitatul Claudio Mutti, doar că acesta din urmă, convertit pare-se la islam, a *d'autres chats à fouetter* în momentul de față; pentru una în hexagonală curentă, sau cêliniană, îl am pe Jean-Paul Goujon, cu nevastă moldavă și transpunător al *Poveștii poveștilor* mai savuros decât Marie-France Ionesco; pentru variantă înspaniolizantă există Joaquín Garrigos, eliadologul, traductorele *Jurnalului portughez*. O transpunere în engleză britanică ar fi binecuvîntată, elaborată însă de o echipă competentă, bucureșteană,

levițchiană, cum s-a întâmplat cu a lui George Călinescu, grație paralelor iosif-constantin-drăgane, ce o voi fi receptat, între 1992-1994, când lectoream la Universitatea din Nancy II, cadouând-o eu apoi Bibliotecii Facultății lorene de Litere, unde este, și acum, consultabilă la sala de lectură. O selecție cu capitolele globale ar fi de preferat, utilă tezarzilor, masteranzilor, istoricilor, curioșilor, diletanților și altor cercetători. Să ne amintim numai de *Cartea neagră a comunismului* și de imprecățiile Omului din Belleville la adresa tovarășului Bartosek, redactorul capitolului despre comunismul românesc, unde ca singură lucrare de referință românească, serioasă, e citată cartea lui Virgil Ierunca despre Pitești, tractată de prefața lui François Furet, la data respectivă lipsind sintezele serioase, în limbi de circulație, despre măcar stalinismul implementat României postbelice, iar acum riscul îi măricel ca Ana Pauker, Nina Cassian, Petru Groza, Olga Bancik, Nikolski, Pacepa sau Roller să fie rescriși drept eroi civilizatori ai zonei, rebrânduți, guevarizați adicătealea, spre disperarea chiar și a lui Vladimir Tismăneanu.

Mirela ROZNOVEANU

1. Ca să fie scrise comentarii și aibe loc dezbateri, criticii ar fi trebuit să citească cele două volume monumentale. Criticul român, se pare, nu are azi timp de așa ceva. Pe urmă, de ce trebuie dezbateri? Cărțile excepționale, cele de care avem nevoie ca instrumente de lucru, se așează frumos în rafturile culturii. *Istoria** lui Marian Popa este o

* Marian POPA, *Istoria literaturii române de azi pe mâine*, 23 august 1944 – 22 decembrie 1989. Vol.I, Partea întâia: 23 august 1944 – 5 martie 1953; Partea a doua: 5 martie 1953 –

asemenea carte de referință pentru azi și viitorul culturii românești. Dezbaterile de care vorbești cu regret sunt apoi o urmă pe creierul nostru din timpurile dezbaterilor viguroase din presa comunistă. O cultură normală nu are nevoie de dezbateri. Faptul că nu s-a scris aproape deloc despre *Istoria literaturii române de azi pe mâine* se poate datora faptului că Marian Popa nu este agreat, ca persoană, de către cei ce dețin monopolul presei și televiziunii. Este independent, scrisul său este ca un arsenic, și vede bine de la distanță. Marian Popa persiflează, vezi și titlul satiric al *Istoriei* sale...

2. În vechea Romă, se ștergeau cu grijă din inscripții și texte numele celor care nu erau plăcuți, agreeați, în dizgrație. Asta i se întâmplă lui Marian Popa. Faptul că noi vorbim azi despre el dovedește că măsura care i se aplică este infantilă.

În istoria sa literară, Nicolae Manolescu dovedește că nu are organul panoramei istorice; este un excepțional foiletonist, dar nu și istoric literar.

Alex. Ștefănescu își publică, practic, cronicile și foiletoanele literare între două coperți etc.

Dar faptul că Marian Popa nu este pomenit de critica în exercițiu →

Foto: Ansamblul sculptural “In memoriam – Oarba de Mureș”, Florin Strejac, “Decebal către popor”

26 aprilie 1964 (1.111 pagini, format mare); Vol.2, Partea a treia: 26 aprilie 1964 – 22 decembrie 1989 (1.184 pagini, format mare). Index de nume pp. 1141 – 1184. (Editura Semne, București, 2009)

ascunde ceva mult mai profund.

Istoria lui Marian Popa vine să răstoarne în mare parte canonul culturii românești de azi, impus de diferite grupuri literare care, fiecare, și-a desemnat, mai mult sau mai puțin, istoricul ei literar.

Canonul conține cele mai autoritative, influente lucrări artistice cu un merit estetic indiscutabil ale unei culturi. Opere care sunt citite și discutate și recomandate în timp generațiilor viitoare. Acest canon imaginar este format din acele cărți despre care au scris istoricii literaturii și criticii cu respect și admirație, dar și toate cărțile aflate virtual într-o literatură, o totalitate imaginată. Mai mult, există o listă concretă numită canonul didactic: texte predate în universități și licee. Modelul schimbării prin generații a soartei textului literar este însă o realitate puternică, canonul nu este bătut în cuie. În acest moment, în România bălta canonică este nu doar estetică. Ceea ce se petrece în politică are o reflectare în cultură. Au fost 'instalate' în ultimele două decenii valori decretate absolute (vezi Cărtărescu, Patapievic), au fost inventate generații de creație (vezi așa-numita generație 2000, apărută cu voia președintelui Uniunii Scriitorilor) etc. etc. Acest baraj interferează cu o altă tendință, globalistă, curent ideologic care pune între paranteze specificul național. Dar acest lucru este doar momentan. Deceniile viitoare vor consemna, în mod normal, răsturnări spectaculoase.

3. Este tot ceea ce ai descris în întrebarea ta, plus un instrument de lucru, cel mai important pentru istoria literară a României acestei perioade, căruia i se poate alătura *Dicționarul Scriitorilor Români* de Mircea Zăciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu, din păcate și el oprit la 1989. Pentru mine, edificiul monumental al lui Marian Popa mai înseamnă și documentarea ravagiilor produse de instalarea realismului socialist într-o cultură complexă și valoroasă, o dovadă a genocidului cultural. Desigur, nu este

comod de loc când mulți dintre părtașii lui mai sunt în viață. Ana Selejan, în *Trădarea intelectualilor. Reeducare și prigoană*, se oprește la anul 1948.

4. Din grupul scriitorilor romani din New York, Marian Popa îi pomenește aproape pe toți (ceea ce nu s-a întâmplat cu niciuna din celelalte 'istorii' apărute în ultimul deceniu): Constantin Eretescu, Sanda Golopenția, Anca Pedvis, Dumitru Radu Popa, Gabriel Pleșea, C.V. Negoită, Valery Oişteanu, Mircea Săndulescu și subsemnata. Mai toți suntem tratați într-o manieră monografică. Nu voi comenta judecățile de valoare ale lui Marian Popa. În ce mă privește, am publicat numeroase cărți între 1990 și 2010. Ultimii douăzeci de ani, de care Marian Popa nu se ocupă în *Istorie*, au fost productivi pentru mine, așa încât viziunea lui este, prin limitarea temporală impusă, amendabilă.

5. *Istoria* lui Marian Popa trebuie tradusă inițial ca un compediu, așa cum s-a întâmplat cu *Istoria* lui George Călinescu. Și asta ar trebui făcut urgent. O istorie a literaturii române din a doua jumătate a secolului al XX-lea nu există în nicio limbă de circulație. Voi dovedi acest lucru prin cercetarea făcută în cel mai mare catalog online existent, WorldCat, unde sunt cuprinse cataloagele celor mai mari biblioteci din lume.

WorldCat cercetat pe subiect: (su="Romanian literature") and (su="History and criticism.") produce următorul rezultat; voi insera cele mai relevante din primele 20 de recorduri:

Records found: 1,122 (English: 19)

1. Book The development of modern Romanian; linguistic theory and practice in Muntenia 1821-1838.

Author: Close, Elizabeth.

Publication: [London, New York] Oxford University Press, 1974

Document: English : Book

2. Book Non /

Author: Ionesco, Eugène.; Ionesco, Marie-France.

Publication: [Paris] : Gallimard, 1986

Document: French : Book

Libraries Worldwide: 146

3. Book Einführung in das Studium des Rumänischen. Sprachwissenschaft und Literaturgeschichte.

Author: Schroeder, Klaus-Henning.

Publication: [Berlin] E. Schmidt 1967

Document: German : Book

Libraries Worldwide: 103

4. Book Les débuts littéraires roumains d'Eugène Ionesco (1926-1940) /

Author: Ionescu, Gelu.

Publication: Heidelberg : C. Winter, 1989

Document: French : Book

6. Book Geschichte der neueren Rumänischen Literatur /

Author: Munteanu, Basil.

Publication: Wien : Wiener Verlag , 1943, ©1938

Document: German : Book

Libraries Worldwide: 80

11. Istoria literaturii române; compendiu

Author: Calinescu, George, 1899-1965.

Publication: București, Editura pentru Literatură, 1968

Document: Romanian : Book

Libraries Worldwide: 54

12. Book The personality of Romanian literature : a synthesis /

Author: Ciopraga, Constantin.

Publication: Iasi [Romania] :

Junimea Pub. House, 1981

Document: English : Book

Libraries Worldwide: 53

14. Book Rumänische Literatur der Gegenwart 1944-1966.

Author: Micu, Dumitru.;

Manolescu, Nicolae,

Publication: München, Hueber 1968

Document: German : Book

Libraries Worldwide: 50

Ansamblul sculptural „In memoriam”, Oarba de Mureș, jud. Mureș, panoramă, octombrie 2010

15. Book Studii de literatura română /
 Author: Vianu, Tudor.
 Publication: București : Editura Didactică și Pedagogică, 1965
 Document: Romanian : Book
 Libraries Worldwide: 50

17. Book Panorama de la littérature roumaine contemporaine.
 Author: Munteanu, Basil.
 Publication: Paris, Éditions du Sagittaire 1938
 Document: French : Book
 Libraries Worldwide: 50

18. Book Istoria literaturii române de la origini până la 1830 /
 Author: Piru, Al.
 Publication: București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1977
 Document: Romanian : Book
 Libraries Worldwide: 48

19. Book Rumäniendeutsche Literatur und die Diktatur : "Die Vergangenheit entlässt dich niemals" /
 Author: Predoiu, Graziella.
 Publication: Hamburg : Kovac, 2004
 Document: German : Book
 Libraries Worldwide: 47

Iată rezultatul din WorldCat, cercetat pe același subiect cu limitare pe anii 1990- 2010; voi spicui din primele 20 de recorduri:
 results for: (su= "Romanian literature") and (su= "History and criticism.") and yr: 1990-2010.
 Records found: 1,122 (English: 19)

1. Rumäniendeutsche Literatur und die Diktatur : "Die Vergangenheit entlässt dich niemals" /
 Author: Predoiu, Graziella.
 Publication: Hamburg : Kovac, 2004
 Document: German : Book
 Libraries Worldwide: 47

2. Book Rumänische Schriftsteller im Exil 1945-1989 /
 Author: Behring, Eva.
 Publication: Stuttgart : Steiner, 2002
 Document: German : Book
 Libraries Worldwide: 45

3. Book Rumänistische Literaturwissenschaft : Fallstudien zum 19. und 20. Jahrhundert /
 Author: Gregori, Iliana.
 Publication: Heidelberg : Universitätsverlag Winter, 2007
 Document: French : Book

5. Book Untersuchungen zur rumäniendeutschen Erzählliteratur der Nachkriegszeit /
 Author: Spiridon, Olivia, 1971-
 Publication: Oldenburg : Igel, 2002
 Document: German : Book

Libraries Worldwide: 34

6. Book Littérature roumaine : suivi de Grosse chaleur, adapté de I.-L. Caragiale /
 Author: Ionesco, Eugène.; Caragiale, I. L.
 Publication: [Saint-Clément-la-Rivière] : Fata Morgana, 1998
 Document: French : Book
 Libraries Worldwide: 33 In your library
 NEW YORK UNIV In your library
 group NYU LIBRARIES

7. Book Istoria critică a literaturii române /
 Author: Manolescu, Nicolae.
 Publication: București : Minerva, 1990-
 Document: Romanian : Book

12. Book Rumänische Exilliteratur 1945-1989 und ihre Integration heute: Beiträge des Deutsch-Rumänischen Symposions der Südosteuropa-Gesellschaft und der Fundația Culturală Română în Freiburg, 26./27. Oktober 1998 /
 Author: Behring, Eva.
 Publication: München : Südosteuropa-Gesellschaft, 1999
 Document: German : Book
 Libraries Worldwide: 25

13. Book Istoria literaturii române /
 Author: Negoțescu, Ion.
 Publication: București : Minerva, 1991-
 Document: Romanian : Book
 Libraries Worldwide: 24

15. Book The unfinished battles : Romanian postmodernism before and after 1989 /
 Author: Cornis-Pope, Marcel.
 Publication: Iași, România : Polirom, 1996
 Document: English : Book
 Libraries Worldwide: 23

20. Book Criss-cross: essays in Romanian and comparative literature /
 Author: Cap-Bun, Marina, 1962-

Publication: Munich : Bărbulescu, 2004
 Document: English : Book
 Libraries Worldwide: 22

La aceeași cercetare restrânsă pe limba engleza reies următoarele rezultate:

WorldCat results for: (su: Romanian w literature) and (su= "History and criticism.") and la= "eng" .Records found: 51

3. Book The personality of Romanian literature : a synthesis /
 Author: Ciopraga, Constantin.
 Publication: Iași [România] : Junimea Pub. House, 1981
 Document: English : Book

4. Book A concise history of Romanian literature /

Author: Balan, Ion Dodu, 1929-
 Publication: Bucharest: Academy of Social and Political Sciences, 1981
 Document: English : Book

5. Book History of Romanian literature /

Author: Călinescu, George, 1899-1965.
 Publication: Milan, Italy : Nagard-UNESCO, 1988
 Document: English : Book

7. Book The unfinished battles: Romanian postmodernism before and after 1989 /

Author: Cornis-Pope, Marcel.
 Publication: Iași, România : Polirom, 1996
 Document: English : Book

8. Book Criss-cross : essays in Romanian and comparative literature /

Author: Cap-Bun, Marina, 1962-
 Publication: Munich : Bărbulescu, 2004
 Document: English : Book

9. Book Romanian literature /

Author: Martin, Aurel, 1926-
 Publication: New York City : Romanian Library, 1972
 Document: English : Book

10. Book Literature and propaganda in communist Romania /

Author: Negrici, Eugen.
 Publication: Bucharest : The Romanian Cultural Foundation Pub. House, 1999
 Document: English : Book

12. Book A concise history of Romanian literature /

Author: Bălan, Ion Dodu, 1929-
 Publication: Bucharest: Editura Științifică și Enciclopedică, 1981
 Document: English : Book

13. Book Modern Rumanian literature,
 Author: Munteanu, Basil.; Sprietsma, Cargill,
 Publication: [Bucharest, Printed at the "Curentul" press, 1939
 Document: English : Book

14. Book History of Romanian literature /
 Author: Călinescu, George, 1899-1965.;

Foto: Ansamblul sculptural "In memoriam – Oarba de Mureș",

Levițchi, Leon.
 Publication: [Paris] : UNESCO ; Milan : Nagard Publishers, 1988
 Document: English : Book
 16.Book Experiment in post-war Romanian literature /
 Author: Spiridon, Monica.; Lefter, Ion Bogdan.; Crăciun, Gheorghe.
 Publication: Pitesti : Editura Paralela 45, 1999
 Document: English : Book
 Libraries Worldwide: 8
 18.Book A guide to Romanian literature : a novels, experiment and the postcommunist book industry /
 Author: Lefter, Ion Bogdan.
 Publication: Pitești, România : Editura Paralela 45, 1999
 Document: English : Book

După cum se poate vedea, nu există în cataloagele marilor biblioteci ale lumii niciun tratat, într-o limbă de circulație universală, care să acopere istoria literaturii române din a doua jumătate a secolului al XX-lea. *Istoria* lui Marian Popa este singura care poate oferi cercetătorului străin urmarea *Istoriei* lui George Călinescu.

New York, Septembrie 2010

Theodor DAMIAN

1. La prima întrebare, mai degrabă problemă, îmi vine în minte întâi idealul sau mai degrabă normalul (e totuși anormal ca normalul să devină ideal) situației culturii în România decât realitatea ei.

Mă gândesc la cuvintele lui Anton Pann: „De la lume adunate, și iarăși la lume date”. Adică statul ia de la mine bani și în schimb trebuie să-mi lase hrană pentru trup și pentru suflet.

Și tu și eu trăim în lumea largă, globală și umblăm prin ea. Îți dau un

exemplu, doar unul: guvernele multor țări din America centrală și latină (Nicaragua, Costa Rica, Argentina, Mexic, Chile, Peru, Paraguay) alocă mai multe fonduri culturii decât o face guvernul României. Am fost invitat la festivaluri de poezie în aceste țări unde ni s-au oferit mai multe facilități nouă, participanților, decât am văzut în România. O întrebare în acest context este utilă: câte festivaluri internaționale de poezie (în afară de cel de la Neptun) organizează guvernul român anual la care să invite 300-400 de poeți din toată lumea și la care să le asigure totul, la mulți inclusiv drumul? Câte? Guvernul din Nicaragua, ca să dau doar un mic exemplu, face asta.

Ceea ce spun vine din informare precisă pentru că atunci când participi la un astfel de eveniment sponsorizat de guvern, reprezentantul guvernamental e acolo, primind invitații, dând interviuri, răspunzând la întrebări. Dar întrebarea mea nu țintește neapărat spre problema finanțării de festivaluri internaționale (deși prin acestea alte țări promovează o strategie națională, diplomatică prin cultură, extraordinară) cât spre realitatea internă la noi pe plan cultural.

Întrebare: cât la sută din bugetul țării merge în cultură? Comparați nu cu Germania, Franța, Japonia, China, ci cu Nicaragua, și veți vedea că răspunsul e de necrezut. Aici e problema. Mulți compară guvernul țării cu o ceată de mercenari, de năimiți (vezi pilda păstorului năimit din Evanghelia de la Ioan!). Ca atare, solda, buzunarul, și nu inima care ar trebui să bată pentru neam și țară, asta contează. Inima nu poate bate prin buzunar. Dacă așa stau lucrurile, atunci e grav.

Deci! Într-o lume globală, unde nu vrei să dispari ca identitate națională și culturală, nu te poți lăsa la voia întâmplării (să-și găsească scriitorii singuri un sponsor pentru cărțile lor) când e vorba de o gestiune înțeleaptă a identității, ci trebuie să vii cu strategii multiple de păstrare și mai ales promovare a acestora.

Cu aceasta ajung la *Istoria* lui Marian Popa.

După părerea mea, acest tip de lucrări monumentale trebuie în mod imperativ sponsorizate de guvern, încurajate, traduse în alte limbi de

circulație, difuzate extensiv în țară și în străinătate.

Tirajul în care apar asemenea lucrări este pur și simplu rușinos. Nu pentru autor, nu pentru editura care-l publică, ci pentru guvern, sau pentru neam în general. Mă refer aici la orice lucrare de acest fel, fie că e vorba de autori ca Aurel Sasu, N. Manolescu, Alex. Ștefănescu sau alții. Controversele interne, comentariile, laudele și plângerile legate de recepția acestor opere sunt o altă problemă care nu are de-a face cu finanțarea guvernamentală, ele sunt bine venite și arată dinamismul și efervescența vieții culturale în general.

Categoric, Marian Popa este un istoric literar de excepție. Faptul că nu s-a scris nimic despre *Istoria* sa cred că trebuie pus pe seama dezinteresului la vârf față de cultura română. Iar dacă această ignorare din partea instituțiilor de cultură este orchestrată, atunci este deja cu mult mai grav.

Tăcerea televiziunii sau a televiziunilor este însă șocantă, deoarece invitarea lui Marian Popa în studiouri ar fi prilej de creare de programe de mare audiență, tocmai pentru că prezența lui acolo ar stârni reacții din partea celor care-l invidiază sau îl prigonesc. Iar revistele care tac se împart în două categorii: unele nu scriu din indiferență, altele din invidie.

2. Întrebarea despre excomunicarea lui Marian Popa din preocupările

Foto: Ansamblul sculptural “In memoriam – Oarba de Mureș”, Grigore Patrichi „Victorie”, 1988

criticilor, considerați oficiali, din lucrările lor își află un răspuns în comentariile de mai sus. Poate răspunsul este parțial. Totuși, excomunicarea de care vorbesc, deși reală și vizibilă, nu are un efect decisiv în sensul posibil dorit de colegii lui de breaslă, pentru că opera sa este cea care-l include în mod indiscutabil, și încă la loc de cinste, în templul culturii române.

Ruptura de care vorbim aici poate avea și cauze subterane ce țin de istoricul dinamicii de grup (breaslă). Despre aceste cauze nu se poate decât specula și probabil că speculațiile nu ar fi îndreptățite decât doar ca intenție de aflare a realității și nu în produsul lor concret. Ar fi interesant de văzut ce ar avea de spus Marian Popa însuși despre acest fenomen, sau autorii dicționarilor care l-au marginalizat, de fapt, realmente excomunicat.

3. Întrebarea despre cum citim impresiionanta lucrare a lui Marian Popa este excelentă. Probabil că fiecare o citește altfel. Nu probabil, ci desigur. Totuși și tu ai lectura ta, și din înseși piste de lectură propuse înțeleg că o citești în mai multe și interesante feluri. Dacă mă gândesc la reacțiile pe care le-am avut în timpul lecturii și după aceea, toate aspectele menționate de tine sunt justificabile și potențial verosimile, deși nici ele nu epuizează posibilitățile de interpretare a textelor. Aici se aplică sintagma: totul și încă ceva.

Este interesant de remarcat aici arta ta deosebită în folosirea maieuticii socratice, întrucât întrebările tale bine gândite și abil puse fac dialogul mult mai ușor și mai productiv pentru că, oferind posibile răspunsuri, îi oferi șansa interlocutorului tău să accepte sau să respingă, dar, totodată și să vină cu ceva în plus în oricare din ambele cazuri și de asemenea, dacă mai vrea, să justifice poziția luată.

4. Marian Popa nu face deosebire între cultura română din țară și cea din diasporă. Evident, pentru el nu există două culturi române, eventual, cea din diasporă fiind second-hand. Modul în care îi tratează pe scriitorii – mai mari sau mai mici – din diasporă este identic cu cel în care-i tratează pe cei din țară. Același stil realist-obiectiv,

uneori ușor ironic, dacă nu caustic, cum se vede, spre exemplu, în cazul lui S. Damian, este evident în prezentarea ambelor părți.

În cazul meu personal, nu pot spune că sunt nemulțumit de ceea ce scrie despre mine. Eu am debutat în volum în 1989 cu o carte intitulată *Liturghia Cuvântului* publicată bilingv, la Editura Tremain din Klamath Falls, Oregon. Al doilea volum a fost *Lumina Cuvântului* publicat în România. La data când se oprește *Istoria* sa, aceste două cărți le avea în vedere. Tot ce am publicat după aceea trecea de *terminus ad quem* al *Istoriei* sale. Mi-a dedicat un paragraf în care este atât abscons tranșant dar și imediat apreciativ pentru scrisul meu de atunci. Ceea ce este esențial e faptul că eu consider că m-a „prins” foarte bine, întrucât în volumele mele ulterioare m-am distanțat foarte mult de felul în care am scris la început. Acest lucru l-a observat Nicolae Manolescu și Alex Ștefănescu, care au scris despre poezia mea în presă, dar nu m-au inclus în *Istoriile* lor. Cei care au înțeles însă poezia mea cea mai recentă, în modul cel mai adecvat, și care au scris extensiv despre ea, dacă ne ținem în lumea criticilor, sunt totuși criticii literari M. N. Rusu și Aurel Sasu.

5. Cum am spus mai devreme, traducerea, zic eu integrală, a *Istoriei* lui Marian Popa este un imperativ moral în primul rând și apoi literar-cultural și politic. *Istoria* de care vorbim poate sta cu cinste alături de marile enciclopedii literare apărute în alte culturi.

Ca atare, Marian Popa a făcut deja și pentru țară, chiar dacă țara nu știe să-l prețuiască cum se cuvine.

New York, Septembrie 2010

Puși DINULESCU

1. *Mediocratie* vine de la *media* sau de la *mediocru*? Se pare că de la amândouă, fiindcă doar niște tipi mediocri se pot preta la confiscarea unui lucru public. Oamenii de valoare sunt generoși. Mediocrii sunt răi, plini de resentimente și-și ajung lor înșilor ca niște onaniști.

Dar contează și faptul că Marian Popa trăiește în străinătate. Tipii

ăștia își fac mendrele în lipsa lui, hoțeste, banda asta de băgăcioși...

Cât despre indiferentismul cultural, acesta e un mediu în care se mișcă bine profitorii de ocazie, mediocrii de carieră, infractorii de cultură, cultură și în sensul de colonie de microbi...

2. Critica din țară nu e nici oarbă, nici chioară, nici măcar mofturoasă. E mai degrabă narcisică, vindicativă și ticăloasă. Nu are nici *maneră*, nici conștiință, nici măcar bun simț. E ticăloșită. De aceea n-are niciun păs decât de gașca din care face parte. Seamănă cu președintele unei țări orbite odată și cu un guvern-marionetă, în care manechinele se zbat spasmodic, rânjind cu cinism. *O societate fără prințipuri*, că care că ca și cum nu le are!

Mai mult ca politicienii lui Caragiale, dar și ca unii politicieni de azi, mint, înșală, dezbină, judecă strâmb și fac din tot o ciorbă mizerabilă, în care fierbe plin de patos un ciorap murdar.

3. Cel mai aproape e, desigur, *comedia umană*. Și prin amploarea proiectului și prin harul amănunțelor și prin arta portretului.

4. În această istorie sunt privit cu neîncredere și pe deasupra. Rămân totuși un generos...

5. Oricum, e o carte pentru români. Din îndepărtata străinătate e greu să se distingă chiar un Eminescu sau un Caragiale. Cum să-i desparți pe cei doi titani, ca și pe al treilea, pe Ion Creangă, de limba noastră? Așa că n-aveam nicio șansă să fim văzuți de dincolo de Curtici, iar cu contemporanii ce să mai vorbim? Deși, dac-am lua numai *O scrisoare pierdută*, cu metafizica ei homerică și cu construcția perfectă, exemplară, n-am bate oare la cur o mare grămadă de dramaturgi de faimă mondială? Ba da! Eu cred că da!

Vatra veche dialog cu ȘTEFAN CAZIMIR

**„În Eminescu se poate visa.
De trăit, se poate trăi
în Caragiale,
dar nu-i obligatoriu”**

Ștefan Cazimir (n. 10 noiembrie 1932, la Iași) – **spiritul cel mai ludic al culturii și al politicii românești contemporane.** Critic și istoric literar, profesor (până în 2002) al Universității bucureștene, membru al Uniunii Scriitorilor, este unul dintre cei mai de seamă exegeți ai operei lui I.L. Caragiale, căruia i-a consacrat patru cărți: *Caragiale – universul comic*, *I.L. Caragiale față cu kitschul*, *De ce, nene Iancule? și Caragiale e cu noi!*, reunite, în 2002, în volumul intitulat *Caragiale redivivus!*.

A mai publicat: *Tensiunea lirică* – 1971, *Stelele cardinale* – 1975, *Pygmalion* – 1982, *Nu numai Caragiale* – 1984, *Alfabetul de tranziție* – 1986, ediția a doua, revăzută – 2006, *Pentru contra* – 1991, *Răsete în Parlament* – 1993, *Honeste scribere* – 2000, *Potcoave de purici* – 2002.

Cunoscut drept fondator al Partidul Liber-Schimbist (lansat, de fapt, de Octavian Andronic, prin publicarea manifestului de la 6 februarie 1990, la care Ștefan Cazimir a aderat prin telefon a doua zi, fiind ulterior ales președinte al insolitei

formațiuni politice), a fost deputat în Parlamentul României timp de trei legislaturi.

Rep: *Stimate domnule profesor, în primul rând, permiteți-mi să vă mulțumesc pentru că ați acceptat acest dialog. Cum nu-mi plac întrebările lungi, vă propun un fel de ping-pong, cu întrebări scurte și răspunsuri pe măsură. Dacă ne-om mai lungi pe alocuri, sper să avem înțelegerea cititorilor! Așadar: Caragiale mai e cu noi?*

Șt.C.: Mai mult decât ar fi fost de dorit!

Rep: *Din păcate!*

Șt.C.: Cineva spunea: „Bietul Caragiale, e alcătuit numai din citate!” În sensul că îl invocăm atât de des încât s-ar părea că opera întreagă s-a dizolvat în această multitudine de citate, pe care împrejurările cotidiene le solicită și ni le aduc mereu pe buze!

Rep: *Mai e norocul prea puțin și lumea prea multă?*

Șt.C.: Asta e o cugetare a lui Caragiale...

Rep: ... iar dvs. pledați spre a fi înscrisă pe piatra funerară a scriitorului...

Șt.C.: ...înlocuind o frază care...

Rep: *Fraților, să luminăm poporul...*

Șt.C.: ...căci un pom fără rădăcini nu poate trăi! ...o frază care i se atribuie de către cineva, dar să treci pe mormântul unui clasic o frază după ureche este o impietate.

Rep: *Dar este în pur stil caragialian această frază!*

Șt.C.: Nu știu!

Rep: *E clar că nu are ce căuta pe piatra funerară.*

Șt.C.: Păi dacă e în pur stil înseamnă...

Rep: *Nu, nu... Parcă ar fi ruptă dintr-o schiță...*

Șt.C.: Dvs. o citiți în cheie ironică?

Rep: *Da!*

Șt.C.: Nu m-am gândit, dar poate că aveți dreptate! În orice caz, reporterul care a consemnat-o, ardeleanul Horia Petra Petrescu, care i-a luat un interviu la Berlin, iar, la 10 ani de la moartea lui Caragiale, a scris un articol de amintiri despre scriitor în care a inclus și această frază, nu a dat-o în sens ironic, ci cu toată seriozitatea. Că dvs. o citiți în cheie ironică e un lucru a cărui răspundere vă aparține.

Rep: *Mai trebuie să ne judece Eminescu?*

Șt.C.: Eu nu cred că Eminescu ne-a judecat vreodată. Asta este o metaforă. Se zice că trăim în Caragiale, și cineva a întrebat „de ce nu trăim în Eminescu”. Nu se poate trăi în Eminescu. În Eminescu se poate visa. De trăit, se poate trăi în Caragiale, dar nu-i obligatoriu.

Rep: *Dar dreptul nostru de a-l judeca pe Eminescu...*

Șt.C.: Aici nu-i vorba de a judeca, ci e vorba de a ne raporta la o operă de dimensiuni monumentale și fiecare generație o face în felul său propriu. Și zicând, fiecare generație, mă abat de fapt de la adevăr, căci nu există o unitate de vederi în cadrul unei generații. Chiar în aceste limite există diverse atitudini.

Rep: *Însă atitudinea asta de negare a valorilor, care a fost foarte vehementă la un moment dat...*

Șt.C.: Da, vehementă, condamnabilă, dar și explicabilă, pentru că venea după o perioadă de exaltare necondiționată și de instrumentalizare a unei „admirații” care nu era, de fapt, o formă de apreciere lucidă. Noica a luat atitudine împotriva acestui gen de idolatrizare a operei: *Când zicem Eminescu închidem ochii, ar fi bine să-i deschidem*. Iar eu aș adăuga: **și, mai ales, să nu-i dăm peste cap!**

Rep: *Vom judeca opera, iar nu persoana?*

Șt.C.: Este un punct de vedere pe care unii îl împărtășesc și alții nu; mă refer, desigur, la cei din tagma criticilor, a celor competenți în domeniu. Pentru că sunt unele situații în care interferența dintre operă și biografie nu spune nimic, și altele în care spune foarte mult, deci lucrurile trebuie judecate diferențiat.

„Întotdeauna am fost pentru contra și aș încerca să fiu în continuare”

Rep: *În ianuarie și în iunie ne amintim de Eminescu, și, de obicei, îl uităm pe Caragiale. Pe scurt despre cei doi poli ai literaturii române. Caragiale o mai simți enorm și-o mai vedea monstruos? Eminescu o fi învățat să moară?*

Șt.C.: Șerban Cioculescu, unul dintre cei mai avizați comentatori ai lui Caragiale, a atras atenția asupra unui lucru elementar: că această formulă nu poate să servească drept passe-partout, drept cheie a întregii opere, pentru simplul motiv că fraza este rostită într-o anumită împrejurare, în

cadrul unei nopți de insomnie petrecută la *Grand Hôtel Victoria Română*, unde pe călătorul obosit îl invadează ploșnițele și îl aduc într-o stare de hiperestezie, de exacerbare a simțurilor, și de aici fraza citată. A face din ea o cheie a întregii opere este un abuz. Și tot așa un abuz este și cu *Nu credeam să-nvăț a muri vreodată*. Nu poți să-l reduci pe Eminescu la un vers. Sau, dacă o faci înseamnă că ai dat apă la moară clișeele și ai pus un obstacol în calea gândirii autentice.

Rep: *Se întâlnesc cei doi scriitori în Luceafărul??*

Șt.C.: Prostia este enormă, dar știți cum se întâmplă, ca în economie, moneda proastă gonește de pe piață moneda bună! Cea din urmă este tezaurizată, iar prima continuă să circule. În domeniul ideilor se întâmplă același lucru. Cred că există mulți care n-au citit un vers de Eminescu, dar care știu că în *Luceafărul* e vorba de Caragiale, de Veronica... Prostie totală! În primul rând este cunoscută și clară geneza poemului! În al doilea rând, chiar dacă am accepta că în structura lui ar fi existat și acest sâmbure biografic, cu ce progresăm noi în înțelegerea poemului când Eminescu ar fi pornit de la acest accident prozaic și s-a ridicat la înălțimi astrale, iar noi facem calea inversă, de la nivelul poemului coborâm în *noroiul greu al prozei*, ca să folosim o expresie eminesciană?!

Rep: *Fără să cădem în morbid, vă propun să mai trasăm o paralelă: despre creierul lui Eminescu s-a spus că depășea dimensiunile normalului. Dar creierul lui Caragiale?*

Șt.C.: Zarifopol reproducea spusele medicului berlinez care a făcut autopsia și care declara că în lunga lui carieră, nu mai văzuse un creier la fel de frumos conformat, dar nici ateroscleroză mai avansată...

Rep: *Bănuia conul Leonida ce dimensiuni poate să atingă acel ce profit obținut de pe urma participării la o mișcare revoluționară?*

Șt.C.: Nu bănuia, dar îl anticipa! Când rostea aceste cuvinte, el anticipa certificatele de revoluționar. Și iată că istoria l-a confirmat! Cei care au știut să își marcheze prezența la momentul oportun au dobândit certificat de revoluționar cu toate avantajele aferente.

Rep: *Mai sunteți pentru contra?*

Șt.C.: Întotdeauna am fost pentru contra și aș încerca să fiu în continuare. Dacă voi putea sau nu rămâne de văzut!

Rep: *Politicienii mai sunt liber-schimbști?*

Șt.C.: O parte dintre ei, da. Hotărârea consiliului director PLS din 1991, prin care toți parlamentarii care își schimbau apartenența politică deveneau automat membri de onoare ai Partidului Liber-Schimbist, este valabilă și astăzi. Uitați-vă deci pe lista actualului Parlament și veți vedea câți dintre componenții săi au devenit, în această legislatură, noi membri de onoare ai Partidului Liber-Schimbist, adăugându-se celor care s-au adunat de-a lungul timpului.

Rep: *Cred că aveți majoritatea în Parlament!*

Șt.C.: Spre sfârșitul primei legislaturi, prin mai '92, ziarul „Adevărul” a consemnat, sub semnătura Irinei Dimiu, faptul că grupul parlamentar liber-schimbist și pluripartit devenise majoritar în Camera Deputaților.

Rep: *Mai sunt răsete în Parlament?*

Șt.C.: Eu cred că da. Nu am mai participat la ședințe, dar cred că umorul nu a lipsit. Și, în orice caz, umorul **involuntar** nu putea să lipsească. Parlamentul este un spațiu privilegiat pentru acest gen de umor.

RODICA LĂZĂRESCU

DEZBATERI

PARLAMENTARE

Ședința Camerei Deputaților din 19 noiembrie 2002

Ștefan Cazimir - despre proliferarea unui nou tip de impostură - magia;

Îl invit la microfon pe domnul deputat Ștefan Cazimir. Va urma domnul Costache Mircea.

Domnul Ștefan Cazimir:

Domnule președinte,

Stimați colegi,

Onorate fotolii goale,

"Știința a ajuns la un asemenea nivel încât s-a creat o prăpastie între nivelul științei și cel al omului simplu. Între știința care a ajuns foarte departe și omul care n-o poate urmări de foarte aproape s-a creat un vid, care este umplut tocmai de diferitele feluri de magie. Mă rog, este părerea mea, nu știu în ce măsură se susține." (Ion Hobana, "Șuetă la o cafea", interviu consemnat de Carmen Chihăia în "Adevărul", nr.3821 din 5-6 octombrie 2002). Nu, domnule Ion Hobana, părerea dumneavoastră nu se susține. Nu progresele extraordinare ale științei formează patul germinativ al magiei, ci difuzarea insuficientă a cunoștințelor elementare, care nu se refuză puterii de înțelegere a oamenilor, dar le rămân inaccesibile din cu totul alte motive. Rădăcinile obscurantismului sunt cele știute dintotdeauna: școlarizarea deficicientă sau nulă, greutatea economice, dezechilibrele sociale ș.a.m.d. O parte din frustrările generate astfel își caută compensația apelând la irațional, iar mass-media se conformează comenzii sociale. Micul ecran este literalmente invadat de cohorte de indivizi dubioși, ridicați în slăvi contra cost de diverse emisiuni tv, una mai sordidă decât alta: impostori, magnetizori, vindecători, misionari, vizionari, spiritiști, ocultști, escroci, șarlatani, bioterapeuți, magi, vraci, draci împielitați. Un oarecare Cojocaru a născocit...cojoterapia: niște cercuri metalice cu doi electrozi, în care îl bagă pe suferind și îl curăță de bani în zece ședințe. O anume Lidia Fecioru, cu o sclipire vicleană în ochi și cu un zâmbet cabalin pe buze, ne oferă generos serviciile ei magnetocurative: a făcut facultatea la Djuna! (Unde o fi orașul asta, că eu n-am auzit de el?) Celebrul Constantin Mudava ne-ar fi vindecat de toate pe toți dacă îl alegeam președinte; din păcate nu l-am ales, de aceea videcarea întârzie.

(fragment)

Emoția intelectuală a artei

Cel ce scrie cu sângele său și în maxime nu vrea să fie citit, ci învățat pe dinafară.

Friedrich Nietzsche

Lirica lui Hölderlin, Eminescu, Tagore, Rilke ne poartă la cea mai înaltă tensiune ideatică. Partenonul și Taj Mahal ne induc o emoție de mare puritate în sfera inteligibilului. Transa chipului reginei Nefertiti sau a personajelor lui El Greco, iluminate de viziunea lumii de dincolo, ne comunică emoția eternității cu ecouri prelungi sub bolțile minții. Sculptura vechilor greci dezvăluie uimirii intelectului armonia absolută a formelor, modelate după „secțiunea de aur”, după proporțiile divine. Tablourile lui Rafael sau Leonardo da Vinci pun în tensiune intelectul prin perfecțiunea formelor și elevația spiritului, astfel că autorul Giocondei a putut spune: „*pictura este un lucru al minții*”; receptarea muzicii lui Mozart și Beethoven vibrează în sensibilitatea metafizică. Tensiunea-limită a ascensiunii minții dezvoltă în spiritul nostru *Dialogurile* platoniciene *Critica rațiunii pure*, *Așa vorbita Zarathustra*.

Pindar afirmă că poetul este un „sophos” – înțelept vizionar. Această idee apare și la Homer, Hesiod, cei șapte înțelepți, precum și la poeți precum Solon, Ibycus, Bachylides ș.a. Iar Platon scrie în Fedru (247,c). „*Există un loc supracereșc, esența care este fără culoare, fără formă și de neatins și care nu poate fi contemplat decât de pilotul sufletului, care este intelectul.*” Pe de altă parte, vorbind de Zeuxis și Polygnotos - marii pictori ai Antichității, Maxim din Tyr - scria că aceștia „nu pictează la întâmplare, ci totodată sunt și filozofi”, imprimă spiritualitate frumuseții.

Immanuel Kant, în definirea geniului, „cel posedând dispoziția înăscută (*ingenium*) prin care natura dă legi artei”, îmbina nemijlocit „libertatea imaginației” de activitatea intelectului, a reflexiunii, ducând împreună la crearea de „idei estetice”, născute în tiparul unei originalități multiple: originalitate a receptării, a gustului în experimentarea frumosului naturii, originalitate în a imagina forme inedite de reprezentare estetică a lucrurilor și activitatea minții în a sui la un sens superior, la o idee înedită obiectul contemplării. „Pentru arta frumoasă”, scrie Kant, înțelegând prin acest concept toate artele, poezia în primul rând, „s-ar cere deci *putere de imaginație, intelect, spirit și gust*” (*Critica puterii de judecare*, trad. Tr. Brăileanu, 1940, pp.188-212).

Artur Rimbaud consideră că poezia trebuie să genereze atât emoția inimii, cât și emoția intelectuală: „*să fie pentru suflet, rezumând totul, miresme, sunete,*

culori, – precum și gând care naște gând, căci fiecare cuvânt trebuie să fie idee, un limbaj universal... Să cerem poetului ceva nou, - ideii și formă”. Basil Munteanu vorbea despre emoția intelectuală a artei ca o evadare din lumea aparențelor, „*un salt în esențial*”. G. Călinescu credea că în poezie și muzică atributul intelectualității constituie o efort mereu reluat de a exprima „*nevoia fundamentală a sufletului uman de a prinde sensul lumii*”.

Mirarea este filozofie, dar cugetare de vibrație poetică, și anume o stare de încântare metafizică, de valorizare cosmică a existenței, a lucrurilor. Spusul gnostic, aforismele poetice sunt semnele dicteului, ale *daimonului* care face să răsune în mintea creatorului ecourile înțelesurilor ultime.

Dar nu numai arta, ci și natura ne solicită deschiderea mirată a intelectului. Privind nufărul ne impresionează nu numai simțurile, prin colorit - albul imaculat sau albastrul ceresc - și prin suavul parfum, ci provoacă și uimirea minții prin absolutul formei, răsfângere a armonia sferelor. Acest lucru i-a determinat pe indieni și egipteni să considere că lotusul este cel care a dat naștere zeilor primordiali – Re și Brahman. Răsăritul de soare la munte, așa cum are loc sus pe Toaca Ceahlăului, emoționează nu doar prin magia cromatică în trandafirii și albaștrii, ci emoția se înalță la contemplarea nașterii luminii, a lumii din întunericul preludic. Apusul însângerat, de o policromie feerică când este filtrat de nori și văzut tot la munte, induce ideea că soarele, lumina nu poate muri decât pe creste. Să ne amintim contemplarea cerului înstelat care l-a făcut pe Kant să exclame în finalul la *Critica rațiunii practice*: „*Două lucruri mă umplu de veșnică nouă și crescândă admirație și venerație, cu cât mai des și mai stăruitor se îndreaptă gândul către ele : cerul înstelat deasupra mea și legea morală din mine*”.

În poezie, emoția intelectuală nu însemnează filozofare, conceptualizare, exprimarea gnostică pură, ci comportă - intricată cu emoția sensibilității - inducerea unei vibrații, a unui fior al minții, lucru care se realizează cel puțin pe două căi :

- prin rezonanțele de universalitate pe care le poate genera o operă de artă, puterea de raportare și iradiere cosmică ;

- prin mișcarea ideilor pure, a „*curățiilor*”, a esențelor transparente, dematerializate, așa cum se întâmplă cu muzica lui Bach, muzică a numerelor ordonatoare ale dinamicii astrale.

Este vorba prin urmare de *fiorul trăirii în zăriștea marilor sensuri ale lumii, ale existenței*, a participării la universal. Dar pentru a fi emoționale, implicarea, evocarea cosmicului trebuie să aibă loc în perspectiva destinului uman, în perspectiva lirică a acestui destin cu înălțările și dramele sale, cu bucuria și suferința, cu încântarea și tragismul vieții. Altfel se face speculație seacă, nu are loc solicitarea pasionată, simpatetică, interiorizantă a contemplatorului de artă.

În cele ce urmează, ne vom opri la câteva exemple paradigmaticale ale unor deschideri metafizice emoționale către problematici existențiale având rezonanță cosmică.

Omar Khayyam a celebrat în catrenele sale dragostea, roza, vinul, - pe de o parte ca bucurii ale vieții de fiecare zi, antidot al vanității universale. Dar, totodată, vorbind în limbajul tăcerii mirate și a luminii, a păstrat deschisă transmutația către sublim, către fiorul misterului, către întoarcerea în Unul :

Te îngrozește Moartea? Neantul te-nspăimântă?

Ci din Neant se-nvală a Ființării floare.

Purificați într-însul, un suflu ne avântă

Dintr-o Viață-Moarte, spre-o mai înaltă stare.

Ființei ce mi-i dată cum pot să-i spun Ființă

Când chimuri o sfâșie și pradă sunt a ceții?

Îndură-te, mă scoate din Neființa vieții

Și mă preschimbă, Doamne, în veșnica-Ți Ființă !

Când binele și răul la zaruri m-au jucat,

În prima zi, nici unul n-a câștigat. Ci-n lume

Ca mator fără vină am fost trimis anume

Dintr-un tărâm de taină doar mie relevant.

La cei răi nu-mi voi spune, nici celor buni secretul.

A gândului esență în verb sărac ar fi.

Eu văd un loc mirific, dar nimănui nu-ncredu-l,

O taină am pe care n-o pot dezvălui.

După ce a cântat o întregă viață bucuriile și amărăciunile dragostei, considerată taina cea mai fascinantă și de nedezlegat a vieții, Hafiz încheie cu evocarea vanității a tot ce este omenească – faptă, iubire, suflet, timp, pietate, glorie : *A faptei noastre roadă e doar deșertăciune, iar ale lumii jocuri sunt tot deșertăciune.*

Iubirea pentru Draga-mi tot sufletul mi-l umple,

dar inimă și suflet sunt doar deșertăciune.

Suntem, în așteptare pe țărîm în fața morții.
De la pahar la buze e doar deșertăciune.

Trăiește-n pace-o vreme, când caravana vieții
îți dă răgaz, căci timpul e doar deșertăciune.

Nu da vreun gând pe ziua când roza se va stinge,
ci ca și ea fii vesel! În rest, deșertăciune!

Nu-ți semeți credința, căci diferența dintre
moschee și tavernă e doar deșertăciune.

Durerea mi-a fost partea și un nedrept destin,
dar ca s-o spun mulțimii e doar deșertăciune.

Faimos e astăzi Hafiz, dar vinul îți va spune:
și nume rău și faimă - sunt doar deșertăciune.

Iată celebrul monolog al lui Macbeth,
unde Shakespeare demască nimicul care
semnează destinul omenesc:
Măine, și-apoi măine, și iar măine
Cu pași înceți se-alungă de la o zi la alta,

Până la ultima silabă-nscrisă-n timp;
Și ierii noștri toți au luminat smintiților
Drumul spre-a morții pulbere.
Stinge-te, tu, flacăra de-o clipă!
Viața nu-i decât o umbră călătoare, un biet
actor
Ce-și chinuie și fudulește ora lui pe scenă

Și-apoi nu-l mai auzi nicicând : e-o poveste
Spusă de-un idiot, gălăgios și plin de furie,
Și ne-nsemnând nimic. (Macbeth, V, 5)

Pentru Hölderlin, poezii sunt aleșii
meniți și deschiși sacralului. Ei au mâinile
inocente și inimă curată, astfel că pot
primi de la Dumnezeu-Tatăl focul divin,
fulgerul ceresc, pe care îl vor comunica
muritorilor; și este semnificativ că dicteul
poetic este o dublă durere: sfășiere în
divinitatea care se dăruiește, sfășierea prin
care poetul se deschide pentru a primi.
Fiii pământului acum
Pot să-și moaie fără teamă buzele în focul
ceresc.

Dar nouă ne este dat totuși
Să rămănem drepți, cu fruntea
descoperită,
o, poezilor!

Sub furtunile lui Dumnezeu, să prindem
cu propria-ne mână raza Tatălui, fulgerul
însuși,
Și să întindem mulțimilor, sub vâlul său
De cânt, darul cerului.

Inima noastră, asemenea inimii de copil
Să fie curată, mâinile să fie fecioare, fără
greșeli,
Raza Tatălui, fulgerul precurat nu ne va
arde.

Și în supremul său cutremur, durerea sa
cu durerea unită

A unui zeu, inima eternă va rămâne fermă
de-a pururea.

Gândurile Spiritului universal se
desăvârșesc

În tăcere în sufletul poetului. (Ca într-o zi
de odihnă...)

Paul Valéry invocă îndelunga răbdare
încărcată de secrete tensiuni sufletești și

spirituale care pregătesc fulgerul, dicteul
– fructul pârguit al poemului, acea
„șoaptă a misterului divin... sublimul
adevăr venit din cer”, despre care
vorbește Eminescu: „Patience, patience,
Patience dans l'azur !! Chaque atome de
silence/ Et la chance d'un fruit mûr !”
(Palmier). E uluitoare descrierea mișcării
pancosmice făcută de Rabindranath
Tagore, cu ajutorul metaforei zborului
necurmat al unui stol de lebede întins cât
văzduhul, Cu aripile îmbătate de spiritul
furtunii, lebedele supun pământul,
oceanele, astrele, munții, pădurile –
magiei zborului, astfel că toate capătă
aripi și se avântă în iureșul înălțării
halucinate de chemarea fascinantului
Dincolo, care se depărtează mereu și
mereu. Întreg universul este transmutat
într-o nemărginită ființă înaripată, al cărei
elan este impulsionat de cântecul
lebedelor, simbol a morții întru renaștere,
ciclu repetat iarăși și iarăși; doar graba
pură, nicăieri oprire, mereu spre un alt
dincolo. De observat analogia între „dorul
de moarte” către un „dincolo” neștiut, din
textul tagoreian, și dorul de moarte prin
pierderea în inefabilul sunetului de corn,
din poezia eminesciană *Peste vârfuri* :
Dintr-odată la această oră și în cerul serii
Pe vastul abis, izbucnirea, - fulgerul sunetului
Care lunecă aerian de la un capăt la altul :
O, nour de Lebede !
Aripile voastre îmbătate de duhul furtunii
Supuneau cerul cu râsul lor voios și sălbatic
Și trezeau valuri de uimire în oceanul
văzduhului!

... Se părea că mesajul aripilor
Pentru o clipă aducea o sete nebulă de
mișcare
În inima munților mereu neclintii.
Șirurile de arbori își smulgeau rădăcinile
Și se pierdeau în căutarea limitelor lor în
ceruri,
Întinzându-și de asemeni aripile pe urmele
sunetului.
Visul serii se sfărâma, Se năștea un dor adânc,
un dor de moarte către dincolo !
Prin voi sufletul lumii retrimitea strigătul în
toate părțile :

Nu aici !nu aici! undeva în altă parte!

Aud chemări după chemări ale omului,
plecate pe căi nevăzute
Din trecutul adânc până în viitorul ce nu s-a
născut încă.

Astfel aud în inima mea zburând cu tot stolul
înaripat

Acel suflet, acea pasăre fără lăcaș
Ce zi și noapte, pe lumină și beznă,
De la un țărîm cunoscut la altul neștiut,
aleargă!

Tot golul e umplut de Cosmosul înaripat
și de cântul său unic:

Nu aici! nu aici! în altă parte! aiurea!

Pentru Rilke, sublimul este o ieșire din
noi înșine, cel prizonier al existenței
empirice. Propriul interior, miez numenal,
capătă aripi prin întâlnirea cu arta la
extrema ei transfigurare, la inefabilul care
înseninează rămas bun de la cel care am
fost, sufletul și spiritul nostru devenind
acum, prin magica decantare
metamaterială, muzică pură:

Sublimul este o plecare,
ceva din noi ne depășește,
și luându-și zborul peste zare
cu-azurul pur se logodește.

Extrema artei întâlnire
nu este cel mai dulce-ado ?
Iar cântu-i ultima privire
pe care ne-o vom dăru-i.

*

Emoția intelectuală, alături de vibrația
sensibilității, domină viziunea creațiilor
spirituale de prim ordin al culturii
românești. Așa are loc cu triada de aur –
Miorița, Meșterul Manole, Luceafărul.
Cele trei poeme dezvoltă exemplificator
ceea ce noi am numit *spiritul hyperionic*
al spiritualității autohtone, concept
arhetipal generator de emoție intelectuală
în cea mai elevată formă. Caracteristicile
care induc vibrația superioară sunt,
rezumativ, următoarele.

În tustrele capodopere nu este vorba de
întâmplări aparținând contingentului,
vieții de rând, ci problematica implicată
este onto-axiologică angajând
universalul: transvaluarea morții ca o
neoexistență înveșnicită - în balada
vrânceană, înfăptuirea unei capodopere
arhitecturale unice - în balada argeșeană,
polaritatea antinomică pe verticala
nemărginirii, între primordialitate și
lumea derivată - în poemul eminescian.

În legenda păstorului moldovean are
loc osmoza universală viață-transviață
prin transmutația mitică a morții într-o
neoființare unde se reunesc țărâmul
pământesc cu sfera cerească. În legenda
lui Manole, moartea este de asemenea
integrată mitic în capodopera sacră,
transformată astfel în energie ziditoare.
Problematica Luceafărului este a erorii
inițiale a creației de a fi dat naștere unei
lumi pieritoare, eroare pe care o entitate a
increatului nu o poate repara prin iubire.

**Foto: Ansamblul sculptural “In
memoriam – Oarba de Mureș”,**

În toate trei poemele este vorba de *destinului celui ales*, și anume: al geniului anonim trăitor în zărisea magică a poveștii, a poeticului, în Miorița : al înfăptuitorului operei de artă care transfigurează teluricul prin faptă cerească, în Meșterul Manole: iar în poemul eminescian, geniul, ca principiu primordial nu poate fi pervertit prin căderea în teluric, prin zborul domestic din imanent.

Toate cele trei destine superioare se consumă dramatic în tentativa de a atinge de fiecare dată un absolut : absolutul contopirii cosmice, absolutul creației, absolutul spiritului.

Rezultă deschiderile maxime, nemărginirea orizontului de desfășurare a celor trei drame. Comuniunea din balada vrânceană include realul, legendarul precum și spațiul revalorizat ontologic al morții. Balada Meșterului Manole angajează necuprinsul prin fapta absolută care înalță lăcaș divinității. Luceafărul parcurge nu numai întreg timpul și spațiul posibil, dar trece dincolo de aceste două nemărginiri.

E interesantă următoarea comună caracteristică: scurtcircuitarea intervenției divine din determinismul dramelor. Deși este vorba de momentul cel mai tragic al vieții, divinitatea nu e invocată de păstorul moldovean; în Meșterul Manole, Dumnezeu nu poate împiedica jertfirea Anei, iar pentru împlinirea zidirii sacre a fost necesar sacrificiul a douăsprezece vieți. În *Luceafărul*, demiurgul este, de fapt, *metafora conștiinței de sine* a lui Hyperion, a geniului. Prin această plasare extrateistă a celor trei poeme, absolutul omenesc își realizează valorizarea sa supremă.

O însușire fundamentală a triadei este liniatura de o perfectă logică internă, pe vectori onto-axiologici esențiali : la fel ca în tragedia antică, desfășurarea dramelor decurge exclusiv din structura și sensul destinal al celor trei personaje, cu evitarea oricăror intervenții incidentale, anecdotice care să influențeze, să decidă mersul acțiunii, să impurifice emoția esențialului, fiorul cosmic.

Lirica eminesciană, antumă și postumă, este model de creație solicitând zborul minții, fiorul cosmic al intelectului. Amintim aici doar spectacolul prăbușirii întregului sistem de valori spirituale, începând cu apusul zeilor și al marilor idei, profeție făcută în *Memento mori* : *Și-astăzi punctul de solștiu a sosit în omenire.*

*Din mărire la cădere, din cădere la mărire
Astfel vezi roata istoriei întorcând schițele ei;
În zadar palizi, siniștri, o privești cugetătorii
Și vor cursul să-l abată.. Combinații iluzorii –
E apus de zeități și sfârșire de idei.*

*Nimeni soarele n'oprește să apuie'n murgul serii;
Nimeni Dumnezeu s'apuie de pe cerul cugetării,*

Nimeni noaptea să se-ntindă pe-a istoriei mormânt.

Se'nmulțesc semnele vremii. Iară cerul de'nserare

Roșu-i de războaie crunte, de-arderii mari, de disperare

Și idei de zeci de secole sunt reduse la nimic.

Iată și motivarea fatalei catastrofe a morții lui Dumnezeu și a filozofiei : nimicnicia vieții și a cugetării umane: *Moartea succede vieții, viața succede la moarte*

Alt sens n'are lumea asta, n'are alt scop, altă soartă.

Oamenii din toate cele fac icoană și simbol

Și pun haine de imagini pe cadavrul trist și gol.

*Ce e cugetarea sacră ? Combinare măiestrită
Unor lucruri nexistente, carte tristă și ncălcită,
Ce mai mult o încifrează cel ce vrea a descifra.
... Proștii și genii, mic și mare, sunet, sufletul
lumină...*

*Toate's praf... Lumea-i cum este și ca dânsa
suntem noi.*

Și poezia lui Lucian Blaga se proiectează în perspectivă universală. Raportarea la problematica destinală a omului și transferul mitic al faptelor și lucrurilor înscriu creația poetului din Lancrăm în viziunea spiritului hyperionic, fântână arteziană a emoțiilor minții.

Toate lucrurile sunt însemnate destinal, dar sensul rămâne indescifrabil, din veșnicie cheia este pierdută: *„În chip de nume, de veacuri uitate/ poartă-o semnătură făpturile toate./ Stane de piatră, jivine, cucută,/ poartă-o semnătură cu cheie pierdută.”* Gândul poetului se cutremură între două spaime - cea din mormântul prenatal și cea din lumină :

*Mamă - nimicul – marele ! Spaima de marele
îmi cutremură noapte de noapte grădina.*

Mamă, tu ai fost odă' mormântul meu.

*De ce îmi este așa de teamă – mamă –
să părăsesc lumina ? (Din adânc)*

Iruperea în incomensurabilul orizont al tainei, care începe dincolo de măsurabilul cerc al perceptibilului – *Sporim nesfârșirea c-un cântec c-o taină*, - precum și schimbul sufletului nostru cu secretul suflet al lucrurilor, - rămân printre cele mai puternice elemente fascinatorii ale liricii blagiene: „*Umbilăm prin câmp fără popas/ sub zodii prin târziul ceas./ Hotare, veac, târâm s-au șters,/ mai suntem noi și-un univers*”. În felul acesta, cititorul află un spațiu de cea mai largă libertate. Sufletul se mișcă neîngrădit în azur și abis – cuprins de uimirea gândului sau de tulburătoare „tristețe metafizică”: „*Purtăm fără lacrimi/ o boală în strune/ și mergem de-a pururi/ spre soare apune*”. Viețuirea tainei este o boală extatică. Precum și cartea este o altă sacră boală : „*O, lumea e albastră haină,/ în care ne cuprindem, strânsi în taină,/ ca vraja sângelui să nu se piardă/ ca vraja basmului mereu să ardă*”.

Dintre creatorii noștri de artă, Brâncuși și Țuculescu ne-au oferit. În gesturi ritualice, acea emoție intelectuală a participării la realitățile dintâi pe de o parte, la febra și tragismul existenței, pe de altă parte. De pildă, emoția intelectuală indusă de *Păsărea măiastră* brâncușiană suie la geneză. Dar nu a genezei care va fi fost, ci unei neogeneze, a reluării existenței la mai înaltă valorizare, menită contemplatorului obișnuit cu văzduhul ozonat al principiilor. Trebuie de spus că arta lui Petrescu, prin confruntarea clarobscură dintre structurare și deconstructură, tablourile lui Luchian prin dramatismul intens al culorilor, sau pictura lui Pallady prin antinomia dintre desenul decantat și transparența luminii, care pare să opereze această sublimare, - înalță emoția estetică a privitorului la treapta intelectuală care face posibilă receptarea esențialului, al numenalului arhitecturii lumii.

Ni se pare că acesta este semnul marii arte: inducerea unei emoții a gândirii, punerea în tensiune a intelectului pentru participarea la marile înțelesuri și neînțelesuri ale condiției umane. Pentru că, așa cum afirmă Mircea Eliade, vorbind despre Miorița, „*omul este om în măsura în care ne păstrăm în comuniune cu principiile care susțin Firea întreagă*”. Este climatul în care respiră aleșii culturii noastre, spiritul hyperionic suind în *extasis mentis* ; programați pentru dezmarginire pentru ceea ce nu poate fi măsurat decât cu uimirea cugetului.

GEORGE POPA

Foto: Ansamblul sculptural “In memoriam – Oarba de Mureș”, Gheorghe Coman, “Eroilor, pomenire veșnică”

DULCEA POVARĂ A BIOGRAFIEI

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU ȘI SIMONE DE BEAUVOIR

(II)

E ilustrativ modul reconstruirii amintirilor al celor „în colaborare”, cum le numește autoarea – al desenului întâi punctat, apoi tot mai sigur așa cum e fixat în fragmentele următoare din *Arabescul amintirii*: „Cuceriri migăloase ale unor imagini învăluite, așa cum de sub rânduri suprapuse de zugrăveli apare, decolorată, cu abia indicația unor forme, cea mai veche, mărturie stearsă pe ultimul var, fundal al peretelui”¹. Mai pragmatică, autoarea franceză recurge la două mijloace foarte simple, dar eficiente pentru a completa imagini vagi sau inexistente ori pentru a completa un autoportret: fie folosește sintagma dubitativă „pare-se”, fie apelează la enunțurile standard specifice perioadei infantile: „Copila asta e nesociabilă”, „Simone e încăpățânată ca un catâr.” (p. 13), pe care le însoțește cu referentul (tata, mama, Louise ș.a.) sau le generalizează prin impersonala expresie: „se zicea” sau „se mai zicea”.

Hortensia Papadat-Bengescu încearcă o eliminare a propriilor intervenții analitice asupra evenimentului prezentat pentru a nu obtura sau eclipsa perspectiva infantilă, așa cum se poate observa din analiza comparativă a numeroaselor variante ale nuvelor, variante comparate pertinent de Dimitrie Stamatiadi în amplele note care încheie volumul în discuție. Astfel, în cele trei versiuni ale nuvelei *Viermele*, deși autoarea pare să se lase uneori tentată de intervenții care să elucideze sau să multiplice informația (într-o variantă, prezența Fetiței la vecini e explicată, fiind chiar reprodus un dialog al membrilor familiei, iar perspectiva, mai puțin tulbure, e inadecvată celei pe care o putea oferi vârsta fragedă) sau de afirmații constatative ce vizează nu amintirea propriu-zisă, ci impactul acestei amintiri asupra existenței copilei, a modului în care se va raporta, de-a lungul vremii, la aceasta: „Ciudată primă amintire a celor trei, patru anișori! Ciudată întruchipare a ceea ce e josnic! Oricât de târziu va cerca să recheme amintirea vârstei celei mai fragede, va revedea casa, scara cu zece trepte, fântâna cu cumpănă și va simți repulsia pentru ceea ce e josnic, pentru vierme” (p. 275), decide să le elimine, păstrând impresia, amintirea autentică.

La fel se întâmplă și în cazul nuvelei *Grădinița*, unde scriitoarea renunță la subiectiva afirmație a adultului memorialist plasată în manuscris la finalul nuvelei: „Patriarhat, de tine cât drum mă desparte!”² sau al nuvelei *Peisagii ale amintirii*, unde paragraful final trădează nostalgia copilăriei de care suferă în mod evident autoarea: „Vlăjganul, sclavul din copilăria depărtată ca o țară de vis!” (p. 288).

Despre o conștientă și asumată alterare a amintirilor e vorba în nuvelele în care se creionează imaginea părinților sau relațiile cu aceștia. Portretele pe care le conturează printr-o tehnică pe care am putea-o numi a recurenței, datorită frecvenței reveniri asupra persoanelor centrale ale copilăriei sale, Tata, Mama și Mama Tinca, în scopul rotunjirii, stilizării sunt, așa cum le consideră Silviu Angelescu, tipuri de portret cărora le este comună „relația dintre imagine și un referent obiectiv, anterior gestului descriptiv”, căutând nu generalul, ci „particularul, detaliul care singularizează”³, fapt ce conferă portretului o valoare conotativă. Referindu-se la portretele regăsite în literatura memorialistică, teoreticianul român pornește de la specificul acestui tip de literatură care „s-ar situa pe poziția istoriei față de filozofie; preocuparea ei fiind legată de formularea unor adevăruri particulare, limitate.

Portretul literaturii memorialistice, prin rigoarea logicii sistemului care îi dă viață, trebuie să participe la acest adevăr particular”⁴.

Privit strict ca literatură memorialistică, volumele vizate ar aduce în discuție o altă problemă și anume „ce reproduce portretul: ceea ce este modelul sau ceea ce autorul consideră că este modelul?”⁵, mai precis cât din imaginea evocată este viață și cât este reflectare a vieții deformate de timp, memorie sau conștiință.

Cele patru-cinci portrete care se completează reciproc sunt luminate periodic, succesiv, dând impresia existenței unui regizor care își dirijează admirabil luministul, permițând cititorului-spectator să vizualizeze întâi secvențial, în semiobscuritate, prin ochii copilei de 2-3-4 ani, apoi clar, critic, prin cei ai adolescenței, dezvăluind etapele formării, devenirii prin detalii care demască o percepție extrasenzorială precoce, un subtil mecanism al raționamentului logic, perceperea pluridimensională a conflictului, ceea ce Mircea Zăciu numea „excepționala acuitate a simțului realului”⁶, un fel de ultra-senzitivitate (în termenii lui Bachelard) sau „urias câmp senzorial; atingi un punct și vibrează, vibrează dureros, prelung, întreaga rețea.”⁷

Precedat de motivația reîntregirii ființei prin rememorare: „Uneori te întorci înspre trecut, înspre cel mai îndepărtat și dorești, chemi, cauți cele mai vechi amintiri din dorința de a te ști tu pe tine cât mai de demult. De acolo, de departe în timp, iată sosește vreo amintire cețoasă și dibuiești prin acea ceață pentru a te regăsi cumva, până când iată, ești sigur că acea vagă faptură care mișcă în semiîntuneric ești tu, copilul ce erai pe atunci, fetița aceea totodată necunoscută și identică ție.” (p. 35), fragmentul *Viermele* debutează cu instaurarea unei autenticități, a unei subiectivități

³ Silviu Angelescu, *Portretul literar*, București, Ed.Univers, 1985, p.12

⁴ Ibidem, p. 17

⁵ Ibidem, p.19

⁶ Mircea Zăciu, *Masca geniului*, EPL, 1967, p. 203

⁷ Doina Curcăpeanu, *Literatura ca expansiune a vieții*, prefată la volumul Hortensia Papadat-Bengescu, *Sangvine*, Cluj-Napoca, editura Dacia, 1973, p.21

¹ Ibidem, p.268

² Ibidem, p.277

concretizate nu prin narațiunea homodiegetică, ci printr-o împrumutare a privirii „copiliței de trei-patru anișori” a „unor oameni de treabă”, perspectivă infantilă ce dezvăluie locul intitulat *acasă* și pe care-l concretizează spațial prin intervenția adulților: „Fetița aflase mai târziu că orașul se chema Tecuci”, tocmai pentru a păstra intactă, nealterată, perspectiva îngustă, dar personală a copilului. Datele generale privind ocupația, profesia, locul de muncă al tatălui sunt completate nu de un așteptat portret fizic, ci de un „portret al sentimentelor” pe care Fetița le nutrește pentru figura paternă care surclasează clar, pe parcursul evocărilor, figura maternă. Mărturisirea, extrem de emoționantă, amintește de relația Sia - Lică Trubadurul: „Îl adora Fetița pe tatăl ei și oricine nu l-ar fi prețuit la fel ar fi fost pentru ea ca și nimeni – dar tatăl ei era prețuit, respectat și temut. Însăși adorația Fetiței era un amestec de iubire, teamă și respect – atât numai că ea, copilița, simțea că are asupra acestui om puternic o mai mare putere” (p. 36).

Nu la fel de pregnantă e figura paternă în viața lui Simone de Beauvoir. Aproape absent în prima parte a existenței copilei, dar valorificând artistic momentele de răgaz petrecute în preajma ei, tatăl „n-avea în viața mea un rol bine definit”, iar enunțul nu e întâmplător dacă avem în vedere preocupările dramatice ale tatălui. Modificarea de atitudine e percepută de autoare odată cu începerea școlii, când interesul crescând al tatălui o determină să adopte aceeași atitudine pe care o vom regăsi și în cazul autoarei române: îi conferă un loc *însemnat* în viața ei, fixând o imagine sub semnul unicității. „Îmi părea dintr-o rasă mai aparte decât restul bărbaților”, chiar dacă primul argument, aparent ilar, „în epoca aceea de bărbii și mustăți, fața lui rasă, mobilă și expresivă surprindea” (p. 23) fusese semnul distinctiv și în prima portretizare, bizar construită dintr-o dublă negație: „n-avea barbă, n-avea mustață” (p. 6), amintire ce susține ponderea majoră a amintirilor care avuseseră un puternic impact vizual. Unicitatea e supralicitată în ambele texte, fiind susținută prin extraordinarele calități, cultura impresionantă sau dezinvoltura care devenea contagioasă în cadrul intim, poate amprentă a pasiunii amândurora pentru teatru: „Nimeni din cei pe care-i cunoșteam nu era la fel de nostim, de interesant, de scilipitor ca dânsul; nimeni nu mai citise atâtea cărți, nu mai știa pe dinafară atâtea versuri, nu mai discuta cu atâtea aprindere.” (p. 24). De altfel, o adevărată istorie genealogică va fi cuprinsă în paginile volumului, prilej de a detalia figura tatălui, extrem de apropiată de cea a ofițerului român: cultul familiei, sacralizarea soției-mame, obsesia fidelității în cuplu, dragostea de patrie care era „dincolo de argumente și vorbe: E singura mea religie!”, sunt câteva dintre fundamentele personalității părinților. Sinceritatea supremă, elanul afectiv al pubertății o vor face să mărturisească sentimente care par, la nivel declarativ, lipsite de pudibonderie: „am avut senzația îmbătătoare că e numai al meu”, „simțămintele mele pentru tata deveniră pasionate”, „L-am iubit romantic” (pp. 66-67).

Portretul mamei Hortensiei Papadat-Bengescu e conturat pe două coordonate principale ce amintesc de unul dintre cele mai contradictorii personaje: Lenora. Aflate amândouă sub semnul maladivului, măcinate de o reală sau simbolică *boală de inimă*, cele două figuri feminine viețuiesc în globul de cristal al familiei reale

sau, atunci când nu mai e posibil, al unei familii-surogat. Sufocate, dominate de propriile sentimente, cele două par să-și trăiască viața sub dominația pasiunii, a dependenței de iubirea pe care le-o poartă celorlalți, deși nu reușesc nici să facă pe deplin vizibilă această iubire, nici să se apropie de fiice: „Era, acea mamă, domoală la pas și la vorbă, sfioasă nespus, cuprinsă în adânc de dragostea uriașă pentru soțul și copila ei, două iubiri ce abia încăpeau în ea fără s-o sfărâme, atât erau ele de mari și atâtea de firavă era încăperea trupească în care se zbăteau.” (p. 37). Chiar imaginea mâinilor albe ale Lenorei e regăsită în acest prim portret al mamei, alături de acea nevoie de a zăbovi excesiv, acel deficit de existență care pare să le mulțumească: „Mama, cu degete albe, subțiri, sculptate parcă, ținea o igliță, iar în poala rochiei era un mosor ce se depăna încet; mama Fetiței lucra nesfârșit la o horbotă fină.”. „Mai îndepărtată și mai capricioasă” e și mama lui Simone de Beauvoir, care avusese parte de o educație la fel de strălucită, pe care simte nevoia să le-o împărtășească și fetelor, alături de pasiunea pentru învățătură. Doar două amănunte strică imaginea serafică a mamelor: necuvenita prezență a soției de ofițer la un joc de cărți și reacțiile apropiatilor cu privire la vestimentație: „Ai văzut-o pe Doamna cum s-a împopoțonat: chiar că-i zurlie!” sau la calitățile vocale exersate în fața pianului: „auzi-o iar pe Doamna cum țipă ca o coțofană!” (p. 17). Timiditatea exacerbată a amândurora e explicabilă, așa cum ambele scriitoare sesizează, prin redusa adaptabilitate dată de tinerețea, lipsa de experiență cu care veniseră în căsnicie. Acestea sunt completate fie prin structura maladivă care impune o izolare recomandată medical, fie prin formația religioasă, cucernicia care îi marcase până la sfârșit existența.

Prezențe consistente sunt cele ale bonelor: mult iubita Mama Tica și Louise (înlocuită mai apoi de bone nesemnificative). Adevărate membre ale familiei, secundând sau preluând adesea prerogativele mamelor, cele două aduc plusul, necesarul de afectivitate, devenind când complicele, când protectoarele fetei. Acceptând tacit capriciile ființelor pentru care par să existe, cele două devin prezențe necesare, „la fel de naturală ca și cea a pământului de sub tălpile mele” (p. 6) pentru micuța franțuzoaică, „pâinea și sarea, era și catărul care poartă →

Foto: Ansamblul sculptural “In memoriam – Oarba de Mureș”, Gheorghe Marcu, “Veșmânt pentru eroi”

desagi cu grăunțe, era și basmul de seară și îngerul de noapte de la căpătâi, care cu o sabie veghează, era și ciocârlia care anunță dimineața [...]” (p. 59) pentru visătoarea moldoveancă. Nici pasagere priviri răutăcioase adresate părinților, nici replici uneori deplasate care vizau atitudinea sau comportamentul acestora nu reușesc să le demitizeze prezențele și să le detroneze de pe poziția privilegiată pe care o ocupă.

Evitând parcă un banal și previzibil autoportret, de a cărui realizare sunt tentați, de regulă, memorialiștii (spre exemplu, în chiar primul paragraf al memoriilor, Simone de Beauvoir inserează un prim portret: „eu port o fustiță plisată, o beretă, am doi ani și jumătate”), Hortensia Papadat-Bengescu punctează doar sporadic propriile trăsături fizice, construind pas cu pas un „portret al prefacerilor”, al evoluției în plan psihologic, mental a supraprotejatei infante care a fost: de la spiritul de observație, la memoria vizuală, la recunoscutele „percepții vagi, ca și topite în vagul întregului” (p. 38), până la prima dovadă incontestabilă a spiritului analitic susținut de o succesiune a interogațiilor: „cum oare Mama nu se ridică de pe locul ei, nu se sperie văzând-o că urcă singură, cum oare nu vine, palidă și temătoare, s-o ajute”.

Aparent primă istorisire a unei vechi temeri iscate „dintr-o pricină neașteptată, neînțeleasă”, în care presupusa existență, nedovedită însă, a unui vierme, e o subtilă reprezentare arhetipală a răului (șarpele biblic), povestirea care deschide volumul conține, în substrat, obsesia maleficului, a maladivului din romane. Viermele e o construcție mentală, o reprezentare infantilă a ceea ce e josnic, a „poveștii scabroase” pe care o „va fi povestit grăsuța cucoană în fața Mamei cea pudică” (p. 40). Acuzele privind frecvența

extremă a personajelor-pacienți ai lui Hipocrat pot fi explicate prin ceea ce declanșează în ea imaginea metamorfică a răului: „avea numai un fel de mirare amestecată cu scârbă și curiozitate”, căci, așa cum pertinent aprecia Charles Mauron, „imaginația creatoare se alimentează, în mod nu mai puțin necesar, de la niște amintiri afective legate unele de altele, care urcă foarte departe în trecutul scriitorului și a căror fantezie constituie mijlocul propriu de expresie”¹, vorbind și de aceea obsesie „rezultată dintr-o traumă reală”. De altfel, autoarea dă ea însăși o explicație morală acestei obsesii a maleficului: „În critica anumitor aspecte dezvălui anumite turpitudini, socot că sprijin remedierea lor, mă strădui la crearea unui mediu mai curat, mai sănătos, mai moral în jurul nostru”, recunoscând transfigurarea acesteia: „Când încep a scrie, sunt bucuroasă că tot materialul de hidoșenie, înmagazinat în memoria mea, nu vine sub forma lui brută, așa cum, din păcate, l-am cules și cunoscut – ci transpunându-mă, dându-mi plăcuta ameteală a inspirației”, profunda empatie și efectul cathartic al dezvoltării: „În clipe de acestea, deși eroii mei mă zbuciumă și îi aud vorbind, mimez gesticulația lor și mă chinuie durerile lor, compun

ca și cum m-aș afla sub porunca lor, iar când termin de scris mă simt eliberată ca și cum aș fi absolvit, aș fi ușurat o parte din supărările și necazurile lor.”²

Referindu-se la unele dintre creațiile cu pronunțat caracter autobiografic (*Fetița, Sânge*), Mircea Zăciu aprecia că aici „biologicul se amestecă cu datele sensibile ale realității înconjurătoare, accentul social, subliniat ironic, va apărea ulterior în niște pagini inedite despre orașul copilăriei”³.

În *Grădinița*, o întâmplare din copilărie e doar pretextul pentru reluarea portretelor părinților, adăugarea unui generos portret al Mamei Tica și pentru autoportretul moral conturat mai ales prin reconstituirea unui raționament logic infantil, printr-o expunere a unui interesant flux al gândirii juvenile. De remarcat și imaginea grădiniței, microtopos care prin atributul pe care i-l asociază – „ființă vie”, pare un echivalent al toposului citadin, simbolic denumit în romane „Cetatea vie”. Fascinată de lumini, culori și forme, „Femeia mică”, așa cum se autointitulează Fetița, simte, își recunoaște supremația asupra familiei, o palidă ipostază juvenilă a Cocăi-Aimée: „simțea puterea pe care o avea asupra celor ce-i erau sclavi – căci acei trei erau sclavii ei cu adevărat și nu-i temea.” (p. 43). Percepând cel mai mic gest de ignorare ca pe o dramă personală: „Tata sosise de la

serviciu fără a o lua în seamă ca de obicei, ceea ce în încăperea fragedă a sufletului de copil pricinuisse un zdruncin” și înțelegând că motivul care declanșase o dispută în familia „cu liniște și iubire” era un neajuns financiar, decide să intervină într-o manieră inedită.

Nu fabula în sine trebuie urmărită aici, deși ideea Fetiței de a îngropa banii pentru a-i înmulți e atât de ingenioasă și neașteptată, încât va duce la paroxism spaima apropiatilor săi. Nașterea unui prim raționament perfect logic, analitic, declanșat de o nevoie personală derivată din nevoia primară a apartenenței, de sentimente străine ei până atunci – izolare, ignorare – e disecată, analizată în cele mai mici detalii: „Un greu proces se elaborase în creierul mic al Fetiței, apoi se săvârșise în mintea crudă o judecată anevoioasă, dar dreaptă, împărțită în două: Mamei și Tatei le trebuiau banii galbeni; banii galbeni aduși de Tata nu erau de ajuns. Concluzie: Tata și Mama erau necăjiți, așa de necăjiți încât nu luau în seamă prezența ei, iar ca să nu mai fie triști, iată, le trebuiau bani mulți, mai mulți!” (p. 44). Analiză, abstractizare, generalizare, autocompătimire: „Lăsați singură o fetiță mică cu spaima din casă!” și... acțiune, iată pașii demersului analitic infantil, închis de autoare în sintagma „sfânta naivitate a copilăriei”.

CARMEN ARDELEAN

Foto: Ansamblul sculptural “In memoriam – Oarba de Mureș”, Gheorghe Mureșan, „Lespede pentru eroi”

¹ Charles Mauron, *De la metaforele obsedante la mitul personal*, Traducere de Ioana Bot, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2001, p. 223.

² Vezi Camil Baltazar, *Contemporan cu ei*, București, EPL, 1962, pp. 67-68.

³ Mircea Zăciu, *op.cit.*, p. 200.

VASILE VOICULESCU – POET RELIGIOS

(I)

Vasile Voiculescu n-a fost, cu siguranță, unul dintre închinătorii la frumusețile neroditoare¹. Într-o vârstă a umanității în care imaginarul înregistrase toate seismele care se pot trăi la scara unei umanități când dezbinat, când resolidarizat, sau la scara individului singur, opera voiculesciană va fi în specificul acestei epoci o atitudine față de frumos străbătută din plin de convulsiile „de așezare a culturii într-un Ardeal ce fusese pentru toți românii un pământ al fângăduinței de atâtea secole”².

Încadrare în perspectiva sincronică

Departe de echilibrul formulărilor sintetice, căutările lirice ale poetului Voiculescu vor parcurge același drum, simbolic măsurate prin chiar titlurile volumelor antume. Metafora rezumativă a felului în care textul voiculescian cristalizează treptat apropierea față de frumusețea absolută a poeziei rămâne, însă, imaginea recurentă, cu multiple semnificații și straturi semantice la nivelul textului liric integral, folosită de autor ca titlu pentru un volum de cumpănă: *Întrezăriri* (1939).

Cezar Petrescu, intelectual extrem de popular în epocă, definea situația generației interbelice ca o lume completă ce a realizat simultan „rezistența și înnoirea culturală”, noutatea, dar și responsabilitatea față de actul creator: „Aveam toți sub treizeci de ani și eram rupți cu un veac de cei dinaintea noastră”³. Așadar, o tinerețe funciară a fost starea de spirit ce a adunat oameni care, în majoritatea lor, tindeau înspre un ideal estetic încă de pe atunci descriptibil prin trăsături ale curentului tradiționalist. Și toți au confirmat în timp prin opera lor o teză reluată și de poetul Voiculescu, într-o proză de astă – dată: „Cine zace pe comori nefolosite nu rodește niciodată (...) Că e un păcat tot ce e adaos”⁴ și nu creștere organică.

Deși Vasile Voiculescu s-a împotrivit, teoretic vorbind, ideii de a lucra structurat, conform unui program, istoria literară a reținut mai multe texte confesive, unele surprinzător de timpurii (dacă avem în vedere debutul său relativ târziu). Texte revăzute de autorul însuși sau reproduse din manuscrise și însemnări rămase în îngrijirea familiei, ele alcătuiesc o parte distinctă a creației voiculesciene, clasificabile unitar în secțiunea *Autobiografice*. Deslușim în ele o maturitate extrem de bogată în nuanțe a scriitorului, o sensibilitate deseori dureroasă, dar mai cu seamă o luciditate extrem de meritorie atât față de propria operă, cât și față de public

ori vocile ce alcătuiau în epocă cercul extrem de exigent al receptării critice.

Program estetic

Unul dintre aceste texte debutează eseistic, anunțând transparența prozelor publicate postum: „Întrebarea neașteptată dacă am scris cândva despre poezia mea m-a

surprins nepregătit... Nu m-am gândit niciodată la asta și acum trăiesc păreri de rău. Dacă aș fi meditat însă măcar de câteva ori în cursul carierei, aș fi avut prilej să mă contrazic de fiecare dată și, deci, să mă completez”⁵

Într-un moment de discontinuitate a raportului dintre creator și propria operă, după primele cinci volume de versuri, Vasile Voiculescu nota autocritic: „Poetul, din vina lui, are soarta liliacului – nici cu literații, nici cu medicii. Înjurat de «Viața Românească», batjocorit de «Adevărul» și disprețuit de mulți pentru diferite pricini, abia și-a găsit un adăpost în cercul «Gândirii», care se străduiește să-l facă cunoscut unui public refractar poeziei”⁶.

Dar cum adevărat e gândul voiculescian că „vorba nu traduce gândurile la fel”, considerate contextual, tot așa nici textele scrise în această notă nu pot fi interpretate decât ca semn al unei mișcări lăuntrice greu traductibile și posibil de aproximat într-un alt gând conclusiv: „neconținut viața mea și poezia au curs strâns împletite, mlădiindu-se una după conturul celeilalte. (Și asta, cititorule, ar mai fi o cheie pe care ți-o pun în mână)”⁷.

Atitudinea oricărui poet, în viziunea lui Voiculescu, ar trebui să însumeze ipostaze definitorii pentru „poeta faber” și pentru „poeta vates”. Evoluând aparent împotriva multor curente înnoitoare din epocă, Voiculescu își va afirma deseori credința că arta are un statut aparte în raport cu celelalte creații umane, fără să fie totuși constituită în afara lor. Implicând realitatea, dar nelimitându-se la ea, artistul sporește prin actul său creator un capitol de cultură, dar, cântându-și poporul, nu își ignoră propria voce și nu renunță să vorbească în numele său („Mulțimea, norodul ia partea cea mai mare din bucuriile culturii și artei, el, care nu are multe alte bucurii reale pe lume. Masa cea mai mare și însetată a mulțimii le absoarbe în adâncu-i ca pe o ploaie mănoasă. Și artistul, poetul, creatorul care nu o uită și nu o înlătură sporește cu opera sa, ori de unde ar fi luat materialul brut, sufletul etnic amplifică geniul național, înviează izvorul autohton de inspirație” – *Exemplul piersicului*, în revista „Lamură”⁸.

Reticența față de o definire clară a raportului poet–poezie dispăre însă cu totul la nivelul textului liric. Poetul

¹ V. Voiculescu, *Mântuirea smochinului*, în vol. *Toiagul minunilor*, București, 1991, p. 27.

² *Cronică mărunță*, în „Gândirea”, I, 1/1 martie 1921, Cluj.

³ Cezar Petrescu, art. cit.

⁴ V. Voiculescu, op. cit., p. 30.

⁵ V. Voiculescu, *[Autobiografice]*, în *Gânduri albe*, București, 1986, p. 441.

⁶ Ibidem, p. 440.

⁷ Ibidem, p. 440.

⁸ E. R. Curtius, *Literatura europeană și Evul Mediu latin*, București, 1970, p. 239.

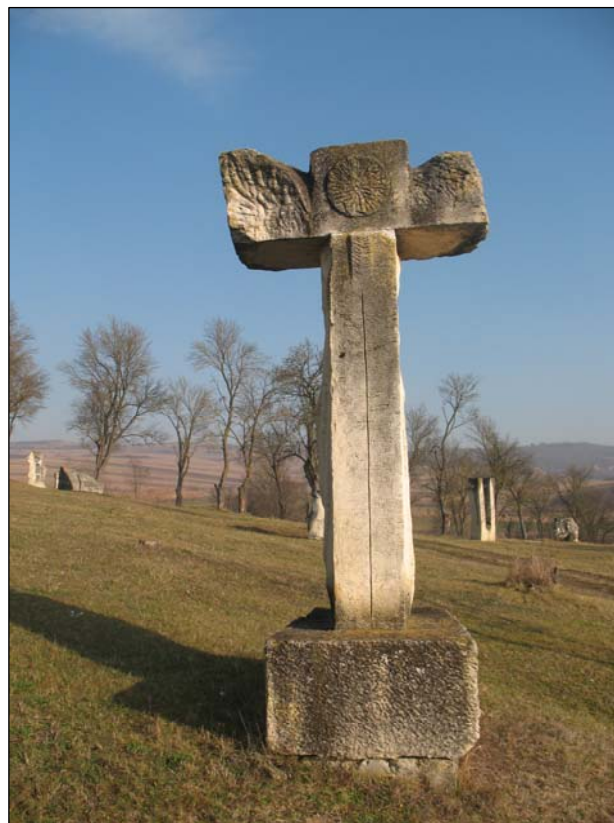
înscrie printre gesturile sale proemiale pe acela al menestrelului ce se știe purtător de cântec, recunoscător pentru harul ce i s-a dat. Fiecare volum clarifică într-o poezie de început, din ce în ce mai pătrunzătoare și mai muzicală, ghicind esența din care i se dăruiește, faptul că el este doar cântărețul și nu poezia, nici Poetul. Acest tip de mesaj codifică sentimente delicate îndărătul alegoriilor (ce refac în desenul lor alcătuit din tușe pronunțate străvechile răstălmăciri ale textelor sacre – v. noțiunea „alegoreză biblică” și a unei discreții de atitudine ce prefigurează poza cea mai semnificativă a lui Voiculescu, cea de „*homo absconditus*”).

Într-o dedicație păstrată pe coperta volumului *Urcuș* (1937), volum dăruit unuia dintre copii, această atitudine devine mult mai explicită, Voiculescu trăind întotdeauna sub „semnul talantului dăruit sub binecuvântarea rodirii”¹: „În ora când în aur se schimbă lin regretul/Și piatra te mângâie cu susure de foi,/Când îți zâmbește-amarul și plânge violetul,/ Să știți că din adâncuri se-ntoarce un strigoi;/ M-a bântuit o viață și-a trecut în voi,/ Suav și grav, zănatec de trist strămoș, Poetul”². (*Copiilor mei*)²

„Confesiunea unui scriitor și medic”

Știută fiind marea discreție în care și-a învăluit poetul laboratorul intim de creație, articolul intitulat *Confesiunea unui scriitor și medic*, publicat abia în 1935 în „Gândirea”³, e cu atât mai valoros, mai cu seamă din perspectiva accesului la versiunea integrală a textelor voiculesciene. Aici există afirmații care limpezesc și nuanțează probleme de fond pentru orice analiză: crezul estetic voiculescian și universul tematic al operei, importanța temei religioase în ansamblul operei și a credinței în ansamblul relațiilor cu lumea, atitudini și idealuri etc. Articol destinat unei publicații de audiență majoră în epocă, *Confesiunea unui scriitor și medic* e un eseu ce dezvoltă concentric argumentația despre credință și expresia ei lirică, într-un joc imprevizibil, mereu reînceput, de imagini paralele de o plasticitate extremă. În această proză rostită cu o voce însingurată, se regăsesc multe din reperele dimensiunii reale pe care tema religioasă o are în lirica voiculesciană. Autorul însuși definește poezia religioasă prin imagini platoniciene: „poezia e mai puțin decât o aluzie la realitățile tainice și ultime ale lumii”⁴, e o simplă însumare de gesturi verbale, tot atât de îndepărtate de adâncul credinței cum sunt „departe de înțelesul adevărat bălăcirile copiilor într-o într-o băltoacă până la gleznă”⁵.

Valoarea acestor afirmații sporește dacă sunt considerate în contextul nevoii de perfecționare, de revizuire, nevoie mărturisită de la bun început („mi-am revăzut zilele astea versurile, mărturiile conștiinței mele religioase”⁶). Din acest unghi, lui Voiculescu i se impune, ca o iluminare, gândul că poezia, arta în general, sunt doar jocurile de la suprafața unor adâncimi în care se deslușesc „temeliile neclintite ale credinței”.

Mereu în termeni poetici, realizată constant prin mecanismul paralelei plastice, acum se propune o definire (în viziunea voiculesciană) a noțiunilor în discuție: poezia și religia. Astfel, adevărata inspirație religioasă, singura care mai poate așeza arta și religia în limitele aceluiași gest unificator și coerent („tăcută și lină plutire”⁷) e rugăciunea. Tot el, însă, – părăsindu-și una câte una truțiile și îndoilele ce l-au cercetat firesc de-a lungul unei atât de întinse viețuiri (v. „În loc de cinci perechi de case, cu cinci moșii, am cinci copii și cinci poeme de poezii”⁸) – se eliberează și de ultimele iluzii în privința consubstanțialității gestului de artă și a celui religios. Deși s-a înverșunat să-i pătrundă tainele o întreagă viață, în această mărturisire recunoaște limitarea limbajului poetic („sărace unelte de lut”), realizând însă că și gestul religios se izbește de existența limitei („dar și rugăciunea supremă se rostește mutește... cu sufletul”⁹).

Aici se află poate răspunsul la întrebarea mereu formulată și rezolvată mereu diferit (deseori antitetice): *Vasile Voiculescu – poet religios?* Nu justificări vor fi afirmațiile grupate în „confesiune”, ci dimensiuni corecte ce trebuie să se regăsească într-o lectură menținută „pe urmele poetului”. Sunt cu atât mai necesare aceste mărimi fixe, cu cât literatura de interpretare conține în general multe analize pe care timpul le-a erodat, dându-le un aer nefiresc, căutat, străin de opera însăși. Vasile Voiculescu definește puterea de a crede drept „însușire organică”, temperamentală, „cristalizare specială a vieții noastre”.

Foto: Ansamblul sculptural “In memoriam – Oarba de Mureș”, Vasile Mureșan, “Cântec pentru eroi”, 1985

¹ V. Voiculescu, op. cit., p. 444

² Poezia *Urcuș*, II, 157.

³ V. Voiculescu, *Confesiunea unui scriitor și medic*, în vol. *Gânduri albe*, București, 1986, p. 447-459.

⁴ Ibidem, p. 451.

⁵ Ibidem, p. 450.

⁶ Ibidem, p. 451.

⁷ Ibidem, p. 450.

⁸ Ibidem, p. 440.

⁹ Ibidem, p. 451

Celor fericiți să se fi născut credincioși nu le sunt necesari „*algoritmi mistici sau religioși ca să-l afle pe Dumnezeu*“, fiindcă Dumnezeu e simplu „*pentru cine-l prinde dintr-odată*“¹. Textul continuă cu o întrebare ce rezumă toate zbaterele critice și ideologice câte s-au iscat în jurul caracterului religios al poeziei sale: „*Ați văzut ce socoteli lungi și încurcate trebuie să faci ca să explici unor persoane o taină pe care alții o intuiesc numaidecât?*“. Socoteli lungi și încurcate se fac însă mereu acolo unde un univers e deschis cu unelte nepotrivite.

Textul are în plus meritul de a preciza diferența specifică a credinței voiculesciene în raport cu felul în care rezolvă aceeași problemă poezii contemporani. Adevăruri personale, selectate din orizontul copilăriei și învăluite în sonorități umbrite de spovedanie, întăresc afirmațiile teoretice cu dovezi de devoțiune de tipul: „*amintirea rândunicilor înmormântate în pământul copilăriei mele înalță și azi aripi în sufletul meu*“². Voiculescu nu cunoaște îndoiala, nu se numără printre cei rătăcitori și răscumparați pentru credință („*Caut în tot trecutul meu și nu găsesc nicio întâmplare care să mă ducă zilnic la credință. Dacă am încetat uneori de a crede am facut-o liniștit... spre a reîncepe numaidecât fără știrea mea. Nicio luptă patetică, cu lumea ori cu mine însumi, nu mi-a încercat credința*“³). Tocmai în acest mod particular de raportare la credință se află fundamentala diferență a mesajului voiculescian rostit într-o epocă în care totul e zbatere și interogație. Egale și clare, imaginile poetului studiat izvorăsc nu dintr-o stare duală, ci dintr-o împăcată citire a semnelor lumii. În contextul civilizației, însă, educația modernă (cf. Vasile Voiculescu: „*faustiană*“) ne smulge din starea de credință în care ne naștem în chip normal, abătându-ne înspre alt mod de înțelegere a lumii. A-ți cultiva orgoliul că fericirea ți se dă doar când deasupra ți-e boltit propriul cer înseamnă a te exclude din definirea ontologică a unei stări antinomice, numită de Voiculescu „*starea de orizont*“. Stările de criză doar prin sinteza acestor atitudini pot fi depășite, simțul orientării de natură religioasă devenind un semn al puterii omului de a se depăși pe sine. Pentru Vasile Voiculescu viața a fost o necurmată „*așteptare mistică*“ ce a refuzat vinovata descompunere a întregului (cunoaștere divină) în părți (cunoaștere individuală). Prețul a fost înseninarea finală pe care semenii i-au descoperit-o în adevărata lumină dincolo de propria lui moarte. Textul se încheie concludiv: „*Mărturisesc m-a interesat această preumblare – prin lecturi fundamentale diferite de creștinism – și m-am complăcut, așa cum mi-ar plăcea să*

mă plimb printr-o galerie închisă cu vitralii colorate. Treci printr-o dungă de galben mahnit, intri în alta de roșu aprins, ca să pășești într-o a treia de violet mistic. Dar am sfârșit prin a dori lumina cea albă, cea adevărată, și am ieșit afară după ea, cu ochii la cer. Culoarele acelea erau numai calități ale lui, nu era lumina esențială“⁴.

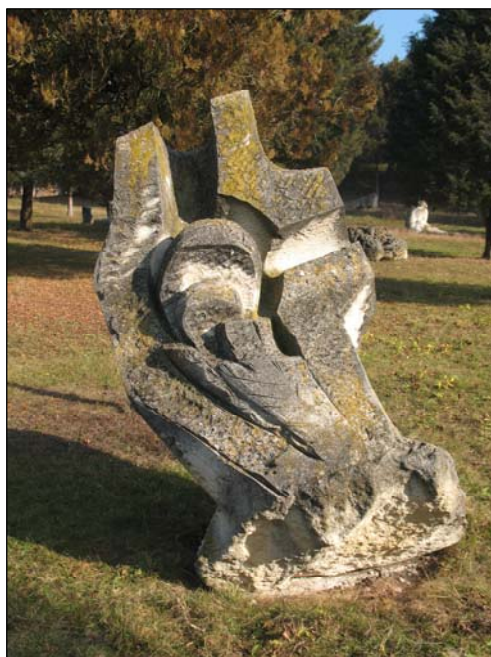
Etapele creației – poezia antumă

Urmărind prozele confesive din capitolul *Autobiografice*, se poate pune în evidență o foarte interesantă schemă temporală având drept criteriu funcția pe care poezia a exercitat-o în existența sa de până atunci. Cu un precis simț al delimitării, remarcabil într-un text de natură eseistică, V. Voiculescu rezolvă analiza, folosind cu siguranță și expresivitate, un instrument lingvistic definit în epocă de T. Vianu prin sintagma „*verb rezumativ*“. Întâlnirea cu poezia începe în cazul poetului studiat „*ca sacerdoțiu în slujba adevărului – cum am crezut-o eu întâi*“⁵, după mărturisirea lui. Acest prim contur funcțional se transformă, devenind într-o a doua etapă o „*zugrăvire a misterelor*“. Frecventând, prin lectură și context istoric, un orizont poetic diversificat și

extrem de rafinat, dublat de studii științifice și comparative, etapa a treia devine o necesară corectare a acestei atitudini extaziate, specifice, în general, perioadelor de început ale oricărui traseu liric. E etapa în care imaginea e absolutizată, poezia identificându-se cu alegoria și cu cele mai importante soluții de obiectivizare, de transpunere a sentimentului în linie, culoare, materialitate. Lirismul voiculescian traversează acum o vârstă pe care Călinescu o numea: „*tărâm îmbătat de metaforă*“⁶. Evoluția înspre o etapă următoare începe cu un gest de delimitare ce intervine înnoitor, Voiculescu considerându-și poezia o „*forță penetrantă*“. Această nouă mișcare lăuntrică va spori obiectivitatea unui lirism ce fusese și până acum profestat din convingerea că doar așa „*putem face transparentă carnea lumii ca să vedem dincolo*“⁷.

COSETTE HERȚA

Foto: Ansamblul sculptural „In memoriam – Oarba de Mureș”,

¹ Ibidem, p. 452

² Ibidem, p. 452 ; 456.

³ Ibidem, p. 452.

⁴ Ibidem, p. 457-458

⁵ Ibidem, [Autobiografice], *Gânduri albe*, op. cit., p. 442.

⁶ G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, București, 1941, p. 797-800.

⁷ V. Voiculescu, op. cit., p. 442.

IOAN ALEXANDRU,

Imnele Bucuriei - la o nouă lectură

1. Logosul imnic ¹.

„Aceasta este judecata: că Lumina a venit în lume și oamenii au iubit întunericul mai mult decât Lumina”

(Ioan, 3, 19).

În opinia noastră, valorile sacrului nu se degradează, nu intră în desuetudine, scapă de constrângerile spațial-temporale, au acces prioritar la veșnicie. Mircea Eliade² definea sacrul, la modul generic și liminar, ca *opusul profanului*. Natura, în ansamblu, se poate manifesta ca *sacralitate cosmică*, poate deveni o *hierofanie*, deci o anume întrupare a sacrului. Sacrul înseamnă *putere*, dar și *realitate* și e *saturat de ființă*. Cosmosul total *desacralizat* este o descoperire recentă a minții omenești. Omul modern și-a asumat o existență *profană*. Lui îi este tot mai greu să regăsească dimensiunile existențiale ale omului religios din societățile arhaice. „Numinosul” - ceva care nu are nimic omenesc și nici cosmic - dă omului sentimentul nimicniciei sale, îl face să se simtă doar o *făptură*, adică numai *pulbere și cenușă* (Fac. 18, 27). Sacrul și profanul sunt două moduri de existență ale omului în lume. În ciuda faptului că poetul Ioan Alexandru trăiește și creează într-o perioadă de desacralizare „programatică” a societății conemporane lui, el s-a manifestat de la *Imnele bucuriei* (1973) și până la sfârșitul vieții sale ca omul societăților tradiționale, ca un *homo religios*. În mod paradoxal, el poate fi foarte modern, un *neomodernist*, chiar folosind o formulă lirică medievală – *imnul*, chiar manifestându-se exclusiv ca *poet religios*, abordând teme și motive din *sfera sacrului*.

Fănuș Băileșteanu consacră un amplu și temeinic studiu operei poetice a lui Ioan Alexandru, cu un suport transcendent, intitulat: *Logosul imnic* (1992), dar necunoscut, în general, criticii și istoriei literare, deoarece a rămas în manuscris, e adevărat, încredințat totuși Bibliotecii Academiei Române, dar la care, până acum, nimeni nu a făcut referire. Plecând de la un eseu al lui Dilthei despre *Hölderlin*, îl consideră pe acesta un *părinte spiritual* al poetului român, Ioan Alexandru, prin anumite însușiri comune: prin sufletul curat, prin firea aleasă și sensibilă, abstrasă de orice comportare vulgară, prin pasiunea pentru artă, prin *imaculata frumusețe a ființei din care a izvorât spiritul vizionar* ³. Desigur, însingurării

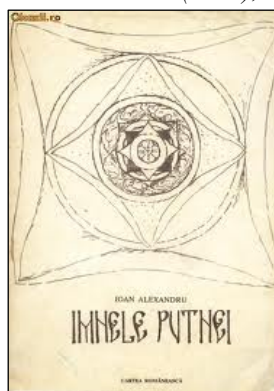
poetului german, poetul român îi opune o acută prezență publică, o muncă tenace de eseist, traducător al unor texte sacre, al *Odelor* lui Pindar și al *Cântării cântărilor*, un pasionat cercetător în domeniul artelor și limbilor vechi. El aduce cu sine din Ardeal vocația unui *poet mesianic* din stirpea unui Goga și Cotruș, de *dascăl al neamului și candelă vie* ⁴. A tuturor speranțelor bunilor și străbunilor săi, în nobila tradiție a corifeilor Școlii Ardelene, a tuturor marilor voievozi și ctitori de cultură și civilizație pe pământ românesc.

2. Imnele Bucuriei

Volumul *Imnele Bucuriei* (1973) cuprinde 95 de poezii în 264 de pagini. Apărea după patru ani de la volumul precedent, *Vămile Pustiei* (1969), și este prima mare culegere din seria celor șapte volume de „imne”⁵. Ce vor vedea lumina tiparului, până în anul 1988, adică într-o perioadă de 15 ani: *Imnele Transilvaniei* (1976), *Imnele Moldovei* (1980), *Imnele Țării Românești* (1981), *Imnele Iubirii* (1983), *Imnele Putnei* (1985), *Imnele Maramureșului* (1988).

În prima perioadă de creație, care se întinde pe cinci ani (între 1964-1969) și este considerată de critica și istoria literară ca fiind cea mai valoroasă, poetul a publicat doar patru volume de versuri (facem abstracție de antologiile de autor): *Cum să vă spun* (1964), *Viața deocamdată* (1965), *Infernul discutabil* (1966) și *Vămile Pustiei* (1969). Aceste prime patru volume conțin 155 de poezii, în 475 pagini.

În perioada a doua de creație (1973-1988), însă, publică o septalogie poetică conținând circa 1822 de „imne” în 2487 pagini. Nu am luat în calcul *Imnele lui Constantin Brâncoveanu* (1991), rămas probabil în manuscris. Numărul nebișnuit de mare de poezii, volumele imense, scoase după un

program insolit în epocă, foarte ambițios, parcă infailibil, au atras rezerva celor mai mulți comentatori, mai curând ca o suspiciune, ca o judecată grăbită - defavorabilă *ab initio*, decât ca o argumentație convingătoare, la obiect, dusă până la capăt. În vreme ce, poezii contemporani lui, cu puține excepții, demitizează, ironizează, parodiază totul, dimpotrivă autorul *imnelor* atras de o trăire ascetică, *ecstatică* (cum ar spune Lucian Blaga) – ridică totul în

¹ Cf. Băileșteanu, Fănuș, *Logosul imnic* – manuscris olograf, predat Bibliotecii Academiei Române, 9.11.1992, 102 p. Ni s-a părut potrivit titlul dat de autor și l-am împrumutat pentru această secvență din studiul nostru.

² Eliade, Mircea, *Sacrul și profanul* (v. nota 18).

³ Cf. Băileșteanu, Fănuș, *op.cit.* p. 2 ș. u.

⁴ *Ibidem*.

⁵ Despre volumul: *Imnele lui Constantin Brâncoveanu* știm că a fost scris, cum menționează poetul în *Cuvântul autorului* la cartea *Bat clopotele în Ardeal* (Ed. Făt-Frumos, București, 1991): „Astăzi am terminat de scris *Imnele lui Constantin Brâncoveanu și ale fiilor săi*. Cinci sute șaptezeci și două de pagini de manuscris bătute pe muchie”.

sfera sacralului, sub misterul Logosului întrupat în istorie, mitizează totul.

Dezgustul, însingurarea, negația, spiritul de frondă, infatuarea, dramatismul întunecat sunt înlocuite, acum, cu bucuria sfioasă și intensă, cu jubilația și datoria evocării, cu convingerea indubitabilă că nimic din ce e bun, eroic și sfânt nu trebuie să se piardă, ci să intre în „corabia” salvatoare a imnului, precum odinioară viețuitoarele, perechi-perechi, în arca dreptului Noe, cu afirmarea sentimentelor pozitive și transcenderea lor, cu o ploaie de lumină care îmbracă întreaga creație, pe toate dimensiunile temporale, sub spectrul *învierii christice*.

„Lumină lină lini lumini / răsar din codri mari de crini / Lumină lină cuib de ceară / Scorburi de miere milenară / De dincolo de lumi venind / Și niciodată poposind / Un răsărit ce nu se mai termină / Lină lumină din lumină lină”.

Firește, poezia: *Lumină lină*, care deschide *Imnele Bucuriei*, poate fi considerată o *artă poetică*, una diferită însă de blagiană: *Eu nu strivesc corola de minuni a lumii din Poemele luminii* (1919), deși pentru ambii poeți *lumina* este un motiv liric important. În vreme ce Blaga cultivă *misterul*, individualizându-și radical atitudinea în fața cunoașterii, preferând de fapt taina, în locul luminii raționale: „*Lumina altora / sugrumă vraja nepătrunsului ascuns / în adâncimi de întuneric, / dar eu, / eu cu lumina mea sporesc a lumii taină*”, Ioan Alexandru *venerează lumina*, care este mai curând *lumina necreată a veșnicului și atotputernicului Dumnezeu*: „*Lumină lină leac divin / Încununându-l pe străin / Deasupra stinsului pământ / Lumină lină logos sfânt*”. O suită de aliterații incantatorii ale ritmului iambic de opt-nouă silabe (*Lumină lină lini lumini*), surprinzătoare

sintagme metaforic-simbolice (*Lumină lină cuib de ceară / Scorburi de miere milenară; codri mari de crini* etc.), o cantabilitate ascendentă și cuceritoare, venită parcă din textele liturgice, din *cântarea de vecernie*⁶, fac din această poemă un text de referință în lirica secolului XX. Nu lipsesc aluziile cu caracter mesianic, dar într-un alt context istoric decât cel din poezia „cântărețului pătimirii noastre”: „*Că într-o zi lumină lină / vei răsări la noi deplină / Cine primește să te creadă / Trei oameni vor veni să-l vadă*” (desigur, se sugerează *prezența Sfintei Treimi*, pentru cel care crede, chiar și într-o ambianță socială ostilă sacralului). Poetul cântă *lumina* ca simbol al Sfintei Treimi Dumnezeiești. Lumina e „leac” divin și își face lucrarea prin nuntire. Cine o așteaptă iubește și iubind nădăjduiește. Nu-i mai puțin adevărat că o lumină - crepusculară și plină de mister - îi este aproape, familiară,

însuși lui Eminescu, în elegia, *Mai am un singur dor*: „*Mai am un singur dor / În liniștea serii / Să mă lăsați să mor / la marginea mării (...)* // *Luceferi, ce răsar, / Din umbră de cetini, / Fiindu-mi preteni / O să-mi zâmbească iar*”.

La o simplă trecere în revistă a cuprinsului acestui volum, se poate constata cu ușurință o accentuată schimbare tematică și de registru liric. Iată numai câteva titluri: *Candela, Lumina neapropiată, Nebunul blând, Imnul sacru, Logos, Foc ceresc, Extaz, Miserere nobis, Pustia umblătoare, Pascal, Misterium tremendum, Imnul luminii, Poetul și candela etc.*

Convingerea poetului este că *marea spiritualitate umanistă*, în care - *ipso facto* - se presupune a se încadra și pe sine, s-a ridicat pe *temeiul iubirii, al jertfei de sine, al muncii, al cinstirii familiei și patriei*⁷, pe acest temei s-au putut naște un *Dante* sau *Michelangelo*, un *Bach* sau *Rembrand*, un *Grigorescu* sau *Eminescu*, mărturisind toți același *Logos*. A scrie *imne* înseamnă a te încadra într-o

asemenea tradiție pe nedrept ignorată, cu atât mai mult, cu cât – mărturisește el – *spiritul este veșnic. Imnul este poezia care are în centrul ei iubirea, care ea însăși este veșnică. Iubirea implică mai multe trepte: iubirea față de prunci, soție, patrie, prieteni, eternitate* – evident aceasta din urmă trimite, prioritar și mai presus de toate, spre Cel care este însuși Izvorul infinit al iubirii: *Veșnicul Dumnezeu*. În aceste trepte transpare tot *Cosmosul*. Fiece om, plantele

toate și animalele, toate, se *adună* în iubire. Iubirea le *acoperă* pe toate. Imnul se leagă de iubire – spune el – precum Noe de corabie, pentru a străbate istoria, pentru a nu cunoaște *cufundarea*, pentru a scăpa de *pieire*. Iubirea – accentuează el, apelând la limbajul figurat – e *pânza, vântul, nava care salvează de la vremelnicie. Toate cărțile mele sunt imne ale iubirii (...)* Despre trandafir *aș putea scrie în fiecare zi un imn*. Treapta superioară de evoluție a poeziei sale este *imnul*, adică este *celebrare, bucurie, împăcare în lumina Logosului întrupat în istorie*. De la Ioan Casianul și până la Vasile Voiculescu, până astăzi, transpare această idee.

Pr. prof. drd. AUREL HANCU

Foto: Ansamblul sculptural “In memoriam – Oarba de Mureș”, Dumitru Juravle, “Altarul”, 1985

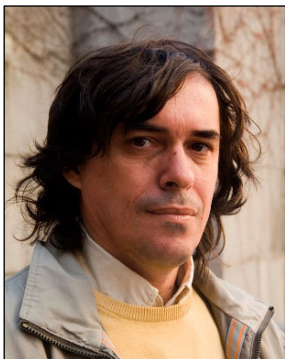
⁶ Cf. *Cântare către Preasfânta Treime*: „Isuse Christoase, Lumină lină a sfintei măriri a Tatălui Ceresc Celui fără de moarte, a Celui Sfânt și fericit: ajungând la apusul soarelui, văzând lumina cea de seară, lăudăm pe Tatăl, pe Fiul și pe Spiritul Sfânt Dumnezeu. Cade-se, în toate timpurile, să fii lăudat de glasuri cuvioase, Fiule al lui Dumnezeu, Cel ce dai viață, pentru aceasta lumea te preamărește” (*Orologhion*, Blaj, 1934, p.181).

⁷ Cf. Băciut, Nicolae, *O istorie a literaturii române contemporane în interviuri*, vol. I, Alba-Iulia, Ed. Reîntregirea, 2005, p. 18-25.

⁸ Cf. Miclea, Ioan, *Ioan Alexandru – Imnele Bucuriei – poezia luminii și lumina poeziei*, în „Cultura creștină”, serie nouă, Blaj, 2002, anul V, nr. 1-2, p. 215- 233.

Enciclopedia zmeilor de Mircea Cărtărescu, un posibil model de lectură (I)

Motto:
„Lumi create, lumi
creează:
Scriitoru-i personaj
Ce la rându-i se-
ntrupează
În prințese și în pași.
Pajii-apucă și ei pana,
Moaie-n dragoste și ură
Și pe fila lor, bălana,
Lumi turtite-nrețesură”
(Mircea
Cărtărescu, *Levantul*)

Enciclopedia zmeilor de Mircea Cărtărescu e o carte ce surprinde prin formă și conținut. Și dacă vorbim de formă, ne referim îndeosebi la prima ediție, apărută în 2002, pe hârtie cretată, cu coperte cartonate, bogat ilustrată de pictorul Tudor Banuș și machetată spectaculos de același grafician. Deși, la prima vedere, volumul se adresează copiilor, nu e deloc așa sau nu e doar atât: textul suportă mai multe grile de lectură, fiind în egală măsură deschis copilului, dar și adultului, în speță celui foarte informat și format în interiorul literaturii române. Putem defini acest fenomen în termenii lui Genette, care vorbea despre *pluralitatea operei*, *efect genetic* sau *efect Pierre Menard*¹ referindu-se la faptul că un obiect nu conține aceeași semnificație nici nu are aceeași valoare, în funcție de sursa la care îl raportăm. Aceeași operă presupune o pluralitate de semnificații pornind de la posibili receptori care intră în contact cu ea.

Cărtărescu ne propune într-adevăr o carte unică în felul ei, cu aspect de bestiuar medieval, despre zmei, ființe fabuloase ce populează basmele românești. Dacă, în basmele, populare zmeul nu are trăsături foarte clare, Cărtărescu imaginează o întreagă mitologie plecând de la ceea ce basmul folcloric românesc îi oferă. În prima parte, (*Universul*), sunt prezentate coordonatele lumii în care trăiesc zmeii, precum și douăsprezece specii diferite de zmei, „rase și varietăți”: (zmeul comun – cel mai răspândit, zmeul zmeilor, zmeul sur de vâgăună, zmeul cu colți, câinele de zmeu, muma zmeilor, zmeul mioritic, Animicștiutorul, zmeul zmeielor, zmăul, încălțatii, zmeul asiatic numit și zombalul). Fără îndoială că punctul de plecare al acestei prezentări e basmul popular românesc. Cărtărescu combină într-o manieră desăvârșită scheme narrative arhicunoscute ale basmului, personaje tipice pentru basm și chiar funcții ale personajelor², reușind să umple acele „spații albe”³ pe care textele populare,

schematic în general, le conțin. Ovidiu Bîrlea⁴ observa că schematismul specific basmului popular e o strategie narativă cu bătaie mai lungă: basmele sunt narațiuni care au o mare vechime, prin urmare schema epică trebuie transmisă într-o formă cât mai concisă, urmând ca naratorul popular să o umple potrivit talentului de a povesti și mai ales aducând detalii ce țin de lumea în care el trăiește. *Enciclopedia zmeilor* întrunește toate aceste trăsături ale contemporaneizării, care nu sunt plasate la voia întâmplării, ci se grefează cu precizie matematică pe modelele tipice al basmului popular.

Limbajul e în cea mai mare parte neologic, autorul încercând să elaboreze, ca într-un veritabil tratat științific, teorii dintre cele mai pline de fantezie la adresa neamului zmeiesc: „Cu circa 15 milioane de ani în urmă, un strămoș al omului numit Ramapithecus a suferit o mutație datorată, probabil consumului exclusiv de mandragore (popular, mătrăgună)⁵. Orice zmeu mascul are un organ *prințesoreceptor* (cu ajutorul căruia detectează prințesele), un organ *voinicoreceptor* (prin care e detectată vigoarea altor zmei sau a masculilor umani), un simț *cristalomandibular* (cu care detectează prezența cristalelor de beriliu, cu cuarț de stâncă etc. pe alte planete). Zmeii răpesc prințese „uneori și domnițe, iar cele mai reușite cosânzene, femele cu sânge albastru, compatibil cu al lor”⁶. Și autorul revine cu următoare precizare ironică, parodică, la adresa emancipării femeilor contemporane: „Specia [zmeilor – n.n.] este pe cale de extincție, mai cu seamă datorită stingerii treptate a marilor case dominatoare, singurele furnizoare de prințese. Înlocuirea lor cu intelectualele snoabe s-a dovedit un eșec, acestea fiind prea greu de întreținut”⁷.

Zmeii trăiesc în spațiul subteran, iar în anul 4000, înainte de Cristos, au descoperit „Suprafața”, spațiul pământean. Lumea lor e din toate perspectivele „o lume în oglindă”, „pe dos” față de lumea oamenilor. Zmeii se nasc învățați și pe măsură ce înaintează în vârstă trebuie să meargă la școală, pentru că odată cu bătrânețea încep să uite tot ce au știut: „Învățământul începe cu universitatea, continuă cu colegiul și școala medie. Încununarea studiilor o constituie grădinița, dar puțini sunt zmeii care se pot lăuda că au ajuns atât de savanți, Președintele Academiei trebuie să facă dovada că a absolvit șase luni de creșă”⁸. Zmeii se tem de oameni, pe care-i consideră monstruoși și-i numesc „prăpădiți”.

Până și povestirile eroice zmeiești sunt construite invers decât cele omenești, dar având aceeași schemă narativă. Funcțiile personajelor definite de V. Propp devin ținta intertextualității. În poveștile „zmeiești” există următoarea schemă epică: „1. zmeul detectează domnița prin simțul prințesoreceptor. 2. zmeul se deplasează spre palatul domniței. 3. zmeul supune oastea împăratului (tatăl fetei)

¹ Cf. Gerard Genette, *Opera artei*, volumul I, *Imanență și transcendență*, București, Editura Univers, 1999, p. 170 – 179.

² V.I. Propp, *Morfologia basmului*, București, Ed. Univers, 1970.

³ Umberto Eco, *Lector in fabula - cooperare interpretativă în textul narativ*, București, Editura Univers, 1991.

⁴ Ovidiu Bîrlea, *Folclorul românesc*, volumul I, Editura Minerva, București, 1981.

⁵ Mircea Cărtărescu, *Enciclopedia zmeilor*, ediție ilustrată de Tudor Banuș, București, Editura Humanitas, 2002, p. 11.

⁶ *ibidem*, p.13.

⁷ *ibidem*, p.14.

⁸ *ibidem*, 2004, p. 58. Aluzia la președintele în uz al Academiei Române în acea perioadă, Acad. Eugen Simion, care a dezvoltat o întreagă serie de polemici cu reprezentanții „generației 80” nu trebuie nici ea pierdută din vedere, chiar dacă ea se disipează odată cu trecerea în uitare a acestui aspect de istorie literară.

și obține prințesa ca tribut. 4. o duce în propriul castel și o vrăjește. 5. zmeul detectează prin preajmă un voinic. 6. ajutat de domniță – care, de obicei, scoate ochii voinicului – zmeul îl ucide pe voinic. 7. zmeul și domnița fac copii și trăiesc fericiți pân-la adânci bătrâneți. Povestirile umane răstoarnă întrucâtva această schemă narativă: 1. zmeul răpește prințesa. 2. împăratul pune un premiu pe capul zmeului: fiica de soție și jumătate din împărăție. 3. mulți voinici încearcă în zadar. 4. sosește Voinicul. 5. el ajunge la palatul zmeului. 6. ajutat de domniță – care, de obicei, îl induce-n eroare pe zmeu – voinicul îl ucide pe zmeu. 7. voinicul și domnița fac copii și trăiesc fericiți pân-la adânci bătrâneți”¹.

Voinicul, Făt-Frumos, domnițele, cosânzenele, armele zmeilor, ocupațiile, uneltele pornesc de la modelul schematic din basmele populare. Cărtărescu recurge de fiecare dată la substratul folcloric, pe care îl cunoaște foarte bine, în cele mai mici amănunte, folosește inclusiv formule și sintagme tipice basmului, pe care le îmbracă într-o haină personală, amestec de parodie fină și joc inteligent al imaginației: „Voinicul a apărut spontan, ca urmare a cine știe cărei mutații. Într-o zi, un flăcău subțiratic, cu totul deosebit de pachetele de mușchi ale celor «din plan», a ieșit în curte și a smuls din rădăcini un stejar plin de ghinde. L-a curățat frumos de crengi și a făcut o ditai ghioaga, bătută-n ținte de aramă, pe care a azvârlit-o până-n nouri, și după trei zile a prins-o în degetul mic. Împărății și culturiștii au rămas cu gurile căscate și au aplaudat în silă.”².

Apariția lui Făt-Frumos a însemnat un moment crucial în soarta zmeilor nevoiți să părăsească „Suprafața” și să se retragă din nou în spațiile subpământene: „poate printr-o nouă mutație, către 1250 după Cristos, a apărut super-eroul umanității, purtând numele de Făt-Frumos (*foetus formosus*). Unele femei însărcinate – conform statisticilor oficiale cam una la 100.000 – observau, în timpul scaldei, că pânțele le-a devenit străvezii ca un zgârci și că prin sticla lui se zărește un făt minunat, cu părul numai bucle de aur. Ochii lui mari și apoși păreau că grăiesc. Primele femei care-au vorbit despre vedenia aceasta au fost arse pe rug ca vrăjitoare. Altele au născut în locuri ascunse. Mare le-a fost uimirea când, după trei zile, s-au pomenit cu câte un vlăjgan pletos, cu cercei în ureche care le zicea <<mamă>>.”³.

Armele zmeilor sunt clasificate riguros, ca într-un adevărat tratat științific. Pe lângă paloș, sabie, buzdugan, zmeii au arme biologice, verbale, tăioase, energizante, dar și arme subiective. Din această ultimă categorie, fac parte câteva expresii care sunt interpretate cu sensul lor primar, literal.

♦ „Se fac că plouă. Cu paloșul voinicului la gât, zmeul deschide deasupra capului o umbrelă și, cu o expresie visătoare, fredonează ceva dintr-un film cu Gene Kelly.

♦ Își pun cenușă-n cap. Presărată fin, servește, probabil, la camuflaj.

♦ Îl iau pe Nu în brațe. «Nu» (corect, Nû) este un idol cu aspect de bufniță, cioplit grosolan în lemn de gutui despre care se crede că, legănat în brațe, îndepărtează pericolul.

♦ Se fac că nici usturoi n-au mâncat, nici gura nu le miroase. Speră astfel ca voinicul să se apropie destul cât să-i poată sufla în nas un damf ucigător de muștei.

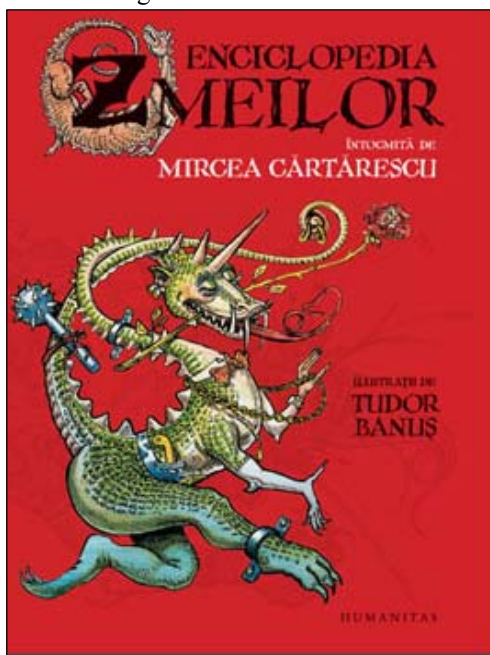
♦ Închid ochii și – minune - voinicul a dispărut.

♦ Dau din colț în colț. Clănțane adică înfricoșător din dinți”⁴.

Cărtărescu analizează într-o formă care surprinde cititorul expresii deja consacrate de uzul comun al limbii. Alege o soluție puțin probabilă de interpretare, cuvintele în cadrul expresiilor fixe, sunt analizate cu sensul lor propriu. Umberto Eco vorbea despre „plimbările inferențiale”⁵, referindu-se la presiunea pe care textul încearcă s-o exercite asupra previziunilor cititorului. Plimbările inferențiale presupun gestul cititorului de a se sustrage tiraniei textului și fascinației sale – pentru a merge să găsească soluții posibile în repertoriul lucrurilor deja spuse, el iese din text pentru a recurge la scenarii comune. Cititorul *Enciclopediei zmeilor* recurge până la un punct scenarii comune, previzibile. Pe de altă parte, acolo unde se așteaptă mai puțin, autorul îl surprinde printr-o abilă manevră. Textul lui Cărtărescu pare făcut să șocheze în primul rând, să ofere soluții inedite unor fapte comune, banale. În alte cazuri, expresiile arhicunoscute de cititori sunt modificate, fiind adaptate realităților din lumea zmeilor: expresia „nu face nici doi bani” devine prin modificare „nu face nici cât două peruci”.

Zmeii au un limbaj propriu, mai bine zis sunt împărțiți în două grupuri lingvistice: unii vorbesc limbi insinuante, ceilalți limbi aglutinate. Limbajul insinuant e posibil datorită aparatului vocal al zmeilor, care au limba despicată în două, astfel încât un vârf poate pronunța o frază, iar celălalt să articuleze de multe ori opusul primei fraze. Limbajul insinuant a apărut datorită faptului că zmeii se tem de zei și nu pot minți, iar din practica socială au învățat că nici adevărul spus pe de-a-ntregul nu le e întotdeauna favorabil.

ADELA LUNGU-SCHINDLER

¹ *ibidem*, p. 37.

² *ibidem*, p. 37.

³ *ibidem*, p. 37.

⁴ *ibidem*, p. 45.

⁵ Cf. Umberto Eco, *op. cit.*

Elena Farago

o poetă cu „viață de roman”
și subiect de dramă“

Pe 9 martie 1878 se naște, la Bârlad, Elena Paximade, cea care avea să devină apoi cunoscută sub numele de Elena Farago. Pregătirea școlară de bază și-a făcut-o în orașul natal, la pensioanele Varlaam și Drouhet, apoi a pornit într-o lungă peregrinare prin țară, stabilindu-se în cele din urmă la Craiova, acolo unde a și creat cea mai mare parte a operei sale.

Elenei îi mergea foarte bine cu școala, deosebindu-se de ceilalți copii prin delicatețea de care întotdeauna dădea dovadă, dar și prin capacitățile ei intelectuale alese. Înscrișă în clasa întâi secundară la externatul din Bârlad, Elena este dezamăgită de comportamentul cadrelor, dragostea pentru învățătură transformându-se în dezgust. Găsește totuși un refugiu printre cărțile ei de literatură preferate. Acasă, viața era din ce în ce mai grea. Prima nenorocire care se abate asupra familiei este boala, care seceră rând pe rând pe Nicolae, Celestina, Antoneta și, în cele din urmă, pe mama poetei, în 1890. Odată cu moartea mamei, Elena renunță la școală pentru a putea avea grijă de frații mai mici. Ziua muncea prin casă, iar noaptea, după ce-și adormea frații, Elena citea ce apuca, pentru a nu pierde contactul cu învățătura. Cu școala întreruptă, cu o copilărie deja stinsă, cursul vieții poetei capătă o altă dimensiune, era în același timp și mamă și soră pentru frații ei. A doua lovitură puternică din partea vieții a primit-o la moartea tatălui (1895), care se îmbolnăvise brusc, murind în brațele sale. Toți frații au fost răspândiți pe la rude, Elena ajungând împreună cu Gheorghe la Brăila, la unchiul lor din partea mamei, Gheorghe Thomaide.

Îmbolnăvindu-se pe neașteptate, Elena este adusă la București pentru a primi îngrijiri medicale. Aici, după ce se face mai bine, rămâne o perioadă la fratele ei, Ernest, după care se angajează pe post de menajeră în casa lui Gheorghe Panu. În urma deselor serate organizate în reședința Panu,

Elena este remarcată de I. L. Caragiale, prieten bun al familiei, care rămâne impresionat auzind povestea de viață a poetei. După ce pleacă din casa Panu, Elena ajunge în casa familiei Caragiale. Perioada 1897-1898 o va descrie mai târziu ca fiind cea mai frumoasă din tinerețea ei. Reședința Caragiale este locul în care poeta îl cunoaște pe viitorul ei soț, Francisc Farago, unul dintre prietenii familiei Caragiale. În anul 1898, după ce devine Farago, poeta debutează în lumea literelor printr-un reportaj pe care îl pune sub pseudonimul Fatma. Adevăratul debut literar însă va avea loc în ziarul „România muncitoare”, în aprilie 1902, cu poezia „Gândul Trudiilor”. Pentru poetă, urmează perioadele Constanța și Brăila, unde locuiește alături de soțul ei, care era numit în funcția de director al Băncii Generale Române. În cele două locații, inspirația poetei este în creștere, publică mai multe poezii, dar tot sub pseudonim. Însă era momentul ca timiditatea și anonimatul să ia sfârșit. De la Brăila vine foarte des în București, la bunii ei prieteni Constanța Hodoș și soțul ei, Ion Gorun. Aici începe pasiunea pentru literatură, în mijlocul unui cerc de tineri entuziaști care frecventau reședința soților Hodoș. Anul 1903 este momentul în care poeta iese din anonimat și, depășindu-și temerile, scrie prima poezie pe care o semnează cu numele întreg. Avea numai 25 de ani. Din 1905 revista „Semănătorul” trecea sub grija lui Nicolae Iorga, iar poeta devine o colaboratoare strânsă a acestuia. Revista „Semănătorul” era tocmai

mediul care o favoriza. Poeta, despre care Nicolae Iorga scria atât de frumos la apariția volumului „Versuri”, devine un model și un exemplu de muncă pentru tinerii iubitori de rime care așteptau momentul primei lor apariții.

În 1907, familia Farago vine la Craiova, unde se și stabilește. Pentru poetă, Cetatea Banilor era locul în care se putea dezvolta, de aici pornise pe vremuri Traian Demetrescu, cu poezia lui delicată și tristă. Luase deja ființă revista „Ramuri”, în al cărei comitet de redacție se înscrie și poeta. Ședințele literare ale grupului erau ținute în casa Farago, aici fiind locul în care se reuneau la timpul acela personalitățile de marcă ale culturii craiovene de mai târziu. Din 1907, în casa familiei Farago apare un nou membru, fiul adoptiv Mihnea, și o dată cu el încep să curgă rând pe rând volume întregi de poezie și literatură pentru copii: „Bobocica”, „Să nu plângem”, „Să fim buni”, „Într-un cuib de rândunică”, „A ciocnit un ou de lemn”, „Într-o noapte de Crăciun” etc. Tot în 1907 poeta participă la suferința țaranilor revoluționari, la care merge de mai multe ori cu mâncare, atrăgând antipatia autorităților, care erau cât pe ce să o închidă dacă n-ar fi intervenit Nicolae Iorga.

Primind aprecierile Academiei Române (premiul „Adamachi” - pentru volumele *Șoapte din umbră* și *Traduceri libere*, respectiv premiul „Neuschotz”, pentru *Ziarul unui motan*), Elena Farago este recunoscută unanim ca fiind cea mai mare poetă a timpului său.

Foto: Ansamblul sculptural “In memoriam – Oarba de Mureș”,

În 1924 a primit Premiul Internațional *Femina*, iar în 1938, Premiul Național pentru Literatură, o recunoaștere a valorii operei sale. Nici Regele Carol al II-lea nu a rămas insensibil la realizările scriitoarei, căreia îi acordă Medalia *Bene Merenti* - clasa I (pentru merite literare deosebite) și Ordinul Meritului Cultural - Cavaler clasa a II-a.

Inspirația bogată și cugetarea adâncă, muzicalitatea și forma desăvârșită a versului, mlădierea și stăpânirea unei limbi pline de rezonanță sunt atuurile pe care poeta le adaugă delicateței sale, imprimându-le în creația sa de geniu. Această perioadă plină de satisfacții se completează cu apariția celui de-al doilea copil, Cocuța Farago. Pentru Mihnea și Cocuța poeta scrie în 1913 două volume de poezie pentru copii: „*Pentru copii*” și „*Copiii*”.

Cu volumul de versuri „*Nu mi-am plecat genunchii*” (1926), Elena Farago își încheie activitatea poetică. Despre aceste versuri, marele critic literar Perpessicius scria: „*O desăvârșită artă ale cărei principii n-apar defel la suprafață atât de natural și obligatoriu firească este în toată desfășurarea ei*”. Eugen Lovinescu avea să noteze și el: „*Prin profunzimea sentimentului din care pornește și a emoțiunii ce răsare..., prin reducerea poeziei la principiul ei fundamental, cât și prin originalitatea formei, Elena Farago este cea mai patetică și mai personală poetă a generației noastre literare*”, iar G. Călinescu afirma: „*Cu deosebire originale sunt poeziile care cântă maternitatea și în care, în ritmul târâgănat al cântecului de leagăn, mama se roagă cu sincer egoism ca din toate rugile s-ajungă la cer numai a ei*”.

Recunoașterea personalității sale începea să fie din ce în ce mai conturată, prietenii se statorniciseră, prețuirile se accentuaseră, iar în viața Craiovei Elena Farago începea să însemne mai mult, chiar mai mult decât o mare poetă. Încă din momentul stabilirii în Cetatea Băniei, poeta se considera olteancă prin adopție. Anul 1921 marchează un moment important pentru cultura orașului, Elena fiind numită de către primarul Ioan. B. Georgescu în funcția de directoare a Fundației „*Alexandru și Aristia Aman*”, post pe care îl ocupă până la sfârșitul vieții sale. Roadele inteli-

genței și perseverenței sale nu s-au lăsat așteptate. Într-o perioadă relativ scurtă, poeta înființează pe lângă Fundația o „*Universitate liberă*” sau mai bine spus un mijloc prin care personalitățile intelectuale ale orașului aveau posibilitatea să țină prelegeri pe diverse teme, însăși poeta prezentând celor interesați un curs de istoria artelor. Pentru a fi mai aproape de dragii ei colaboratori, Elena Farago s-a stabilit cu locuința de serviciu în curtea Fundației Aman. Această locație va deveni, peste ani, casa memorială „*Elena Farago*”, prima casă memorială din Craiova. Printre oaspeții de seamă ai poetei s-au numărat și importanți prelați ai Bisericii Ortodoxe, care, fie în vizită, fie cu probleme directe, au trecut pragul casei poetei, în care au găsit o permanentă colaboratoare. Pe data de 2 iulie 1922, episcopul de Caransebeș, Filaret Musa, însoțit de o delegație din partea Primăriei și Filarmonicii, după ce a participat la Sfânta Liturghie oficiată la Biserica „*Sfântul Ilie*”, a fost întâmpinat de poeta Elena Farago în curtea Fundației Aman. Pe toată perioada în care poeta a condus destinele Fundației, au fost încheiate mai multe colaborări între Muzeul Aman și reprezentanții Bisericii Ortodoxe din Oltenia. Era nelipsită de la slujbele de Te Deum pe care ierarhii Băniei le săvârșeau cu diferite ocazii, poeta fiind permanent invitată.

La împlinirea a 50 de primăveri de la naștere, poeta Elena Farago a fost sărbătorită în Sala Mare a Teatrului Național din Craiova de către Societatea „*Prietenii Științei*”. Cu această ocazie, a primit urări de bine din partea celor care i-au fost în

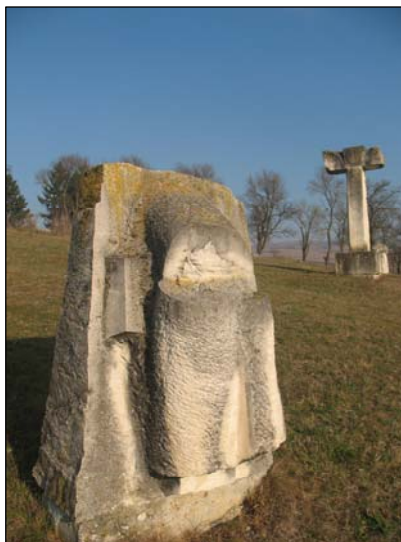

permanentă aproape și au apreciat-o: Liviu Rebreanu (pe atunci președintele Societății Scriitorilor Români), Eugen Lovinescu, Șt. O. Iosif, Eustațiu Stoenescu, Lucian Blaga etc. Tot acum e declarată cetățean de onoare al municipiului Craiova, recunoscându-i-se încă o dată meritele literare, culturale și cetățenești, fiind considerată o mândrie pentru toți oltenii care o adoptaseră.

A muncit până în ultima clipă a vieții, deși era imobilizată din cauza bolii. Pe data de 4 ianuarie 1954, Elena Farago, poeta cu „*viață de roman și subiect de dramă*”, așa cum o descria marele I. L. Caragiale, trecea la cele veșnice, la vârsta de 75 de ani, fiind înmormântată de cunoscuți în Cimitirul Ungureni din Craiova. Despre inestimabilul dar pe care poeta Elena Farago l-a lăsat în capitala Olteniei, Geo Bogza spunea: „*A fost o vreme când, pentru orice intelectual român, Craiova însemna Elena Farago. Acolo, în capitala Olteniei, continua o bănie, datorită unei femei a cărei casă cu ușa mereu deschisă devenise o instituție: oricine îi trecea pragul pleca mai bogat sufletește, mai hotărât să respingă urâtul și nedreptatea*”.

Fără a se număra printre cei mai de seamă reprezentanți ai literaturii române, Elena Farago rămâne unul dintre autorii preferați ai generațiilor de copii de ieri, de azi și de mâine, o Doamnă a sublimului copilăriei noastre.

Prof. GEORGE BACIU

Foto: Ansamblul sculptural „In memoriam – Oarba de Mureș”

NEVOIA DE O SINGURĂ CARTE

După ce jocul a început, jocul ca marea joacă sau ca „joc cu mărgelile de sticlă”, așteptăm nerăbdători să (ne) vină o carte, cartea care să întregească/ rotunjească formația, ca în lumea cartoforilor înrăiți, pasionați ca orice alți pasionați, poate chiar înrăiți. Oricât de buni am fi, oricât de bine am (ne-am) juca, finalul, scorul, depind de o carte, care poate să apară la noi sau la alții, colegii de joc, vecinii, adversari sau prieteni, în funcție de miza pusă în joc. Teoretic, și acest joc, de scriitori, se învață ca orice joc, doar că practica, exercițiul, constanța, perseverența sunt cele în timpul cărora se descoperă trucuri, obiceiuri. Cine trișează, iese din joc, dacă este prins. Și cum ulciorul nu merge de multe ori la apă, din punctul acesta de vedere, aspectul cinstit al jocului este salvat. Uneori, cartea mult așteptată și dorită, aproape epidermic, vine din prima, alteori se termină jocul și formația nu se mai completează cum trebuie, careul de ași se mută în poala altui norocos. Jocul e până la urmă de noroc.

Aceasta a fost povestea. Revenind în lumea cărților, așa cum le știm noi, așezați la masa de scris (de joc?), întrebarea „ce înseamnă o singură carte?” este ca un fel de formulă magică, ce trebuie repetată, spre a nu fi uitată. Când mijim, când ne ascundem, când căutăm sau suntem căutați/ găsiți, nu trebuie să uităm să rostim în gând „unde e singura carte?” Și răspunsurile vor veni de la sine: singura carte, cu toată încărcătura ei sensibilă este prima carte, este ultima carte sau o carte dintr-un timp nu atât de bine definit, dar important tocmai prin existența acestei cărți, care uneori schimbă ființa ludică (în sensul dat de Huizinga).

Ce e prima carte? Cartea pe care am văzut-o, pe care am citit-o, pe care am scris-o? E Cartea Cărților, Biblia, din care ne hrănim de milenii? Totul pălește, nimic nu rezistă, nu stă în picioare, în fața propriei cărți care ne aduce succes, glorie, care ne consacră. Apoi, mucegai. Sau ...”flori de mucegai”. Toți visăm la marea carte. A destinului, a așezării sau a schimbării de macaz. E greu să te oprești la o carte, la o singură carte. Eminescu a avut parte, în timpul vieții, de un singur volum și nici pe acela nu l-a putut percepe în condiții tocmai lucide. După „comiterea” primei cărți, restul vine de la sine. Oricât ai vrea să fugi, să scapi, vei fi prins și așezat în captivitatea livrescă, în spațiul închis al semnelor acestea ce construiesc singure lumea în care trăim, de multe ori, mai palpabilă decât cea adevărată. Nu este o lume de rang doi, ci este una care își impune ea regulile și rigorile în cea obișnuită, ca un fel de răsturnare a ierarhiei, pe bază de astral, nu de teluric.

Prima carte are emoțiile ei, nu doar de primă „facere”, dar și de realizare propriu-zisă, de redactare, de domeniul tehnic. Ele dispar destul de repede, îndată ce avem cartea în mână. Greul dispare, este uitat, și se instalează dorința de-a scrie în continuare, pasiunea însoțită de neastâmpăr, multitudinea de alte rânduri, neodihna, frământarea ce tot spune, ignorând sfaturi: „scriu pentru că nu pot altfel”.

Scrisul devine acțiune pornită din instinct, involuntar, cartea se materializează treptat. Uneori, tinerii întreabă: câte pagini trebuie să aibă o carte, de poezie, dar de proză, ce să facă: să publice sau să nu publice? Și dilema nu ține decât trei zile, ca orice minune.

Primul vers coboară până la clasa zero. Cu tot cu „gradul zero al scriiturii”. Prima poveste se scufundă în apele copilăriei, de acolo aducând semne ale precocității literare, ca fenomen normal. Rareori se încheie liceul, fără un debut răsunător. Numai în condiții vitrege, aparte, firul se rupe după prima carte. Altfel el crește/ sporește ghemul până la zeci de volume, dintre care e tot mai greu să vezi acea „o singură carte”. La ea visează scriitorul. Către ea se-ndreaptă criticul, subiectiv, obiectiv, căutând acel cheag al operei, nucleu, miez de lucru. Unde e acea singură carte? Aici nu se potrivește parafrizarea „unde ne este singura carte de altădată”, pentru că problema e actuală și numai actuală. Unii spun că ea ar fi cea ultima scrisă, proaspătă, mai dragă nouă. Alții susțin că prima carte este cea care ne caracterizează cel mai bine, care ne reprezintă, ca o bună pornire, așa ca „sfânt doar nunta, începutul”.

Scriitor al unei singure cărți, precum bărbat al unei singure femei? Aproape imposibil. Așa ceva nu există merită spus, ca-n fața girafei din textul lui Marin Preda. Cine-i atât de modest să scrie doar o singură carte, după ce a citit alte sute? Nu știu dacă s-a marcat vreodată paritatea: câte cărți citite, tot atâtea cărți scrise. Trebuie să fie o ambiție, o competiție greu/ ușor de realizat, de urmărit. Nici nu știu dacă în lume există vreun echilibru sau vreo relație între cărțile citite și cele scrise și dacă i-a dat cuiva prin cap să țină o astfel de evidență.

Nevoia de o singură carte dispare după ce cartea există deja. Vrei mai mult. Omeneste e de înțeles și de înțeles e și creator. Dacă „lumea există ca să ajungi la o carte”, prin aceasta înțelegând și preocuparea de-a citi și pe cea de-a scrie, în măsuri diferite, după previziunea lui Mallarmé, atunci unde este locul manuscriselor nepublicate, al ciornelor, al experimentelor, al probei, dacă tot e cuprins imediat între coperte? Coperte care învelesc și îngădesc un moment, chiar și când finalul rămâne deschis, pe ultima pagină, ca o casă de unde pleci și lași poarta deschisă, ca să mai vină cineva în urma ta, fie să aibă pe unde intra, fie să o închidă el în locul tău. E locul unde vin criticii și, ca niște somnambuli, caută cartea, cartea din cărți.

Portret de Ovidiu Grovu

În luciditatea lor proverbială, ei nu fac decât să trudească la propria carte/ operă. Studii după studii se-nvârt într-o căutare permanentă de-a defini cât mai bine, de-a nu greși diagnosticul, de-a vedea cu ochiul liber sau cu ajutorul aparatelor. Din strădaniile lor, rezultă câte o pagină de cronică literară (ca un fel de cronică a vremii, ca un letopiseț document), câte un comentariu prin reviste, câte o prefață și chiar câte o carte concentrată, redusă la sânge, de esență tare, privind opera unui scriitor, lucru mai rar în zilele noastre. Opera e un substantiv colectiv ce presupune un număr relativ, inexact de cărți. Când am gândit nevoia de o singură carte, n-am avut în vedere ideea de operă, în ansamblu, care se poate manifesta magnific în fața ochilor (minții), ca un peisaj unic.

Din partea scriitorului, acea carte râvnită, dorită, așteptată, pentru care își sacrifică timpul vieții propriuzise, e o acumulare de titluri (în sens de titlu unei cărți), de idei, de sentimente, de personaje, de bucurii și dezamăgiri, i-am spune o acumulare cantitativă. Din partea criticului, nevoia de o singură carte reprezintă ordinea lucrurilor, a cărților, sortarea lor după o măsură proprie, cu putere de esențializare, de-a coagula, de-a descifra cât mai direct și pe scurt cifrul conținut în fiecare operă, fiind o acumulare calitativă. E ca o citire a unei hărți vechi care duce la o comoară de mult ascunsă.

Din acest stat în preajmă al criticului pe lângă scriitor, fără ca niciunul să fie slugă sau stăpân, apar și relații de neevitat: criticul râvnește la statutul de scriitor, dar mai rar scriitorul la cel de critic. Cei care spun că și critica face literatură, vorbesc despre un compromis, care face trimitere la grămada de texte de orice fel. Sigur că opera critică, dacă are și caracter narativ, îi aburește pe mulți dintre cei interesați. Dar depinde ce așteptăm de la aceste cărți. Onest ar fi ca textul critic să nu abandoneze metoda, instrumentele, viziunea, percepția, comparativul și terminologia de specialitate cu care să lucreze în cunoștință de cauză, chiar dacă în apropiata vecinătate cu textul literar.

Nevoia de o singură carte este o finețe specifică gurmandului. El, rafinat, din toate merele, doar pe cele de-un anumit soi le preferă, le caută, le procură și se bucură de gustul știut. Cărțile sunt precum faptele noastre. Cartea potrivită la locul potrivit. Când ne e sete, nu bem vin, și când e momentul vinului, nu-l botezăm pe acesta cu apă.

Preocuparea pentru o singură carte este, în ultimă instanță, dorința de autodepășire. Dacă scriitorul a conștientizat cine este el printre confrăți, dacă și-a văzut/găsit locul sub soarele literaturii, nu va mai avea liniște în căutarea cărții care să-l reprezinte, alergând ca după acea perfecțiune, despre care se spune că nu există. Despre aceste circumstanțe, ca-ntr-un labirint, scriitorul vorbește, dacă este întrebat. Dar despre momentul unui interviu, data viitoare.

ELENA M. CÎMPAN

AMPRENTA PE UN ZID DE LAPTE

Ce mă voi face cu taurii cei triști?
Cu acest răspuns pe-această întrebare,
cu porțile funebre de nu mai vor a fi,
cu luna mohorâtă ca o algă
dezgolită de noapte, cu fața albă,
neagră, sacră?

Cu cerul frământat de focurile aspre,
cu neadevărata existență a noastră,
ce mă voi face cu-acest, cu-această...
întoarcere a gândului din carcera buimacă?

Și cu acest plesnet de ploaie în fereastra uitată,
cu lințoliul vânat, cu miezul purpuriu
al nesfârșirii îngrămădite într-un destin,
cu încercarea nimănui de a ne despărți?

Cu acest ciorap risipit ca un fum
sărind peste vetre de dor,
cu acest picior...
cum
peste seninul răbdărilor?

Și-am rătăcit încă o zi
netulburați de pași străini,
cu văgăunile întunecoase în simțiri...
cu foșnetul apei în căușul sterp,
nemaiprivind în urmă pustietatea
dărelor tale, răsucită ca un fus în jelanie.

CADENȚE

Te-ar uimi plânsul uitării
înflorind pe scalpul lacrimilor,
te-ar uimi intrarea bruscă a nopții
în patul cu roțile moi al fecioarelor,
te-ar uimi greșelile trecutului brăzdate în palme,
te-ar uimi întoarcerea din iarnă a toamnei.

Te-ar uimi gândurile mărețe
săltând pe coama valurilor,
te-ar uimi casele imaginare
îndărătul spaimelor,
te-ar uimi urzirea ițelor vrajbei
în poame șchioape,
te-ar uimi goana furtunii de jar
pe dinaintea felinarelor ample.

Te-ar uimi scaietii nepovestiți
în sticle de jale,
te-ar uimi dimensiunile fără rost
pe bolțile inegale,
te-ar uimi sângele amintirilor
împăiat în zarzăre,
te-ar uimi degradarea voită a unui leșin
în pasăre.

Te-ar uimi abandonul în stricăciune
al viselor esențiale,
te-ar uimi un sentiment profund
în fluiditatea mișcărilor suave,
te-ar uimi păcatul șoaptei
sub clape grave,
te-ar uimi cursul absolut firesc
al apelor printre stelele nemișcate.

MIRELA HUBALI

GEOGRAFIA ABSENTEI:

BAD HOFGASTEIN, ELEGIA PREZENȚEI

Scriitorul Eugen Dorcescu ne propune o carte profundă despre prezența absenței, despre realitățile contrare, o carte tristă, dar și una a tipătului într-o vreme când timpul pare mai contractat. *Elegiile de la Bad Hofgastein*, Editura Mirton, Timișoara – 2010, o carte a elegiilor la margine de cuvinte, durerea produsă de absența mamei, plecată dincolo, după vorbele oamenilor, eterna existență nevăzută.

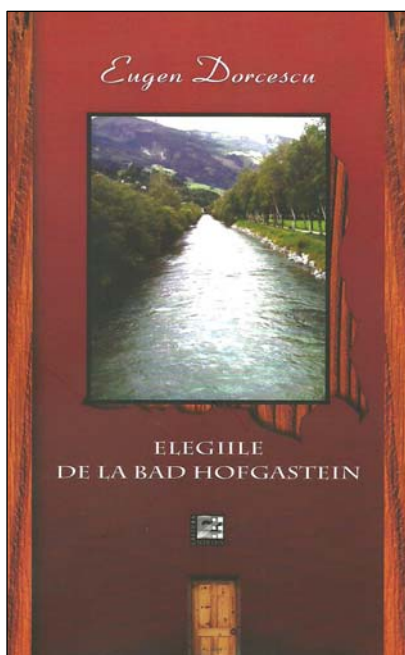
Imaginea mamei, o imagine spirituală, o amprentă din mintea celor care rămân, legătura cu lumea de aici și lumea de după viață, prezența adâncă, tainică, regula de aur a vieții pe pământ în simplitatea ei, în măreția ei, în lumina ei nesfârșită, chiar dacă moartea e ruptura dintre generații.

În ultimele volume, Eugen Dorcescu abordează fragilitatea trupului, viața scurtă a omului și tăcerea, aparentă, a lui Dumnezeu în mintea omului, dar prezent în inima lui prin durere, un *abis* care ne pune la încercare. Curajul poetului e al unuia care se bazează nu pe talentele sale, pe capacitățile sale, ci pe puterea divină, care se sprijină pe valorile biblice, pe miracolul speranței într-o altă viață.

Cartea, una fragilă în aparență, e una a călătoriei prin peisajul durerii, a inițierii în tăcerea ultimă, mama a suferit, a plecat, a lăsat făclia urmașului, reîntregirea omului cu femeia sa, misterioasa legătură, bucuria vieții imposibil de exprimat în cuvinte, doar elegia, un cântec abia auzit, dar câzând greu în mintea autorului, apoi a cititorului, experiența de a trăi aici, simțindu-i pe cei de dincolo.

Sunt câteva teme prezentate de poet, profunde pentru existența în trup: neputința absolută după o viață plină, unde s-au dus toate? Apoi, lipsa răspunsului, vântul care mișcă absențele, voluptatea morții pentru cel răpus de viață, simetria în vid, arome ciudate de cimbru, paradisul, râul de argint... Elementele elegiilor se adună magnetic, sunt ideea trecerii, câteva versuri de Eminescu, emblemele poeziei eterne, apoi, iată, o limbă eternă, neștiută, dar înțeleasă de toți, e limba omului atins de păcatul etern care aduce moartea. Dar și ploaia ciudată cu șerpi violenți de lumină, timp sideral, zidul tăcerii, infinitul de ciment, venirea iernii cu frigul absolut, mijlocirea preotului la margini de lume pentru trecerea invizibilă, mijlocirea pentru chemarea lui *Iah Elohim*, eternitatea, simplu...

Tandrețea spunerii și cuvintele care exprimă uimirea în fața certitudinii absenței prezente, sunt gesturile poetice

ale autorului care focalizează în poeme o emoție intensă, dincolo de rațiune, dincolo de logică, bazată pe promisiunile lui Dumnezeu.

Toate nu se pierd, se adună în memoria omului: „Într-o fotografie/ obiectivă, realistă,/ diferită de cele ce se suprapun, se/confruntă, se dezvoltă și/se voalează, la nesfârșit,/ în camera obscură/a memoriei mele./ (elegia 18)

Iată descrierea absenței, ruptura dintre mamă și urmaș, ruptura în carne, dureroasă: „Absența e-o prezență negativă,/ E-un gol, o așteptare, o latență./ E moarte și viață, deopotrivă –/ Chiar Domnul, pentru simțuri, e-o absență.” (Prolog) E o revoltă aici, revolta omului în fața morții și a lipsei de răspuns a lui Dumnezeu la chemarea omului, aparenta tăcere...

Volumul se structurează pe câteva părți: Prolog (Absența), O, maică..., Vechea fotografie, Epilog (Adam), părți relevante, cu trimiteri spre cele spuse, spre cele scrise cu mult înainte în cărțile sfinte... Elegiile au numere, o numerotare simplă ca simplitatea trecerii, ca simplitatea durerii, totul există, însă...

La înmormântarea mamei se detașează ființa soției, emblematic, legătura prezentă, viața ca taină iarăși: „Și-am văzut-o atunci/pe soția mea, pe îngerul/ meu,/trebăluind și ea, harnic, tăcut.../ Stop cadru vibrant,/clipă scânteietoare./ Profil ei nobil, frumos,/decupat pe un ecran/de frunze aurii și/de soare.../”

Peisajul capătă semnificații adânci, munții par corăbii ce ne poartă prin univers: „În ceața mare, mereu/freamătă, prinși în/ancore grele de lut./ Alpilor/ fantastice cruciștoare./ Abia dacă le poți desluși/catargele/pupa sau prora,/...” (elegia 9)

Evenimentul simplu, de neevitat, fulger în vid, fulgerare care străbate mintea omului declanșează uimirea, chiar se moare? Eu sunt aici, afirmă poetul, omul, Adam cel de azi, voi sunteți acolo, nu există moarte lângă apele freatice, e un tremur, o vibrație care trădează viața de după moarte, îndoiala omului limitat, e certitudinea, semnalul că există ceva etern...

Volumul sfârșește cu reîntoarcerea în matrice, în cel de pământ, Adam, ființa primordială, Eva e un dram din trupul de carne, *el și ea* formează unicul trup, până la urmă unirea aceasta face ca în lume să existe omul și Dumnezeu, *creatura și creatorul*... Elegiile lasă calea deschisă în modul acesta, chiar dacă omul e de pământ, fragil, prin prezența lui Dumnezeu se schimbă lucrurile, absența de la început devine prezența a ceva cu mult mai mare, mai intens, tristețea devine taină, miracol, este existență.

Eugen Dorcescu are ca repere cărțile Bibliei, a pătruns mesajul lor și elegiile devin ecouri la acest mesaj, universul se umple prin mișcarea generațiilor, prin bărbatul venit prin femeie, femeia făcută din carnea bărbatului, întrebarea magică: ce înseamnă a avea? Răspunsul este doar poezie curățită de lacrimă, *elegie în primordial*.

Cartea e un fel de testament al omului Eugen Dorcescu, bazat pe ajutorul scriitorului care vede, înțelege sau nu înțelege, dar știe să pună întrebările, să caute răspunsurile, să lase loc de absență în prezența cuvintelor...

„Din zori până la/cină,/sub soarele orbic, sub/soarele orb,/zânele râului sorb,/șușotind, murmurând,/cupe lungi, cupe reci, străvezii,/de lumină./” (elegia 25)

Peisajul elegiilor e taina ce o vom bea până la urmă, în lumea volatilă, adică trecătoare, alături de Mama... E prezența arhetipului în raiul posibil, momentan, în natura mișcată a lumii...

În mod cert, Eugen Dorcescu rezistă ispitei experiențelor poetice atât de la modă în literatura ultimului veac, se întoarce la elementele eterne și esențiale ale literaturii, la început, la elegia care intră în memoria cititorului, aducând gândurile de sus... Dar este o experiență spirituală de o viață, un preț greu, plătit cu suferință, poate nevăzută dar care a lăsat urme... Totuși, în poezia sa, cu tot discursul înalt, arhetipul Noului Adam nu se lasă văzut, rămâne cumva un mister, deși el a fost clar prezentat în persoana lui Iisus, e o tăcere cumva în această zonă a creației lui Eugen Dorcescu, abisul i-a oferit o ieșire din labirint prin elegie, iar elegia, până la urmă e *lacrima adevărului*... sau cum singur declară într-un ciob de scriere - *cognitio mortis experimentalis*... (elegia 3)

CONSTANTIN STANCU

UN ALT FEL DE ROMAN

Poate fi comparată narațiunea cu facerea lumii, așa cum ne-au vorbit de nenumărate ori, în felul lor mirobolant și ispititor, din toate timpurile și de orișunde, povestitorii? O geneză epică, folosindu-se adică spusa, rostirea, ca în cea dintâi, glorioasă poveste a omului, **Sfânta Scriptură**. Nu va fi crezut altcumva, continuând însă pe S.Kirkegaard, filosoful român Constantin Noica, asemuind **Fenomenologia Spiritului** de Hegel cu o istorisire: *povestiri despre om*. Așadar, istorisirea, povestea: Hegel, lumea, Dumnezeu pot fi istorisiți. Povestiți, numai așa ne sunt oferiți în percepție, doar în chipul acesta îi cunoaștem; doar în chipul acesta și există? (Nu știu cine a remarcat că în „gulaguri” s-a supraviețuit numai acolo unde au precumpănit povestea, povestitorul.)

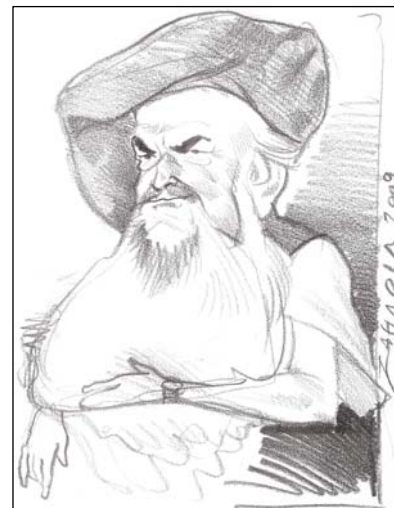
Existența este trecere, trecere – petrecere; ființa nu doar ființează, ci ființează dovedindu-se; se va arăta va să zică deșirându-se/înșirându-se în poveste, într-o istorisire. Istoria lumii este o invenție a ființei spre a se arăta, ea, ca lume, o lume povestită: lumea ca literatură, literatura ca lume.

Dar se mai întâmplă ceva cu scriitura și acest lucru l-a observat Daniel Drăgan; poate chiar mai de mult (deodată cu **Caravana**, în **Apel la memorie** ș.a.), dar acum întâmplarea ni se înfățișează limpede în **Subreta** (Editura Arania, Brașov, 2010). Anume că în interiorul scrisului, al istorisirii, apare o schimbare, o luptă, apare competiția: înfruntarea între memorie și închipuire. Între regăsiri și aduceri aminte, între reamintiri și imaginație – sau chiar mai mult de atât: imaginația dar și fantasmalele imaginarului. Sau, ca în **Subreta** (inspirat subintitulată „un alt fel de roman”), între biografia omului și biografia operei, între ficțiune și aspecte aflate la marginea non-ficționalului. Se perindă așadar în **Subreta** situații memorialistice (copilăria la țară a autorului, aci resimțind nu de puține ori bătaia unei aripi lirice, urmată de anii de ucenicie și de formație într-o societate ce se autoconstitua ca regim totalitar,

începuturile literare, inițierea în faimoasa Școală de Literatură, episodul cunoscut al oratorului **Trandafirii Doftanei** etc.), situații, adică, cvasidiaristice dar și, în același timp, creatura tare a ficțiunii: simbolul, vocea oraculară, profetică. Mă refer la episodul întâlnirii cu cometa, o probă de inițiere și deopotrivă de protejare, parcursă de autorul copil la inițiativa bunicului – moment de început al istorisirii (al cărții), dar și de sfârșit al acesteia, când în locul bătrânului se va așeza autorul însuși, ajuns la orizontul de unde poate porni o altă nețărnută inițiere.

Mona Mamulea, o eseistă pătrunzătoare, a observat că un moment aidoma în ordinea semnificației e apariția subreței – sforarul, adică rezonurul. Dar subreta e în carte autorul însuși: nu Sanda, nu soprana Mia Popa (unde, la pagina 228, aceasta chiar întreabă: „-Am auzit că în **Trandafirii Doftanei** nu există rol de subretă. – Ba da, există. Numai că acolo subreta este chiar autorul. –Cum așa? –Foarte bine. El trage sforile, el face pe sluga, face reverențe, dar conduce piesa acolo unde trebuie”).

Revenind, dilema subreței, prin urmare a scriitorului, ar fi aceasta: el e încolțit între chemarea scrisului, a amintirii, a documentului și a închipuirii: cele dintâi ar fi grave, ele purifică, deja banalizează ori îndreaptă, rectifică; altcândva vor tenta comunicarea socială. În schimb, închipuirea, imaginarul codifică, vor pune relația, istorisirea sub semnul metaforei, al ficțiunii, al literaturii.

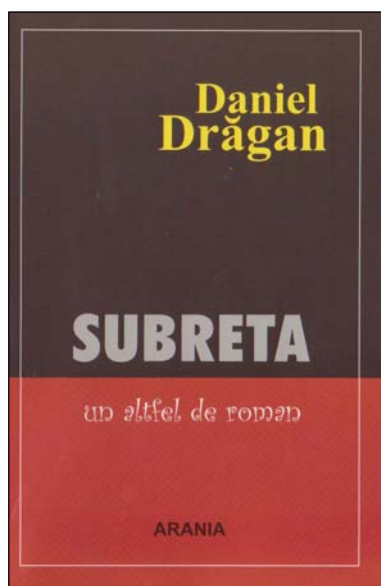
*

Debutând editorial ca prozator (în 1978 cu romanul **Doi ori doi**), Daniel Drăgan nu-și va uita, părăsită o vreme, lira mângaiată în tinerețe, și în 1995 își adună stihurile, poemele (volumul **Hohote mari auzind**, urmat de **Continental Whitman**, în 2002, și de poemul mistic, **Clipa de apoi**, un an mai târziu; astăzi, la Editura Arania, la 75 de ani, el a ieșit cu antologia de autor **Perimetru magic**). O întoarcere în memorie? Mai degrabă o rostire a sufletului: rostirea de taine a acestuia, o lectură de severe și enigmatice embleme.

Ca romancier (nu e de ignorat însă nici autorul de proze scurte, vezi volumul **Mărgele roșii** din 1984), Daniel Drăgan a parcurs calea de la narațiunea în care prevalează realismul fidel (**Doi ori doi**, **Oceanul** etc.) la aceea stăpânită de secrete ființiale și mistere seducătoare, la, adică, o povestire în care-și fac loc, iscând fractura și stupeficia, vocile fantasticului (**Ciuma boilor**, de exemplu). Proza de reflecție politică, trecută prin iscusirile parabolei, ori (ca în **Caravana**, de pildă) înfățișând situații din proximitatea istorică, la marginea non-ficționalului va poposi, în operele mai noi ale scriitorului, la scriitura (rațiunea) critică, îndemnând sau silind la reevaluarea condiției umane – a valorilor omului în transmodernitate.

Izbutirile beletristice, încă în curs, ale lui Daniel Drăgan, situate pe treapta de sus a literaturii române de azi (câteva fiind capodopere) sunt pe cale a contura profilul unui impozant scriitor.

A.I.BRUMARU

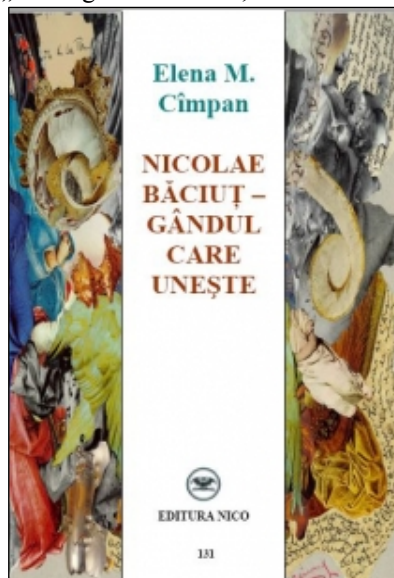

Gândul care unește

Doi scriitori. Primul bistrițean stabilit la Mureș, al doilea venit din Cetatea Sucevei la Bistrița. I-a apropiat litera, care dă sensibilitate artei. Nicolae Băciut, directorul Direcției pentru Cultură Mureș, și Elena M. Cîmpan, președinta Societății Scriitorilor Bistrițeni, aduc „Gândul care unește”. Idei, concepții, trăiri literare, toate oglindite în cartea ce a văzut lumina la Editura Nico. Autoarea cărții, Elena M. Cîmpan, nu este la prima carte de critică, însă este la prima carte care se ocupă de opera unui nume. Nici Nicolae Băciut nu este luat pentru prima dată în vizorul criticii într-un volum, însă viziunea de acum este cu totul specială. A unui om ce se vede că a studiat cărțile, iar mai apoi, prin filtrul propriilor idei le-a dat o interpretare. O provocare care debutează la masa de dialog, unde, receptorul dorește să găsească tainele scriitorului. A celui care a avut bucuria de a sta lângă Romulus Guga, Nicolae Steinhardt, Nichita Stănescu, Matei Vișniec, Ana Blandiana, Marin Sorescu, Augustin Buzura. Astăzi, Băciut are propriul drum în literatură. Este un om care respiră cultură. Omul, scriitorul și editorul își dezvăluie ideile, frământările, aspirațiile în fața criticului. Căutând cărările divinității, cea care dă talanți fiecăruia, scriitorul adună frumuseți creștine de pe Muntele Athos, unde cerul e cel mai aproape de pământ, Nazaret, Bethleem, Ierusalim. Care le redă apoi cititorilor, în poezii, jurnale de călătorie, dialoguri cu înalte fețe bisericești. Elena știe să rânduiască lucrurile, să adreseze întrebări la care nu s-a răspuns până acum. Aflăm astfel că punctul cel mai înalt este cel pe care talpa îl atinge, până nu se izbește cu tâmpla de cer. Aici, pe pământ, poți descoperi propriul cer, poemele fiind respirații (inspirație care se desăvârșește prin expirație). Taifas în distanță și vreme “între 100 de km, cel puțin, și 2000 de km, cel mult, și timp din primăvară până-n toamnă”. Și, mai departe, să lăsăm cărțile să vorbească, după cum spune și Elena M. Cîmpan. Prima recenzie este cea a volumului „Memoria zăpezii”, 1989, Cartea Românească, în vocea de poezie a lui Nicolae Băciut adunându-se “entuziasmul lui

Nicolae Labiș, tălmăcirea lui Nichita Stănescu, ficționalul lui Vasile Voiculescu”. Titlul este văzut ca un prea-plin, greu de cuprins în cuvinte, deși acestea sunt cele care îl salvează pe poet de la uitare. Albul zăpezii poartă “circumvoluțiuni ca ale memoriei, într-o comparație bazată pe cantitatea de alb care ne copleșește”. O carte a memoriei personale “fructificată în condiții de singurătate, de izolare, de liniște, cu semnificații general-umane”. Profund atentă la fiecare detaliu, construindu-și riguros eseul critic, Elena trece la „Nostalgii interzise”, Editura Columna, Târgu-Mureș, 1991. Însemnări în poeme, un jurnal care evadează din anonim, intimul sufletului fiind pus în palma cititorilor. „Mănușa de gheață” și „Nostalgii interzise”, sunt titluri

metaforice pentru cele două cicluri din carte, “radiografia unui poet”. „Anotimpul din colivie” al lui Nicolae Băciut, Editura Tipomur, Târgu-Mureș, 2006, e o antologie de anotimpuri/timpuri poetice, de glasuri diferite, în momente aparte. Elena descoperă în titlu o metaforă a zborului ce urmează să se întâmple, făcând trimitere la ideea de libertate, la urmele pe care aceasta le lasă, deschizând chiar imaginea unei antologii sub formă de colivie. Suma coliviilor și a anotimpurilor sporește „corola de minuni”, de mister a lumii poeziei. „Singurând”, Ed. Nico, 2007, aduce incantații ale sufletului, poemele ritmate și rimate deținând o pondere însemnată în carte, dar această trăsătură ține de forma fixă a poeziei, nu îngrădește (așa cum am crede) ideea și gradul înalt de manifestare a unor trăiri. Elena M.

Cîmpan descoperă la Nicolae Băciut asumarea poeziei pe cont propriu, ieșirea din generație (optzecistă), desprinderea de influențe. În acest decor de timp și cuvânt, iubirea nu poate fi decât o sumă, o forță de neînving. Volumul „Lina lumina”, Editura Tipomur, 1999, aduce poezii pentru copiii de toate vârstele. Poetul urmărește nașterea poeziei în „celălalt”, în fiu, și se-nfioară la gândul că scrisul copilului s-ar putea transforma în poezie și supraveghează atent întâmplarea, de aproape, ca unul care știe să tacă și să lase iluzia propriei descoperiri. „Curs și recurs”, Editura Tipomur, 1997, aduce „portrete” al căror original s-a mai schimbat peste ani, fizic, dar le-au rămas neschimbate cărțile. “Am găsit, spre bucuria mea, aceeași prospețime a exprimării, care nu și-a pierdut din valoare, din valabilitate, din actualitate”, scrie pana criticului. „Curs și recurs” e o carte de interviuri, realizate între 1982 și 1996, “cu greii literaturii române de atunci, dar care au rămas la fel, și acum”, iar alegerea scriitorului Nicolae Băciut de-a dialoga cu ei, și nu cu alții, reprezintă o dreaptă evaluare, o scoatere a lor din pluton, și nu a altora, o grijă deosebită pentru conturul realizat pentru mai târziu, pentru posteritate, în oglindă, pentru o istorie care nu uită, nu iartă. Descoperim în cartea Elenei un ciclu de texte critice bine structurate, care vin ca un firesc al istoriei, al vieții, o invitație la drum în lumea cărților, a condiției de scriitor. Cartea „Și așa mai departe” ș.a.m.d., Editura Arhipelag, 1997, este structurată pe tema generației în literatură, cu precădere discutându-se despre „generația 80”. „O istorie a literaturii române contemporane în interviuri”, vol. I și II, apărută la Editura Renașterea, Alba-Iulia, desființează, în viziunea ochiului critic, orice tipar, cu care am fost obișnuiți, și promovează „ideea” ca mod de identificare pentru autorul unei generații. N. Băciut face posibilă

nașterea ideilor printr-o metodă firească, a dialogului deschis și neagresiv: „920 de pagini și nu mai puțin de 120 de scriitori”, după cum inventariază Alex. Ștefănescu, alcătuiesc o lucrare impresionantă, care oferă în prezentarea fiecărui partener de idei nu obișnuitele fișe bio-biografice și fotografii, ci câte un motto. „În așteptarea melcului”, Ed. Nico, Târgu Mureș, 2008, se așează, magnetizant, în seria operei băciuțiene (termenul amintește de istorie literară și nu știu dacă s-a mai folosit). „Păstrând limitele și puterea exemplului, un astfel de scriitor este Nicolae Băciuț, care nu doar că nu renunță la nimic și nu aruncă, dar nici nu pierde nimic din ce s-ar putea transforma într-o carte, și căruia nu-i scapă nicio ocazie de-a ajunge la o carte, vorba lui Mallarme, că de aceea există lumea (și viața)”. O colecție de articole, interviuri, opinii, pe teme actuale, clar formulate, scrise „apăsate”, care aduc în prim-plan rolul civilizator al omului de cultură, după cum a remarcat Al. Pintescu, vorbind despre Nicolae Băciuț, că în poezie el „revigorează metafora cu un sens moral, civic ori chiar civilizator”. „În așteptarea melcului” propune un demers activ, Nicolae Băciuț înțelegând literatura, nestând cu mâinile încrucișate, în visare, ci și trudind zilnic, citind, scriind, „singurând” la atâtea mâini, pe atâtea teme, câte ne oferă existența”. „Linia de orizont”, dialoguri literare, Editura Nico, 2009, semnată de Nicolae Băciuț, este o carte care dă contur imaginii de grup de scriitori dintr-un loc anume (Mureș). O carte cu care nu te plictisești. „Vitalitatea și prospețimea textelor provin din schimbul de oameni, de stiluri, de tendințe, adevărate flash-uri ale artei literare. Cu cât ne apropiem mai mult de un scriitor, cu atât lumea lui se schimbă-n „nețelesuri și mai mari”, ca linia de orizont. Nicolae Steinhardt, „Între lumi – dialoguri cu Nicolae Băciuț”, este un volum pe care Elena îl compară cu „Jurnalul de la Păltiniș”, pornit dintr-o admirație neobișnuită a lui Gabriel Liiceanu pentru Constantin Noica, așa cum Nicolae Băciuț e marcat de corespondența cu Nicolae Steinhardt. Dialogurile sub formă epistolară, acoperind rigorile unui interviu obișnuit, se contopesc într-un schimb de idei luminos, atât de util, plăcut

lecturii, blând și vindecător. Un jurnal descoperă și „Arheologia clipei”, Editura Nico, 2007, un semn că zborul nu este pierdut și că, uneori, o carte bună se termină prea repede. „Ferestre fără zid”, Editura Nico, 2007 – e un exercițiu de libertate, de libertate de exprimare, de libertate a cuvântului, în cel mai nepropagandistic înțeles posibil, iar „Ziduri fără ferestre”, Ed. Nico, 2008, ne amintește de legenda locuitorilor din Schilda, care și-au construit primăria și au uitat să-i facă și ferestre, iar la sfârșitul lucrării, când au văzut că nu puteau vedea, au început să care lumina de-afară înăuntru, în coșuri imense, doar-doar s-ar fi făcut lumină, dar ce n-ai gândit de la bun început, ne-gândit rămâne. „Înapoi, la viitor!”, Editura Nico, 2010, mizează pe o conștiință a scrisului, pe o literatură care „amenință” ca un bumerang să se întoarcă împotriva celui care a creat-o. Elena M. Cîmpan descoperă trei

ipostaze ale scriitorului Nicolae Băciuț: autor de interviuri, critic literar și publicist comentator. Cartea, ca sursă de învățătură pentru cel ce vrea să se mai încălzească la căldura ei, va dăinui de-a pururi. De Ziua Poeziei, Băciuț a editat Antologia „Boemia”, care cuprinde 22 de scriitori, diferiți ca stil, ca gen, ca vârstă, adunați sub denumirea generică de „boemi” sau „boemiști”. În acest mod, scriitorul, președintele Clubului Boemia, editorul Băciuț și-a arătat generozitatea de a împărți cu confracții cartea. Cartea „Nicolae Băciuț – Cina din cuvânt”, Ed. Nico, 2009, demonstrează, încă o dată, că prietenia literară n-a dispărut. Autorul ei, Valentin Marica, aduce în lumină o parte din cărțile scrise de Nicolae Băciuț, în interpretări pertinente, realizând o galerie de portrete, din recenzii publicate în presa culturală. Timpul scurs nu a șters prospețimea aprecierilor, nu a lăsat praf peste unele titluri. Despre cărțile lui

Nicolae Băciuț, Valentin Marica vorbește în cunoștință de cauză, oferind judecăți de valoare, radiografii exacte ale textului citit în spiritul lui, în adevărul lui, în estetica lui. În „Solstițiu la echinox”, autorul comprimă și, în același timp, dilată timpul”, „Între lumi” e un altar de idei”, în „Aproape departe” se definește reporterul în accepțiunea călinesciană – un intelectual, un scriitor și totodată un om de studiu”. „Gândul care unește”, carte de critică, demonstrează, încă odată, că Elena M. Cîmpan moștenește fibra literară a macrocosmosului existent. Redactor la „Vatra Veche” și la revista de cultură „Conexiuni”, președintă a Societății Scriitorilor Bistrițeni „Conexiuni”, de la Centrul Cultural Municipal „George Coșbuc” Bistrița, autoare de cărți de poezie, proză, critică, jurnal: „Dile(m)ne”, Editura Limes, Cluj- Napoca (2000), „Dansul verde” (2003) și „De la tu la el”(2006), la aceeași editură, în 2007, „Cabina de probă”, Editura Karuna, Bistrița, tot aici publică „În culoarea dimineții”, 2008, traducere după Gioconda Belli, „Jurnal reflexiv”, 2008. În 2009, la Editura Eikon din Cluj-Napoca, „Dulcele meu amar” și „Cartea de joc”. În 2009, a început și colaborarea cu Editura Nico (director, Nicolae Băciuț) unde au apărut „Poezia noastră cea de toate zilele”, „Pe bază de lectură”, „Echivoc de inefabil” (2010) și prima antologie de autor „100 – cele mai frumoase poezii”(2010), o carte foarte frumoasă și pentru că este în colecție de buzunar și poetul se poate lua cu sine și cititorii îl pot lua cu ei. Are încă două cărți terminate: „Pianul și alte poeme” și „Eseul de cleștar”, pe care le așteptăm pe piața de profil. Aceasta este Elena M. Cîmpan, personalitate complexă a literaturii noastre, cea care ne oferă posibilitatea de a intra în dialog cu Nicolae Băciuț, prin intermediul cărților lui, o adevărată bibliotecă de colecție. Doi scriitori ce și-au dat mâna peste timp, cartea devenind de acum document al unei trăiri într-o literă. O carte bine scrisă, despre un om al culturii românești-Nicolae Băciuț.

MENUȚ MAXIMINIAN

Foto: Nicolae Băciuț și cărțile sale în dialog cu cititorii bistrițeni, alături de Elena M. Cîmpan și Dorel Cosma, directorul Centrului Cultural „G. Coșbuc”, Bistrița, 2008

Umbra și fumul

sau despre trecerea și petrecerea omului

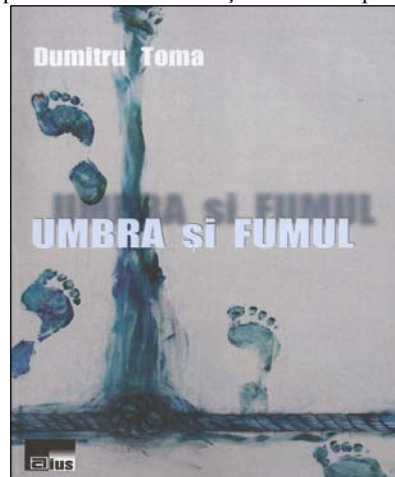

De la sfânta pasăre, **prigoria**, cu care a configurat un mit pentru poet, Dumitru Toma se apleacă asupra **ființei** omului în cel mai insesizabil și dramatic moment al devenirii, acolo unde aceasta se atinge și se deschide **neființei**. Volumul de versuri **Umbra și fumul** (Ed. Sim Art, Craiova, 2010) aduce determinări din participarea omului la drama divină, din acea preschimbare numită mai în toate locurile **trecerea și petrecerea** omului. Nu multe, dar bine fixate în chiar “nodul” contradicției și extrase din profunzimile dramei ca mărturii ale sufletului, care vin pe pragul conștiinței drept realități metafizice cu ajutorul foșnetului liric stărnit din marea cultură populară. Omul participă la drama divină cu sine și generațiile anterioare – fiind ființă bimilenară –, în marele său Sine strângându-se trecerile și petrecerile anterioare împreună cu cea din urmă, încât sunt posibile “comunicări” din adânc și din orizonturi și spații culturale îndepărtate. În această carte, nu vin aspecte din ceremonialul trecerii Dincolo, din cunoscutele și preavechile bocete ale noastre, **Cântecul Zorilor** sau **Cântecul Bradului**, nici din altele de aiurea, ci tentativa poetului se restrânge la acele pâlăiri sau iluminări ale subiectivității proprii și anonime ce sunt percepute ca întorcându-se de Dincolo, din partea alunecată în neființă. Nu se dau “sfaturi” întru călătorie, pentru trecerea de “răspântii”, nu apare o “călăuză” care să-l “învețe” pe cel plecat, nu i se rostesc versete ajutătoare ca-n **Cartea morților tibetană**, ori să le aibă înscrise spre citire, precum vechii egipteni, pe pereții locuințelor subterane. Nu, poemele par că se înscriu la fiecare frângere a fulgerului prin noapte, ca pulsione a luminii. Dar, și ca rostite de un țăran sub umbra crucii.

Primul poem, **Dumnezeu să te-ajungă**, emite din rezonanța dramei divine, la care

participă Dumnezeu și omul, Creatorul și făptura creată din lut după chipul și asemănarea sa, primind odată cu aburul sfânt din esența și funcția dumnezeiască, între care cea de a participa creator la marea creație și, firește, asupra sa. Simplificând la câteva cuvinte, omul l-a alunecat din brațe, din vină fără vină, dar după rătăcire și încercare trebuie să revină, să l se întoarcă în brațe. Nu numai omul are nevoie de aceasta, ci și Dumnezeu, altfel nu l-ar fi trimis, după încercări succesive, pe unicul său Fiu spre a-i arăta omului modul reîntoarcerii! Versurile o spun aidoma: “*Povârnișul e lung și urcușul e greu, / Cât albastru să fie și să curgă mereu, // Să te-ntorci în măduva luminoasă ca paiul / Întru jocul de-a lutul, de-a Grădina și Raiul... // Dumnezeu să te-ajungă să îi fii pe aproape / Când din mână toiagul va fi gata să-l scape, // Să te-aprinzi și să arzi pe colinele vrerii / Șubrezirea să-l rezemi pe toiagul puterii. // N-o să fii niciodată împrăștiat pentru plânsu-ți / Ce-a stărnit disperarea de-a rămâne tu însuși*”. Fiecare are nevoie de celălalt, diferența ajutând totalitatea.

În desfășurarea dramei, în clipa cea mai de jos, când ființa se-atinge de neființă și-i gata să se împlinească desfacerea sufletului de trup, omul își repetă viața sa “mică”. Nouă poeme o desemnează trecând prin trei faze, fiecărei revenindu-i câte trei poeme: **jocurile**, **încercările** și **rugile**. Jocul de-a facerea, de **sine** (“*la așează-Te-ntr-o rână / Să vezi, Tată, cum mă joc - / Iau din rouă și din foc / Pentru capul de țărână, // Fur din zare și din prund, / În vedere-i pun cicoare, / Iar din Tine rup și-ascund / Un copac, un miez, și-o floare. // Tu să-mi spui dacă greșesc / Din țărână ori din apă, / Că ai pus ceva-n lumină / Ca să văd dar mie-mi scapă*”, **Iau din zare și din prund**), de **lume** (**Vino, vino și-ai să vezi**) și de **celălalt** (femeia) (“*Plouă, Doamne, cu stropi cruzi / Coapsele să i le-ascunzi / În rochița cu boboci, / Ochii dacă Ți-I întorci*”, **Pensurat, cu stropii cruzi**). Încercările se înșir pe traseul vieții, omul este lăsat pradă răului ce năvălește din afară peste

el, se confruntă cu acesta fără să poată să-i deslușească rostul, peripețiile se cos pe un fir nevăzut, și el îi întoarce Creatorului o privire de Iov, răsucită în întrebare. Toate se îndură cu speranța ca Dumnezeu, să repete gestul inițial, să sufle nu asupra sa, ci a cuvântului: “*Spune-mi dacă ai de gând / Să îmi suflă în cuvânt*”. Numai astfel poate să numească și să participe la creație, să priceapă, cine știe, din cele de nepriceput ale lui Dumnezeu, căci prea multe “*Le-a prins seara încurcate*”, și prea nu este “*timp / Că se cer multe la schimb*” (**Doamne, spune ce gând ai**). Cu candoare și umilință îi solicită să-i dea cunoașterea pătrunzătoare a firii de sus și mântuitoare a firii de jos, ca să-și împlinească menirea, împletind “*În fire de curcubeu - Rostul meu în rostul Tău. // Și sunt grele și sunt multe / Pentru ochi și pentru frunte / Și se-nșiră când le-ndes / În pâna pe care-o Țes. // Doamne, ajută-mă și-n zori, / Vei purta laibăr cu flori*” (**Îmi scapă când le aleg**), sau să poată să-i dăruiască gândurile, făpturi vii, “*Într-un borangic subțire / Ca să poată să respire*” (**Într-un borangic subțire**). Imaginea existenței ca țesătură, în care omul să prindă și gândurile divinității, dar și ca țesătură în care să l se înapoieze, cu spor de frumusețe, trece prin multe poeme ale lui Dumitru Toma, ea vine mai dinapoi chiar de la Parce și se întâlnește în concretețea firelor țesute prin satele românești întinsă pe sub pașii ușori ai miresei la intrarea în noua casă, a mirelui, ori chiar prin viziunile filosofilor, îndeosebi la prințul acestora, bătrânul Hegel. Dumitru Toma se joacă cu aceste nestemate de gând și existență cu candoarea unui copil sau cu seninătatea și înțelesul unei maici ieșind din biserică. Vorbirea sa este deopotrivă cu vârsta răsturnată și împăcată a celui ajuns la **trecere**. Urmează rugile cu pocăința lor: “*Doamne, dă-mi pietre cuminți / Să le macin între dinți / Când stă timpul într-o rână / Iar Tu cauți în țărână, / În nisip ca să mă iei / Să umblu-n papucii Tăi - / Peste creasta valurilor, / Spre verdeța malurilor*” (**Și renuță la sandale**); ori: “*Fă-mă, Doamne, mai ușor / Și dă-mi aripi ca să zbor / Să prizon din ochii tăi / Când îngrop adânc în vâi // Zarea care spintecă / Tot ce timpul vindecă*” (**N-are gură ca să strige**). Ce-a fost împreună, trup și suflet, lut și suflare, materie și spirit, se desface în fața porții, pentru **trecere și petrecere**. Din locul de jos, din vale, se ridică ruga cea mare pentru “*întruparea ce iartă*”, cea nouă: “*Doamne, Dumnezeule Mare, / Sunt suflete mici și ies la vânzare / Și cele ce-s mari câteodată sunt mici / Cusute de tine în spini și arnici // La vreme de vrajă-n migală și roșu / Când clipa le duce pe toate la Moșu / Sub sălcii amare, în vale, la plângeri / Cu trenă de scai purtată de îngeri. // Genunchii și ochii lor cată spre*

poartă / Și tac și așteaptă-ntruparea ce iartă / Când teama n-verzește la toate-n spinare, / Iar moartea îngheață de-atâta răbdare” (**Cu trenă de scai**). Desfacere, teamă de judecată și așteptarea întrupării. Teamă le cuprinde pe toate, căci niciun suflet nu-și cunoaște întreg trecutul, fiecare a străbătut o lume de zi cu zi și a purtat o alta ce ține din istoria sau preistoria sa. Însă teama aceasta nu le șterge speranța; iar moartea trebuie să aștepte, chiar la locul funcțiunii ei, să înghețe. Viziunea este neobișnuit de omenească și de înduioșătoare, nu are nimic înspăimântător, e numai dramatică. Dumitru Toma, împreună cu țărani noștri creștini, știe că omul ajuns aici împlinește un destin și că urmează un **model christic**.

Clipa trecerii l-a preocupat pe om dintotdeauna. Bătrânul V. G. Paleolog îmi spunea că dorește, ca în acea clipă, să fie lucid ca să facă o zgârietură pe inconstient. Mulți or fi făcut, dar de transmis mai puțin și improbabil. Dumitru Toma dorește, oarecum, altceva, să taie “**gâtul infinitului**”. De o parte este omul, în despărțire, de cealaltă divinitatea: “*Un nimic între nimicuri / Când se-ntind ca să mă prindă / Palmele lui Dumnezeu*” (**Se întind ca să mă prindă**); de o parte, trupul și sufletul despărțit alunecând Dincolo, în cealaltă parte. Sufletul ca parte și întreg din divinitate. Într-o parte “**nimicul**”, în cealaltă “**întregul**”, “**Unul**” spre care tind și se reîntorc toate, mântuite; într-o parte finitul, în cealaltă infinitul. “*Are omul un stăpân și acela este infinitul*”, s-a zis de Eminescu; are omul o sarcină și aceea este **să ascute infinitul** pentru a face să vorbească “abisul”, străfundul morții, al negativului, dar și cele revărsate omului: “*Întâi scot arcerul și apoi cușitul, / Că ceața m-ajută s-ascut infinitul, / Să fac o țepușă ce sparge abisul / Să-mi curgă în grai nesfârșirea și visul*” (**Dorul e-mplinit în muguri**). Fără să urmărim dialectica **trecerii și petrecerii**, de-altfel nici poetul nu o face, el vorbind simplu și poetic doar de o desfacere a “nodului”, să avansăm în zona “petrecerii”, unde Dumitru Toma se desfașoară cu mare izbândă poetică.

Să revenim la **modelul christic**. Pe traseul celor șase săptămâni, de la Înviere până la Înălțare, Iisus a stat în preajma apostolilor, arătându-se de câteva ori cu un alt fel și același trup, de lumină dar și cu rănilor vizibile. Mai întâi, femeilor, Mariei Magdalena, Mariei mama și însoțitoarelor lor, prin intermediul Îngerului sau direct, spunându-i Magdalenei să nu-l atingă, și apoi, ucenicilor: lui Cleopa și Simon, în drum spre Emaus, când le-a povestit “istoria” Sa; celor unsprezece ucenici adunați, la Ierusalim, când, apărând în mijlocul lor și fiind înspăimântați, le-a zis: “*Uitați-vă la mâinile și picioarele Mele, că Eu sunt; pipăiți-Mă și vedeți că un duh n-are carne și oase, cum vedeți că am Eu*”; apoi după

opt zile, necredinciosului Toma, pe care l-a invitat să pună degetul și mâna pe rănilor Sale; și ultima oară, la Marea Tiberiadei, când ucenicilor le-a umplut mreaja cu pește, și ieșind ei pe țarm “*au văzut acolo jăratice de carbuni, pește pus deasupra și pâine*”. De fiecare dată, Iisus le-a vorbit și de recunoscut l-au recunoscut prin puterea sa, făcându-se “**viu**” în pânza reamintirii lor; i-a binecuvântat și le-a dăruit puteri dintr-ale Sale. Se observă și trei faze ale apariției: celor apropiați, prin naștere și salvare; comunității restrânse a ucenicilor; și, mai îndepărtat, ucenicilor în acțiunea lor obișnuită, dar cu desfacere simbolică.

În câmpul poetic al lui Dumitru Toma, “**omul**” **petrecut** repetă același fel de manifestare, mai puțin forța de pătrundere “**dincoace**” și dăruirea de puteri. (Cine știe, dacă în realitate nu s-or petrece?!). “**Om**” **petrecut**, sufletul, își întinde “**acțiunile**” din aproape, familie și iubire, comunitate și până la lumea mai îndepărtată. Își reia “**istoria**”, putem zice, cu “**lumea mică**” și “**lumea mare**”, până se desface de ele. Totodată, spațiul și timpul, raporturile dintre lucruri se schimbă, dimensiunile se reduc, apar imperceptibile, raporturile de cauzalitate se răsucesc, devin acauzale, “**nodurile**” desfăcute se reînnoadă, cuvântul **se** comunică, dar nu comunică – este a patra dimensiune. I se cer poetului multe, ca și celui **petrecut**, sufletului, pentru a aduce cuvintelor sens de dincolo, zvon și vedenii greu de perceput. Efortul lui Dumitru Toma crește pe cât vorbește mai simplu. Ca un murmur, ca o doină. El se împlinește poetic. Sub țesătura versurilor se află o ordonare, o alesătură și o năvădeală de minte populară și de trăire religioasă creștină. În primele nouă poeme, “**petrecutul**” încă se află înfășurat în amintirea celor de dincoace, dar sub ea se repetă ca reamintire propriei istorie de făptură omenească, de la isпита șarpelui (**Șarpe, ziua și descântec**), prin proba “**jertfirii de sine**”, a cunoașterii (“*Am visat cum te despoi / Și că-ți iau cămașă veche / Ca s-o trag pe gânduri noi / Și pe lucruri nepereche*”, **Cât am înțeles din semne**), la desprinderea umbrei de trup (“*Doamne, ce-ar mai fi să rup / Până când ar fi să vii / Să vezi totul în fășii...*”, **S-a desprins umbra de trup**) cu “**rezumatul**” condiției omenești, ce pare paradoxal, fiindcă mai stăruie amintirea celor trupești: “*Să ne zbatem degeaba și firesc să ne frângem*” (**E urzit să ne strângem**). Următoarele douăzeci și unu de poeme și-aruncă lumina asupra noii condiții, a căinței și înțelegerii situației create. Își amintește că a îndurat păcatele iubirii (dar vina îi aparține lui Dumnezeu, **Mă bucur și laud**), cu propriul său trup multe a ascuns, în noua situație mult-ul i se desface și își arată sensul (“*Miezu-i taina care-n haină / Străvezie de pământ, / Din elan schimbat în spaimă, / Se pânzește în cuvânt*”, **Miezu-i taina**); privește dincoace unde s-

au întins deșertul cu deșertăciunea, gerul și înghețul (“*Și cuvintele-s fragile, / Pedepsite în firidă / Unde sufletul privește / Colivia lui de chidă*”, **Ploaia albă**), golul (**Casa e goală**). Este o idee generală că cel “**petrecut**” își continuă și își privește viața sa trăită fără să știe că el a trecut Dincolo. O idee din Tibet până în Oltenia. “*În răcoarea de sub dud / Ce departe sunt de lume - / Eu îi strig pe toți pe nume, / Dar ei nu mă mai aud...*” (**Doarme timpul în pridvor**), sau: “*Tu cu cine răzi pe dig / Când de dincolo te strig, / Când sfarm pietrele-n genunchi / Și strâng lacrimi în mănunchi /... / Eu te văd, tu nu mă vezi / Când cu altul te dezmerzi. / Eu te știu și tu mă știi, / Dar minte nu mă mai ții*” (**Când de dincolo te strig**). Din pricina absenței dialogului cu lumea de dincoace, fapt surmontat de Iisus, crește **durul** până începe noul limbaj, univereal, gânguritul cerului. Este locul unde apare misterioasa “**Ea**”, unde, în termeni filosofici, **multiplu** se strânge în **unu**. Este viziunea Înțelepciunii ce-i stă alături lui Dumnezeu, este ceea ce îi e dat omului ajuns aici să înțeleagă. “*Dumnezeu, la Ea, în palmă, / Punând rosturi de lumină... // Și le-așează câte trei / Ca să fie tot de-a Unul / Când se-ntuneacă-n scântei / Învierea și Crăciunul*” (**Tot de-a Unul**). Ultimele douăzeci și opt de poeme reprezintă înțelegerea și acceptarea noii condiții ca împlinire a misiunii divine, ca săvârșire a întregului și desăvârșire a dramei divine, ca întoarcere în Unul: “*Și de-atunci, și-acum se trage pentru noi din miez de Fire / Sucitură cum e fumul și ca umbra de subțire; / Înfrățite dintru oară, niciodată nu se rup / De când Este Cel Ce Este cuibăresc la mine-n trup, // Și cenușă și țărână una-ntr-alta își fac nod / Și ca scaiul prins în lână trec cu mine peste pod, / Și umbrindu-mi luminișul pentru care-am fost adus / Amândouă se fac una și se-ntorc din nou pe fus*” (**Se întorc din nou pe fus**).

La capătul acestei petreceri de șase săptămâni a omului (la tibetani “**starea intermediară**”, **Bardo** durează 49 de zile), care poate să țină cât o zbatere de pleoapă, Dumitru Toma, în **petrecerea poetică**, întoarce sensurile neobișnuite și adevărate în cele obișnuite și aparente, mântuindu-le pe acestea, întinde lumina și transparența de Dincolo peste cele de dincoace și pune în cuvinte, după expresia proprie, “**un pic de lumină**”.

Este vădit că această carte, **Umbra și fumul**, ne poartă împreună cu ea și lumea ei dincolo de ceea ce-i spune, în mod obișnuit, titlul. Că sub cele două cuvinte, al căror sens este răsturnat în consistență, poetul a așezat omul cu condiția sa de împlinire divină. Ele doar trebuie gândite, cu poeziile acestea sub ochi și cu **Cartea Cărților** în minte, până când în reamintire se ridică stălpul de foc sau norul de fum.

DUMITRU VELEA

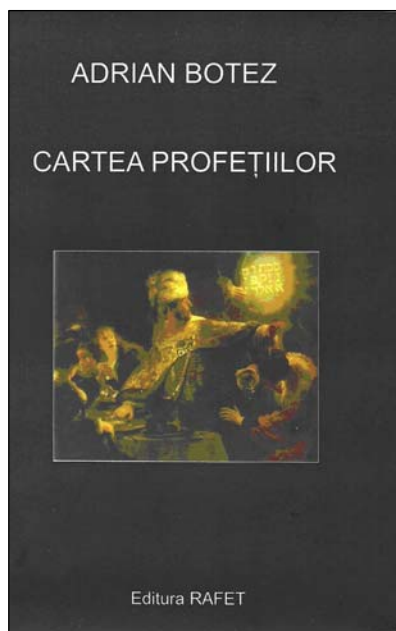
POEZIE PROFEȚIE

Nu mai citisem de multă vreme o poezie de-a lui Adrian Botez. Rămăsesem blocat în azima **Crezurilor creștine**, și mă feream de alte adăstări în universul său liric, așa cum evităm să mai consumăm ciorbă de cartofi după ce ne-am terminat friptura din farfurie. Aș fi vrut să-mi mențin degustarea încercată cu cinci ani în urmă, când am fost fascinat de lirismul său cald, pios și plin de cucernicie.

Ce eroare! Adrian Botez nu scrie mai multe feluri de poezii și ștacheta, odată ridicată la o înălțime harică, rămâne necoborâtă pentru tot restul zbaterilor sale genuine. L-am regăsit și în ultimul său volum de poezii **Cartea profețiilor** (Editura Rafet, Rm. Sărat, 2010), tot înfășurat, vorba poetului, în aceeași mantie de irizări ecumenice, de smerenie și de nestrămutată credință. Autorul chiar este fixat în în rigorile bătrânei noastre credințe și nu este – știu asta și din numeroasele sale eseuri – clare, ferme și vaticinare - niciodată dispus la concesii și la negocieri, când e vorba de relația noastră cu Cerul. Adrian Botez este un fel de Justin Pârnu laic, care apără învățătura Hristosului celui viu de pe poziții profane, dar la fel de necruțător, de smerit și de încrezător în destinul acestui popor.

După deceniile comuniste de ateism agresiv și gonflat, mulți poeți s-au reîntors la tradiția creștină, la valorile bisericii ortodoxe, dar la fel de mulți o fac artificial, formal, teatral, neconvingător. Impostura se observă repede, pentru că nu e susținută de convingere și de trăire subiectivă. Cu Adrian Botez este altceva. La el credința și trăirea religioasă sunt chiar esența modului său de viață.

Nu pot fi supărat pe Tine, Doamne/ cât Tu ești ritmul vieții mele:/ indiscutabil mă vei duce-n toamne/ dar primăvara m-a spălat de rele...// și vin spre Tine-n dănțuiri ciudate/ tot risipind petalele pe trepte:/ cei din oglinzi râzând pe săturate/ /mă încunună-n zodii prea deștepte!// ...de-atâta blând roire de lumină/ s-a șters din frunte-mi scrisul cel de vină! (Artificii)

A făcut din ideea sofianică, cea care ajută omului în trecerea vâmlor, măreție de arhitravă și, dacă Nae Ionescu vorbea despre funcția epistemologică a iubirii, Adrian Botez se interesează de funcția izbăvitoare a epifaniei și-a căutat la tot pasul arătările divinului. A cunoscut toată gama dezamăgirilor și s-a înfiorat de cursul ubuiesc, luat de mecanica devenirii - și nu o dată și-a reprimat însuși darul profeției. *Nu mai vreau să profetesc nimic/ nu vezi - vine noaptea și-mi cade/ nasul în strachina cu/ somn/ce-mi tot zici de/ războaiele tale/ - de parcă n-ai vedea că/ nu mai pridisesc cu atâtea/ hărțuiri - bușituri personale - unele/ monumentale// acuș e vară - și-i așa de frig/ de parcă Miezul Lumii a-nghetat. (Grevă profetului).*

De unde vechile profeții anunțau venirea Celui mult așteptat, noile încercări profetice au rămas fără sacru și se resorb din vraștile acestei lumi. *Cine avea de venit - a/ venit...*

Structurat în patru cicluri - **Cartea profețiilor, Cartea glasurilor, gesturilor și tăcerii, Cartea descântecelor și Cartea apocalipsei**, ultimul volum de versuri semnat de Adrian Botez dă seama de om, de neam, de raporturile noastre cu transcendența și de destinul nostru de ființe rostitoare, dar și împregnate de multe metehne și betesuguri. A făcut din iubirea de neam un crez, o constantă, o obsesie - de care nu s-a despovărat niciodată. Suferă pentru toate lufturile trecerii noastre prin

lume și se consternează de toată nepriceperea guvernanților noștri, insensibili la întronarea demnității românești. Are și soluția. *Neamul nostru va-nvia/ Când Lumina va vedea:/ Pe Hristos când vom iubi/ Neamul ni-l vom mântui (Catren de copil).*

Poate și de asta îl iubesc pe autor, îi urmăresc evoluția și-i aștept fiecare nouă carte, ca pe un balsam pentru ceasurile de restriște.

IONEL NECULA

Profetul din propria inimă

Publicat în anul 2010, la Editura Rafet din Râmnicu Sărat, volumul de poezii „Cartea Profețiilor” este structurat în patru părți: „Cartea Profețiilor”, „Cartea Glasurilor, Gesturilor și Tăcerii”, „Cartea Descântecelor” și „Cartea Apocalipsei”. Autorul, Adrian Botez, își dedică volumul familiei. Dar are poetul viață personală? (Nichita ar spune că Nu) Și de ce „Cartea Profețiilor”? Nimeni nu este profet în țara lui. Dar în propria inimă? Dar în inima altora?

În prima parte, ce poartă și titlul volumului, ne întrebăm: Care este rolul poeziei la Adrian Botez? Pentru ce s-a născut Poetul? Urmează, el, exemplul celui care prin lumina sa - *clocotind tăcere* (superbă metaforă) - spune TOTUL? Răspunsul nu se lasă așteptat: „*te-ai născut - deci - pentru ca să / vindeci nădejdea / și toți cei cu ochii plecați - din mine - deodată / s-au privit drept în ochi și / s-au recunoscut*” („Despre cel născut atunci, acolo” - pag. 7). Acesta este mesajul: nădejdea, recunoașterea, trezirea spirituală. Mai mult de atât, spune poetul, „*mântuirea va fi doar când vom lua / asupra noastră - răspunderea întregului / Rău / când vom lua din spinarea / presupușilor diavoli - povara zdrobitoare-a / ispitirii*” („Atunci când”, pag. 11).

Adrian Botez se descrie pe sine drept un apărător al legilor sfinte care ucide impostura („Despre mine”, pag. 13). Presupuușii diavoli despre care vorbește sunt în noi. Sunt dorințele și fricile noastre, care ne închid sufletul într-o închisoare de oase, sânge și carne. Nimeni nu își mai poartă

crucea martirului, cu toții am devenit indiferenți..., preamuritori și reci.

Evident, există un risc al poeziei lui Adrian Botez, pentru că este nominativă și nu lasă loc de alegeri și interpretări. Dar, se pare că poetul, justițiarul acestor vremuri „distrugătoare și delapidatoare” de conștiințe, nu mai are vreme de pierdut. Cumva ne aduce aminte de personajul interpretat de actorul Denzel Washington în filmul post-apocaliptic „The Book of Eli”, apărătorul ultimei Biblii existente pe Pământ. Eli citea o Biblie pentru orbi și o învăța pe de rost pentru a transmite cuvintele lui Dumnezeucelor care așteptau povața și izbăvirea. În cazul nostru, Adrian Botez scrie o carte de poezii pentru orbi, pentru ca cei „din urmă” să poată face pasul înainte, și își răspunde singur la întrebarea din poemul „Proștii, lina și punctul” (pag. 30): „nici nu-mi dau seama de ce / și-a mai pierdut vremea Dumnezeu – de m-a / trimis în lume – și pe / unul ca mine.”

Poemul „Bătrân lup de cer” este unul memorabil. Călător transdimensional și extrasenzorial prin Universul vălurit, poetul se (re)trage „către umbra înțelepților / daimoni ai copacilor – bătrân / nebun – năzuind înapoi – la sânul / răcoros al mamei sale” (pag. 39). Refuză „neliniștea”, „zgomotul forjării destinului” și își acceptă condiția umană. Dar să nu credem că acceptul este rezultatul unui dialog umil cu Divinitatea. Nu în această etapă.

În partea a doua a volumului, glasurile, gesturile și tăcerile poetului se îndreaptă către revoltă. Din „Bolșevismul cosmic” (pag. 61) se aud „Bălbâielile divine” (pag. 66!!!): „Dumnezeu e trist – trist și dând / impresia – din pricina norilor – a vizibilității / limitate – că ar fi și meschin: un Dumnezeu supărat / își ia pseudonimul „Satana” – dar / n-au rost investigații / onomastice – în casa celui care / și-a luat vacanță în / muntele Sinai”. Omnipotentul, atotștiutorul, „a avut profesori – tot atâția câți / oameni a creat: fiecare om / este întruchiparea nemulțumirii / divine – de a afla – atât de / strâmb și / puțin”.

În poemul „Vrăjmășie mocnind” (pag. 69), poetul mărturisește că „nu mai sunt tânăr de mult: Dumnezeu / mă șantajează cu / suferințele – ca

să-L / privesc în ochi...”. Evident, nu despre adevăratul sens al cuvântului șantaj vrea să ne vorbească Adrian Botez, pentru că marele creator nu este responsabil pentru nefericirea noastră. Nu el trebuie să fie ținta protestului și a înverșunării. Numai o persoană cu inima curată îl poate înțelege pe Dumnezeu și îi poate înțelege căile SALE. Poezia, în cazul nostru, este o formă de purificare prin ardere, atât cât îi este permis poetului să ardă înspre fireasca sumisiune, prin descântec de cuvinte, în partea a treia a volumului, sau prin apocaliptice lovituri până la sânge, în partea a patra.

Spune autorul în „Cartea Apocalipsei”: „vine vremea când / nu-L mai suporti nici pe / Dumnezeu – ca / Maestru...” (Mane, Tekel, Fares – „Numărat, Cântărit, Împărțit” – pag. 123). Dar ce s-ar întâmpla dacă... Dumnezeu, plictisit de atâta tânguie, nu ne-ar mai suporta pe noi, ca ucenici, și ne-ar lăsa pe mâna profesorului distrat, TIMPUL, fără niciun indiciu, fără nicio revelație?

Totuși, să nu ne facem o impresie greșită despre creștinismul poetului, contradicțiile și revolta din volum fac parte din parcursul firesc al căutării și cunoașterii. Poeții sunt ființe nonconformiste și extremiste, care zboară spre înălțimi primejdioase ca niște Icari, coboară precum luceferii blânzi și sfârșesc, nu de puține ori, în Infernul lui Dante. În cazul nostru, Poetul, atât de încercat de forțele luciferice, încearcă să-și ridice spiritul cât mai sus prin intermediul proiecției sale în universul astral. Astfel, îl „invită” pe OM să arunce o “privire” inițiată spre adevărurile absolute ale Dumnezeului Paradisiac: Voința – Călăuză, **Spiritele Voinței** (Tronurile) – pag. 127, ordinea ca disciplină celestă: **Spiritele Ordinii** (Heruvimii) – pag. 130, iubirea ca și cerc al infinitului – **Spiritele Iubirii** (Serafimii) – pag. 132 – și visul ca “răzoare de lumină” (**Preludii hiperborene** – pag. 134).

21 ianuarie, 2011, Montréal

IONUȚ CARAGEA

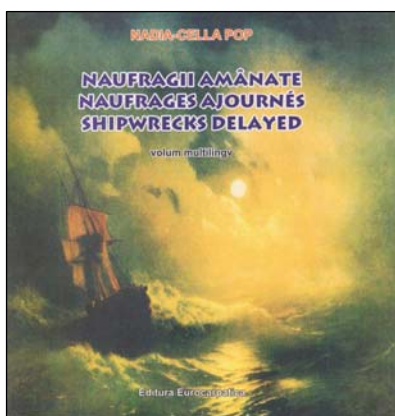
POEZIA REFLEXIVĂ

Când am recenzat, în 1997, prima carte, editată în românește, a Nadiei Cella Pop, **Gânduri de veghe** (Editura Artprint, București, 1997) spuneam că autoarei este cazul a i se stabili un loc în poezia noastră de azi. Un loc și un rol: acesta din urmă învederându-se, în timp, în chipul unui important comunicator de cultură, de imagine românească peste fruntarii. Despre loc nu se poate însă preciza, totuși, mare lucru, poeta fiind, mi se pare, ignorată în continuare. Cazul ei e unul special și, în mare, e cunoscut. Nu e inutil însă a-l relua, pe scurt. Nadia Cella Pop a debutat nu în țară, ci în Franța, în 1980, la un concurs internațional de poezie, la care a obținut o mențiune, fiind inclusă totdeodată în antologia **100 poeți de azi**. A fost aleasă, numai până în 1991, în peste 10 academii și societăți literare, între care în *Societatea Poetilor Francezi*, publicând ca urmare în numeroase limbi și obținând aproape o sută de distincții literare. În țară însă recunoașterea întârzie, deși, așa cum am consemnat și în recomandarea pentru U.S.R., importanța, astăzi, a schimbului cultural între nații nu mai trebuie defel demonstrată.

Dar, firește, nu doar pentru acest rol, de purtător de cuvânt poetic în universal, ceream a i se stabili scriitoarei un loc vizibil în literatura noastră, ci, recenzându-i cărțile, până la aceasta de față, **Naufrații amânate** (Editura Eurocarpatica, Sfântu Gheorghe, 2010), din nou un volum multilingv, pentru calificările în zona valorii beletristice ale scrisului său.

Remarcam, așadar, încă de pe atunci, observația fiind și acum valabilă, în poezia Nadiei Cella Pop, amestecul de solemnitate cu îngenuchierea blândă, plătită adică pioșeniei, însoțirea smereniei cu sentimentul vremelniceii, dar și cu acela al păcii netulburate, al nemiscării eterne. Ca, atunci, în poema **Pescărușul rănit**, ca astăzi în **Eremitul**, un poem remarcabil, în care nota dominantă e totuși scepticismul intelectual, melancolia,

nu deznădejdea: „Mărturisirile ce le-ai putea face unui eremit/sunt rupturile inimii cu fluxuri dureroase/iluziile înfrânte de orgolii, teamă și deșertăciuni./Întrebările ce vin din insomnii și uimire/au o modulație de gheață și sfumat./Sunt ca spaimele și furiile unui diletant/pe corigența repetată la cunoaștere. /Destinul, hamal sau tribun al amurgului vieții/lasă zorii de cleștar să fie descoperiți domol./Noi căutăm acei magisteri ce ne pot învăța/să privim spre noi și spre ceilalți zâmbind/cu îngăduință, speranță, complicitate și farmec.”

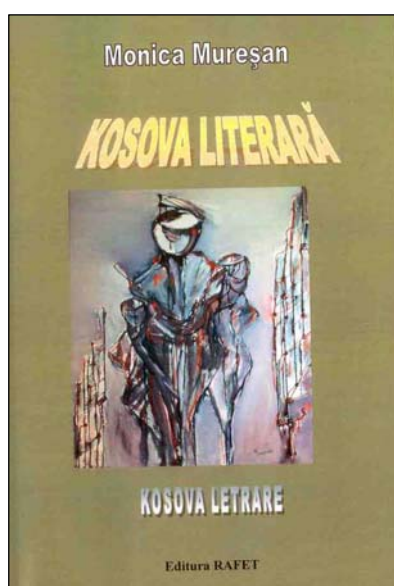
Rostirea lirică a Nadiei Cella Pop, mai ales în producțiile din urmă, e umbroasă, înecată uneori de frig, o neliniște vagă urcă din încăperile înserate ale unui suflet apăsător de chemări neauzite, de nostalgii secrete: „Va veni o vreme”, spune poeta, „când privind cenușa amintirilor/vom zâmbi înțelegători/capriciilor și eșecurilor./Vom asculta simfonia sincerității./zborul zilelor și nopților/și ne vom contopi cu așteptările./Cu zâmbet ofilit/vom răsfoi scrisori imaginare,/alunecând într-o lume secretă/de jăratec și gheață,/de foste și viitoare împliniri./Va veni o vreme,/când cuvintele vor muri,/lăsând locul bucuriei vinovate/de a ne întoarce aceiași/pe drumul anilor noștri” (**Va veni o vreme**).

S-ar putea zice că lirica Nadiei Cella Pop e una a meditației în tihna intimității. E, mai degrabă, o poezie reflexivă – reflecții, cogitații în marginea unor motive (să nu ne sfiim să spunem) metafizice (poeta, precizez, are pregătire universitară filosofică). Recuzita scriiturală, mai precis a „atitudinii” în câmpul rostirii poetice fiind aceea (cu un termen de împrumut) a neoromantismului expresionist: admisia, încă totuși cenzurată, în poem, a vocilor neprietene, întuneca-

te, sub ele privirea și transparența, sufletul și trupul devin uneori opace ori dureros se îndoaie și se sting. Întruchipează, filosofic vorbind, căutarea. Dar și ceva mai mult de atât: îngrijorarea că orișice căutare e sau fără de capăt, ori ea contenește în ciuda oricărei chemări, în marginea aceea neprevăzută, în deșertul de dincolo de moarte. Nu poți vorbi de acestea fără de tristețe, nici cu candoare, e mai potrivită însă întrebarea devastatoare (în noaptea de nesomn, în „noaptea albă”) privind răscumpărarea? Să vedem poema **Sinceritate**: „O sinceritate brutală/umple cuvintele/ ce nu se rostesc./Ele se vor alergând/în fiecare clipă,/în muzici și temple./Mă plimb prin gândurile mele/ca un străin./și simt/cum noaptea albă/îmi devastează ființa./și mă înăbușe/lăsând în urmă-i/o goliciune de Sahară./simt cum/inima-i un cimitir/și ochii minții au orbit./Păcat.../Sufletul nu poate fi răscumpărat.”

A.I.BRUMARU

KOSOVA LITERARĂ

Prin efortul și dăruirea neobositului Baki Ymeri, numeroși poeți albanezi au fost traduși în limba română. Despre aceste cărți au scris: Marius Chelaru, Mihai Antonescu, Victor Sterom și recent, Monica Mureșan. Volumul Monicăi Mureșan, *Kosova literară* (Ed. Rafet, 2010), se deschide cu o prefață semnată Marius Chelaru, urmată de cuvântul autoarei, conținutul cărții și cuvântul traducătorului.

Volumul pe care-l comentăm /1/ cuprinde două capitole *Kosova*

literară și *Poeți din Albania și România*. Primul capitol cuprinde 11 poeți născuți în regiunea Kosova (unul dintre ei stabilit în Belgia), iar al doilea, doi autori proveniți din alte regiuni, actualmente trăitori în România.

Pentru că scriitorii albanezi recenzați nu sunt cunoscuți în România, Monica Mureșan le prezintă câteva date biografice necesare, înainte de a-i analiza stilistic. Recenzenta observă unele trăsături comune poezilor proveniți din regiunea Kosovo: tristețea produsă de idealul național nerezolvat, gravitatea expresiei, atitudinea civică, pendularea între planul real și cel fantastic, uimirea în fața miracolului naturii, cultivarea poeziei de dragoste. E reconfortant să regăsim aceste teme de bun simț, chiar dacă nu în mari construcții lirice, azi când se practică, și la noi, în mare măsură, stimulată de criticii cu notorietate, o poezie postmodernistă pornografică sau demolatoare, care ia în derizoriu orice temă sacră, de la patrie la Dumnezeu. Monica Mureșan analizează cu minuțiozitate textele poezilor recenzați, relevând și caracteristicile particulare stilistice.

Lirica lui Sali Bashota pulsează între real și fantastic, tristețe și dramatism, gravitate și melancolie. Poetul simte un exilat în propria-i țară: „Atunci poetul a zis:/ Oraș al meu asediat / Încălzește-te cu focul manuscriselor / Ce dureroasă este tristețea patriei / Lipsită de suflet.”

Pictorița și poeta Miradije Ramiqi face „gestul de a înrâma lumea prin artă” pe fondul pur al culorii albe.

Poeziile lui Ibrahim Kadriu sunt radiografii sociale, „fotograme” lirice ornate cu epitete rare, în care se manifestă o diversitate tematică ciclică, în care primează virtuțile morale.

Estetul Ibrahim Berisha ne încântă cu mirarea de a exista și cu înfloritoarea sa poezie de dragoste.

Sabile Keçmezi-Basha rătăcește prin vis (*Dor de Itaca*), în pregrinările ei descifrând ANATOMIA IUBIRII.

Pentru Basri Çapriqi poezia este un ritual, o poartă invizibilă ochiului obișnuit, ea se deschide numai ochiului interior, o oglindă în care se reflectă lumea reală și cea imaginară.

Tonul profetic al vesurilor poetului Nexhat Texa deivă din retrăirea unui trecut strălucitor.

Pentru Hysen Këqiku gradina Hesperidelor cu mere de aur este ținutul natal al copilăriei.

Adem Zaplluzha vine spre noi cu sufletul în palmă, versurile sale civice sunt ca o apă limpede ce are efect taumaturgic.

Skënder Sherifi se lasă sedus de femei celebre, cu care își imaginează scene picante, pasionale.

Nuri Plaku adoră paradoxul, pendulând între concret și fantastic. Meditațiile sale ne revelează un gânditor când meditativ când revoltat (prometeic), de regulă maniheist. Un deosebit de puternic omagiu îl aduce iubirii, imaginându-l pe Adam smulgându-și singur coasta pentru a o crea pe Eva.

Versurile poetului Wilhem Vranari Haxhiraj realizează un dialog poet-natură, pe corzile iubirii.

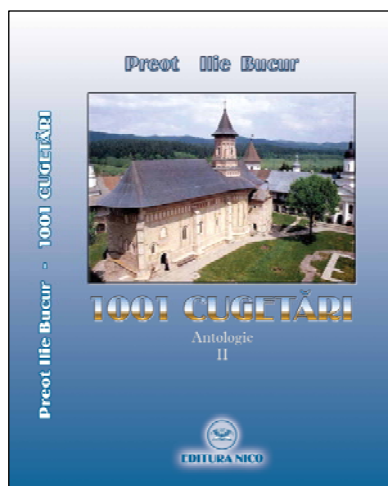
Sorin Arbănaș (România) își amintește de o lume din care a fost exilat, e un „nomad astral”, vizionar, uneori apare în ipostaza unui guru oriental.

Baki Ymeri e un copil și un îndrăgostit perpetuu, pururi optimist „urmaș al lui Don Quijote, dar unul capabil să privatizeze morile de vânt” „porumbel al păcii”, cetățean a două țări.

La cele spuse de Monica Mureșan, aș vrea să adaug un singur aspect relevant. Filosoful român Constantin Amărieuței spunea că Eminescu ilustrează în literatura română modelul/prototipul tânărului voievod. Nu numai în poeziile în care acesta apare ca personaj dar și în cele în care lipsește. În acestea din urmă, atmosfera e voievodală, natura gigantică, stâncile semețe, codrii nesfârșite, de aur și argint, izvoarele limpezi șipotind. Poeții din regiunea Kosova, datorită neîmplinirii idealului național, ilustrează tipul exilatului în propria-î țară, al înstrăinatului. Sali Bashota are un volum intitulat chiar *Exilul sufletului*. De aici provine tristețea iremediabilă și gravitatea granitică a tonului lor. La acești poeți, nu am întâlnit nicio urmă de umor (cu excepția optimistului Baki Ymeri). Poeții albanezi ai provinciei Kosova sunt gravi, solemni și melancolici. Situația provinciei Kosova se aseamănă într-o oarecare măsură cu aceea a Basarabiei noastre. Prin faptul că scriitorii și artiștii basarabeni sunt publicați la noi și mulți dintre ei prezenți la evenimentele culturale de aici, ei au România lor spirituală. Prin traduceri ale lui Baki Ymeri, și poeții albanezi au dobândit România lor.

LUCIAN GRUIA

LECTURA CA VIAȚĂ

Se spune frecvent că „suntem ceea ce mâncăm”, și mai rar că „suntem ceea ce citim”. Părintele Ilie Bucur se află la a doua încercare de a demonstra că suntem ceea ce citim, că lecturile sunt temelia formării noastre, a modelării noastre. Viața nu bate lectura, oricât de bun dascăl este ea. La temelia oricărei vieți adevărate stă lectura, într-un orizont profesional, dar mai ales într-unul al cunoașterii sinelui, în ce are el mai profund.

Fiecare vârstă își are lecturile ei. Pe care le descoperim singuri sau ni le recomandă părinții, dascălii, prietenii... E foarte important *cât citim*, dar decisiv rămâne *cum citim*. Lecturile la suprafață, grăbite, poate că își ating ținta măcar ca informare, dar ele nu produc în noi acele acumulări „cantitative”, ca să asigure saltul „calitativ”.

Fatalmente, timpul pare că-și schimbă dimensiunea, pe măsură ce înaintăm în el. Secunde, minute, ore, zile, luni sunt mai scurte, nici nu ne dăm seama cum trec anii, într-o grabă continuă, într-o criză presantă. Totul invers proporțional cu cât și ce trebuie să citim, căci gândirea și sensibilitatea umană adună opere după opere care ne așteaptă să ne înălțăm cu ele.

Cine mai citește, cât mai citește, cum citește, de ce citește, când citește – iată un posibil lanț de întrebări despre lectură.

Statisticile ne vorbesc despre chestiuni materiale – număr de cărți tipărite, cărți cumpărate, număr de biblioteci, număr de cititori, dar nu pot spune nimic despre cum se

citește. Acest lucru se vede însă cu ochiul liber, zi de zi, pe stradă, în relațiile dintre oameni. Cultura și educația sunt jaloarele printre care se străbat traseele vieții. Nu doar somnul rațiunii naște monștri, ci și somnul lecturii.

Preotul Ilie Bucur vine în sprijinul celor care mai cred în lectură, care vor să se întărească prin citit. Dar ține seama și de cultura și de educația și de timpul cititorului contemporan, nu a unuia oricare, ci a celui care îl caută și pe Dumnezeu. El este, în primul rând, cititor pentru sine. Dar ca bun creștin el nu vrea să țină această bucurie doar pentru el, vrea s-o împărtășească cu alții. Și face acest lucru extrăgând din cărți fundamentale, concentrate, pilule de artă, înțelepciune, credință. Ca într-un fel de tratament intensiv, în care se aplică doze mai concentrate, pentru efect mai rapid și mai bun. El extrage din lecturile sale pasaje relevante, cărora le dă rang de „cugetări”, termen generic pentru un univers foarte vast al meditației. Le oferă apoi ca „băutură duhovnicească”.

Părintele Ilie Bucur, însă, în modestia sa, spune exact care îi e rolul în cele „1001 cugetări” pe care le propune în această antologie. „Eu doar le-am căutat și le-am „șlefuit” puțin pentru o mai ușoară înțelegere”. Ba, mai mult, consideră că „Fiecare poate să facă ceea ce am făcut eu”. De aceea se consideră un privilegiat, un învrednicit în a face această selecție, socotind că a primit un dar care să poată fi, apoi, dăruit, pentru ca tot mai mulți să dobândească trăire creștinească. Pentru că „se spune că sufletele curate și bune văd pe Dumnezeu și prin ele Dumnezeu se face văzut”. Preotul Ilie Bucur are un suflet curat.

Selecția textelor a fost una inspirată – și la propriu și la figurat. Din autori de ieri și de azi, din cărți care au stat la căpătâiul multora dintre cei care au știut care e prețul cuvântului scris.

„1001 cugetări” sunt o poveste fără de sfârșit, pentru că ele, dincolo de ceea ce oferă prin ele însele, deschid alte ferestre spre cunoaștere și trăire. Pentru că atunci când simți pe buze gustul picăturii de apă în deșert, nu se poate să nu visezi la o cană de apă care să-ți potolească setea.

NICOLAE BĂCIUȚ

Pene de îngeri

Pene de îngeri
acești fulgi tot mai mari
în pupila dilatată,
iris de rezervă
al cerului;

pe trecătoarea munților
dialoghează văzduhul cu pământul
despre recolta
viitoarelor livezi;

vântul timid vorbește
despre întunecarea anunțată,
cu firul razei odihnind
în pădurea luminată
de lună;

porumbei călători duc,
precum niște steaguri de ceață,
rugăciunile noastre
spre castele de brumă;

cineva, pe dealuri,
cântă muzica zăpezii dintâi;

punte-i umbra între malurile așteptării,
câțel prin ierburi visate-i
dorul de munți;

a mea tristețe-n neliniști născându-se
aude venind, tiptil, câinii înserării.

Mari sfeșnice de mestecăn s-aprind

Privesc drept în ochi mestecănel
plângându-și cu galbene lacrimi trecerea
când anotimpul pleacă
cu poala plină de greieri,
când limbile apei în tihnă se nasc
prin marea de ceață;

pe scări de aer coboară țipătul
din acel copac singuratic
și turmă de bivoli noaptea va veni;

departe, vântul mătură corăbiile,
când ard plopii serii
prin singurătățile ierbii;

umbre de sfinți se răstoarnă peste
nemărginirea
acestor păsări, mici virgule-n cer

cu aripi de toamnă;

clopote-s stelele bolții
numărând picurii bănușilor ploii
căzute a îngropăciune;

îmbătrânește țărâna pe dealuri
și cântă steaua beată de atâtea-nalt,
când goarna flăcărilor alt secol
zărește
odată cu pădurile din moarte întoarse;

în umbra aripilor piatra începe să
vorbească,
doar pașii dușilor demult dintre noi
în bagajele inimilor tresar;

în ochii lui Dumnezeu,
mari sfeșnice de mestecăn
s-aprind.

Doar acolo cântec de heruvimi se mai aude

Tăceri argintii colindă
singurătatea colinelor,
ascultând respirația pământului;

departe,
dune de purpură
visează ierburile adormite
de veacuri,
valuri-valuri venind
de dincolo de zări
pe armăsarii albi ai cerului;

ursuz, muntele își ascultă inima
rătăcită prin alungate zăpezi
cu ele ducând memoria pădurilor;

claxon al cerului,
în hăuri aruncându-se,
tunetul devine apogeul singurătății;

triste făclii,
mesteceni, pe cap mângâiați de
lumină,

numără zilele rătăcite prin bălării;

fotografie enormă
sub blitz-ul înaltului;
sterp este
tot cerul;

doar acolo cântec de heruvimi
se mai aude.

În genunchi urcând muntele

„Noi suntem copiii lumii!”
strigă, cât îl ține gura,
poetul prin piață;

cu amintirea fericirii în palme,
dialogul cu sine
trece prin noroiul zilei
mai mohorâte decât oricând;

cu ochii plecați,
pe lângă noi trece sufletul
cu sânge de lună,
sub vântul iernii
venind, auzindu-se;

prin amurgul sângerând,
încremenesc morile timpului
cu cicatrici mari
în locul ochilor
retrași în adâncul memoriei;

până aici
s-aude lunecarea șarpelui
peste indiferența pietrei,
prin cariere de marmură,
doar poetul ia chipul luminii
în genunchi urcând muntele.

Când ninge peste amintiri

Simt troienirea timpului,
încet-încet lăsându-se
peste sâmburele adevărului,
peste veșnicia umedă a toamnei,
peste vântul rece din buzunarul
noptii,
peste pușca serii, plină de nori,
peste înșirarea mărgelilor zilelor,
peste mătasea albastră a dimineții,
peste umbra singurătății,
peste numele poezilor morți,
peste mesele tăcerii,
peste cărțile din rafturile uitării;
peste izvoarele răsăritului
văd icoanele triste
trecând granița,
când ninge peste amintiri
muntele urcă
mările dispărute.

**Foto: Ansamblul sculptural “In
memoriam – Oarba de Mureș”,
Panaite Chifu, “Celestă”, 1996**

CONTUR

frunzele pomului au obosit în metal
sunt de paloare cadaverică
zâmbetele
din colțul străzii a 5-a

norii abrazivi coboară pe scara

de retragere
iar stația facultativă
se reazemă cu o eroare mai jos
de pervazul ferestrei căci
le simt fruntea rece de septembrie
prin penetrația culorii
în tușa violacee a conturului

cum acostează lângă ringul ce a sedus
alaltăieri
sub beneficiul de inventar
își joacă pragmatic rolul pe intrarea
către piața din
buza drumului exersat

se desenează vioi intenția
dincolo de cartierul improvizat

al țiganilor
căci râd printre dinții de fereastră
când iau în răspăr podoaba unui măr

pădureț
care nu se lasă constrâns

INVESTITIE

și eu care știu cum l-am adăpostit pe
Socrate
când să-l arunce tata în jar
pentru că nu-mi mai desprindeam ochii
de pe otrava lui
și m-am legat la cap cu el
într-un final de noiembrie
digerând de la distanță atmosfera
banchetului
nu mă mir că încercând să alung din
îndoieli
îl rabd lângă defunctul părinte
pe cel viu
cum irigă cu sângele lui de esență tare
cercul vicios al științei
nimicniciei

CRONOS

îndeobște nu e nimic ascuns în acest
mecanism
feroce
cu care aparent sunt în armistițiu
din start
prin călătoria fiecăruia în dimensiune
improprie

precum frunza
pe undele râului îmi rotește
privirea
aproape sedusă de unghiul
fasciculului

multicolor
de soare
topind aerul deasupra muntelui

înclinat

doar astfel un petec de umbră dezis
se resoarbe
altuia
într-un punct indecis iar
printre degetele molcome ale
anotimpului
trecut de jumătate
imprevizibil
gândul meu alunecă virtual
lângă faptele lui Prometeu pe
claviatura din stânga coloanei liniar
cioplită
fără clintire de memoria lui
Beethoven

BAU

isprăvind ceea ce se continuă în
brațele ei
noaptea este pântecul
din care prizonier fiind abordez
emisfera întâmplării
aion îmi copiază mișcările precum
fructul
copiata arborele din stânga
drumului
spre balta părăsită
intrigat de eșecuri
se încarcă la priza din nord a
tenacității
ca orice impuls neprieten cu
matematica
dar își face numărul de magie
deși nu se recunoaște în gena pe
care
a lăsat-o să circule
după o schemă atât de flexibil
calculată

LUSTRALĂ

insula Corfu mai păstrează încă
urma
trupurilor umede
în nisip

prin hemoglobina poemului pâlpâie
încă frenetica spuză
a gestului tău
serul refrenului gelatinos al lirei
lui Orfeu prin
sublima resetare a aceluia tremolo
ursuz
izbește vasul de ceară al zilei
cu lacrimile văzduhului scăpate din
cada lui zeus
glisează pasiuni homerice

în golful Agios Georgeos pașii tăi
pe nisipul brizei
din zori
îmi dezvoltă nereușita
jocului deschis între limite
prin presiunea sanguină sub bolțile
grotei
lui Poseidon
deșeu sentimentului care s-a stins
stăpânește
pragul de ape

ELEMENTE

experiența lucrurilor este mâna
dreaptă a apei

în exercițiu
un cod peripatetic recombina
parfumuri
în colțul ascuns al lui marte
mă face rob palatalui de
mărgăritare
exhibiției
din cartea de vise a nestatornicului
Freud
căci treptat nu rămâne niciun spațiu
să nu aspire
acestui malaxor priceput
cum șapte zile mă ung cu temeiul
invizibil
rezonând atâtea fibre din opaițul
rotund al bătrânului îngrijitor
de săruri fecunde

elemente
ce se întorc și pleacă indiferente la
carnea
putrezită a imperiului paralel

ION SCOROBETE

Dialoguri despre CONSTANTIN NOICA, cu Alexandra Wilson-Noica (III)

Lumina suferinței

„Omul nu este propriul lui prezent. El este propriul lui viitor”. (Constantin Noica)

- Dacă e posibil, vorbiți-ne puțin despre familia d-voastră?

- Am patru copii din prima căsătorie – trei fete și un băiat. Primele două fete sunt Anita, care locuiește la Bath, unde lucrează ca asistentă la spital, nu este căsătorită încă și a lucrat mult cu copii mici la diferite creșe, chiar și în România, la Brașov, unde a lucrat două săptămâni într-un spital pentru copii; Julia, a doua mea fată, este căsătorită cu un avocat, are doi copii, o fetiță de 9 ani și un băiețel de 3 ani. Bineînțeles, sunt cei mai draguți nepoți din lume. Julia, ca mamă, stă mai mult acasă, în Bristol, dar are și o diplomă în marketing, fiind foarte apreciată și căutată în această profesie. Ea e cea care are calmul bunicului filozof, îi place să scrie poezii și vrea să scrie o carte despre bunicul ei maternă. Brian (băiatul) și Angela au niște disabilități și într-un fel au rămas tot copii mici, nu știu să citească sau să scrie fără ajutor, dar sunt foarte sociabili, politicoși și învață văzând și făcând. Au o memorie foarte bună. Brian este foarte ordonat, bine organizat, are simțul spațialității foarte dezvoltat, povestește ceva foarte concentrat și profund și are momente când scliștește și te surprinde cu ce spune. Angela, cea mai mică, din păcate este cam bolnavă, are o scleroză multiplă, dar cum nu-și dă seama ce înseamnă boala asta, trăiește fiecare zi ca și cum ar avea o viață normală. Amândoi locuiesc într-un cămin cu alții asemenea lor, sunt extraordinar de bine îngrijiți, sunt respectați și au câtă independență pot ei să aibă. Angela lucrează în atelierul de broderii și pictează pe sticlă, iar Brian face dulgherie și muncește și într-un atelier de reciclare a hârtiei. El mi-a făcut o căsuță, cu acoperiș, pentru păsări, ca s-o pun în grădină, și de Crăciun și-a făcut pentru camera lui o mică scenă din lemn ilustrând nașterea Domnului în grajd, cu animale cu tot. La asta e foarte capabil și, cu ajutor, lucrează foarte frumos. Ce păcat că bunicul lor faimos nu a ajuns să-i vadă așa așezați, fericiți și lucrând cu atâta plăcere. Ei își aduc minți de bunicul lor și mai ales de plimbările pe care le făceau împreună în 1983, când tata a venit aici ultima dată.

- Cum arată o zi din viața d-voastră? Ce pasiuni aveți? Cum vă implicați în viața socială?

- Zilele mele sunt pline de tot felul de lucruri. Câteodată am de cusut pentru biserica noastră, mai fac vreun veșmânt pentru un preot sau un acoperământ pentru altar, brodez pentru nepoții și copiii mei, fac modificări la haine pentru o prietenă sau alta. Mai fac și prescura pentru biserică de vreo două ori pe lună. Altfel, conduc cu mașina două prietene în vârstă la spital sau la cumpărături, și chiar fac parte dintr-o asociație care asigură transport cu mașina, ca voluntar, persoanelor mai

în vârstă care au nevoie să meargă la doctor, dentist sau să ajungă la spital pentru analize ș.a.m.d. Îmi place să gătesc și avem musafiri destul de des. Muzica clasică îmi place foarte mult, ca și cititul. Prin cărțile primite din România îl redescoper și-l cunosc mai bine pe tata, citesc și în englezește, însă mai mult clasiți. Viața socială am mai mult cu prietenii cunoscuți la biserică, dar și cu per-soane care locuiesc lângă noi și, bineînțeles, cu membrii familiei mele de aici, cu toate că suntem cam risipiți.

- După cum am observat, în ciuda vieții zbuciumate pe care ați avut-o, iradiați o seninătate contagioasă. Oare acesta să fie și efectul credinței pe care ați înveșnicit-o în sufletul d-voastră?

- Toate faptele bune, în oameni, vin de la Dumnezeu și, dacă suntem ajutați în viața să le apreciam și să le înmulțim, atunci putem trăi și îndura toate furtunile care vin peste noi cu mai mult calm. Părintele Sofronie de la mănăstirea din Essex și duhovnicul fratelui meu, mi-a spus într-o zi niște cuvinte pe care le-am înțeles abia după mulți ani. Eram cam tulburată în apropierea divorțului, m-a simțit, s-a uitat la mine și mi-a spus: „Prin suferință câștigăm înțelegere”. Patru cuvinte care m-au ajutat enorm să privesc suferința mea cu ochii deschiși spre Dumnezeu, văzând și simțind mângărirea Lui. Nu m-a lăsat să mă zbat singură și prin asta și prin vorbele fratelui meu, credința mea s-a întărit.

- Aici, în Anglia, împreună cu copiii și soțul d-voastră actual, dl. Barnabas (care are un glas bisericesc profund, tulburător) faceți parte din parohia ortodoxă. Însăși casa d-voastră, sfințită de un sobor de preoți cu mulți ani în urmă, este un loc în care prezența lui Dumnezeu se resimte. Cum este să fii ortodox într-o societate occidentală, cu o coloristică destul de variată din punct de vedere creștinesc?

- Mult timp nu am putut să merg la o biserică ortodoxă, fiindcă nu aveam mașină, nu era autobuz și era prea departe de unde locuiam. Foarte rar mă duceam la mănăstirea din Essex și stăteam cu mama, care locuia în apropiere. Când l-am întâlnit pe Barnabas, iar el a devenit ortodox, atunci am putut să merg mai des. Avea mașină și am început să mergem la parohia din Bath, în mod mai des. Făceam asta de vreo două ori pe lună, însă mai nou, de doi ani, avem o parohie ortodoxă mai lângă noi, unde mergem o dată pe lună. Se merge distanțe așa de mari fiindcă nu sunt prea mulți preoți locali, slujbele se țin prin rotație, dar ortodocșii sunt obișnuiți să facă asemenea eforturi pentru Sfânta Liturghie. Merită și te întorci acasă binecuvântat, știind că trebuie să păstrezi această comoară pentru două sau trei săptămâni, până când poți reveni la biserică. E mai greu aici să fii ortodox, deoarece nu ai întotdeauna o biserică sau un preot în apropiere, însă efortul de a trăi viața ortodoxă prin rugăciune, citind părinții bisericii și trăind în fiecare zi în rugăciune către Iisus, te ajută foarte mult.

CARMEN TANIA GRIGORE

→

Între lumi

Liniștea sapă adânc în
fundamentul timpului
Despică firul clipei în
unde șovăelnice,
Un trup încremenit
dual,
Lumină
fir între viață și moarte
Coboară sau urcă
o dâră rece
Pașii sacadați ai unei inimi
cheamă lumina orbitoare.
Tărâmul întunericului cald
se pierde.
Strigăt de viață,
fericire.
Clipă incertă
dual sfâșiat de neant.
Ochi înțeptoși de lumină
și întuneric
Bucurie, triste
Duplicitate trepte spre
lumină.
Mamă
Prunc
Infinit
Tată.

19. 01. 2011

Poarta infinitului

Aruncă o plasă de raze
adună clipele,
Cari
rețele ascunse în plămada
timpurilor
șoaitele gândurilor

devorate în umbra unui
stejar
Rodin
Poarta spre infinit
s-a scurs în Merkaba unui
sărut.
Infinitul,
ceas al tăcerii,
ascultă cum cresc pietrele
Statornicie efemeră
Revărsată în clepsidra
unei zile
Brahma...

15.01. 2011

Întunericul alb

Pașii se pierd,
întunericul alb plutește în
valuri de o clipă
iederă albă
Aștept...
Te caut,
Răsăritul se contopește cu
amurgul
umezeala roade cerul
păsărelele își șoptesc
misterioase ecouri
Pâcla
un burete care picură
ciripitul unei vrăbii
în palma unui brad

somnoros
Te caut,
Ce bine te ascunzi
inima te vede atunci când
ochii par orbi
gândul te ascultă când am
asurzit de atâta liniște,
nu, nu-i noapte
este doar un întuneric al
iluziilor
prierdute în neantul rece al
așteptărilor
Soare.
druizii îți ard rădăcinile
pentru a te înălța
dolmenele se deschid,
culegând însetate
întunericul alb
ascult șoapta pietrelor
un micron, doi culeg
fiecare cristal
mă cufund în noaptea rece
a zilei așteptându-te
surăd,
razele curg, calde în
înterior
te-ai transformat în izvor
de lumină.

10. 01. 2011

Pașii

un bisturiu nemilos
mă disecă în noapte
vălul alb invadează totul
avioane suspendate
atemporal
Stonhenge se opune
fiecare piatră murmură un
descântec
mâini însângerate adună

Născută în 4 august 1957
în Brăila, absolventă a
Colegiului Gh. M.
Murgoci din Brăila și a
Facultății de Tehnologie
Chimică București. A
participat la mai multe
Congrese de Dacologie, a
publicat în Agero
Stuttgart, în Texas,
Toronto, Arizona, poezii
și eseuri.

zmeur
lespezi
șarpe de gheață
invadează ungherele inimii
o scânteie străpunge clipa
Arde, arde
Inima revasă potirul...

11.01. 2011

**Rubrică de
MARIANA CRISTESCU**

**Foto: Compoziție de George
Roca, copertă la volumul de
poeme "Pași spre poarta
infinitului", de Camelia
Tripon**

→

– Aveți cunoștință dacă opera, cărțile scrise de
filozoful Constantin Noica au fost traduse în limba
engleză?

– Deocamdată, din păcate, Constantin Noica nu prea
este tradus. Mama a tradus în engleză „*Rugați-vă pentru
fratele Alexandru*”, dar nu am găsit încă o casă de editură
care ar publica-o. Recent, am descoperit pe internet că
universitatea din Plymouth, din apropiere, a tradus cele
“*Șase maladii ale spiritului...*”. Nu sunt sigură dacă este
o traducere numai pentru uzul intern, al studenților, sau și
pentru publicul larg, o să mă interesez. În orice caz, am ce
le da prietenilor mei să citească. Poate că puțin cu puțin,
cu timpul, se va rezolva și această problemă. Important
este ca traducerea viitoare să nu piardă din farmecul și
limbajul frumos al lui tata și nici sentimentul lui românesc
așa de pur.

– Ce sfaturi, ce recomandări ați dori să dați tinerilor
din România?

– Poate ceva ce ne spunea tata și nouă, în una din
primile scrisori ale sale către noi, după ce am plecat din
țară, în 1955: „*Să nu uitați că sunteți români!*”. Mi-am
dat seama că a fi român însemna aprecierea tradițiilor
părinților noștri, respectul unuia față de celălalt, însemna
familia, cultura, muzica, viața spirituală și celelalte valori
care în țările Occidentului se cam pierd și chiar nu mai
există din cauza pragmatismului. Lucrurile care rămân
neatinse și pure sunt cele care nu costă nimic.

– În încheiere, vă rog să transmiteți un mesaj de suflet
celor care vor citi aceste rânduri!

– Nu lăsați materialismul să vă deposedeze comoara
sufletului bun și pur românesc, așa cum m-a învățat și pe
mine dragul meu tată, Constantin Noica.

Universul Gramatopol SĂ NU-L DĂM UITĂRII

Mult înainte de a-l cunoaște personal, îl știam, măcar aproximativ, pe Mihai Gramatopol ca autor, deoarece urmăream viața culturală, revistele mai importante și aparițiile editoriale. Pe de altă parte, întâlneam frecvent, în perimetrul delimitat de Academia Română, Institutul de Istoria Artei și Institutul de Arheologie, un bărbat tânăr și frumos, cu o servietă destul de încărcată în mâna stângă. Purta stigmatul clar al intelectualității. Ulterior am aflat că era Mihai Gramatopol.

Mă tenta să-l cunosc mai bine, să pot dialoga și interacționa cu el. Acest prilej s-a ivit abia pe la începutul anilor '80 ai secolului trecut, când s-a întâmplat să ne aflăm la aceeași masă, la Restaurantul Uniunii Scriitorilor de pe Calea Victoriei. A fost, la început, destul de reticent, prudent, probabil că nu îi era clar pe ce direcții mă poate aborda. Bănuie că mă știa din aceleași motive din care și eu îl știam pe el, dar rezerva putea veni și din faptul că eram mult mai în vârstă decât el. În orice caz, eu știam că am în față pe autorul unor cărți ca „Moira, mythos, drama” (1969), „Civilizația elenistică” (1974), „Les pierres gravées du Cabinet numismatique de l'Académie Roumaine”, Collection Latomus, Bruxelles (1974), „Dacia antiqua” (1982), „Artă și arheologie dacică și romană” (1982). Tot în 1982, fusese coautor la „Enciclopedia civilizației romane”. Urma să-i apară „Arta imperială a epocii lui Traian” (1984). Acum știu că, ulterior, a publicat „Artele miniaturale în antichitate” (1991), „Arta monedelor geto-dacice” (1997) iar în anul 2000, deci ca

lucrări postume, „Arta romană în România” și „Antichitate și modernitate. Eseuri pragmatice”. De o factură specială este cartea „Morfologia dezastrului” (2005), elaborată între anii 1992 și 1994, o meditație asupra situației României într-o perioadă în care, ieșită brusc dintr-un regim totalitar, persistă în dezorientare, nefiind încă pregătită pentru democrație. Natura pesimistă a autorului nu făcea decât să potențeze o situație oricărui dureroasă.

Revin la întâlnirile mele cu Mihai Gramatopol, în anii '80 ai secolului trecut. După ce s-a convins că are în mine un partener de încredere, verva sa se dezlanțuia, oscilând între sarcasmul necruțător și (auto)ironia de mare finețe. Folosea un limbaj cultivat, cu referințe livrești, dar acest fapt era în acord cu structura spiritului său și nicidecum o manifestare de prețiozitate și snobism.

Pe ce căi se întâlnea un matematician cu specialistul în arta Antichității?

Răspunsul este simplu: matematicianul era, în anii '80, autorul unor lungi incursiuni în umanistică (lingvistică, poetică, folclor, teatru etc.) iar istoricul artei greco-romane nu era confiscat de erudiție, ci avea

capacitatea de a desprinde, din investigațiile sale, semnificații care aveau în vedere întreaga cultură și putea dezvolta analize istorice care puneau într-o nouă lumină nu numai lumea antică, ci și modernitatea. Să mai adăugăm faptul că în anii 1992-1994, prin stagiile mele la Departamentul de Antropologie al Universității Laval din Québec, am aprofundat studiul miturilor, fapt care mi-a deschis noi căi de dialog cu Mihai Gramatopol.

Dar interlocutorul meu avea interese și vocații multiple. Îmi aduc aminte că, atunci când am început să-l cunosc mai bine, era foarte implicat în realizarea versiunii românești a „Memoriilor lui Hadrian” de Marguerite Yourcenar, lucrare publicată în 1983, premiată de Uniunea Scriitorilor în 1984 și reluată în ediții succesive la Editura Humanitas, în 1994, 2001 și 2005. A mai tradus lucrări de

Richard Brilliant, Kenneth Clark, François Chamoux, Albert Thibaudet, A.M. Snodgrass, Jean-Pierre Vernant, Michael Crawford, la toate scriind și *Cuvântul înainte*.

Laureat al unui Premiu al Academiei Române [1993], activ în presa culturală, istoriograf, eseist, istoric de artă, estetician, scriitor, traducător, interesat de toate aspectele culturii și istoriei lumii greco-romane, Mihai

Gramatopol era un om frământat, chinat atât de starea precară a sănătății sale (era cardiac), cât și de adversitățile cărora trebuia să le facă față atât în profesie cât și în viața socială în general. Și-a presimțit sfârșitul apropiat și a trecut la redactarea memoriilor sale la o vârstă la care alții își fac încă multe planuri. Rezultatul îl constituie lucrarea „Gustul eternității” (ce titlu !), supraviețuiește de Doamna

Viorica Gramatopol, lucrare din care două volume au apărut în anul 2006 iar continuarea apare acum [nu le-a scris, din păcate!]. Doamna Gramatopol merită admirație pentru devotamentul pe care l-a manifestat, atât în timpul vieții lui Mihai Gramatopol cât și după dispariția acestuia, față de personalitatea căruii i-am dedicat rândurile de față.

ACAD. SOLOMON MARCUS

[29 august 2009]

Foto mss: *Rațiunile politicii balcanice a lui Burebista* (variantă), aflată în ms., a studiului *Politica balcanică a lui Burebista*, cuprins în vol. *Studia III*, p.15.

Motto
„Gravity is the wisest child alive.“

(Cina)

sunt nemântuit necunoscut nebărbierit
și apolitic
trag după mine o Masă
cu o mie de picioare
vine el
și se așază pe un scaun mut
vine ea
și se așază pe un scaun mut
scaunul prinde rădăcini
pe la-ncheieturi înmuguresc ghiocei
toporași narcise
„ce bine că mai avem anotimpuri“
trag după mine o masă
și în urma mea rămâne ca-n poveste
o flămândă urmă
de firimituri

***

Am mai multe mame. Dar una cel puțin îmi este mamă vitregă. Acum dorm cu ea în același pat. Pare un incest necesar: oracolele nu mă mai recunosc, sfinxul a murit de mult și nici eu nu mă simt prea bine.

(munci și zile)

Orizontul are două chipuri: unul ocupă un loc aproape de animalul tău umed. Celălalt este departe unde el își spală mâinile seara pe malul înainte mergător.

(Runc)

Muntele orb de apă coboară în oraș. elevii chiulangii fug de la școală, ajung pe malul râului Moldova, scot pietre, scăfârlii umede și lucioase de pe vremea când profesorii recitau: „to be or not to be“.
Pietrele, curg; apa rămâne.

(Felinarul)

Lumina roșie părăsește camera etajată și pășește mărunț de-a lungul trotuarului. Băieții pe o frunză de stejar dau binețe; trupuri fosforescente machiază noaptea până la marginea felinarului.
Unde bancnotele foșnesc trist și degete umede numără anii.

***

„Ziua asta este o armă pe care trebuie să o încarc și să-mi zbor creierii cu ea“, își spune tot mai des, dar o

amână la infinit mulțumindu-se doar să o lustruiască.

Se uită îndelung pe țeavă și vede chipuri cunoscute și atât de mult iubite.

***

vara la mare în stațiunea Venus
mă scol dimineața devreme
cu palmele aburind de mirosul tău dormi încă
eu mă furîșez afară din hotel
soarele e obosit ca după o noapte fierbinte
briza însuflește apa din piscină
o fetiță iese din apă trăgând șiroaie muzicale
se așază într-un chaise-long
știu că este fiica ta
adesea îmi spunei „sigur
îmi moștenește forma gurii“
și asta îmi este de-ajuns
ochiul meu galben o privește ca dintr-o junglă
ochiul meu roșu o privește ca dintr-o peșteră
sânii ei chiar sunt niște ceșcuțe pline cu alcool
strânse în palmele de dimineață ale bărbaților
veniți la mare
ei zac în nisip până la ora prânzului
însemnați de scoici și alge
pe chipul lor pământiu vezi o plasă de riduri
frumos împletită de femeile lor de-acasă

fiica ta
e singură acum peste ape
valurile îi despletesc părul
cântecul ei îmi aduce aminte de tine
ea știe asta
mă privește cu acea siguranță
a lucrurilor nevăzute care schimbă ordinea
de dincoace
și asta îmi este de-ajuns

***

la ora Lui
domnul profesor stă cu spatele la clasă

și fumează o cretă neagră
elevii și-au uitat limba maternă
și dorm în bănci
în diferite poziții
profesorul suflă cercuri albe
și împodobește cu ele
umbrele de pe tablă
le recunoaște asta-i Cristi, asta-i Angelica
e un pic derutat parcă Bazil nu stătea lângă Suzana
se concentrează pune câte o aură
pe capul fiecărui elev
îi crește tensiunea
îi scade colesterolul
în cele din urmă termină de fumat
ia buretele și șterge tabla
elevii se trezesc molcum și zâmbesc
Platon e de serviciu
și sună clopoțelul pentru recreația mare
unul dintre copii se apropie de el
și-i aduce aminte ceva
„Sir, you’ve forgotten to shut the window.“

(poemul)

iarna un lup coboară Runcul
intră în magazia cu lemne
și-ncepe să cotrobăiască
prin lada cu lucruri adunate
de-a valma
găsește o baionetă
o ascute îndelung la polizor
noi luăm cina în bucătărie
nici veseli nici triști
focul duduie în sobă
motanul doarme ermetic
deodată bunica ridică melesteul
din ceaunul cu mămăligă
și spune
„ascultați
asta-i moșu’ meu
a luptat în război
nu s-a mai întors acasă
de la o vreme
umblă prin magazie
și ronțăie fiare vechi și-nmiresmate“

HORAȚIU STAMATIN

Prof. de engleză în Câmpulung Moldovenesc; membru al U.S. din Romania; a publicat plachetele de versuri: *Deasupra zăpezilor*, 1980, *Echinocciul necesar*, 1985, *Balada Domnului de Rouă și alte poeme*, 1991, *Zulnia*, 1995, *Uită Arcadia!*, 1998, *Cântec de adormit somnul*, 2002, *Pantofii sirenei*, 2006, *La est de Mâna mea*, 2009; un microroman: *Făt Frumos din clasa noastră*, 2002; Traducere din engleză: Samuel Huntington: *Ordinea politică a societăților în schimbare*, 1999; - didactica: *Time to Read*, 2008; - monografia: *Cartea școlii noastre*, 2009.

DOCUMENTELE CONTINUITĂȚII

Crucea e calea spre o nouă viață

"M-am răstignit împreună cu Hristos; și nu eu mai trăiesc, ci Hristos trăiește în mine". (Gal. 2, 20)

"Se spune că un tânăr, dornic de aleasă învățătură, s-a dus odată la o mănăstire, să-i ceară sfat unui bătrân călugăr:

- Părinte, dați-mi, vă rog, o carte din care să pot învăța cel mai bine cum trebuie să fie un creștin; cum trebuie să gândească, ce trebuie să facă. O carte care să-mi explice toate aceste lucruri!

Călugărul i-a spus că are o asemenea carte în chilia sa și s-a dus să o aducă. Însă, după câteva clipe, s-a întors ținând în mână o Cruce pe care i-a întins-o tânărului. Văzându-l mirat, i-a spus:

- Fiule, Crucea este cea mai de seamă învățătură pe care Dumnezeu i-a dat-o omului".

Au trecut trei săptămâni din Postul Mare, al Paștelui, timp în care credincioșii s-au rugat mai mult, au mers mai des la Biserică, iar unii s-au și împărtășit. Pericopa evanghelică din această zi ne propune un citat scripturistic, cunoscut și ușor de ținut minte: **"Dacă vrea cineva să vină după Mine, să se lepede de sine, să-și ia crucea și să-Mi urmeze Mie."** (Matei 16, 24). Și nu numai ușor de ținut minte, ci și foarte actual și important. Cuvintele **"Veniți după Mine"**, apar de 15 ori în Sfintele Evanghelii. În plus, mai există și alte numeroase ocazii, poate 40 sau 50 de ocazii diferite, când se vorbește despre persoane individuale sau grupuri care, într-un fel sau altul, au fost chemate în modul acesta, să-L urmeze pe Hristos. Și El nu le dădea celor cu care vorbea o opțiune, cei cărora li s-a adresat cu aceste cuvinte, au lăsat imediat ceea ce făceau și L-au urmat. Când suveranul spune ceva, faci ceea ce îți cere! Deși, nu e ușor.

Zilele trecute, am întrebat un prieten ce-ar face dacă la un moment dat s-ar pomeni față în față cu Iisus, împovărat de Cruce și încununat cu spini, zicându-i: **"Ia-ți crucea și vino după Mine!"** Ce va alege el? Dar dumneavoastră iubiți credincioși? Dar noi toți? Căci Dumnezeu l-a făcut pe om liber și l-a lăsat la mâna sfatului său. Poate să primească și poate să refuze chemarea lui Dumnezeu. Acest lucru ni-l arată cuvintele Domnului nostru Iisus Hristos, care zice în Sfânta Evanghelie: **"Cine vrea, să vină după Mine!"**

Dacă, într-o dimineață, un străin ar veni la tine cerându-ți să-l urmezi, oare nu l-ai invita, politicos, să caute pe altcineva? Ce folos s-ar putea trage din urmarea unui necunoscut? Nici unul. A urma pe cineva este o treabă nu lipsită de primejdii. Cine știe ce mi s-ar putea întâmpla!? Aș putea sfârși rău. Câți naivi n-au plătit cu viața lor, urmând diverși talentați, care până la urmă nu s-au dovedit a fi decât niște impostori cu idei extravagante? Cum să renunț eu la familie, la bucuria pe care ți-o dau mâinile copiilor încolăcite în jurul gâtului, la mângâierile soției, la tihna meselor de seară luate împreună cu cei dragi ai casei? Cum să renunț la poziția în societate, la trancănelile cu vecinii, la munca obișnuită, pentru a-L urma pe Cel ce nu are unde să-și plece capul. Am soție și copii. Trebuie să-mi hrănesc familia. Și, prin urmare, trebuie să practic o meserie. Cine are nevoie de cer, când cele de pe pământ sunt atât de aproape, atât de prezente, atât de evidente? Cu siguranță, lumea te va ține de nebun. Sau de ce nu, unii te vor admira și te vor invidia deopotrivă.

În cuvintele Evangheliei din a treia Duminică a Postului Mare, Învățătorul deslușește taina legăturii dintre suflet, mântuire și Sfânta Cruce. Și de ce ni s-ar părea ciudat că, la începutul celui de al treilea mileniu, Sfânta noastră Biserică arată încă o dată Crucea, ca drum de viață și de fericire autentică, că Biserica dintotdeauna crede și mărturisește că numai în Crucea lui Hristos este mântuire.

"Un soldat britanic din primul război mondial și-a pierdut curajul de a mai lupta și a dezertat. Încercând să ajungă în port, pentru a găsi un vapor cu care să plece spre Anglia în aceeași seară, a ajuns să rătăcească pierdut și fără speranță într-o noapte întunecoasă. La un moment dat, a ajuns la ceea ce el a crezut că este un semn rutier. Noaptea era așa de densă, încât s-a suit pe acest semn rutier pentru a-l putea citi. În vârf a aprins un chibrit și s-a trezit privind direct în fața Domnului Hristos. Atunci și-a dat seama că, în loc să se urce pe un semn rutier, el se urcase pe un crucifix de la marginea drumului." Atunci el și-a reamintit de Acela care a murit pentru el, care a îndurat totul și niciodată nu a întors spatele să fugă. A doua zi dimineața, soldatul s-a întors în tranșee.

Astăzi, după cum vedeți, se scoate cu mare evlavie în mijlocul Bisericii Sfânta Cruce. De ce se scoate Crucea la jumătatea postului în Biserică pentru închinare, unde stă o săptămână? Se scoate pentru a ne întări și a ne îmbărbăta în nevoia postului, ca să-l putem parcurge cu folos până la capăt. Căci privind la Sfânta Cruce și cugetând la patimile Domnului, uităm de necazurile vieții și primim putere pe calea mântuirii. Și până nu este prea târziu trebuie să înțelegem că salvarea noastră ne este dată prin Cruce. Crucea este prima și ultima hartă a lumii. A-ți lua Crucea înseamnă a avea propria Cruce, fără de care nu te poți orienta pe pământ. A nu avea Cruce, a nu-ți lua Crucea, înseamnă că nu poți, nu vrei, nu știi, nu înțelegi să răspunzi la chemarea lui Dumnezeu, la iubirea lui Hristos, la împlinirea Duhului Sfânt; înseamnă că-ți pierzi definitiv sufletul în cotloanele acestui neam desfrânat și păcătos. A-I urma lui Hristos înseamnă a te orienta în Cer. Fără de cruce pierim, oameni buni!

"Cu ani de zile în urmă, la cascada Niagara, un tânăr a fost angajat ca ghid pentru turiștii care vizitează această capodoperă a creației lui Dumnezeu. Într-o zi, acest tânăr, neavând ceva special de făcut, a acostat o barcă cu mult mai sus de cascadă și s-a întins în ea să se odihnească. Legănat de mișcarea apei, el a dormit. Balansându-se din cauza curentului apei, nu după mult timp, barca a început să plutească spre cascadă. Turiștii de pe mal, văzând marele pericol în care se afla tânărul din barcă, au strigat tare la el ca să-l trezească, dar el nu s-a trezit. Încă dormea, când barca a fost atrasă rapid spre cascadă. Ca prin minune, la un moment dat, barca s-a proptit de o stâncă ce ieșea din apă în mijlocul fluviului. Turiștii care stăteau pe mal, dorind să-l ajute, și-au dublat eforturile ca să-l trezească pe sărmanul tânăr adormit în barcă și au strigat cât au putut de tare: „Urcă pe stâncă! Urcă pe stâncă!”. Această stâncă ar fi fost salvarea lui. Dar el n-a putut fi trezit din somnul lui adânc. În câteva clipe s-a prăbușit în apele învolburate ale cascadei".

Nu e aceasta o mare avertizare și pentru noi? Să nu ne lăsăm adormiți în barca vieții și astfel să fim purtați cu repeziciune spre pierzarea veșnică! Chemarea lui Dumnezeu este universală, este adresată tuturor oamenilor din toate timpurile și locurile, este chemarea la iubire, la desăvârșire, la fericire, la veșnicie, adică la Dumnezeu. Este chemarea la a fi oameni adevărați, deplini, desăvârșiți, fii ai lui Dumnezeu. Astăzi Domnul Hristos nu ne spune cum le spunea contemporanilor Săi: **"Veniți după Mine și vă voi face pescari de oameni"**, nouă ne spune: **"Luați Crucea și veniți după Mine! Vă voi face Oameni!"**

Prot.pr. NICOLAE GHEORGHE ȘINCAN

Mitropolitul cărturar

Prin plecarea Mitropolitului Bartolomeu Anania la cele veșnice, ne despărțim, poate, de ultimul mare cărturar al bisericii ortodoxe române.

Figură impozantă, leonină, impresionantă prin simpla prezență, Bartolomeu Anania arhiereul impunea prin forța sa morală, prin tăria de caracter, prin fermitatea pozițiilor sale, puse în slujba credinței, adevărului, demnității.

Am avut șansa de a-i fi în preajmă, de a mă solidariza cu aspirațiile sale. Ar fi meritat, pentru tot ceea ce a făcut pentru biserica ortodoxă, să urce în scaunul patriarhal. Nu știu cât ar fi putut face ca patriarh pentru credința străbună, în puținii ani în care s-ar fi fi putut afla în fruntea Bisericii Ortodoxe Române, dar, cu siguranță, biserica ortodoxă ar fi crescut în inimile credincioșilor săi incluzând în galeria patriarhilor și pe Î.P.S. Bartolomeu Anania.

I-am fost alături și într-un alt gând al său, înființarea Mitropoliei Clujului, Albei, Crișanei și Maramureșului, pentru care vremelniciei puterii de atunci m-au trimis, ca-n vremuri staliniste, în fața Comisiei de disciplină, umplându-se de ridicolul demersului lor.

Mitropolia s-a înființat ca o firească reasezare a structurilor bisericești, iar Î.P.S. Bartolomeu Anania a păstorit această mitropolie cu aceeași artă cu care și-a rânduit întreaga sa viață.

Verbul său a fost mereu încărcat de har, atât în fața credincioșilor, cât și în fața paginii albe de hârtie, în care l-a mărturisit pe Hristos, în care a iscat „frumuseți și prețuri noi” ale cuvântului care zidește.

A înălțat biserici de zid, dar și biserici în sufletele credincioșilor.

De la Înalt Prea Sfinția Sa am învățat că purtarea Crucii e purtarea biruinței.

Se spune că nimeni nu e de neînlocuit. Există și excepții: Î.P.S.

Bartolomeu Anania e de neînlocuit și, cum spunea Călinescu despre Eminescu, „*Ape vor seca în albie și peste locul îngropării sale va răsări pădure sau cetate, și câte o stea va veșteji pe cer în depărtări, până când acest pământ să-și strângă toate sevele și să le ridice în țeava subțire a altui crin de tăria parfumurilor sale*”, cred că s-ar putea spune și despre înaltul ierarh al bisericii noastre ortodoxe.

NICOLAE BĂCIUȚ

Foto: Întronizarea ÎPS Bartolomeu ca mitropolit, alături de PF Patriarh Teoctist, Cluj-Napoca, 25 martie 2006

„... să mă uit la soare.”

Își amintea mereu de o vorbă a mamei, vorba cea veche a preabunilor pământului și cerului: *Decât să înting în unt și să mă uit în pământ, mai bine să înting în sare și să mă uit la soare*. Imaginea aceasta a demnității – Înalt Preasfinția Sa respectându-și cu îndârjire propria demnitate, respectând demnitatea altora – a preluat-o în poemele din volumul *File de acatist*, închinat martiriului îndurat de Ioan Valahul în numele dreptei credințe: *bucură-te că ai soare / pe veșminte...* Înaltul Bartolomeu, scriitorul Valeriu Anania, trece, acum, dintr-o existență în alta, cea a somnului și a Învierii, cu *soarele pe veșminte*. Nu există deosebire între moarte și somn, predica Înaltul Bartolomeu. Ne îndemna să nu folosim cuvântul *moarte*, ci *adormire*, reflectând la sfintele cuvinte: *Odihnește, Doamne, sufletul adormitului tău...! Moartea nu există*, este numai o punte spre Înviere, o trecere într-un tărâm numai al lui Dumnezeu, cel al veșniciei Sufletului. Dacă ar exista moarte și totul ar fi nimicire, dacă nu am crede în propria noastră Înviere, zadarnică ar fi credința noastră.

Versul închinat Marelui Eminescu, din volumul *Imn Eminescului*, *Menit ai fost să scapi un verb de foc prin oameni*, i se poate așeza la căpătâiul mării treceri celui care l-a născut, celui ce a fost *Ostenitorul* întru statornica

slujire a bisericii și a culturii creștine. Deși greu încercat de viață, deși viața era *marele viscol* – „în viață am trecut prin multe” – înaltul ierarh, apărător al adevărului în biserică și în pagina de literatură, trăia bucuria vieții: *Port o cruce, pentru că și Iisus a purtat-o și această cruce nu e chin, ci poate aduce liniște dacă e suferința asumată*.

Despre suferință, singurătate, iubire, iertare, putere, tinerețe, starea lumii de azi, sensul vieții și al morții, dar și despre invidie, nesimțire, minciună, iad, formalism religios a predicat Înaltul Bartolomeu; simțind de fiecare dată, cum spunea, nu de mult, într-un cuvânt de învățătură rostit la Mănăstirea Nicula, în miezul pâinii de pe Sfânta Masă lumina mântuitoare a Împărăției Cerurilor. Avea cuvântul pătrunzător, clar, maiestuos, întotdeauna încărcat de semnificație, de franchețe, ca un prelung jurământ. *V-o spune un om cu mâna pe inimă*, erau cuvintele de început ale unei predici.

Îi vom relua modelul?

Vom reuși, oare - se întreba, când clopotele Ardealului îi anunțau Înaltului Bartolomeu *adormirea*, ÎPS Teofan, Arhiepiscop al Moldovei și Bucovinei – *să auzim în continuare glasul lui de trâmbiță?*

VALENTIN MARICA

Foto: Întronizarea ÎPS Bartolomeu ca mitropolit, Cluj-Napoca, 25 martie 2006 (Foto N.Băciuț)

Historia magistra vitae!

Cred că adagiul lui **Cicero** se potrivește de minune demersului pe care doi cărturari, de talia Marianeii Cristescu și a lui Lazăr Lădăriu, îl întreprind prin lucrarea lor „Pentru credință, neam și țară”, Editura Nico, 2010.

E un bun început pentru ceea ce ar trebui să însemne restituirea memoriei unor personalități care și-au pus amprenta pe cursul destinului unei credințe, pe devenirea unui neam și pe rotundul de țară.

E prima lucrare care abordează în integralitatea ei fenomenul ASTRA (Asociațiunea Transilvană pentru Cultura Română și Literatura Poporului Român), așa cum s-a manifestat el în spațiul mureșean, într-o distincție cu suficiente motivații suplimentare, față de alte zone, fiindcă aștriiștii mureșeni au avut de înfruntat nu doar timpul, mentalitățile unui veac, ci și un front etnic cel mai adesea ostil.

„O obligație morală” – se spune în prefața cărții – este această întoarcere cu fața spre trecut, spre acele valori ale sale considerate „apostoli jerfelnici”, care și-au asumat „purtarea de grijă” pentru condiția dăinuitoare a ființei naționale.

E un recurs la o istorie care a trecut prea repede la index, odată cu regimul comunist, opera de luminători de neam a unor personalități care au preluat sub semnul ASTREI atribuții statale. Să numim doar prima conducere a ASTREI, înființată în 1861 la **Sibiu**: *Andrei Șaguna - președinte, Timotei Cipariu - vicepreședinte, George Barițiu - secretar primar*, pentru a înțelege popularitatea și autoritatea pe care a reprezentat-o de la început Asociațiunea.

ASTRA a avut în structurile sale funcționale din spațiul mureșean, despărțăminte puternice, cercuri, la Reghin, Târnăveni, Sighișoara, Târgu-Mureș Luduș, Râciu – a căror activitate este inventariată și evaluată.

Totodată, lucrarea Marianeii Cristescu și a lui Lazăr Lădăriu e și un dicționar esențial al celor care și-au pus energiile spirituale și resursele materiale, prin intermediul ASTREI, în slujba națiunii române. Informațiile adunate din diverse surse și sistematizate oferă baze de date definitorii pentru fiecare personalitate în parte. Unii dintre aceștia ar merita, măcar pentru contribuția lor în cadrul ASTREI, să aibă monografii cuprinzătoare, pilduitoare atât pentru clasa politică cât și pentru ceea ce ar putea să însemne implicarea intelectualilor, a societății civile, în viața publică. Chiar dacă condițiile social-politice, culturale diferă, multe dintre principiile programatice ale ASTREI nu și-au pierdut valabilitatea, ba parcă sunt mai actuale ca oricând, în condițiile degradării sentimentului românesc al ființei, cum ar spune C.Noica.

Pentru Lazăr Lădăriu, lucrarea are o conotație în plus, legată de calitatea sa de președinte al Despărțământului central Mureș al ASTREI, cartea fiind și un omagiu adus celor care au fost înaintea sa lideri sau personalități de marcă ale ASTREI mureșene, înscrindându-se astfel într-o galerie contemporană a aștriiștilor.

Un documentar minuțios, realizat cu rigoare și acuratețe, în limita unor surse de informație accesibile, o sistematizare a unor informații risipite în presa vremii, în cărți, alte cercetări în domeniu, risipiri care diminuau relevanța contribuției aștriiștilor mureșeni.

În această variantă, ies mult mai bine în lumină fenomenul aștrist mureșean, personalitățile sale proeminente, care au rămas în memoria colectivă, oricât le-ar fi vrut unii șterse definitiv.

Nu întâmplător, cartea se deschide cu Despărțământul Reghin al ASTREI (înființat în 1874, la 13 ani după înființarea Asociațiunii!) și nu întâmplător primul pe listă e Eugen Nicoră, cel mai activ în acțiunile de înființare de școli, cămine culturale, de construit biserici, biblioteci, de ridicat troițe, monumente, de editare de publicații, de susținut conferințe de luminare și popu-

larizare în primul rând în mediul rural, dar nu numai. Cu grijă nedismulată pentru sănătatea trupescă și spirituală a populației!

Eugen Nicoră nu a fost doar un aștrist de seamă, a fost o adevărată instituție, dacă luăm în calcul măcar cele două edificii, Spitalul orășenesc și Casa de Cultură din Reghin, care-i poartă și numele. Realizări pe care nu le-a egalat niciun regim la Reghin, oraș care are la vârful său imobiliar cu cele două instituții.

ASTRA a reușit să mobilizeze energii nebănuite, să antreneze personalități din toate straturile sociale, a reușit să creeze stări de spirit care au făcut posibile cele mai importante evenimente ale istoriei naționale. Lista celor care s-au impicat în acțiunile ASTREI este impresionantă, iar personalitățile ASTREI s-au impus în viața publică într-un mod fără precedent și fără egal în întreaga mișcare a societății civile în spațiul transilvan. Numele acestora domină și acum viața publică, prin nume de străzi, instituții de cultură, nume de ONG-uri.

Până la urmă, lucrarea oferă un set de modele demne de urmat, atât de societatea civilă

cât și de clasa politică.

O ideologie angajantă, a fost asumată fără rețineri, fără teamă, cu spiritul sacrificiului și al jertfelniciei.

Totodată lucrarea încearcă se reabiliteze niște concepte fundamentale, erodate prin abuzul de uz, ori prin invocate înregimentări globalizatoare, care sfidează naționalul de dragul unui universal fără identitate. E o invitație de reîntoarcere la origini, la esențe, nu de dragul de a da ceasul înapoi, ci pentru a-i da pregnanță orei de acum. Pentru a nu se pierde tradiționalul, specificitatea, substanța etnicității.

Relevant este și respectul aștriiștilor pentru trecut, materializat, ca să dăm doar exemplul aștriiștilor reghineni, în lucrări semnate de Eugen Nicoră și Vasile Netea, atât culegeri de folclor cât și de evocare a unor personalități ale vremii - „*Figuri mureșene*” și „*Murăș, Murăș apă lină*”.

Amploarea manifestărilor organizate de ASTRA e uluitoare, doar dacă o raportăm la mijloacele de comunicare și deplasare de care se dispunea!

ASTRA a făcut cultură și educație la modul exemplar și acest lucru reușesc să-l reliefeze foarte bine autorii acestei lucrări, cu foarte multe trimiteri bibliografice, în ideea de a nu face nici foarte stufoasă o lucrare în care informația e personajul principal. De aceea, poate, lucrarea s-a născut trudnic, într-un efort continuu al selecției și prioritizării informației.

Paradoxal, societatea civilă, în numele căreia ASTRA s-a situat în frunte, a asigurat ceea ce astăzi e abandonat cu indolență și de instituțiile Statului: „*nicio comună fără cerc cultural și bibliotecă populară*”.

Ba chiar unii descoperă ceea ce se promova înainte cu mai bine de opt decenii: „*Educația fizică este ramura cea mai importantă a igienei pozitive, parte integrantă și indispensabilă a culturii generale... Educația fizică... înseamnă năzuința omului cult spre sănătate, singura cheazăie a unei vieți fericite*”- spunea, în 1931, Iuliu Hațieganu.

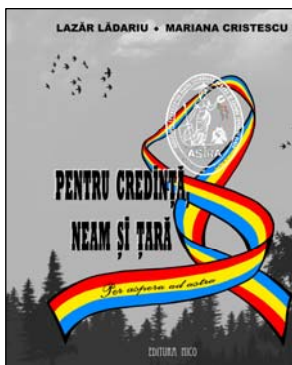
Să mai adăugăm că ASTRA a contribuit și la înființarea băncilor satești, ca argument peremptoriu al implicării și influențarea vieții în întreg orizontul ei.

Dincolo de toate acestea, i se recunoaște ASTREI un merit fundamental, acela de „*Cărămidă de granit la temelie României Mari*”.

Recuzita la care recurg cei doi autori pentru a ilustra cât mai convingător teza lor include și fotografii de epocă, imagini încărcate multe de parfumul vremurilor.

„*Prin încercări grele se ajunge la stele*” („*Per aspera ad astra*”) - sună deviza Astrei. Cred că cei doi autori au ajuns la stele, cu această lucrare meritorie, necesară, demnă a fi continuată, extinsă.

NICOLAE BĂCIUȚ

Istorici de niciun ban și alții la fel

(IV) HARTA II

Carte d'HONGRIE en général, contenant selon la Division ancienne & methodique, la Hongrie en particulier, la Croatie, la Dalmatie, la Bosnie, la Servie, la Boulgarie; la Principaute de Transylvanie, les Despotats de Walachie & de Moldav; le tout dressé sur pied de l'ancienne et de la nouvelle Geographie par Mons. I.M. Hasius, Profess, des Mathemat.

Deosebit de titlul din en-tête, în cartușul din stânga, sunt enumerate în detaliu, regiunile înfățișate pe hartă. Sunt adăugate explicații asupra întocmirii hărții, sunt indicații editorii și anul tipăririi (Tabula ex recentissimis pariter et antiquissimis relationibus et monumentis concinnata ac secundum leges Projectionis stereographicae legitima descripta a I.M. Hasio M.P.P. Curantibus Homannianis Heredibus C.P.S.C.M. 1744).

În cartușul din dreapta al hărții, se dau explicații privind alcătuirea hărții – și Scala – din care transcriem: Plus simplici vice cum monitum sit, in regionibus, quae Turcarum imperio subsunt, propter aditus difficultatem, sine monumentis antiquis *itinerariorum Antonini, Augustani, Arriani & Geographiam nihil posse*: ideo non tam ad explenda spatia quae vacua relinquenda fuissent, quam ad rationem nostraru *hypothesium oculis ex hibendam locorum Veterum Situm et Ductu um Itinerariorum vestigia ductis lineis repraesentare e re Geographice studiosorum esse duximus*.

Ripae Danubii, litoralia Ponti et Archipelagi ex ipsis illis monumentis descripta ex tant' Veterum locorum, quorum nulla amplius ex tant vestigia, nota nobis est (*) sed () his uncinis includuntur voces ex Geographia antica.

În afara chenarului, la partea de jos, este trecută următoarea notă: NB. Limites in hac mappa, qui sunt inter Terras Austriacas & Turcicas, coloribus repraesentantur secundum novissimam pacem Belgradensem, sed ubi simul etiam limites pacis Passarovicensis punctulis notatos conspiciere licet.

Ca orișice hartă particular interesantă și aceasta ar merita o discuție critică, istorică. Nu voi observa însă – ca și în cazul documentului Bonă, și ca și în cazul celorlalte hărți reproduse în acest *Appendix* – decât ceea ce este strict afin Istrului, din primul mileniu înainte de Christos.

Pe acest document cartografic, legătura fluviului cu marea, pe linia Hârșova-Histria, apare figurată într-un mod care denotă, pentru autor, certitudine în ceea ce privește existența ei anterioară, și aceasta este ce interesează aici: între Hârșova și Histria este arătată o joncțiune în formă de „Y”, piciorul sprijinindu-i-se în mare, iar brațele pe fluviu; brațul din stânga, cel care începe imediat după

Carsium, este îngroșat cu un mare lac, a cărui tendință de a continua spre Constanța este categoric împiedicată.

Carsium este scris „Carsiu”, dublat de „Kersova”, iar lacul ce se formează din fluviu în această parte, poartă denumirea de „L. Carasu v. Carsoviensis”. Din punct de vedere lingvistic, aceasta sugerează: „slavizarea” vechiului Carium („Carsiu, Kersova”, Kersoua în alte documente cartografice contemporane) adică Hârșova – nume păstrat până în zilele noastre, odată cu localitatea, și „turcizarea” – cu sens ad hoc – a aceluiași cuvânt (Carsium, Carsiu – Carsum în documentul Bonă -, Carasu și Cara-Su). Așadar, actuala vale Cara-Su, și-a putut primi numele – prin transfer cartografic – numai după încetarea

reprezentării pe hărți a dispărutei văi a Istrului dinspre Histria. Faptul nu trebuie să mire pentru că, în acest teritoriu dintre fluviu și mare, se întâlnesc la răsărit de Capidava, localitatea Carasoiu, iar la răsărit de „Silistria (Dristra, Durostolum, Durostorum)”, către Varna, localitatea Carasou. O confirmare că harta reproduce vechiul curs al fluviului de după Carsium stă în faptul că localitatea

„Baltags” (Băltăgești) este trecută la Sud de acest curs, respectiv la Sud de lacul pe care autorul hărții îl desemnează ca fiind lacul „Carasu”, lac care, în acea vreme, va fi fost încă o realitate, adevărată azi de existența, pe acel loc, a celor două mari bălți: Puturoasa și Groapa Ciobanului.

Harta marchează și un curs al fluviului, ce pleacă de la Sud de „Biroe” și se varsă în mare – acolo unde se varsă azi râul Telița și unde odinioară se vărsa brațul Peuce -, lângă localitatea „Baba”, în fața cetății „Yegni Cale”.

Aceste cursuri de apă ce unesc fluviul cu marea, curg aproape paralel, traversând o Dobroge relativ bine proporționată, și preced Delta cu brațele și gurile sale; locurile lor de vărsare în mare – ca și în geografia antică – nu au nume proprii. Nume proprii au numai brațele ce se desprind unele din altele, în fața mării, pe țărmul unde – în antichitate, acolo neexistând localități – nu puteau fi altfel identificate decât după numele gurilor lor și după ordinea în care acestea se succedau.

Gurile fluviului, din deltă, sunt numerotate cu cifre romane, în ordine crescătoare, de la Nord la Sud: I. Psilon tenue ost. vel Stoma, II Boreum, III Pulchrum, IV Naracum, V Sacrum ost.

Insula Peuce, fără contact direct cu apa mării, este localizată în deltă, înconjurată de brațe ale fluviului. În această localizare, Hasius se dovedește credincios operei istorice și geografice a papei Pius al II-lea, pe care o cunoaște. Observ că localitățile Salsovia și Vallis Domitiana nu sunt arătate pe teritoriul insulei Peuce, ci pe al unei insule învecinate pe la Nord; aceasta exclude posibilitatea identificării insulei Peuce din harta lui Hasius, cu localizarea făcută de Kruse pentru această insulă, adică cu teritoriul dintre brațul Peuce, presupus de el, și brațul Sf. Gheorghe.

CAȘIN POPESCU

Glosă la mitul jertfei

Dintotdeauna, geneza produselor populare a produs cea mai interesantă dezbatere. Istoria teoriilor referitoare la geneza acestora urmărește explicarea paralelelor și analogiilor din diferite mitologii și a asemănărilor

dintre mituri și formele de bază ale prozei populare. În acest sens, se presupune că ar fi existat două direcții: prima ar fi poligeneza prin care tipuri de povești cu structuri similare pot lua naștere independent în diferite zone ale lumii, iar a doua ar fi rezultatul difuziunii, invenția într-un anumit loc care s-a transmis în alte arii culturale ale lumii. Despre atitudinea omului față de mit, C.G. Jung afirma că „cel ce trăiește fără mit sau în afara lui constituie o excepție. Ba el este chiar un deprădăcinat, care nu are o legătură adevărată nici cu trecutul, cu viața strămoșească (care trăiește pururi în el), nici cu societatea umană prezentă.”[1]

După unii cercetători, cele mai vechi sunt miturile și legendele, apoi basmele despre animale și, în sfârșit, basmul propriu-zis, care ar avea o funcție mai mult estetică decât utilitară. De asemenea, trebuie să nu uităm caracterul ceremonial în societatea primitivă, miturile și legendele se recitau, iar alături de basme aveau atât funcție estetică, cât și moralizatoare. În acest chip, omul depășește profanul, apoi el descoperă sacrul.

Timpul mitic la nivelul primitivului nu întrunește valori epistemologice, el fiind numai o dimensiune a reflectării epice, clasificabilă numai în timp sacru și timp profan, aflate în opoziție. Opoziția „se prelungește în conștiința omului prin conversiunea timpului religios în acel timp imaginar”[2]. Trecerea de la mit la folclor s-a realizat prin contaminarea unor motive, creațiile epice folclorice au preluat prin demitizare numeroase valori. La noi, la români, mitul de o vechime incontestabilă este mitul de factură tracă, la care adăugăm influențe greco-romane, deoarece poporul român a fost creștinat înainte de a se forma, așa că este greu să vorbim de o mitologie românească. „Primele vestigii arheologice probând introducerea creștinismului pe teritoriul țării noastre datează din secolul al IV-lea, perioadă care coincide cu oficializarea creștinismului și cu cucerirea vremelnică de către Constantin cel Mare a malului stâng al Dunării (...) Se poate presupune că în aceste circumstanțe, tradițiile populare locale, ca și datinile și credințele aduse de romani în Dacia, au continuat să se perpetueze paralel cu creștinismul, sau în strânsă legătură cu acesta.”[3]

E foarte important să se cerceteze urma arhaică a riturilor și a miturilor până în epoca primitivă. Pentru a fi nemuritor, „primitivul își scoate sufletul din corp în diferite împrejurări care presupun un pericol real sau imaginar”[4]. Sub semnul acestei origini stă și credința referitoare la transferul unui suflet pur al unei ființe în corpul mănăstirii pentru a-i dăruia durabilitate. În acest fel, ființa zidită face schimb între sufletul său muritor și nemurire.

Dintre cercetători, Frazer a reușit să realizeze una din cele mai importante sinteze etnografice din zilele noastre,

aruncând o lumină nouă asupra concepțiilor primitivilor din epocile străvechi. Acesta studiază multe practici tradiționale prezente la români. Un obicei din Transilvania legat de mitul jertfei, pe care-l amintește în studiul său, este măsurarea umbrei omului și zidirea acesteia în temelie.

Există un principiu primitiv al transferului răului la o altă persoană, la un animal sau la un obiect. De aici a izvorât practica descântecului. Aceste purificări iau forma unor expulzări în forță a răului prin două căi: izgonirea directă sau imediată și izgonirea indirectă sau prin intermediul unui țap ispășitor. În primul caz, spiritele rele sunt invizibile și alungarea lor se face prin hărmălaie: prin țipete, strigăte, blesteme. În al doilea caz, spiritele rele sunt încărcate într-un vehicul material, animal sau om care preia aceste spirite și apoi îl izgonesc sau îlucid.

La purificarea generală de rău se procedează periodic, intervalul dintre ceremonii fiind un an. Acest interval ciclic al ceremoniilor este simetric cu cele trei probe, cu zidirea treptată și sub formă de glumă a soției meșterului atât în basm, cât și în legendă. Din această practică s-a născut colindul despre zidire, pe care atât de frumos l-a valorificat Ion Taloș în studiul său, *Meșterul Manole. Contribuție la studiul unei teme de folclor european* (1997). După izgonirea răului, urmează din nou o perioadă de libertinaj, în care doar încălcările grave de reguli pot fi pedepsite. Obiceiul de a omorî un animal sau om divin este răspândit pe o sacră largă în epoca primitivă, apoi odată cu evoluția societății acest fapt a primit o interpretare eronată. Basmul *Meșterul Manole*, din culegerea lui I. Nițloveanu, prezintă în mod fabulos ridicarea din senin a bisericii după ce femeia a fost zidită. Ea își continuă existența în lumea reală, venind ziua metamorfozată în pasăre și îndeplinindu-și în continuare îndatoririle gospodărești, iar noaptea nu este decât o stafie care hălăduie prin biserici. În unele variante ale colindului și Manole este metamorfozat în pasăre. Pasărea este un simbol al păcii, este Duhul Sfânt și, alături de visul meșterului, de ascultarea și îndeplinirea rugii de către Dumnezeu, acest fapt ne confirmă caracterul divin al jertfei. Caracterul divin al omului este diminuat în legenda zidirii soției, fiind considerată o simplă victimă. Din alt punct de vedere, odată cu înaintarea în civilizația modernă, popoarele își aleg persoane care oricum ar fi dați pradă în fața morții.

În legendă, este transmis de divinitate prin vis faptul de a fi zidită soția meșterului mare și nu oricine. De altfel, acest lucru demonstrează că soția lui Manole ar fi cea mai devotată soțului, ceea ce reiese din modul cum înfruntă obstacolele ce-i ies în cale. În altă ordine de idei, caracterul divin al soției fidele se răsfrânge și asupra meșterului, respectiv asupra pruncului nenăscut, conform mitului biblic al femeii credincioase. Dar, mai există și un alt motiv, care se referă la genialitatea meșterului. În trecut era ucis fiul împăratului pentru bunul mers al cetății, și putem demonstra prin existența blestemului asupra Ierihonului din Vechiul Testament. Din punctul acesta de vedere, este aleasă soția meșterului pentru că este însărcinată. La temelia mănăstirii este pus spiritul unei întregi familii și această familie este cea a creatorului

După Frazer, „folosirea divinității ca țap ispășitor lămurește caracterul ambiguu sub care, după cum am văzut, apare obiceiul popular european al

izgonirii Morții. Am expus motivele ce ne îndreptățesc să credem că în această ceremonie așa - numita moarte era inițial spiritul vegetației, ucis anual primăvara, pentru ca să revină la viață cu toată vigoarea tinereții”.[5] În acest context, este discutabilă relația dintre cel care transportă efigia Morții și încărcătura funestă pe care o duce, astfel că persoana respectivă va provoca întotdeauna spaimă celor din jur și lumea va fugi de ea. Tinerețea Anei, „floarea câmpului” conferă similitudinea frumuseții mănăstirii și acest epitet ne duce cu gândul la anotimpul primăvara, când începe munca ziditului, după o iarnă în care casta zidarilor se odihnește din cauza condițiilor vitrege ale vremii. Nu trebuie să uităm că apa are și ea un rol apotropaic. Practica jertfei zidirii își are izvorul în această urmă preistorică de alungare a răului, de alungare a „Morții”. Această ceremonie de izgonire al spiritului Morții are loc primăvara la popoarele slave, așa că nu este greu să demonstrăm caracterul balcanic a acestei legende.

Conform acestei credințe străvechi, după acest sacrificiu le era imposibil meșterilor să trăiască. Lumea din jur se bucură de măreția construcției, dar resimte teamă și oroare față de cei care au făcut sacrificiul. Fiind *țap ispășitor*, soția zidită ia asupra sa păcatele omenirii care au determinat spiritele pământului să se revolte. Manole e cel care a jertfit-o, iar povara morții soției trece asupra lui. Ceremonialul ar fi incomplet fără moartea meșterului. El este condamnat din momentul în care este hotărâtă de sus zidirea în temelie a soției, apoi, fiindcă la jertfă participă meșterii, sunt și ei condamnați la moarte. Oamenii, însă, nu reușesc să vadă deosebirea dintre povara funestă și purtătorul ei. Urme ale acestor credințe din timpuri preistorice se găsesc și la noi prin diferite obiceiuri, cum sunt: *Caloianul*, *Paparuda*, *turca* etc., aceste elemente au fost preluate în stadiul pur de legende și acest lucru este dat de elementul veridicității legendei, apoi de basmul care le-a estetizat. Pe canavaua folclorului, aceste motive au țesut și alte producții cum sunt: snoavele, poveștile, doinele, baladele sau cântecele bătrânești, cimiliturile, proverbele și zicătorile, descântecele etc.

Duelul cosmic între zi și noapte este reprezentat și în legenda mănăstirii prin faptul că tot ce se construia noaptea ziua se surpa. Balada ne consolidează imaginea absenței ritului prin repetiția „tremura lucrând,... lucra tremurând”, ceea ce semnifică atitudinea omului în fața incognoscibilului. Ritul se consolidează după aflarea secretului de la „vocea de sus”, prin cele trei încercări la care este supusă soția meșterului de către divinitate prin jocul zidirii treptate la care are o atitudine supusă și prin cele trei invocări către meșter din care reiese suferința prin nepotrivirea condiției umane cu cea divină.

O altă ipostază a etnicului românesc prezent în legendă este comuniunea de după sacrificiu dintre apa purificatoare și piatra din care e făcut corpul mănăstirii simbolizând pe cei doi soți, Manole și Ana. Ținând cont că în vechile legende ale Greciei focul a fost ascuns de Prometeu în piatră când a fost furat de la Zeus și dat omenirii, sufletul soției meșterului, devenită corp al mănăstirii, se transferă în focul din piatră, iar Manole transformat în izvor cu apă tămăduitoare. Să nu uităm ca apa și focul sunt, alături de aer și pământ, cele patru elemente cosmogonice universale. O asemenea legătură magică este întâlnită și în ritualul pentru deochi unde, cele două elemente, alături de formule magice rostite cu

scopul de a alunga răul, creează o perfectă stare sincretică. De altfel, în legenda cetății Devei, meșterul Kelemen prepară celebrul mortar al veșniciei din apă și cenușa soției ucise. Faptul ca mănăstirea are patru turnuri ar putea fi simbolul celor patru elemente fundamentale universale, iar faptul ca mormântul Anei se află în partea solară (sudică) a mănăstirii nu e deloc întâmplător. În ritualurile de perpetuare a fertilității și fecundității întâlnim următoarele obiceiuri: *Udatul Ionilor*, *Udatul nevestelor*, *Sântoaderul*, *Tânjaua*, *Sângiorzul*, *Caloianul*, *Paparuda*, *Cununa grâului*, *Sântandrei* etc. La Bobotează, tot ce e stropit cu busuioac și apă sfințită va fi apărat de forțele răului.

În Transilvania, la Solstițiul de Iarnă, se stingea focul vechi, iar la capătul vetrei se aprindea un butuc care trebuia să ardă pe tot parcursul ciclului cosmogonic format din cele douăsprezece zile din Ajunul Crăciunului și până la Bobotează. Cenușa trebuia păstrată tot timpul anului pentru că avea calități apotropaice. Tot în Transilvania, apar credințele referitoare la echivalentul dintre umbră și suflet, iar „acest obicei înlocuiește vechea practică de a ucide un om sau de a-l zdrobi sub piatra de temelie a unei clădiri noi, pentru a-i asigura soliditate și stabilitate”.[6]

O altă formă de manifestare a folclorului e colindul, ceea ce e manifestare poetică a ritului. Printre colindele vechi, amintim *Miorița*, *Meșterul Manole*, *Soarele și Luna*, *Colindul Cerbului*. O adevărată revoluție a marcat în studiul temei mitului jertfei cercetarea lui Ion Taloș despre colindele despre meșter. În colind, găsim foarte multe elemente, care pot fi decodate, contribuind la descoperirea realității de unde își au izvorul. Colindul, ca și doina sau balada, este un produs conglomerat al celor trei aplicații populare: sunet (muzică), imagine (rit), text.

Elementele din colindul *Meșterul Manole* ne oferă amănunte care se referă la la originalitatea și cizelarea temei în geneza mit – basm – legendă – colind - baladă. Într-un colind din Maramureș, Siminic conjură divinitatea și îi trimite soției un lup și un lujer. Lupul, ca animal sacru a fost simbolul steagului geto-trac, iar lujerul este elemental floral cu care femeile dăce își împodobeau cămășile. Acest element vegetal este sculptat mai întâi pe porțile de lemn ale gospodăriilor, apoi pe zidurile mănăstirii și pe stâlpul funerar.

Iată că într-o epocă atât de înfloritoare, cu un domn școlit la curtea otomană, pe locul Vechii Mitropolii a Țării Românești, construită în secolul al XIII-lea, poporul adaptează această temă universală a jertfei zidirii la istoria mănăstirii Curtea de Argeș, cea mai frumoasă realizare arhitecturală românească din acea epocă, filtrând-o prin sufletul său de poet în balada cu o mulțime de variante.

Drd. LUCREȚIA BOGDAN

[1] C.G. Jung în Prefață la *Simboluri ale Transformării*, Colecția *Archetipos*, Traducere de Maria-Magdalena Anghelescu, Editura Teora, București, 1999, p. 9.

[2] Al. G. Sergiu, *Arhaic și universal*, Editura Eminescu, București, 1981, p. 214.

[3] Monica Brătulescu, *Colinda românească*, Editura Minerva, București, 1981, p. 35.

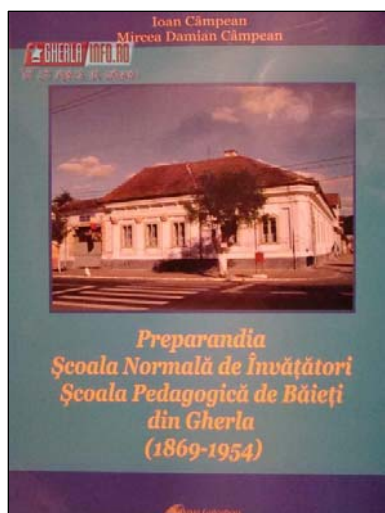
[4] James George Frazer, *Creanga de aur*, vol. V, Traducere de Octavian Nistor, Note de Gabriela Duda, Editura Minerva, București, 1980, p. 117.

[5] James George Frazer, *Creanga de aur*, Vol. IV, ed. Minerva, București, 1980, p. 226.

[6] Ibidem, Octavian Nistor în Prefață, *op. cit.*, p. XVI.

Preparandia,

Școala Normală de Învățători,
Școala Pedagogică de Băieți din Gherla
1869-1954

Autori: prof. Ioan Câmpean, prof. Mircea Damian Câmpean,

Editura *Galaxia Gutenberg*, Târgu Lăpuș, 2010.

Cartea începe printr-un *Argument*, un răspuns la întrebarea: De ce o carte despre Institutul Pedagogic de băieți din Gherla? Pentru că așa cum scria unul din directorii ei, dr. Augustin Taloș-Măluțanu, era o instituție care de 85 de ani e strajă neadormită și cetate de lumină pe aceste plaiuri, pentru că Preparandia din Gherla a fost un izvor de cultură pentru poporul român, dând neamului, școlilor și țării oameni de seamă(...) care au contribuit din plin la formarea României Mari și la păstrarea limbii române. (Iuliu Pop). A fost o școală care a funcționat la Gherla fără întrerupere timp de 85 de ani (și 95, dacă îi adăugăm pe cei de la începutul ei, de la Năsăud), ea pregătind peste 1900 de învățători pentru românii din nordul Transilvaniei. Cartea este nu doar un document prețios, dar și un omagiu adus slujitorilor Episcopiei Greco-Catolice din Gherla, care au înființat și întreținut Preparandia – Școala Normală, și desigur cadrelor didactice care au activat în această școală. Lucrarea care are peste 500 de pagini este structurată astfel:

Preparandia de băieți din Năsăud (1859-1869)

Preparandia de Băieți din Gherla (1869-1919) era o școală confesională care, mutată de la Năsăud, își începe activitatea cu două cursuri și trei profesori, și lucru interesant, în cincizeci de ani a avut doar cinci directori! Din 1870, limba maghiară devine obiect de învățământ obligatoriu, iar în 1879 se înființează *Biblioteca*, având la început 146 de cărți și mai multe *foi pedagogice*. Din 1879, se introduce *cursul III*, iar din 1906, *cursul IV*. Majoritatea profesorilor

erau preoți cu studii la Viena, Budapesta, Seminarul Teologic din Gherla (V.Gr. Borgovan, Ilariu Boroș, Eugen Seleş ș.a.).

Elevii proveneau din satele și orașele Transilvaniei, majoritatea fii de țărani, dar și de meseriași și învățători. În anul școlar 1900-1911, școala avea 111 elevi, iar în 1903-1904, 133 elevi. În perioada 1873-1918 au luat examenul de calificare 816 candidați, din 926 absolvenți. Așa după cum scria Vasile Podariu: *Absolvenții fostei Preparandii din Gherla s-au dovedit pe parcursul vremii a fi cadre din cele mai pregătite pentru viață, datorită cărui fapt mulți s-au ridicat pe cale ierarhică până la cel mai înalt grad posibil.*

Școala Normală de Învățători (1919-1948) funcționează și în perioada regimului horthyst (1940-44), când limba maghiară se predă în fiecare clasă 6 ore pe săptămână. S-a procedat la epurarea bibliotecii, s-a impus afișarea tabloului lui Horthy și, în mai multe rânduri, clădirea a fost ocupată de armata maghiară. S-au introdus clasele de liceu și s-au lichidat clasele de normală. După cum nota în mai 1946, inspectorul școlar V. Scurtu: *În cursul celor 4 ani de stăpânire horthystă, această școală a înfruntat vitregia vremurilor și și-a menținut existența, încălzită de sufletul profesorilor și călăuzită de înaltul patron și adevăratul părinte I.P.S.S dr. Iuliu Hossu, ca și acesta, ea a fost pionul românismului într-un timp când vijelia cea mai grozavă se abătea asupra neamului nostru.*

În 18 octombrie 1944, conducerea școlii adresează episcopului Iuliu Hossu un *Memoriu* pentru ridicarea școlii la 8 clase și plasarea ei în localul Liceului „Petrui Maior”, cerințe rezolvate parțial.

La începutul anului școlar 1947-48, directorul școlii, dr. Augustin Taloș, cerea profesorilor să se încadreze în *spiritul vremii: Trăim într-o lume nouă. Și în școala noastră trebuie să se simtă toată lumea bine, fără să presară disensiuni de neam sau aluzii tendențioase la adresa ideologiei actuale de guvernare. Fiecare are datoria de a se încadra în spiritul democrației integrale*. Se hotărăște ca profesorii să se înscrie și să ia parte la activitățile *Asociației Române pentru strângerea Legăturilor cu Uniunea Sovietică (A.R.L.U.S.)*. Câteva nume de

profesori care au predat în această perioadă: Aurel Pop, Teofil Coste, Gh. Breharu, Dionisiu Fărcașiu. S-au înscris în anul I, cls. a IV-a, V-a, 585 de elevi, și au absolvit 528 elevi. Proveneau din Gherla, Dej, Bistrița, Beclean, Năsăud, Zalău, Carei, Satu Mare, Vatra Dornei, din satele din nordul Transilvaniei.

E de menționat existența unei *Societăți de lectură*, ce purta numele lui Iuliu Hossu, în cadrul căreia se dezbăteau opere literare, se scria, se organizau activități cu prilejul unor evenimente precum: Octavian Goga - 50 de ani de viață, comemorarea lui Spiru Haret etc.

Practica pedagogică s-a făcut la început în Școala parohială, la Școala primară de stat, iar în 1930 se reorganizează Școala de aplicație.

Școala Pedagogică de Băieți (1948-1954) Școala Normală de Învățători a fost transformată dintr-o instituție confesională într-una de *stat*. În anul școlar 1948-49, erau 16 clase; ciclul II și clasele pedagogice funcționau în localul Liceului Petru Maior. Internatul școlii avea 150 de locuri, iar școala avea o fermă de 17 ha. de pământ. Pe lângă cei din zonă, mai sunt înscriși copii din regiunile: Bacău, Buzău, București, Constanța, Iași, Orașul Stalin. În instituție se impunea o educație comunistă: *Niciun repetent și cât mai puțini corigenți! Ei pe ei să se îndrepte!* Și sărbătorile sunt altele: 6 Martie, 1 Mai, 23 August, aniversarea lui I.V.Stalin etc. În 1953, au primit titlul de *învățător calificat* 407 absolvenți, dintre care mulți și-au continuat studiile la diverse facultăți.

Recent, o parte dintre aceștia au trăit emoțiile reîntâlnirii la Liceul „Petrui Maior” din Gherla, după atâta timp, cu ocazia împlinirii a 720 de ani de la prima atestare a municipiului. Au rememorat împreună cu autorii lucrării, evenimente, colegi, profesori din anii de școală, despre care unii au scris pagini inspirate chiar în această lucrare, ce va constitui, fără îndoială, un document de referință pentru cercetători și nu doar pentru ei!

Ioan Câmpean (profesor de istorie la Liceul „Petrui Maior”, Gherla) este coordonator și autor al lucrărilor: *Împănatul bouului în satele Pădureni și Mintiu Gherlii*, 2005, *Gherla pe treptele istoriei*, 2004, *Liceul Petru Maior din Gherla, file de istorie*, 2006, *Liceul „Petrui Maior” în perioada interbelică*, 2009, *Contribuții la dezvoltarea învățământului confesional românesc din zona Gherla-Cluj, sf. sec. XIX- începutul sec. XX*, (I. Câmpean, V. Moldovan, Mircea Câmpean), 2008, etc.

IULIAN DĂMĂCUȘ

Foto: Ansamblul sculptural “In memoriam – Oarba de Mureș”, Sava Stoianov, “Fără titlu”

LACRIMILE, ROUA FERICIRII

„E atât de tainic tărâmul lacrimilor...”, spunea Antoine de Saint-Exupéry.

O „țară” misterioasă, ai cărei exploratori, cartografi și cercetători sunt psihologi, pedagogi, teologi.

Valorificarea subtilă, profundă și complexă a afectivității, a plânsului și a întristării, a suferinței și a lacrimilor prefăcute în izvor de nădejde, bucurie, seninătate și sănătate interioară, puterea de stâncă plină de pace a sufletului, toate acestea devin trăsături specifice, distinctive ale unei spiritualități înalte, ale unui umanism teandric (Paul Evdokimov), ale unei atitudini și orientări înțelepte, ale unui caracter bine clădit, ale unei *ars vivendi* obținute printr-o auto-educație permanentă, printr-o continuă și neobosită auto-perfecționare și auto-desăvârșire. Doar în acest fel ne putem ghida corect și concret în peisajul auster și incandescent al cotidianului, în ținutul mântuitor dar și riscant, lin și accidentat al lacrimilor, care este de fapt tărâmul luptei duhovnicești, al împlinirii sinelui spre Sine și al izbânzii spirituale a omului asupra ego-ului alterat și alterant.

Există cărți care ne vorbesc despre acest adevăr paradoxal: *lacrima, roua fericirii*...

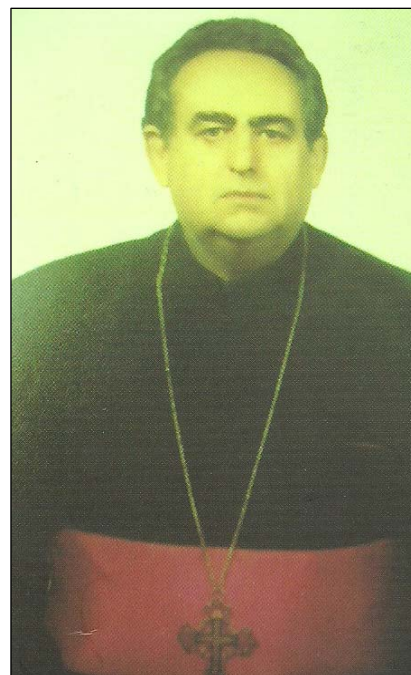
Printre ele, se numără și: „*Cântecul lacrimilor*”, de Olivier Clément; „*Fericita întristare*”, de O. Clément, E. Behr-Sigel, B. Bobrinskoy, M. Lot-Borodine; „*Teologia lacrimilor. Plânsul și străpungerea inimii la Părinții răsăriteni, cu o antologie de texte patristice*”, de Irénée Hausherr; „*Bucuria. Fața lui Dumnezeu în om*”, de Alphonse Goettmann și altele. Urmând această direcție de gândire și de simțire, Matei Popovici, preot de o densă trăire și de o înaltă ținută intelectuală, continuă cu vii exemplificări și cu ardentă argumentare tematica mai sus-amintită, explicitând această atitudine teandrică în cartea sa, „*Bucuria Lacrimii*”, apărută la Editura Renașterea, din Cluj-Napoca, 2010.

Venind la o distanță de câțiva ani după o altă carte, pe care o publicase în anul 2001, și anume „*Sărbătorile Eterne. Cuvinte de zidire sufletească*” (Editura Renașterea, Cluj-Napoca), în volumul actual, „*Bucuria Lacrimii*”, autorul găsește puterea de a publica o serie de „*Cuvântări funebre*”, cum sunt, spre exemplu: „*Cuvântare la înmormântarea unui copil*”, „*Cuvântare la înmormântarea unui tânăr*”, „*Cuvântare la înmormântarea unei mirese*”, „*Cuvântare la înmormântarea unei mame*”, „*Cuvântare la înmormântarea unui tată*”, „*Cuvântare la înmormântarea unei bunici*”, „*Cuvântare la înmormântarea unui om în vârstă*”, „*Cuvântare la*

înmormântarea unei preotese”, „*Cuvântare la înmormântarea unui preot*”, „*Cuvântare la înmormântarea unui bărbat mult încercat*”, „*Cuvântare la înmormântarea unui sinucigaș*”, „*Cuvântare la înmormântarea unui iubitor de veșnicie*”...

În prefața cărții, profesorul universitar dr. Mircea Muthu scrie: „Unitatea discursului rezidă, în chip firesc, în circumscrierea atitudinii creștin-ortodoxe față de moarte și, implicit, a situației tragice a omului care ar consta, cum afirmă Jean Danielou, în faptul că acesta *aparține unei lumi care nu mai este, dar și unei lumi care încă nu este*. (...) Rostit cu ocazia unui eveniment memorabil (înmormântarea) fiecare discurs rememorează, dar și proiectează, în același timp, drumul de la dispariția (negația) fizică, la pozitivarea celestă. Prefacerea lacrimii Suferinței în lacrima Bucuriei ritmează, din interior, emoționantele și pilduitoarele cuvântări semnate de învățatul preot Matei Popovici.”

În completarea celor scrise anterior, prof. univ. Mircea Muthu amintește despre știința oratoriei „pe liniamentul Aristotel – Cicero – Quintilian ș.a.”, constituită într-un *legatum*, implicând trei genuri cu valoare paradigmatică: genul laudativ sau panegiric, genul deliberativ sau juridic și genul funebru. În continuare, dr. Mircea Muthu ne reamintește cum, „în exegeza românească modernă există trei orientări, ilustrate de prelați și laici deopotrivă. Prima dintre acestea susține – prin Nichifor Crainic sau Mircea Vulcănescu, existența unui tragic creștin absolut legat de conștiința pierderii Paradisului. O altă direcție, contemporană, pledează pentru ideea anulării tragicului în creștinism, prin relativizarea limitei absolute și prin momentul învierii, așa cum susțin printre alții, Constantin Galeriu sau Ileana Mălăncioiu. În sfârșit, a treia orientare

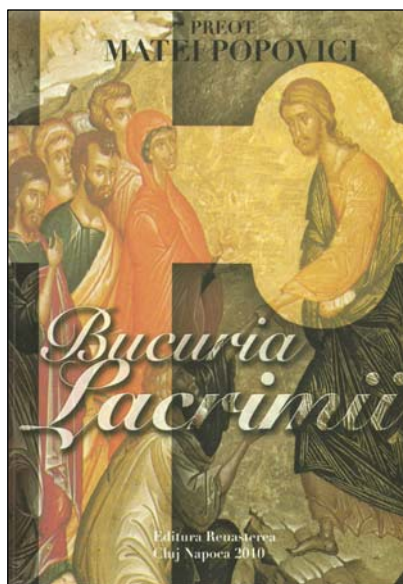
reprezentată de Nicolae Steinhardt, apelează pentru acceptarea *tragicului stenic* redevabil, în cea mai mare măsură textului sacru (*Fericiți cei ce plâng, că aceia se vor mângâia*, Matei 5, 4) și la care se rialiază, integral, discursurile funebre ale lui Matei Popovici: *Pentru prima dată, omul descoperă cărarea nebănuită care duce la bucurie, paradoxal, prin plânsul cauzat de suferință*. Argumentarea, existentă în același text de început, sugestiv intitulat *Bucuria lacrimii*, trimite la *mormântul Domnului, care este punctul de contact fizic și suprafizic în același timp între lumea materială și cea spirituală, iar trupul înviat al Domnului devine breșă prin care lumina dumnezeiască pătrunde în beznă rece a lumii materiale...*”

Durere, dezamăgiri, deprimare... Tristețe, nostalgii, eșecuri... Dor, regrete, deznădejde... Iată, tot atâtea situații conjuncturale în care lacrimile vin ca un izvor al tămăduirii, să ne mângâie fața, să ne aline sufletul, să ne spele ochii de tăcerea mistuitoare a vântului de nisip al suferinței.

„Aducerea aminte de moarte” se transformă în „aducerea aminte de Dumnezeu”... și atunci izvorăsc lacrimile... Iar lacrimile devin ceea ce Ioan Scărarul numea „haina de nuntă” a sufletului omenesc: „Cel ce a îmbrăcat plânsul fericit și plin de har ca pe o haină de nuntă, acela a cunoscut bucuria duhovnicească a sufletului...”

În mod paradoxal, lacrimile devin oglinda surâsului luminii, iar cuvintele se deschid spre tăcerea de dinlăuntru inimii.

Macarie cel Mare spunea: „Cei care s-au învrednicit să devină fii ai lui Dumnezeu și să se nască de sus, de la Duhul Sfânt... se roagă cu lacrimi pentru Adam și toți cei dintr-însul... Uneori, duhul lor se aprinde de o asemenea

bucurie și o asemenea iubire, încât, dacă ar fi cu puțință, i-ar aduna pe toți oamenii în inima lor, fără a-i mai deosebi pe cei buni de cei răi...”

„Lasă-te prigonit, dar tu să nu prigonești... Bucură-te cu cei ce se bucură și plângi cu cei ce plâng... Fii prietenul tuturor, dar, în duhul tău, rămâi singur...” (Isaac Sirul)

„... despărțit de toți, să rămâi unit cu toți...” (Evagrie Ponticul)

Un asemenea om trăiește în „lumea pe dos” a Fericirilor și se detașează de „lumea pe față” a ambițiilor, a truțiilor, a slavei deșarte, a ceea ce Nicolae Berdiaev numea „îmburghezirea spirituală”.

„Ce este oare o inimă iubitoare?, se întreba Isaac Sirul. Este inima aprinsă de dragoste pentru întreaga făptură, pentru oameni, pentru păsări, pentru animale, pentru diavoli, pentru toate făpturile. Iată de ce un astfel de om se roagă neîncetat chiar și pentru șerpi, îndemnat de mila nesfârșită care se deșteaptă în inima celor care se unesc cu Dumnezeu.”

A atunci când se înlocuiește ori, mai bine-zis, se completează prietenia semenilor cu „prietenia lui Dumnezeu”, lucrurile se schimbă: mintea coboară în inimă (idealul isihast), gândirea îmbinată cu iubirea se transformă, parcă alchimic, într-o înțelegere atotcuprinzătoare, grijile cotidiene (sau, mai corect spus, excesele acestora) se potolesc, simțirea agitată se liniștește într-o stare de calm luminos, atenția dispersată pe lucruri minore și pasagere se focalizează concentrându-se pe o privire de ansamblu asupra vieții, într-o trăire afectivă de echilibru emoțional stabil. Este ceea ce oamenii înduhovniciți numesc „metanoia”, adică sublimarea lacrimilor în bucurie.

Limitele psihice ale ego-ului individual sunt forțate, zdruncinate ca zidurile unei cetăți inamice, iar sinele nostru se unește prin empatie cu sinele semenilor, într-un sentiment de frățietate fără fruntarii. Este drumul de „individuație”, după expresia lui Carl Gustav Jung, de dezvoltare a personalității umane din faza de sâmbure în faza de fruct, de la un ego mărginit, centripet, la un sine personal dezmărginit, centrifug, cu potențialitatea unirii acestuia cu Sinele colectiv, atingând spiritualitatea înaltă, de sorginte divină. În acest caz, prioritățile personalității respective, însăși scara interioară de valori a omului se modifică. Pe primele locuri nu mai rămân necesitățile individuale (potrivit piramidei lui Maslow), ci nevoile aparținând comunității umane și fiecărui individ din această comunitate, în parte, cu care persoana respectivă se simte, ca locuitor al planetei Terra, cvasi-unită.

Urcușul spre spiritualizarea extremă, în sens creștin, cuprinde parcurgerea a trei etape, de la „vita practica” (viața activă) la „vita theoretica” (viața contemplativă), a trei căi, în trepte, ale „urcușului spre Dumnezeu” (Evagrie Ponticul), și anume: calea curățirii sau a purificării (catharsis), calea iluminării și calea desăvârșirii spirituale sau a unirii teandrice cu divinitatea (Dionisie). În parcurgerea tuturor acestor etape, un rol central al vieții psihice îl constituie *voința*, această „facultate motrice”, cum o numește Alphonse Goettmann, care focalizează întreaga ființă umană, toate procesele psihice și toate trăsăturile personalității respective într-o anumită direcție, sub imboldul unei singure propensiuni: dorința de unificare a sinelui propriu cu energiile necreate, de sorginte transcendentă.

În toate aceste secțiuni ale dezvoltării ontologice a omului, acesta este însoțit de lacrimi, precum revărsarea zorilor unei zile de vară este însoțită de picăturile de rouă ale unei adevărate binevestiri a soarelui arzător. Ele, lacrimile, sunt mereu o rouă a luminii din spiritul omului, o dovadă vie și convingătoare a înduhovnicirii acestuia, a bucuriei inimii omenești de a accede la tărâmul împărăției lăuntrice. În acest fel, s-a ajuns la sintagma de „teologie a lacrimilor”, K. Holl fiind primul care a folosit această expresie în lucrările sale de specialitate, începând din anul 1898, trăire ideatică și afectivă care nu este altceva decât un aspect al harului capacității de transcendență spirituală.

Expresii cu un conținut asemănător sunt și cele de „botez al lacrimilor” și „dar al lacrimilor”... Acestea însoțesc întreaga mișcare a vieții duhovnicești: de la purificarea activă (realizată de puterea umană), întotdeauna nedesăvârșită, la purificarea pasivă (realizată de puterea divină), culminând cu vederea slavei...

Autorul cărții „Bucuria lacrimii”, preotul de aleasă propensiune culturală Matei Popovici, cuprinde într-un ansamblu structural de nezdrcinat

întreaga panoplie a nuanțelor durerii omenești în fața despărțirii iremediabile de cei dragi, de semenii plecați într-o altă dimensiune a existenței universale.

Trimiterile bibliografice sunt abundente, fiecare frază, șlefuită parcă sculptural, are o densitate ideatică de o rară anvergură și o încărcătură afectivă copleșitoare. Din fiecare filă a cărții s-ar putea clădi un eseu de o profunzime de neegalat asupra existenței omenești, văzută ca un echilibru complex între destin și liber arbitru... între tainicul cotidian și inefabilul teandric... între lacrimă și surâs... între vijelie și curcubeu...

Pe coperta a patra a cărții „Bucuria lacrimii”, profesorul universitar dr. Aurel Sasu scrie cu o inedită și uluitoare inspirație: „Prin lacrimi te despați, prin bucuria lor răscumperi drama despărțirii. Prin lacrimi porți neconsolat stigmatul disperării, prin bucuria lor te faci rob desăvârșit nădejdi tale. Prin lacrimi ești prada păcatului în lume, prin bucuria lor dai neputinței șansa de a fi parte a izbânzii tale. Prin lacrimi îl iubim pe Dumnezeu, prin bucuria lor ne facem botez asemănării Lui. Prin lacrimi ne căutăm marginile de lumină, prin bucuria lor ne înălțăm la deplinătatea trăirii în Hristos. În cartea Părintelui Matei Popovici, lacrimile și bucuria lor sunt cele două mari daruri ale sufletului: rana și învierea.”

Înălțată la rang de bucurie, lacrima tămăduitoare devine monadă a universului lăuntric, bijuterie de lumină, treaptă de scară spre cerul mântuitor, flămă de izbândă, blazon de înveșnicire dincolo de timp...

PERSIDA RUGU

Foto: Ansamblul sculptural “In memoriam – Oarba de Mureș”, Strejac Florin (sus)

Întoarcerea

Trenul sacada nebunește distanțele. Câmpia largă, părea fără de sfârșit. Toamna culcase la pământ iarba înaltă. Îi izgonise dropiile. Vântul îi pribegea ciulinii. Ochii lui Tilică Șoșoi le urmăreau, pierduți, rătăcirea: "Cât pământ, Doamne Dumnezeu!"

Trecuseră anii. Îl sedusesse Capitala cu nevoile ei dintotdeauna: cărbuni și gaz iarna; vara, legume și zarzavaturi. El, totdeauna, cocoșat sub cobilițele grele. Din zori până noaptea târziu. Noaptea, somnul de-o clipă. A doua zi, iarăși. I-a ascuțit oasele Zbreancu, negustorul, dar nu pe degeaba. I-a dat bani. Banii cu care să cumpere pământ. Să-l are. Să-l semene. Să-l muncească cum știe numai el. Căci al lui va fi rodul. Să devină, în sfârșit, cineva, în satul unde suferise atâtea de sărăcie.

Își aranjează fudul pălăria de fetru. Cuprinde, a mângâiere, mustața tunsă scurt. Își potrivește costumul nou, în dungii. Își ridică puțin pantalonii ca să nu facă genunchi. Pantofii strălucitori. Cu stiloul pus "de sanchi" în buzunarul de la piept, părea stingherit în vagonul de clasa a doua. Călătorii, sfioși, îi făceau loc. Se grăbeau să ia din fața lui sacii, valizele, papornițele. Se înghesuiau ca să-l deranjeze cât mai puțin. Asta îl umplea de fericire, până la sufocare. Nu mai auzea vorbele celor din jur.

Desigur că vorbeau de aceleași necazuri pe care le cunoscuse și el. Acum va fi, însă, altceva. El va avea pământul. Își va repara casa. Le va da cu tifla celor care au râs, când au aflat că pleacă să-l slugărească pe Zbreancu.

Plecaser din sat clătînându-se. Îl susținea cu greutate, dar și cu credință, bătrânul său tată. În car a adormit până la Craiova. Voia să uite de lumina plumburie. Și de norii groși care vesteau o iarnă grea. Parcă se țesea în juru-i singurătatea și-l copleșea. Erau, desigur, gândurile că va bate la uși străine pentru o amară bucată de pâine. Ca un câine de pripas...

Când s-a trezit, s-a cufundat în cârciuma de la gară.

Dar la București nu l-a ocolit norocul. A găsit slujbe cu bacșiș gras și timp de doi ani nu s-a atins de băutură. Era chiar fericit, în acea cumplită suferință. Dar acum avea banii. Îi va lăsa pe toți cu gura căscată. Să țină cont de el, Tilică Șoșoi și să se minuneze.

Bancheta părea prea tare pentru el. Iese pe coridor. Se reazemă cu grijă de bara de sprijin, după ce o șterge îndelung. Privește lung câmpia nesfârșită. Cu o plăcere groasă, de stăpân. Cu gândul secret la partea care-i va aparține.

Aprinde tacticos o "regală". Trage adânc fumul în piept. Se înecă. Fumul amar îl îndârjește. În față, firul neliniștit al Oltului. Într-o clipită rămâne în urmă. Lui Tilică Șoșoi îi vine să chiuie. Se izbește, însă, de privirile uluite ale călătorilor. În ochii lor apărea încă... "cineva". Îi pare rău, acum, de rolul pe care-l juca. Părea un singuratic în mulțimea care vorbea atât de mult.

În gara Craiovei era lume multă și fum. Se sufocau locomotivele grele. Duceau hurducând vagoanele pline. Oameni și mărfuri rătăceau prin lume.

Tilică Șoșoi coboară țepăn, strângând sub braț geanta burdușită cu hârtii de bancă. Caută cu ochii vreun car sau vreo căruță. N-o va lua peste deal ca să nu-l "miroase" hoții de la Aninoasa. Ocolește pe Balș, unde nu s-a prea auzit de tâlhari de drumul mare.

Găsește, în sfârșit, o ocazie. Îi flutură sub nas omului o hârtie de o mie. Acesta îl privește hulpav. Lui Tilică Șoșoi i s-a părut că e un om cinstit. Sare în căruță. Se trânteste în fânul proaspăt. Se lasă purtat de trapul sacadat. Vântul ușor înfiora mohorul uscat din brazdele jilave. Caii mergeau domol. Tilică adoarme.

Se trezește într-o forfotă mare. E hanul de la Ciuturoaia. Tilică și vizitiul se dau jos. Caii caută odihnă. Toți din jur sunt călători la răscruce de drumuri. Printre ei sunt și mulți pierde-vară. Se topeau după mititei și ciorbă de burtă. Se ospătau cu pastramă de oaie. Se ardeau cu frigărui, sub mormane de mirodenii. Se stingeau cu vin galben de Drăgășani, sau cu vin roșu ca sângele de iepure. Cânta taraful lui Ilie Chirea, bătrânul. Se scutura în ofuri lungi o țigancă cu ochii de tăciune. Se păstrăgăleau sub iia înflorată țâțele tari, ca două nestrunite botișoare de miei. Țigancă îl arde cu privirea pe Tilică. El îi ocolește dogoarea. Țigancă, însă, nu se lasă.

Cei doi se așează la masă. Năvălesc peste frigărui. Gâlgăie zgomotos vinul rubiniu. Vine bătrânul lăutar la ei la masă. Le cântă la ureche. E cântecul vechi al Ciocârliei, interpretat de bătrân doar pe un fir de păr de cal. Tilică scuipă pe o hârtie. I-o lipește pe frunte. Omul se cocoșează pe vioară. Ca o șerpoaică se frângea și țigancă. Tilică Șoșoi îi năucise cu banii. Erau robii lui.

Depart, soarele căuta la orizont un cuib de liniște.

-Haide, boierule, că scapi frâiele. S-o luăm din loc, că se face noapte, îl potolește blând căraușul.

-Te-am plătit să mă duci când vreau eu, nu când vrei mata.

-Da, dar am și eu treabă, nu pot sta după cheful dumitale.

-Ascultă, omule, te-am cinstit, te-am omenit, ți-am dat să ai de cheltuială și mă lași aici?

-Dar, boierule, ești tânăr și cheltuiești cu nesăbință.

-Cheltuiesc banii mei, nu ai tăi. Așa că nu-mi purta de grijă.

-Dar știi și dumneata că banii se fac cu greutate...

Lui Tilică Șoșoi îi sare țandăra. Străinul îi "ginise" starea...

-Mie-mi spui asta, domnule? Mie, care am crescut în puf? Mai ia o mie și piei din ochii mei. Găsesc eu pe cineva să mă ducă acasă.

-Mână, birjar"...! îi înghițea cuvintele țigancă. Omul a plecat, mulțumit, în treaba lui...

Tilică Șoșoi a ținut-o tot așa o săptămână. Cu ochioasa la braț și cu taraful în urma lor. →

GEO CONSTANTINESCU

Foto: Ansamblul sculptural "In memoriam – Oarba de Mureș", Gheorghe Nistor, "Mesager al timpului", 1988

prezentului meu de azi: ce dor îmi va fi de tine

spune-mi
tu cum îți petreci vindecarea

scânțește aerul ce-l legeni
cu brațele topite

cum te privești din oglindă
și
cu ce inimă înghiți pastilele

imense

vor veni caii
pentru fiecare om câte unul
și ne vor împinge din așternuturi
cu marile lor boturi umede
ne vor scoate din case zvârlindu-ne pe scări
ca pe niște suluri de postav

ne vor împinge așa printre blocuri pe străzi
prin orașe vor ajunge cu noi pe câmpii prin păduri
ni se vor lipi de pleoape frunze și crenguțe

pe sub cea mai frumoasă paradă de nori
vor intra în ape și ne vor rostogoli pe fundurile
oceanelor
ca pe niște trunchiuri de copaci
caii de lemn ai copilăriei cu boturile mari

imense

ca un lord

astăzi nu am cearcăne sau poate nu m-am trezit încă

pe sub soarele acesta de zăpadă nimic nu mă miră
nici cuțitul care răsuflă greu în mână
nici amintirile

care mă buzunăresc de toate respirațiile
nici carnea care îmi lucește prin piele

e bine că am plecat
îmi dau sfaturi ca de la bătrân la tânăr
vecinilor le vine apa caldă în calorifere
cu tot cu broaște
și eu
pot purta cuțitul pe post de pălărie
ca un lord

test de iubire

iubesc mai mult decât fac sex
poate și dintr-o frică oarecare de moarte
există desigur o lașitate ascunsă
și atunci când miroșim o floare
nu doar în sinucidere

mi-aș dori iubito
să ne oprim din gesturile pe care
doar noi le considerăm
să ne privim și să exclamăm
impaciența
cât de mult ne iubim

dar știu
suntem prizonieri ai privirii de la nivelul umerilor
de unde vedem toate lucrurile acestea galopante
frumos de triste
cum e ninsoarea într-un cimitir
care ne arată cu degetul

ȘTEFAN CIOBANU

Născut la 24.06.1979. Debut editorial: *aliona* – 2007, Ed. Amurg sentimental, *convoi de tăcere* – 2009, Ed. Princeps Edit (Marele premiu al Festivalului Internațional Grigore Vieru, Iași)

→

Într-un final, i-a propus fetei căsătoria. Țiganca a râs, plină de ifose. Dar în dimineața plecării, Tilică Șoșoi se trezește singur. O liniște grea îi apăsă tâmpile. I le strângea ca într-o menghină. El, care se obișnuise să se deștepte în tânguirii de cântec. Se ridică într-un cot. Unde s-o fi dus Aglăița? Geanta era la locul ei. Plină. Un gând negru îl fulgeră. Se repede la ea. O deschide. Numai hârtii de jurnal. Le azvârle pierdut. Țiganca l-a prădat. Urlă. Se rostogolește pe scări. Primprijur, nici țipenie. Bate la ușa cârciumarului. Cu mâinile și cu picioarele.

-Hai, nene Gogule, deschide odată!

-Ce este? Ce s-a întâmplat?

-Hoții! Deschide, omule, c-am fost prădat!

-A, dumneata erai, coane Tilică? Dar ce e cu zarva asta?

-N-auzi omule că am fost jefuit? Mi-a furat Aglăița banii. Bănișorii mei muncii cu cărca...

-Dar ține-te tare, boierule. Cum să-ți fure fata banii?

-I-a luat, domnule. I-a luat și s-a dus... Oare unde-or fi dispărut cu toții?

-Boierule, să nu vorbești cu păcat. Poate că nici n-ai avut bani. Vezi, că mi-ești dator două mii de lei...

Tilică Șoșoi se elatină. Simte cum îi fuge pământul de sub picioare. Se reazemă de zid...

-Cum două mii? Nu ți-am dat atâția bani?

-Da, dar camera nu ai plătit-o.

-Camera? Cum nu am plătit camera?

-Foarte bine. Am martori. Iar dacă nu achiți intri la răcoare...

Tilică Șoșoi bagă mâinile în buzunare. Îi azvârle în față tot mărunțișul. Cu geanta subsuoară fuge prin aerul tare al dimineții. Ochi disprețuitori îl urmăreau de după perdelele tănuitoare. Omul avea un mers împleticit, de nebun. Cu costumul boțit și pălăria strâmbă nu domolește pașii.

Pe dealul Beneștilor adastă sub un pom. Își trage sufletul. Pe jos, căzute, numai pere. Pere pădurețe. Culege una. Se înfruptă. Zeama ei amăruie îl readuce la viață. Privește în jos satul. Alb, sub povara șindrilor înnegrite de vreme. Pământul își dăduse prinosul. Pe ogoarele golite copiii pășteau vitele. Tilică adună pere. Își umple geanta. Coboară amețit de o bucurie neînțeleasă. Împarte la copii pere. Aceștia îi mulțumesc. Își dau coate.

-Fraților, s-a-ntors Tilică Șoșoi de la București.

-Cine, bă, Tilică Șoșoi? Și ce-a adus de pe-acolo?

-Pere, bă, pere pădurețe!

-Ha, ha, ha! I-auzi al dracului!

Ars poetica

Misterul de a fi
singur.
Doar tu și
Cuvântul.
Cum pururi în tremur,
pădurea
ascultă în foșnete
vântul.

Tăcând

Cu capu-n mâini ți-aduci aminte
De o trecută după-amiază.
Când te-așteptam, de tot cuminte.
Ca nimbul explodând în rază.

Și părul meu, mai greu ca mierea,
Căzând cascadă în apus.
Să nu vezi licărindul plâns
Al vorbelor ce nu s-au spus.

Copacii

Pictorului Laszlo Valovits

Copaci cu crengile în piept,
Cu triluri tânjind către stele.
Cum stau fix și-i străbat rotitor,
Carusele de timp, în inele.

Niște călugări în tulpini
Mustind în barbă slavă vegetală.
Cu subțioara-amirosind rășini
De lemn ispășind în vioară.

Căci cruce lor și Icoană sunt
Din necuprinsul Firii întru Fire.
Copacii nu mor, se preschimbă sfânt
În sunet. În Cuvântul din citire.

Eden

Cum prinse somnul să mă fure,
O apă mare, scânteindă.
Pe ea o punte. O oglindă.
La țarm, castele mari, maure.

Spre cine aș fi vrut să trec
Pe apa aceea strălucindă?
Nici nu puteam să mă înec.
Cum să te-neci într-o oglindă?

Și m-am întors înspre castel.
Cu mine, mama. Și-o femeie.
Ce ziduri groase, fel de fel.
Bătute-n palide camee.

Gândeam: mai bine-aș fi trecut.
Dincolo cineva așteaptă.
În singurare-nfășurat.

Și poate nici n-ar fi putut

S-aștepte-atât. Înfrigorat,
Ar fi venit înot, abrupt.

Și nimeni de-ar fi fost să fie,
O copcă-adâncă m-ar fi supt,
Într-un Eden. Copilărie.

Salomeea

O, Salomeea!
Ce pusă-a fost
să dănuiască
cu farmecele ei divine
la masa-aceea-mpărătească.
Apoi, prin dansul ei
să dezvelească înțelesul.
Cum că,
prin răzbunare,
Irodiada prefăcu păcatul
într-unul și mai mare.
Și-atât de amestecată
și-ascultătoare
de mama ei,
ca-n somn părea, chiar ea,
că săvârșise totul.
Aduse capul retezat pe o tîpsie:
Și de acolo,
ochii lui de mort frumos,
trăit în curăție
spuneau:
— Tu nu ai nicio vină!
Tot ce era de-nfăptuit
și-a fost să vină,
a și venit.
S-a și-ntâmplat.
Și ochii lui Ioan au lăcrimat.

Apoi venindu-si parcă-n fire,
în lacrima fierbinte,
ea s-a culcat cuminte,
precum la pieptul unui mire.

Mireasă, iasomia

Nu-s în apele mele.
Cum aș putea fi?
Cu atâtea ploi
și plânsori de petale...
Cineva îmi spunea
de Baki Ymeri...
Acum, când în gări
iasomia încremeni
Mireasă.
Și ce trist
ne mai face cu mâna,
cum stă parfumată
în rochia ei de batist...

Nu-s în apele mele.
Pe cine aștept?
Focul din lacrimă,
arsura din piept?
Cluj Napoca, 22 ianuarie 2011

MARIANA FLOAREA

S-a născut la Arad, la 2 aprilie 1956.
A absolvit Liceul Teoretic *Moise Nicoară* în Arad (1974).
Licențiată a Facultății de Medicină Generală a Universității de Medicină și Farmacie *Iuliu Hațieganu* din Cluj-Napoca promoția 1982.
Doctor în științe medicale.
Membru în colectivul de redacție al Revistei Române de Expertiză Medicală București.
Debut literar în 1996 în revista „Clipa cea repede”, București.
Membru al Cenaclului literar Victor Papilian Cluj Napoca, din 1995.
Membru al Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România din 1996.
Colaborează cu poeme și eseuri la revistele: *Steaua*, *Gândirea* (serie nouă Sibiu), *Tribuna*, *Cetatea culturală*, Cluj-Napoca, *Clipa cea repede*, *Viața medicală*, *Fântâna din Kos*, București, *Lumină lină*, New York., *Vatra veche* Tg. Mureș.
A publicat în anul 2000 volumul de versuri *Rana din privire*, Editura *Paralela 45*, Pitești, 2000, prefată de Irina Petraș.
Este prezentă în mai multe antologii: *Chemarea amintirii*, Ed. Pro-Vita, Cluj-Napoca, 2004; *Dicționarul Medicilor Scriitori și Publiciști din România*, Ed. Viața Medicală, Românească, București, 2001, *Vasile Sav in memoriam*, Ed. Casa Cărții de Știință, Cluj Napoca 2010., *Ceara stinselor tăceri*, Editura Napoca Star, Cluj-Napoca 2010.
Referințe critice: M.N.Rusu, revista *Lumină lină*, nr.2, 2010, New York, Irina Petraș prefata volumului *Rana din privire*, editura *Paralela45*, Alex. Trifan, revista *Viața medicală*, 2000, prefată Dan Damaschin la volumul de poeme *În brațele ceții*, în curs de apariție la *Editura Paralela 45*, Pitești, 2011.

Nürnbergul și poveștile sale

Vatra veche dialog cu scriitoarea

Elena Cesar von Sachse

Fiecare oraș își are poveștile și legendele lui, iar Nürnbergul nu face excepție de la această regulă. De asemenea, fiecare oraș, ar trebui să dea naștere unui scriitor care să iubească poveștile și care să își dorească să scrie literatură pentru copii. O astfel de dorință a avut doamna Elena Dittrich, o doamnă a literaturii pentru copii, care a fost adoptată de orașul Nürnberg în 1987. Elena Dittrich, sau Pușa, cum îi spun cunoscuții, și-a împlinit visul de a scrie, astfel încât, începând din anul 2003, a făcut primii pași în domeniul literaturii pentru copii și a început să scrie povești pe care le-a semnat cu numele literar Elena Cesar von Sachse.

Citind acest pseudonim cu greu poți să îți dai seama că autoarea poveștilor pentru copii este de fapt sora binecunoscutului scriitor Ovidiu Pecican. Talentul l-a moștenit din familie și tot familia a fost cea care a încurajat-o să scrie și să își publice poveștile. În acest context, a apărut cartea de debut, „Țara Fericirii”, publicată, în 2003, la Editura Fundației „Desire” din Cluj-Napoca. În 2006, cu ocazia Festivalului „Prichindel”, desfășurat la Nürnberg, și-a lansat cartea „Legende Nürnbergului”, conținând adaptări și repovestiri după narațiuni populare din regiunea bavareză. De asemenea, micii cititori au primit cu maxim interes o altă carte scrisă de această autoare: „În Țara Poveștilor Străbune”. Elena Caser von Sachse a colaborat și cu Editura „Casa Cărții de Știință” și a acceptat propunerea editurii din Cluj Napoca de a publica „Povestea lui Șugubeață” în volumul colectiv „Cartea mea fermecată”. Recent, a reușit să editeze încă 2 povești: „Drăcușorul alb” și „Hannes”, publicate de Editura ANAMAROL din București, iar pentru viitor a pregătit multe alte surprize literare, pe care le vom dezvălui în cadrul acestui interviu.

Liliana Moldovan: Să începem așadar într-o manieră neconvențională. Dezvăluți-ne, pentru început, câte ceva despre proiectele pe care doriți să le realizați anul acesta.

Elena Cesar von Sachse: *În general, nu îmi fac planuri pe termen lung, ci las lucrurile să decurgă de la sine. În primăvara acestui an, Editura „Dacia” din Cluj-Napoca îmi va edita povestea „Dragonul Roșu”. Tot în Cluj-Napoca aștept să-mi apară în revista „Tribuna” povestea „Inorogul din vis”. La Editura Anamarol din București o să-mi reeditez povestea „În Țara Poveștilor Străbune” și un volum de nuvele: „Vis și realitate”.*

Pe plan muzical, pregătesc un CD cu melodii de dragoste pe versurile poetei Elena Rodica Lupu.

-Din ce perioadă cochetăți cu ideea scrisului, la ce vârstă ați conceput prima poveste și cui a fost adresată?

- Ca orice copil, la început am cochetat cu poezia, dar îmi plăcea să joc mici piese de teatru pe care le prezentam copiilor din vecini. Când fiica mea a fost mică, îi inventam fel și fel de povestioare pentru un mic teatru de marionete. În ceea ce

privește muzica, de când mă știu mi-a plăcut să cânt și să dansez.

Deși inventam fel și fel de melodii, nu mi-am dat seama că aș putea să compun, în schimb, am fost convinsă că m-aș descurca cu scrisul. Totuși, târziu, m-am apucat de această frumoasă îndeletnicire.

-Ați crescut într-o familie care a dat naștere la scriitori și artiști deosebiți. Cine v-a călăuzit primii pași în lumea tainică a culturii scrise?

- Eu cred că există o anumită moștenire genetică la care se adaugă și atmosfera în care am crescut. De la tata, am moștenit, atât eu cât și fratele meu mai mare, talentul muzical. Fratele meu a fost liber profesionist toată viața, a avut orchestră de muzică ușoară și era foarte cunoscut în urmă cu 30 de ani. Căsătorit în Germania, a lucrat ca inginer de sunet la teatrul din Heilbronn.

Tatăl meu a fost cantor la biserica catolică din Ghioroc și s-a ocupat de corul bisericii. A reușit să formeze un cor format din cântăreți din trei sate, fiind foarte iubit și apreciat de consătenii lui. În tinerețe, a fost un bun dansator, dar a fost atras și de poezie, a regizat piese de teatru, a predat copiilor din Ghioroc lecții de muzică. Toata viața a trăit pentru muzică, poezie și teatru de amatori.

Nici mama mea, în tinerețea ei, nu a stat departe de muzică și dans. A făcut parte dintr-un ansamblu de dansuri populare dar a fost și solistă. Ea s-a recăsătorit, iar noul tată a fost un om cultivat și muncitor. Avea o bibliotecă mare la care apelam și noi. El a fost cel care ne povestea fel și fel de povestioare din prizonierat, într-un fel comic, de care noi copiii ne amuzam la culme. Din această căsătorie, s-a născut și fratele meu mai mic, actualmente istoric și scriitor.

-Poate vă aduceți aminte care este prima poveste pe care ați auzit-o în vremea copilăriei. Care este personajul de poveste preferat, cu al cărui destin vă identificați în vremea copilăriei?

- Povestea pe care nu am uitat-o niciodată era o poveste cu tâlc. Era vorba de un prinț care dorea să fie cât mai repede mare ca să devină rege. O zână i-a dăruit un mosor cu ață și i-a spus că atunci când vrea să

scurteze timpul, să deșire puțin din ața de pe mosor. Dar să fie atent că la un moment dat ața se va deșira singură, iar el nu o va mai putea opri. Fără să fi primit un mosor cu ață fermecat, și eu am ajuns în momentul în care ața vieții se deșiră singură, de aceea vreau să înmulțesc numărul poveștilor scrise și al melodiilor compuse.

Povestea mea preferată a fost întotdeauna „Cenușăreasa”, cu care într-adevar m-am identificat într-un anumit fel. De la vârsta de 16 ani, până la 36 ani, am făcut parte din Echipa Internațională de Coafură și Frizerie a țării, ca model. Desigur, pentru o fată fără posibilități materiale, care a ajuns să poarte cele mai strălucitoare toalete de seară și să prezinte cele mai superbe coafuri, create de niște mâini măiestre, care a umblat în țară și peste hotare, și a fost aplaudată de mii de spectatori, admirată și iubită, nu făceam altceva decât să re trăiesc de fiecare dată povestea Cenușăresei.

-Dar în cazul poveștilor pe care le ați inventat, există vreun personaj năstrușnic, vreo prințesă, sau poate vreun spiriduș pe care îl adorați?

- Îmi plac personajele năstrușnice și sunt convinsă că și copiii le apreciază. Eu cred ca cele mai haioase personaje din poveștile mele sunt cele cu drăcușori, pe care cititorii îi pot întâlni în povestea „Drăcușorul Alb”. Drăcușorul Șmecherici e un personaj din povestea „Dragonul Roșu”. În romanul de aventură și fantezie la care lucrez în prezent - „Cămașa Purpurie” - există un spiriduș tare simpatic și hazliu, care se numește pur și simplu: Spiriduș.

-Sunteți o persoană sensibilă înzestrată cu talent muzical. Cum se îmbină arta scrisului cu pasiunea pentru muzică?

- În viața mea creatoare, muzica și literatura sunt în strânsă legătură. Fiecare poveste are câte-o melodie. Dacă am debutat în literatură cu cartea de povești „Țara Fericirii” - cu care am luat la Festivalul „Liviu Rebreanu” premiul juriului - în același an am participat la Festivalul de muzică pentru copii din Onești și

la cel din Nürnberg, unde am luat diferite premii. Pe lângă muzică pentru copii, am scris și muzică folk, romanțe, cântece de petrecere, muzică instrumentală, chiar și un muzical inspirat din viața lui Ioan Budai Deleanu. Am sperat mereu să găsesc un solist cunoscut să mă promoveze. Dacă nu l-am găsit până acum, nu înseamnă că renunț vreodată la această idee.

-Locuiți de multă vreme în Germania și v-ați stabilit din 1987 la Nürnberg, mai păstrați contactul cu țara natală și sub ce formă?

- Aproape în fiecare an mă întorc acasă cu aceleași emoții și bucurii. Desigur că prin ceea ce scriu doresc să las copiilor din țara mea ceva din sufletul și experiența mea de viață. Doresc să-i fac să vadă diferența dintre bine și rău, lucru foarte important în dezvoltarea lor.

„A fost odată, într-o țărișoară mică, o tânără prințesă care se numea Cezara. Și așa cum se întâmplă de obicei, părinții au învățat-o, de mic copil, ce e bine și ce e rău.

- Pentru că numai dacă știi să faci această deosebire poți crește și deveni un om adevărat și puternic.....”. (Țara fericirii)

-Povestiți-ne, pe scurt, cum erau „Crăciunurile” de altădată. Există vreun obicei din trecut pe care v-ar plăcea să îl reînviați?

- Dacă aș putea să readuc la viață trecutul, cu siguranță aș dori să

mă reîntorc la Crăciunul petrecut alături de bunici mei. Bunica mea folosea un adevărat ritual pentru a întâmpina Crăciunul și desigur aceste momente le simțeam și noi, copiii. Se vorbea mai încet, trebuia să fim cuminți și ne rugăm. Era un fel de intensitate sfântă care creștea în jurul nostru cu fiecare zi care ne apropia de Crăciun. Ritualul începea cu o curățenie generală. Hainele de pat erau scrobite și albe ca spuma laptelui. Miroseau a proaspăt. Apoi urma prepararea prăjiturilor. Coardă cu mac și cu nucă și mâncări gustoase. Supa de carne cu tăieței, sarmale și friptură. O adevărată nebunie. În acele timpuri, nu erau mașini, ci sănii cu zurgălăi. Îmi plăcea foarte mult să ies pe înserate în curte, în timp ce ninge și să privesc cerul. În acest peisaj de poveste și-n clinchetul de clopotei ce se auzeau din stradă, mie mi se părea de fiecare dată că Moș Crăciun e lângă mine. Aceste sentimente apar în povestea mea „Fantezie de Iarnă”, dedicată celor care mai cred în Moș Crăciun. În seara de ajun, bunica ne îmbăia și ne culca pe mine și pe fratele meu sub o „dună” caldă și pufoasă, iar dimineața, când ne trezeam, bradul ne aștepta împodobit.

-În final, vă rog să adresați tuturor românilor o urare de început de an.

- Românilor din orașul Tg. Mureș le doresc ca anul care vine să le aducă mulțumiri sufletești, realizări și sănătate. Celor care trăiesc la Nürnberg le doresc să fie mai uniți. Sper ca toate organizațiile românești care activează în acest oraș să fie mai solidare unele cu altele. Le apreciez entuziasmul și munca depusă pentru a menține în sufletele noastre „flacăra vie” a culturii și muzicii românești, dar doresc să le aduc aminte că atunci când trăiești într-o țară străină, sentimentul de „român” ar trebui să devină un sentiment al frăției de neam. Vorba cântecului: „Hai să dăm mână cu mână // Cei cu inima română...”

LILIANA MOLDOVAN

ROUA LĂUNTRICĂ

(psalmi)

23. în chiar clipita aceasta
în palmele mele se
rotunjesc
mirositoare fructe
mie fiindu-mi
cel mai plăcut să țin locul
copacilor tineri, căroră
le vine să zburde
pe pajiști ingenu
cu mieii dintâi.

auziți cum în oasele mele
respiră ca-n fluier
timpul?

un cântec fără sfârșit este
drumul
dintre sămânță
și rod.

măinile mele
și cuvintele mele
vă jur
dau în floare

cum pomul de măr
și cum pomul
de stele.

24. uneori mă cuprinde
o cerească mahnire
că n-am reușit să mă nasc
din polenul
căzut pe bobite de rouă.

să fi crescut curcubeu
peste întinderi suave
prin ploi poruncite
de fecioare și grâu.

îngenunchete
la picioarele mele
s-ar fi adăpat
vocale dospite
în așteptarea amiezii

neîntinate se gudură
la picioarele mele
însămânțate vocale
ca un izvor de absint
răsărit
pe sub pleoapele
templului.

o, niciodată nu mor
cei înhămați la cuvintele
zeului mut.

27. trece poetul pe câmpuri
preablând umezindu-și
genunchii
în rouă
sfios
aplecând în iubirea sa
cerul.

el poartă
toată răspunderea verii
pe umeri
și sufletul său
o fântână de liniște
este.

el cântă și în semințe
coboară
o tainică vlagă, el spune
și iată, cuvintele sale
fertilizează țărâna
ca un surâs de copil.

el ascultă.

el este un om
cu o îngrijorătoare
înclinație
către nemurire și vis.

ca un crin
împurpurat de zăpezi
trece el.

30. seminții de mioare
tund munții
cei mari de verdeață
în ochii
păstorului tânăr.

căci toate se adapă cu viață
din fluierul său fermecat. el
aduce
la chip cu un faun
preadulce
și ramuri suave îi cresc
iar nu unghii
sau plete.

miei gingași
rup aerul proaspăt din juru-i

cu primul lor scâncet ce
umple
cu susur de lapte potirele
mamei
abia slobozite.

o clipă
se-nduioșează păstorul cel
tânăr
și-i pare
măicuță bătrână că-i plouă-
n privire
atât de subțire atât de
subțire
dar e doar nălucă.

o, el se usucă
de roua năucă
nimbat la ulucă.

33. valuri de soare
deasupra
și spicele ca niște corăbii
de aur
se desfășoară spre țarmurii
pâinii
în respirația
încetinită a verii.

trec mirii
învredniciți de iubire pe
câmpiile-n pârgă
ca printr-o
pădure a abundenței
cu miresele lor înspre seară
și cântă.

dacă inima mea
nu-și găsește astămpăr,
dacă privighetorile
binecuvântează copacii
cu lemn de vioară,
dacă cetățile noastre
au trandafiri în ferestre și
lotuși

dacă simt între liniști
cum pâlpăie steaua

dacă prietenii mei
se-nduioșează privindu-mă
așa împovărat de cuvinte
și păsări

eu sunt fericit.

34. am să urc între voi
dimineața
și încă ostatic în haruri voi
arde

ca o tăcere în greieri când
frunzele
tânguitoarelor ramuri
încep să trădeze și cad
mărturisind pre sub pașii
mei taina
întoarcerii pururi.
departe
privirea mea se destramă
să se învețe de către cocorii
lumina aceasta și-n zbor
să le țină de sete.

o, iarba asfințește în
cuiburi
parcă năucă de dragoste
și parfumatele fructe se
slobozesc
în grădinile mele învinse
de-o ploaie de rod.

aripile toamnei vâslesc
printre struguri
și-n aerul stins intonează
patetice imnuri

vai mie
sub ghilotina cuvintelor
crin șovăielnic.

35. ca o ninsoare de crini
peste vârste
genunchii mei se așează
duios
desenând în câmpie
altare de cântec.

iubito
ci cum să nu stărui
cât urmele mele desfundă
perechi de izvoare
să nu se înăbușe
însetatele duhuri
în neclintirea amiezii?

ascultă
în rădăcini se despică
memoria la sânul cel dulce
al clipelor.

măine
vom fi așternut sub zăpadă
cuvinte nestinse

mai mult decât toate
iubirile ele
păstrându-ne chipul

precum o fântână în flăcări.

VASILE ZETU

Dulce harababură

Satul planetar

Publicarea pe internet, deci, implicit, vărsarea către gura lumii a unor secrete din surse diplomatice și mai ales diplomatic-militare prin ceea ce ne-am obișnuit să numim deja **Afacerea WikiLeaks** a declanșat un scandal fără margini, ale cărui urmări încă nu le putem cuprinde cu mintea.

Unii au zis însă că secretele nu erau chiar mari secrete.

Alții, dimpotrivă, că relații consolidate în ani întregi au fost zădărnicate într-o secundă. Pe cine să mai crezi ?

Doar că așa cum observa super inteligentul analist economic Jacques Attali, afacerea WikiLeaks lansează o veche întrebare de-a dreptul filozofică, anume : ce e un secret, de fapt ?

Pentru mine, care vreme de patru ani am tot citit și scris telegrame așa zis secrete, zi de zi, în perioada în care am fost într-un post diplomatic, povestea are o anumită savoare, ca de altfel pentru toți scriitorii care ajung în asemenea situații. Nu se poate să nu te dedublezi de slujba măruntă administrativă pe care o îndeplinești, gârbovit de sarcini și umilit de șefi, cum se întâmplă mai tot timpul, și să nu guști din revelațiile conținute de telegrame, asta în cazul în care ești un pasionat al politicii internaționale.

Căci am întâlnit și oameni care trec prin asemenea situații ca găscă prin apă și de fapt nu au habar de ce se petrece în lume.

Trebuie să mărturisesc sincer că aceste ascunzișuri ale puterilor îți dezvăluie o cu totul altă lume : o lume ascunsă și care fascinează.

Mă tem că prin Wiki Leaks lumea se va schimba, dar în același timp mă tem că cei care au de ascuns multe, vor găsi alte mijloace decât eternele telegrame diplomatice, cifrate parcă de dragul plăcerii celor care se ocupă cu descifrarea cifrurilor. Ca într-un fel de joacă planetară.

Tehnologia vine să încurce și să descurce foarte multe în zilele noastre, creând alte tipare la care ori ne adaptăm, ori dispărem.

Nu am nicio îndoială că aceste revelații vor fi subiectul unor cărți,

scenarii și filme căci arta care place în ziua de azi se hrănește din trupul actualității ca vâscul de plop.

*

Am fost la Fez, în Maroc, la sfârșitul anului trecut, la ceea ce se cheamă « **Forumul pentru Alianța Civilizațiilor** », dedicat în anul 2010 diplomației religioase și culturale.

Am plecat de la Orly împreună cu delegația franceză, condusă de profesorul Charles Saint-Prot, directorul Observatorului de Studii Geopolitice din Paris, pentru care mi se întâmplă să lucrez la câte un proiect, din când în când.

Zic asta pentru că, sincer, comparativ cu interesul pe care politica internațională, geostrategia și grupurile de reflexie le suscită în Europa întreagă, ceea ce se întâmplă la noi este palid și cvasi inexistent.

Și poate că nu din cauza celor care animă aceste Centre numite după moda anglosaxonă think-thankuri, ci din pricina unui fel de a percepe lucrurile aici, la noi, căci orice reflexie venită din partea cuiva care nu are pentru moment pâinea și cuțitul în mână, deci care nu e la putere politică sau măcar în politică, se pare că pentru noi, românii, nici nu merită discutat.

Suntem caduci în materie de reflexie socială, culturală, geopolitică, vocile care se fac ascultate sunt numai prin ele însele, adică vreo câțiva oameni de cultură care gândesc și scriu, dar cine să se ia azi după ei ?

Asta, recunosc, e foarte, foarte trist.

Mă obișnuisem să suport toate mizeriile vieții cotidiene din România oricărei vremi, cu gândul că, lasă, noi suntem totuși deștepți și inventivi.

La Fez, am văzut oameni din lumea întreagă, scriitori, politicieni, diplomați, analiști de politică internațională, miniștri și jurnaliști puși într-un fel pe picior de egalitate și vorbind fiecare despre tema în discuție printr-o abordare evident,

personală. Marocul e un regat, acolo clasele și castele sunt mai tari ca într-o republică și totuși, am avut un sentiment îmbătător de egalitate, se putea discuta și invitații vorbeau între ei așa cum gândeau și credeau, chiar dacă aveau opinii diferite. Fondat în 2007 și condus de domnul Abdelhak Azzouzi, acest centru - pe scurt CMIESI - e unul de reflexie, studiu, cercetare și expertiză multidisciplinară ocupându-se de problematica strategică, diplomatică și internațională dar și de cea socială, economică, politică a unor țări sau zone ale lumii.

Toate lucrările s-au derulat în plen, cu mare fast, în sala primăriei din Fez, iar tema la care mi-am rostit eu dizertația s-a numit Diplomația participativă în serviciul Alianței civilizațiilor, reunind pe podiumul conferinței pe doamna Danielle Cabanis, o cunoscută profesoară universitară din Toulouse, pe însuși Garry Neil, directorul celebrului INCDR - réseau international pour la diversité culturelle din Canada, pe scriitoarea canadiană de origine franceză Nathalie Fave, pe Gora Mbodge, profesor universitar și sociolog în Senegal, pe domnul Michel Capasso, despre care auzisem numai de la televizor și din manifestările legate de Forumul mediteranean, care și este de altfel președintele Fundației Mediteraneene și pe mine însămi, care, nu prea știam cum să mă prezint, căci dincolo de calitățile din programul manifestării precum scriitoare, jurnalistă sau fost diplomat, simțeam că reprezint pentru

CLEOPATRA LORINȚIU

→

Foto: -În deșertul libian cu doi lideri libieni tuaregi

-La Forumul de la Fez, decembrie 2010

Biblioteca Babel

J'AI DÉCIDÉ

Au point du jour
Je mes suis réveillée optimiste
Espérant que la vérité vaincra.

J'ai décidé de ne plus lire les
journaux.
De ne plus brouiller mes pensées avec
la télé;
De dessiner sur mes lèvres un sourire
permanent.

D'habiller mes idées d'une robe
rouge,
D'écouter les battements du coeur de
l'air;
De prolonger la joie d'une matinée.

LA POÉSIE

C'est la moelle qui coule dans mes os,
La lumière qui cache entre deux rides,
Une pierre blanche et laiteuse
Où Dieu fait halte
Et que les anges emploient pour bâtir
leur maison.

→ei, într-un fel, țările din centrul și
sud estului european, care au scăpat de
comunism și sunt pe un alt drum, cel
al valorilor democrației. Țările la care
Maghrebul se uită cu atenție și cu
speranțe pentru ei înșiși.

Aveam o responsabilitate cu care
de fapt nu mă investise nimeni, sunt
sigură că orice român cu minte-n cap,
atunci când e undeva departe pe
planetă, într-o situație publică, simte
că reprezintă țara sa, spațiul său și
lumea europeană.

Știți care e paradoxul situației ?

Noi toți aflăm o grămadă de
lucruri, de informații din toate sursele
care vin spre noi, se revărsă peste noi
vrând nevrând.

Dar când e să vorbești despre un
popor, fiecare din noi evocă omul,
omul anonim pe care l-a întâlnit la un
moment dat și care face parte din acel
popor sau din acea etnie.

Deci, hotărât, culmea, nu e
gestul sau importanța șefilor, a celor
mari, a regilor și președinților, a
miniștrilor și generalilor și nici măcar
a miliardarilor planetei.

Pentru ca cineva să aibă o părere
bună sau nuanțată sau rea, trebuie să
fi întâlnit **un om** dintr-un popor
anume, dintr-o etnie anume, care să

RÊVE

Cette nuit
Mes os ont bourgeonné,
A la place des cuisses, j'avais un
arbre
Et dans chaque genou
J'avais une étoile.

Je parcourais des endroits inconnus,
Mon cerveau avait soif,
Des toiles de pluies blanches
Remplaçaient mes fesses.

De mon ombilic un rayon étincelait,
Ma chemise était ornée de lys,
Des coquelicots tranchaient ma chair,
Mes paroles étaient de longs couloirs
de lumière.

L'HIVER D'UN VERS

La nuit
Frappe à la porte de la feuille de
pommier
Et dans les semelles de la tournée
Deux brigands plantent des clous.
Il fait froid et des loups hurlent
Aux portes de l'univers,

se fi comportat într-un anumit fel ;
acea persoană îi oferă posibilitatea,
vai, de a face generalizări și de a avea
o opinie anume.

E un fel de revanșă a umilinței.

Faceți un exercițiu : de exemplu
se vorbește despre Senegal, ei bine
senegalezul pe care l-ați întâlnit în
viața reală, e cel care vă dă o idee
despre popor, șoferul pakistanez care
v-a dus cu taxiul e un eșantion de
Pakistanul vostru propriu, mental,
turcul care v-a ajutat pe o autostradă
europeană zice ceva despre propria
voastră Turcie și așa mai departe.

Fiecare din noi are propria sa
imagine și configurare a satului
planetar.

Dacă eu am fost prădată de un
cartel mexican la Chicago, ei bine,

La lune fend les colonnes des
maisons
Moi, je fais halte la beige d'un vers.

COLLECTIONNEURS DE TRISTESSE

Nous sommes devenus des poupées
Aux yeux de verre,
Collectionneurs de tristesse et de
désillusions,
Bientôt on aura l'oxygène aussi sur
ordonnance.

Nous cachons nos insomnies dans nos
poings,
Au matin on se regarde dans les
miroirs

aveugles,
On se lave avec l'eau qui parcourt une
terre éreintée.

Aujourd'hui on n'a même pas peur de
la mort,
Les livres écrits ne sont que
vengeance.

MARIA OLTEANU

am amintiri rele pe care le lipesc pe
numel țării, fără ca țara, poporul, în
integralitatea sa, să aibă vreo vină.

Dacă șoferul libian de numele
cărui nu îmi aduc aminte și care m-a
condus în deșertul Munților Akakus
era în stare să își sacrifice propria apă
și propria rație de ciocolată ca să mi
le cedeze mie, o albă venită din
România, toată simpatia mea se
revarsă către acel popor libian, al
cărui lider e disprețuit sau demonizat
de toată lumea.

Poate nu vă place povestea
mea, dar nu vă place fiindcă are o
morală : până la urmă fiecare din noi
contează și e important, căci fiecare
reprezintă acest popor român. Și
poate, uneori, așa e definit acest
popor în mintea unui x de pe planetă,
mai bine și mai consolidat fixat în
memoria afectivă a oamenilor, decât
prin mai marii temporari și adesea,
inconștienți.

**Foto: -În deșertul libian, aproape
de masivul Akakus cu șoferul libian
într-o incursiune în lumea
tuaregilor.**

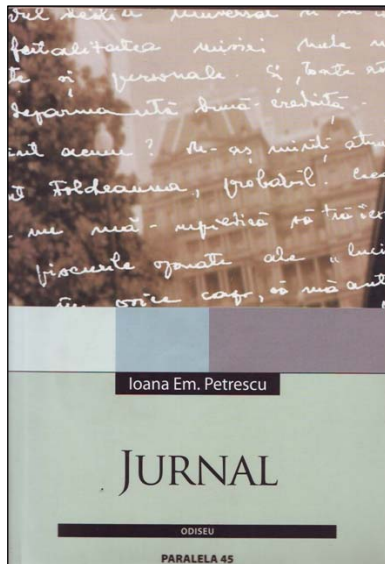
ÎNCERCĂRI DE STRĂPUNGERE A TĂCERII GÂNDULUI (VII)

După ce am redus la tăcere intervenția tribunistului care încercase să-i explice – ceea ce ilustrul știa foarte bine – că predau română (ce altceva aș fi putut preda?!) – l-am încredințat că nu există persoana mai potrivită decât mine pentru a asigura copiilor lui o solidă formație în domeniul tehnic; îi așteptam nerăbdătoare când vor ajunge la vârsta potrivită. Firește că ar fi putut da înapoi, admitând că făcuse o glumă, și schimbul de replici ar fi putut fi interpretat drept un ping-pong glumeț. N-a făcut-o! Distanța astrală ce despărțea lumea lui de cea mărunță și prozaică a învățământului era prea mare și asta era de subliniat; după cum am mai spus, era imun la ridicol.

Pe acest fost coleg – cu o carieră cu multe dedesubturi tenebroase – îl întâlnise Liviu la New York, într-o situație nu foarte comodă pentru el, căci, fără a-i fi neapărat subaltern, se afla totuși pe o poziție inferioară în ierarhia diplomatică, ca să nu mai vorbesc despre notorietatea și relațiile excelente cu oficialitățile americane ale destul de proaspătului ambasador al României, după isprava recentă, atunci cu rezoluția Consiliului de Securitate.

După cum a reieșit din istorisirile lui Liviu, A.D.Munteanu nu uitase deloc că fuseseră colegi de grupă și-și manifesta „prietenia” într-o formă pe care nu o pot numi altfel decât parșivă. Deși îndatoririle sale ar fi trebuit să-l țină la Washington – unde îi era de altfel și familia – ambasadorul făcea extrem de numeroase escapade la New York; le numesc astfel fiindcă aveau loc cu precădere seara târziu, pe neașteptate, și cu un telefon, care de multe ori îl deștepta pe Liviu din somn, îl invita la o plimbare nocturnă „per pedes”. Durau mult aceste plimbări pe parcursul cărora Aurel manifesta o extraordinară vivacitate și, mai ales, părea neobosit. La capătul, hotărât întotdeauna de el, al acestor hoinăreli fără țință, își lăsa companionul stors de puteri cu desăvârșire, în vreme ce el însuși era la fel de proaspăt și de plin de

energie, gata să mai colinde o vreme, așa cum îl și încredința că va face. Mai am și acum în ureche vocea cu o indiscutabilă tentă admirativă a lui Liviu pentru inepuizabila energie a lui Aurel în vreme ce-mi vorbea despre adevăratul coșmar al nopților newyorkeze cu epuizarea fizică devastatoare a plimbărilor nocturne,

de nerecuperat în puținele ore de somn rămase. Nici nopțile când era scutit de ele nu erau întrutotul odihnitoare, din pricina neliniștii apăsătoare a iminenței telefonului cu invitația amicală. Trecuseră ceva luni de la întoarcerea sa acasă și, cu toate că nu reușesc să identific cu exactitate împrejurările în care se produsese vizita mea în Mănăstur, scena mi-a rămas extrem de vie în memorie: eram așezată pe un fotoliu scund în dreptul bibliotecii, orientat spre măsuta rotundă cu picioare curbate de lângă peretele opus, în vreme ce Liviu îmi vorbea stând în picioare, la câțiva pași de mine în apropierea biroului masiv; și acum, în timp ce scriu în această dimineață mohorâtă de august (fiindcă e august deja, ieri a fost Schimbarea la față, așa că toamna bate la ușă), îmi dau seama că în toate scenele păstrate în memorie, fie ele din vechea locuință de pe Bisericii Ortodoxe, fie din cea din Mănăstur, nu-l văd pe Liviu altfel decât stând în picioare. Dincolo de motivația reală și firească a îndeplinirii obligațiilor de gazdă – una prevenitoare și foarte plăcută – trebuie să fi existat și o alta, pe care nu reușesc s-o discern, fiindcă nu era vorba în niciun caz

despre dominarea interlocutorului(lor), Liviu nu privea „de sus”, nu i-am surprins niciodată o astfel de intenție, iar privirea lui extrem de vie, directă, din spatele ochelarilor era una de dialog, întotdeauna. Aș spune că îți solicita imperios prezența, atenția focalizată. Și zâmbesc doar monitorului din pricina unei neașteptate vizite în vreme ce încerc să descriu cu exactitate privirea lui Liviu în asemenea ocazii: e o vizită sonoră, glasul doamnei Irina Boldișor, profesoara de „naturale” (astăzi se zice de „biologie”) de la „Unirea”, liceul târgumureșean pe care l-am frecventat până în clasa a IX-a. „Clasă, ești cu mine?”, obișnuia să spună ea când ajungea cu explicația la un punct critic ce solicita imperativ înțelegerea. Și nu știu în ce măsură glasul mi s-a oferit ca analogie sau ca chemare la ordine a gândului meu, gata mereu să se rătăcească în labirintul trecutului, cu multă irosire de timp, fiindcă, iată, ceasul începutului rutinei zilnice e aproape și cățelușul meu și-a părăsit culcușul princiar, se întinde cu lăbuțele din față sprijinite de fotoliu și-mi aruncă priviri pline de veselul îndemn de a ieși la plimbare.

Se pare că glasul chemător la ordine al doamnei Irina Boldișor a ajuns prea târziu: ziua de ieri nici plină, nici goală sau, cu egală îndreptățire, și plină și goală, a fost încă una pierdută pentru înaintarea de melc în hățișurile timpului cu capcane îmbietoare ce țin scene, chipuri și chiar melodii ce poartă, fiecare în parte și toate la un loc, mici istorii ce se coagulează o clipită și se risipesc îndată în magma rotitoare. Un ciripit vesel de sticlete de pe vârful uscat al unui salcâm spre care mă trage ața patimii mele de dată recentă, fotografiatul, aduce cu sine o imagine tare veche, de pe vremea studenției, de la o zi aniversară a Ioanei, când ne-am prostit cântând în duet, cu pasiune cavernoasă, „Călugărul din vechiul schit”, coborându-ne vocile ca o sabie a destinului pe rimele dramatice ale lui „schit” „a-nnebunit”, „a și murit” și înălțându-le într-un tremolo lungit, cam glisat, la „sihaaaștri” și „albaaaștri”. Am râs cu veselia adolescență pe care timpul o înghite fără greș de isprava noastră „artistică” și imaginea acestui duo,

ușor comic el însuși din pricina diferenței de înălțime – eu eram mai curând scundă, Ioana, înaltă și amândouă ne-am fi dorit un plus sau minus de centimetri – a însoțit focalizarea în obiectiv a păsării minuscule cu un colorit atât de viu, foarte rar admirat în realitate, doar când magicianul luminează o potrivește. Marele glob al lămpii cu picior lângă care ne-am produs e la fel de real/imaginar ca și cercul rubiniu din jurul ciocului sticletului pe care nu-l disting, știu doar că este acolo. Și-uite așa s-a scurs ziua, între reprize de ploi, detestate de cățelul meu, a cărui împotrivire rugătoare de a părăsi holul blocului când zărește picăturile de apă căzând mă amuză întotdeauna, cu „La riva bianca, la riva nera” al Ivei Zanocchi, răsărit de cine știe unde, dintr-o altă vară, revărsat din cutia unui magnetofon (pe atunci ultimul răcnet al invențiilor, azi doar o relicvă, obiect de muzeu), cu istoria proprietarului său, de mult petrecut din această lume, care i-l împrumutase unei amice și cu multe altele, căci pentru mine „la frontera” ce desparte „la riva bianca” al vieții de „la riva nera” al celuiilalt tărâm tace de tare multă vreme. Și e o altă dimineață, poate mai puțin mohorâtă ca cea de ieri, și iată-mă-s în fața monitorului, întrebându-mă dacă mă mai așteaptă imaginea lui Liviu stând în picioare în dreptul bibliotecii, vorbindu-mi despre debordanta energie a lui Aurel Dragoș Munteanu și extenuantele (până la năucire) plimbări nocturne prin New York. E aici, împreună cu certitudinea mult mai târzie că nesomnul hiperactiv al ambasadorului era rodul unor stimulente artificiale. Deși pe atunci nu știam nimic despre efectele unor astfel de stimulente și habar nu aveam că ele sunt destul de larg folosite de tineri mai cu seamă pentru nopți de petrecere debordantă, n-am putut să rezonoz la admirația ghicită în vocea lui Liviu. Fără niciun argument serios, aveam o bănuială la limita certitudinii că era ceva necurat energia neistovită și de neistovită a fostului nostru coleg; în același timp însă mă bântuia nerostită o întrebare; de vreme ce aceste nocturne erau nu numai neoficiale, ci explicit considerate de Aurel drept amicale, ca între vechi camarazi de tinerețe, pentru ce Liviu nu l-a refuzat nici măcar o singură dată, pentru ce se supunea

fără crâcnire calvarului repetat? N-am întrebat dintr-un amestec destul de confuz de considerente: aveam eu însămi un răspuns, nu neapărat formulat clar, și i-ar fi fost stingheritor și neplăcut lui Liviu.

Pretinsul amic de noapte arăta o cu totul altă față ziua, în situații vag de serviciu, căci se arăta interesat cu insistență de preparativele deschiderii noului sediu al Centrului Cultural. Spun „vag de serviciu” pentru că intervențiile lui depășeau sfera atribuțiilor unui ambasador, era vorba de chestiuni de bucătărie a Centrului, ca să spun așa, precum locația sediului, organizarea și decorarea spațiului și, în unele privințe, programul lui. Există un tipar al acestor intervenții: veneau de fiecare dată sub formă de ordine sau decizii date unor angajați sau parteneri de contract după ce lucrurile fuseseră hotărâte și anume în prezența lui Liviu. Cât de expert în citirea oamenilor trebuie să fii ca să înțelegi rostul interesului ambasadorului pentru Centrul Cultural românesc?! Nu știu în ce măsură un alt director al acestuia ar fi generat o atitudine similară și nu vreau să speculez. În situația dată, îmi e însă limpede că Aurel își lua o zdrobitoare și meschină revanșă pentru anii studenției, când Liviu îl eclipsase, fără efort și evident pentru oricine, în toate privințele: în rezultate, în prețuirea dascălilor și în respectul și stima colegilor.

Dintr-un colț al memoriei mele capricioase răsare imaginea mării adolescente a lui Aurel împodobită cu un inel de aur bărbătesc, „cu pece-te”, cred că avea monograma gravată sau în relief – nu reușesc să disting. Îl avea din anul I, dar de majorat al mamei lui, după cum se zvonea prin căminul „Avram Iancu”, unde a stat până la foarte timpuria lui însurătoare. Făcuse rumoare cadoul, nu neapărat una binevoitoare și nici admirativă, fiindcă la începutul anilor 60 moda bărbătească era austeră, bijuterii purtau doar femeile și, chiar și la ele, singurele apreciate erau cele vechi, moștenire de familie. Preț de încă o decadă cel puțin, inelele nou făcute – le recunoștea de la distanță prin lucrătura lor puțin meșteșugită, invers proporțională cu cantitatea de aur – erau semnul opulenței noi, îndoielnice, așa încât prin bijuterii se făcea o diferență de castă. Asta la femei. La bărbați, ca să nu mai

vorbim de băiețandri de 18 ani, era pur și simplu o ciudățenie, o bizare-rie, și nu una de bun gust. La vremea respectivă, am avut vaga impresie că podoaba avea rolul de a sugera o ascendență distinsă, dacă nu chiar nobiliară, ceva tulbure, de impostură. Cred însă că impresia mi-a fost întărită de cu totul neobișnuitul său mariaj și când spun neobișnuit mă refer la vârstă. Astăzi, căsătoriile studențești sunt destul de frecvente (în orice caz cu două decenii în urmă așa erau), însă la începutul anilor 60 nu erau deloc așa. Colegul nostru cu un ce de fetișcană în înfățișare s-a logodit pe la 18 ani, în anul I! Aleasa lui nu era de la Română, ci de la Franceză, o fostă colegă de promoție cu mine pe care însă o cunoșteam vag din multe pri-cini, singura cu relevanță aici e aceea că cercul ei de prieteni (eu nu aveam niciunul) era din afara liceului nostru. S-ar fi putut ca nucleul lui să se fi format în școala primară, la „Bob” – așa i se spune și azi – așezată în cen-trul istoric al Clujului și frecventată ca atare de copiii ai căror părinți locuiau în zonă, asta însemnând și un anumit standard social. Nu știu sigur, bănuiesc doar după unii din compo-nenții săi, despre care am aflat de la Ioana, fiindcă Ioana făcea parte din el, iar viitoarea soție a lui Aurel era cea mai bună prietenă a ei. Cele două adolescente se cunoșteau, cred, din familie, o relație înche-gată între mame în timpul vacanțelor la mare, petrecute în camere închiriate la localnici din Eforie. Cum gazdele nu se schimbau cu anii, chiriașii tem-porari ajungeau să se cunoască și să-și facă programe comune, începând chiar cu perioada rezervării camerelor învecinate. Între adulți, relațiile în-che-gate astfel rămăneau oarecum înghețate în restul anului, copiii și adolescenții însă, dacă-și descopereau afinități, le continuau într-un regim de viață mult mai supravegheat și mai riguros ordonat decât își poate închipui cineva astăzi.

ELENA NEAGOE

TITUS SUCIU, GARA DINTRE CASTANI ȘI MULTĂ, MULTĂ NOSTALGIE (II)

Tabloul **Gara dintre castani** se constituise după ce trenul începuse să înainteze, când garnitura e în mișcare nu întorc capul indiferent ce se întâmplă, prietenii din compartiment jucau cărți, erau prea absorbiți de dispută ca să-mi fi acordat atenție, întrebarea mi-a rămas pe buze. Și cu asta episodul s-a încheiat, am întors tabloul cu fața la perete fără să știu prin ce gară trecusem.

-Deci nu cunoșteați numele localității, cu toate astea, desigur în urma unei opțiuni, ai ajuns să te stabilești în orașul cu gara dintre castani. Te miri dacă voi spune că-mi scapă ceva?

-Ai folosit termenul opțiune. Înlocuiește-l cu hazard și situația va fi dintr-o dată alta. Când intervine hazardul, demersul logic, oricât de scilipitor ar fi, e exercițiu contrafăcut. Dacă colega cu media apropiată de a mea – poate mai mare, poate mai mică, oricum consecutive – ar fi ales altă localitate, **Gara dintre castani** ar fi rămas o sintagmă îngropată în memorie pentru totdeauna.

-Sunteți deci după absolvirea facultății, în Bocșa.

-Nu, în București. Încă în București. La repartiții. Pe vremea aceea numirile în învățământ se stabileau în Capitală. Tabel nominal în ordinea mediilor pentru toți absolvenții din țară, liste cu catedrele libere, comisie, opțiune. Dacă postul era liber, ți se întocmea dispoziția ministerială, în caz contrar solicitai catedră în altă localitate.

- Urmează întâmplarea?

- Da. Pentru că sunt născut în Brașov, pentru că iubesc muntele, sporturile de iarnă, mi-am notat doar localități din zonă: Brașov, Predeal, Sinaia, Bușteni, Azuga... Și la difuzor numele meu și intru, îmi

dezvăluie opțiunea. Membrii comisiei se uită pe liste, da, posturi în orice oraș de pe Valea Prahovei. Am ales, firește, Brașov-ul. Copleșit de fericire mă apropii de secretară, încep să-i dictez datele personale. Numai că atunci – o intervenție ce mi-a tăiat răsufarea: Nu, dumneata nu poți lua Brașov-ul. Nici Predeal-ul, nici Sinaia. Ai fost bursier al regiunii, poți solicita un post în Banat. Doar în Banat.

E vorba de bursele de Sfat. Înainte de 1960 harta administrativă a României arăta altfel. Țara era partajată în regiuni, fiecare din ele în raioane. Cum după război numărul profesorilor era mai mic decât al catedrelor disponibile, una din problemele consiliilor regionale a fost asigurarea unităților școlare cu cadre didactice calificate. Soluția a fost acordarea de burse. Se încheia un contract între reprezentantul consiliului și student, instituția se angaja să furnizeze banii, viitorul absolvent să preia o catedră dintr-o școală de pe teritoriul regiunii.

- Amănunt pe care îl vei fi uitat.

- Timp de 5 ani, banii ăia mi-au prins bine. Tata avea un salariu de vreo 700 de lei, bursa mea era de 315. Mi-au prins foarte bine. Numai că precizarea reprezentantului regional, uitătura, m-au dat peste cap. Cum numai în Banat? De fapt unde, că pe lista cu posturile din regiune nu mă uitasem nici cu coada ochiului. Din păcate nu sunt ins răzbătător, nu concep să dau din coate, când lucrurile ies pe dos mă remontez greu. Greu și, de regulă, târziu. În acest timp, inspectorul regiunii noastre, Albăstroiu, cu ce zici de Oravița... de

Pâncota... de Variaș?... Eu, în sinea mea, de ce Oravița... Pâncota... Variaș, unde vrea să mă înfunde nenorocitul ăsta; lui Nu, nu merg la Oravița... nici la Pâncota... Nu-nu, nici la Variaș...

Și-n situația asta – întâmplarea! Colega cu media apropiată de cea din foaia mea matricolă. Un schimb de doar câteva vorbe, urmat de o neașteptată propunere. La Bocșa, Titus. Ia și tu Bocșa, să nu fim singure. Hai, te rog, te rugăm, o fac și în numele lor, ia te rog Bocșa.

Două colege obținuseră catedre în Bocșa pe motiv de domiciliu – soții erau salariați la întreprinderi din oraș de un an, respectiv doi –, ea era a treia și, fiindcă mai exista o normă, mi se adresase preferând s-o iau eu decât cine știe ce necunoscut. În ceea ce mă privea, vorba aceea, ce-mi era Bocșa, Oravița, Pâncota ori Variașul? Dacă propunerea ar fi venit din partea lui Albăstroiu, aș fi refuzat-o. Pentru că-a formulat-o colega, am acceptat-o. Nu cu entuziasm, din lehamite, în sinea mea spunându-mi: Păi ori Bocșa ori celelalte, că n-o să stau decât două-trei luni, până găsesc ceva în Timișoara!

-Dar pînă s-o ștergi, gara dintre castani!

- Încă nu. Întâi octombrie, tren, eu la fereastră privind în față, tabla cu numele gării – și primul pas în Bocșa!

- În frumoasa gara dintre castani!

- Nu. Acolo voi ajunge peste opt luni! Acum mă găseam în prima gară a orașului. Actuala așezare s-a constituit din unirea administrativă a localităților Bocșa Română, Vasiova și Bocșa Montană, fiind destul de atipică. Mai toate casele se găsesc de o parte și cealaltă a drumului spre Reșița, străzile perpendiculare pe acesta fiind scurte, rare. Dimensiunile spun totul. Peste 12 km. lungime, lățimea medie fiind de câteva sute de metri. Mai târziu, într-o emisiune-concurs „Dialog la distanță”, prezentatorul Mihai Florea i-a blocat pe competitori cu întrebarea: în ce oraș din țară acceleratul oprește de 3 și personalul de 4 ori? Nu era vorba de marile aglomerări urbane, ci de Bocșa. Acceleratul oprea în fiecare gară a localităților ce intraseră în componența noului oraș, personalul și

Foto: Ansamblul sculptural “In memoriam – Oarba de Mureș”,

la cantonul din apropierea colosului industrial UCMB – Uzinele de construcții metalice Bocșa.

-Acceleratul oprea de 3, personalul de 4 ori, tu în Bocșa dar nimic, nicio vorbă despre misterioasa gară dintre castani. Exista cu adevărat?

- Exista, dar nu știam că exista. Și nu știam pentru că eu o priveam din spate iar ea era altfel îmbrăcată. Nu-nu, nu mă întrerupe, vorbele au sens. Primăria, mă rog, consiliul popular, așa se numea atunci administrația locală, mi-a repartizat o cameră într-un imobil ce se găsea aproape de altă gară a Bocșei și, când mergeam la Timișoara la părinți, luam trenul de acolo. În acest fel, îmi erau cunoscute două dintre gările localității, cea în care coborăsem în octombrie, Bocșa Română, și cea la care apelam pentru drumurile la părinți, Vasiova. Nu și a treia. Pe lângă care treceam zilnic mergând și revenind de la școală dar, cum ți-am spus, eu o priveam din spate, iar ea era altfel îmbrăcată. Așa în octombrie, așa în noiembrie... Așa până în mai, când au înflorit castanii. Castanii, datorită cărora am ajuns la tabloul **Gara dintre castani**, pe care-l

aruncasem în magazia memoriei imediat ce-l achiziționasem, cu ani în urmă, într-un drum cu trenul spre Reșița.

În ziua aceea, veneam spre locuință fără să mă grăbesc. Soare blând, aer proaspăt-primăvăratec, crengile pomilor încărcate de frunze verzi în toate nuanțele, unele și de flori. Pășeam, cum se zice, alene, bucurându-mă de tot ce-mi cădea sub ochi, fără să anticipez trăirile ce mă vor încerca peste câteva momente. Mai aveam până la scurta alee ce duce spre gară vreo 20 de metri. Și o privire înainte, și în starea de reverie – o fisură. Pomii, lampadarele acelea florare... Nu erau castanii mei, dar nici unii pe care să-i privesc cu totală detașare. Mi se părea că în baza mea de date aveau un corespondent, numai că nu reușeam să-l identific. Făceam oarecum ceea ce face criminalistul când confruntă amprenta unui infractor necunoscut cu cele din arhive. Și încă trei-patru pași și aceeași preocupare, pomii, lampadarele alea florare... Și alți pași și ajung la colțul clădirii de unde vedeam gara. Gara și castanii în floare. Declicul s-a produs instantaneu, înainte de a fi ajuns în fața

clădirii. Am coborât cele câteva trepte, am străbătut cei 40-50 de metri în grabă, m-am întors. În față – tabloul **Gara dintre castani**!

Locuiam, constatam după mai bine de 8 luni de zile, în orașul în care, datorită gării, un adolescent promișese ceva viitorului profesor de matematică, în localitatea în care nimerisem datorită insistențelor unei colege, atunci spunându-mi că era vorba de-o soluție de moment.

Am plecat însă din Bocșa după 16 ani.

*-E momentul să facem o precizare. Cunosci Bocșa bine, am scris despre ea o carte, **Bocșa din inimă**, am realizat pentru televiziune filme și interviuri cu personalități locale – sculptorul Bottlik, Filip Matei, Zeno Vancea, Tata Oancea, Constantin Gruiescu... -, mi-e dragă și mie. **Gara dintre castani** e Bocșa Montană. Noi suntem total deschiși unul față de celălalt, Titus, de aceea o să-mi dezvălui starea sufletească din acest moment. De azi o s-o văd cu alți ochi. Cu ai tăi. Și deja mi-e mai dragă.*

-Mulțumesc.

VASILE BOGDAN

Literatură și film CE FĂCEA RENÉE ÎN MOMENTUL MORȚII

Muriel Barbery s-a născut în 1969. În 2000, a publicat primul său roman - *Une gourmandise* -, iar în 2006, la Gallimard, romanul *L'élégance du hérisson*, adică...*Eleganța ariciului*. Renée e portăreasă, are 54 de ani, ni se adresează direct, spunându-ne că „sunt văduvă, urâtă, grăsuță... discretă și insignifiantă”. Celălalt personaj principal e fetița Paloma, prea deșteaptă pentru vârsta ei, urând și criticând lumea anodină a adulților, pregătindu-se de o sinucidere, fără să priceapă complet nici semnificația vieții, nici tragedia morții. Cine să fie ariciul, dacă nu Renée, portăreasă de 27 de ani pe strada Grenelle, mereu încruntată, autocritică, însă extrem de cultivată, întrucât se... ascunde într-o cameră doldora de cărți, unde va pătrunde Paloma și va înțelege mai apoi sensibilitatea și eleganța unui suflet de excepție... ?!

Subiectul era prea tentant, ca să scape de mrejele cinematografului. Mona Achache realizează astfel primul său film, intitulat *Ariciul*, cu Josiane Balasko în rolul portăresei. Cândva, am urmărit un interviu al actriței la televiziune, tocmai despre acest film. Ea, actrița, dezinvoltă, plină de vitalitate, deschisă, tonică, la antipodul personajului din film, semănând oarecum cu actrița clujeană Melania Ursu, se entuziasma cu rafinement, referitor la filmul Monei Achache, care a servit textul literar cu o intuiție aproape genială. Cred că e rolul cel mai

bun al Josiane, așa precum apariția vecinului japonez în viața lui Renée înseamnă realizarea totală a unei vieți.

Paloma, fetița de 12 ani, refuză „borcanul adulților”, știind că eroii „mor escaladând Everestul”. În roman se întretaie două voci distincte. Renée are capitolele ei la persoana întâi, iar Paloma pe ale sale, la aceeași persoană confesivă, intitulate *Jurnalul mișcării lumii*. În film se folosesc culori diferite pentru replici, gesturi, gânduri, sfidând registrul pleonastic. Spre exemplu: începe o muzică lină, iar pe ecran scrie *musique douce*. Adică poate fi un gând, o concordantă, o ironie, o orchestrare, o regie dublă...

Japonezul Kakuro e văduv, politicos, calm, tandru, cultivat, iubindu-l pe Tolstoi, despre care știe prea bine și Renée, autodidacta modestă, care explică unei amice diferența dintre Levin și Lenin. Iubirea nesperată apare la orizont. Renée își schimbă coafura, dispoziția, îmbrăcămintea... Ariciul devine elegant și în exterior. Niciodată nu putem ști când ni se poate schimba radical viața. Numai că, deodată, survine - tot pe neașteptate - moartea. Un accident stupid. Renée moare, iar Paloma pricepe tragedia morții, adică „să nu mai poți vedea ceea ce iubești”, însă mai înțelege că e important ceea ce era gata să faci în momentul morții. Ce făcea Renée în momentul morții? „Era gata să iubească...”.

ALEXANDRU JURCAN

HAIKUUL DIN CUVINTE

Haikuul din cuvinte ,
Aprinde-n zori
Dimineața metafori
De aur.

Nu mai plouă :
Dar, în pădure,
Se aude cum curge
Din frunză liniștea.

Grec din neam străbun,
Tatăl meu,
A fost ...
Și-a murit ;
Român !

Vă trimit, Domnule
Breban,
Două litere
De un ban ;
Unul pe față,
Unul pe dos :
Pentr-un timp mai
călduros,
L-am cusut cu fir
De metaforă, radios,
Într- un vers,
Îmbrăcat mai frumos.

Ei se ceartă cum câinii,
Prin gard ;
Flecăreală între
parlamentari.

Din paharul vieții mele,
Au băut trei rândunele;
Mi-a lăsat pe fund de tot,
Liniștea arzând în foc.

Aripa vântului
În fluturări

Scutură din pomi
Parfumul de flori.

Fața zilei spre-nserare
Face liniștei
Prin păduri cărare.

Cu fața zâmbitoare,
Primăvara,
Stă pe gânduri
În fiecare floare.

Sămânța vieții
Încolțește în ochii
Dimineții.

Vaca ce fuge-n streche
Dă din gând într-o ureche.

Lacrima bucuriei
E un ocean
În ochii copilăriei.
Pe drumul înserării
Aleargă umbra plopilor
Să limpezească
Strigătul tăcerii.

Ochiul zilei în curgere
În pasta fierbinte
De asfințit.

Viața ;
Un perpetuu tren,
Ce-aleargă în permanență
Spre ultima stație.

Iedera
Strânge copacul în brațe
Și-l sărută de-l usucă.

Funeralii electronice
În muzica bisericească.

Fiecare țară are paznici :
România ;
Nu mai hoția și minciuna.

Apele râurilor
Trec prin cascade
Fără picioare,

Autobuzele
Transportă un oraș
Unde sufletele
Se-ntorc acasă.

Iarna,
Curăță pădurea
De insomnie.

Am un vis mare:
Să opresc în casă
Soarele de mâine.
De-atâta știință
Țara e plină
Că fiecare deștept
Are-n dovieac,
Mintea
Cât o găină.

În munții
Fără păduri,
Vijelia suflă
Cu-o mie de guri.

Acest oraș

E un mare borfaș,
Fură viețile
În goană
Și le duce-n cimitir
Pomană.

Seara curge din senin
O mătreacă sclipitoare,
Și pustiul din cântec
Aurește tăcutele viori:
Aruncată într-o beznă
De ninsori,
Pacea munților
Răscolește în suflete
Fiori;
Când,
Umbra unui șarpe
Se lungește-n prezăriri,
Și noaptea-și ascunde
Lumea din priviri.

Din adâncul vremurilor
Se-aude un țipăt;
Trecutul meu
Taie ca un cuțit
În stânca întunericului ;
Și vin zorii la fereastră,
Îmbrăcați
În steaguri tricolore,
În triumfala zi,
Îmbobocită
Pe fruntea munților.

Vă spuneam că mâine
Va pica un munte
În prăpastia
Unui strigăt de bucurie :
Din atâtea
Cuvinte grele,
Bolovani de lacrimi
Cad din cerul
Plin cu stele.

**PIUI BOBELIȚĂ
CISLĂU**

Aduceți pari, aduceți pari de vie

Aduceți pari, aduceți pari de vie,
Visele mele au încă roade bogate,
E păcat, neproptit, să mă rup în ciolane
Și poemele mele, căzute pe jos, să-mi fie călcate.

Coapte, de-a fi auzite-n cădere,
Mustind în arome, alunecând pe retine
Ai fost bloc de granit, Doamne,
Dar dalta peniței m-a adus la tine.

Tu, David al meu, de nimeni auzit,
Mi-am lăsat barbă să mă apăr de așchii de vers,
Când îți fac portret din sensul brut al lumii
Și te decopertez din Univers.

Dar tot eu știu că nu fac bine,
Că și sterilul e forma cu tine armată,
Tu, David al meu, cu bloc cu tot,
Te iubesc mai bine știindu-te-n piatră.

Și te voi arăta cum mi-ai spus să te-arăt,
Un Dumnezeu din infinitele fațete,
Eu sunt răspunsul tău la protectoarea întrebare:
Ce mai faci....poete?

Aduceți pari, aduceți pari de vie,
Încă să rămân cu crengile-n vânt,
Am încă o cifră octanică mare,
Ce-mi dinamizează Dumnezeul meu de cuvânt.

14 septembrie 2010

RĂZVAN DUCAN

AMARNICA MEA BUȚURIE. TRATAT DE SINGURĂTATE

(II)

O întrebare, o șoaptă, o remarcă inoportună din partea unui eventual partener, împieteză, disturbă.

De aici, cred, mi-am câștigat o reputație de nesuferită. Pentru că, extrem de atentă fiind, automat deveneam nepoliticoasă, ori ceream liniște. Remarcile se fac după spectacol, nu în timpul scenelor celor mai dramatice pe care eu chiar le trăiesc alături de actori.

Am avut din totdeauna un acut simț dramatic, percepeam fibrele dramei până la cea mai mică. E de prisos să spun cât mă enervau răsetele și zgomotele din jur, atunci când pe obraji ar trebui să se prelingă doar lacrimi.

De aceea, în timpul spectacolelor, la concerte, opere sau piese, mă așez într-un colț, departe de oameni, ca să nu fiu nevoită să le ascult, fără să vreau, comentariile.

Altfel, risc să mă uit urât la oameni ori să-i apostrofiez să facă liniște, cu sâsăituri, ceea ce e neplăcut din toate punctele de vedere.

Am un mare respect, un uriaș respect pentru orice gen de spectacol pentru că știu că acolo și-au pus inima protagoniștii, regizorii, întregul ansamblu tehnic, pentru ca să ne bucure pe noi, să ne ofere ceva frumos. Se muncește pe rupte, se dăruiește ceva din trupul și sufletul actorilor, cântăreților, autorilor.

Și dacă e zgomot, vorbărie, comentarii, e ca și când cineva își bate joc, le irosește talentul și truda.

N-am înțeles până acum de ce Dumnezeu mi-a lăsat singurătatea perfectă toată viața. S-o țin în custodie cât trăiesc, apoi s-o predau, îmbogățită.

La ea am lucrat, pentru popularea ei, pentru înfrumusețarea și creșterea ei ca din trupul meu. De fapt, în Înțelepciunea Sa, El m-a lăsat să cresc până la treapta la care azi am ajuns și că fără această singurătate, soră geamănă, destinul meu literar-artistic n-ar fi existat. Aș fi eșuat într-o legătură matrimonială banală în care spiritual nu s-ar fi simțit în largul său și n-ar fi putut hălădui liber spre

înălțime. Unde există griji casnice, nu are ce căuta spiritul. Meschinăria dă târcoale și se instalează lejer în casă. De fapt, fiecare iubește pe altcineva, se gândește la altcineva, lucrează în favoarea altcuiva. Mai rămân conveniențele pentru care unii mai luptă, o vreme. Căsătoria e doar o unire trupească și interese comune, fără nimic spiritual.

A, dragostea e cu totul altceva. Acolo au loc și conviețuiesc în bună armonie și spiritul și trupul.

Se cuvine să-I mulțumesc lui Dumnezeu pentru singurătatea dăruită, care, cu toate inconvenientele ei, din zile de onomastici și sărbători, mă ajută să mă regăsesc, să mă adun, să fiu doar cu mine, să-mi aflu esența spirituală, să mă desăvârșesc în planul pe care Dumnezeu l-a întocmit pentru mine, cu mult înainte de a-mi permite ieșirea din întuneric către sfânta Lumină.

Cartea – simbol al gândurilor și simțămintelor mi-a fost și îmi este suport trainic în drumul spre veșnicie. Cu ea sub braț mă voi prezenta la Judecată. Pentru ea a meritat să aduc jertfe.

Ar trebui să scriu un tratat de singurătate, plin cu gânduri amintite, cu gânduri la flacăra ochilor.

Singurătatea e o temă recurentă care nu a fost ocolită de poeți. Se pare că ea este apanajul lor. Poezia – domeniul lor predilect, îndeobște, nu se poate naște în mijlocul vacarmului, ci în castelul de rouă al sufletului, atunci când iarba dă colț în pământul inimii.

Dar cea mai acută și mai dureroasă e singurătatea-n iubire. Fiecare e singur, așa cum a spus Iannis Ritsos, în naștere, în iubire și-n moarte. Fiecare iubește pe altcineva, care la rândul-i, iubește pe altcineva, așa cum am mai spus, bineînțeles, ca-n vestitele Legi ale lui Murphey.

Astăzi, a doua zi de Crăciun este Solemnitatea Sfintei Familii. Papa a consacrat trei ani de acum înainte familiei. Totul se învârteste în jurul familiei. Crăciunul e o sărbătoare exclusiv pentru familie. Cristos s-a născut în Sfânta Familie. Dar pentru cel care nu are familie, nu s-a născut Cristos?

Doamne, iartă-mă.

Sunt oare excluși de la Sfânta Sărbătoare a Nașterii, cei singuri, cei stingheri, cei pe care nu-i mai iubește nimeni?

Se pare că da.

Și liturgiile sunt împărțite astfel, în chip segregacionist: a copiilor, a tinerilor, a familiilor.

De bătrâni, de bolnavi, de însingurați, nimeni nu pomeneste. Ar trebui să existe și un Crăciun al lor. Să se bucure și ei de Nașterea Sfântă.

Nu. Nu-i loc. Nu-i timp. Nu-i chef. Nu-i disponibilitate. Cui să-i facă plăcere să petreacă alături de-un bolnav? Cine să ia la el acasă, o bătrână, un copil orfan, o văduvă, un holtei?

“Ce să facă ei în casele fiilor?/ Au plecat să nu incomodeze” – zice într-un poem vechi Mircea Dinescu (“Bătrânii”).

CEZARINA ADAMESCU

Foto: Ansamblul sculptural “In memoriam – Oarba de Mureș”, Maxim Dumitraș, “Locuire”, 1993

Mapamond

Un român în India

file de jurnal

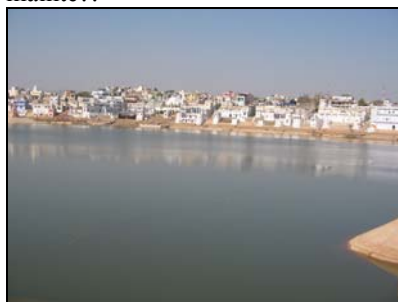
(X)

Decembrie 2010 – Ianuarie 2011

Cumva, luna decembrie m-a făcut întotdeauna mai conștient de trecerea timpului. Sunt convins că mulți alții au aceeași senzație. De data asta, însă, pentru mine e ceva mai mult. Sunt de mai bine de un an în India, lucru pe care nu mi l-aș fi putut imagina atunci când am ajuns pentru prima dată aici. Trebuie să admit acum, după sute de zile și cine știe câte zeci de mii de minute petrecute printre indieni, că datorez totuși ceva acestei țări. Mi-a oferit timpul liber necesar pentru a scrie și a citi, pentru a ieși din rutina suicidală care pune stăpânire pe tine ca profesor în România. Parte a unei mașinării care, ca orice mașinărie, de altfel, e lipsită de imaginație și atât de dureros predictibilă! Aici îți începi fiecare zi fără să ai nici cel mai mic indiciu despre cum se va sfârși. E, desigur, în asta ceva periculos: e greu să rămâi lucid și organizat în mijlocul acestui Babilon care are, indiscutabil, fascinația lui. În India, în cele din urmă, totul se rezolvă. Câteodată, am senzația că nu trebuie să fac altceva decât să aștept ca lucrurile să se rezolve de la sine. Or, asta e extrem de periculos. Am cunoscut non-indieni pe care această încredere în capacitatea Universului de a conspira în favoarea lor i-a transformat, lent, dar mă tem că și ireversibil, în oameni fără direcție, fără puncte cardinale. Ei văd în asta un soi de iluminare de sorginte spirituală și e chiar trist să îi vezi cum zi de zi își pierd capacitatea de a-și organiza propria viață, de a fi riguroși, de a-și duce proiectele până la capăt. Toți oamenii aceștia atât de bucuroși la gândul că se află într-un spațiu în care își pot delega orice tip de responsabilitate nu sunt de fapt decât niște biete vietăți prinse într-o ingenioasă pânză de păianjen numită India. Nu am încercat să discut cu ei. Știu foarte bine ce le-aș putea spune,

știu foarte bine ce mi-ar putea răspunde. După mai bine de un an de conviețuire împreună, ne cunoaștem ideile și argumentele atât de bine încât nici măcar enunțarea lor nu ne mai trezește vreun interes.

Mă gândesc că ceea ce scriu acum poate părea cititorului (deloc sau puțin familiarizat cu India) lipsit de sens. Dacă eu însumi aș citi aceste însemnări cu mintea de mai bine de acum un an nu aș reuși să înțeleg în spatele acestor cuvinte decât un simplu exercițiu retoric. Cum să explic, deci?! Lipsa de presiuni exterioare și suspendarea a tot ceea ce erai obișnuit să definești ca fiind *normal*, toate acestea te moleșesc îngrozitor aici. Senzația că nimănui nu-i pasă dacă îți faci sau nu treaba, dacă porți aceeași pereche de șosete o săptămână, dacă te-ai spălat sau nu pe dinți în ultimele 62 de ore, dacă mai trăiești sau ai cine știe ce boală incurabilă, toate acestea, trăite zi de zi, secundă de secundă, te transformă într-un individ căruia nu-i mai pasă de prea multe lucruri. Și dacă ai ajuns în acest punct, cine Dumnezeu știe cum și dacă mai poți reface drumul înapoi spre punctul în care poți redeveni cel care ai fost înainte?!

Personal, încerc să mă protejez printr-un exercițiu permanent pe care îl practic cu din ce în ce mai mare încăpățănare. E un experiment, dacă vreți. India e un miraj, un fel de Fata Morgana (în legenda originară italiană ea e asociată și *sirenelor*) căreia nu trebuie să îi cedezi decât o singură dată și ești pierdut. Așa că, de fiecare dată când îmi place ceva anume la modul de a vieții în India și această plăcere tinde să fie exacerbată, îmi îndrept atenția către mizeria Indiei, către lipsa ei de înțelegere pentru tot ce înseamnă decență. În acele momente, mă retrag mental în afara Indiei și încerc să o privesc din nou cu ochii europenului sosit pentru prima dată aici.

Când fac asta, India, cu toate contrastele și paradoxurile ei, devine imaginea în oglindă a unui adolescent superficial, arrogant și bântuit de cultul personalității, iar ceea ce mă atrăsese cu câteva minute înainte devine banal, cel mult acceptabil. Până acum, experimentul meu nu a dat greș niciodată. India rămâne, astfel, în măsura în care omenește este posibil, exterioară mie. Mă bucur de ceea ce-mi oferă fără a-i ceda prea mult spațiu interior, acolo unde ar avea – o știu cu siguranță – o putere de contaminare căreia mi-ar fi imposibil să-i rezist.

Se apropie din nou 15 ianuarie și invariabil va trebui să particip la așa-zisa manifestare culturală organizată de A.K. Anul trecut a fost un coșmar, dar măcar atunci am sperat până în ultima clipă că nu va fi așa. Anul acesta nu îmi mai pot permite să îmi fac iluzii. Încerc să îl evit pe A.K. atât cât pot. Manifestarea începe la 9 dimineața. Cu o seară înainte, A.K. mă sună, rugându-mă să vin ceva mai devreme cu laptopul și câteva melodii pe versuri de Mihai Eminescu. Insistă, așa că, odată în plus, mă las înșelat de insistența lui. A doua zi mă prezint în fața sălii care ar trebui să găzduiască simpozionul cu o jumătate de oră înainte. Sunt primul sosit. Îl sun pe A.K. Mă informează calm că ajunge acolo în zece minute. De data asta, nu mă mai las păcălit. După mai bine de un an în India, știu foarte bine ce înseamnă zece minute. Știu atât de bine încât nu de puține ori am folosit eu însumi textul acesta de fiecare dată când eram așteptat și urma să ajung în jumătate de ceas. Ies în afara complexului, fumez o țigară, mă plimb și revin la 8.45.

Foto: Festivalul de Literatură de la Jaipur. În centrul imaginii Orhan Pamuk (sus), Pushkar, 1 ianuarie 2011 (jos)

Încă nu venise nimeni. Pe la 9.15 apar primii invitați. Odată cu ei, A.K. Pare a fi uitat complet de rugămintea pe care mi-o adresase cu o seară înainte. Începe simpozionul. Ca și anul trecut, A.K. monopolizează microfonul, încercând să vorbească în română (lamentabil!), engleză (dezastruos!) și hindi (mi-am întrebat mai târziu studenții dacă vorbește o hindi curată și elegantă, iar ei mi-au confirmat bănuiala: A.K. e la fel de dezorganizat și confuz în hindi ca și în celelalte două limbi pe care încearcă să le vorbească!). Repeta aceleași idei de anul trecut, dar asta nu ar fi nimic. Mai grav e că repeta ideile pe care abia le enunțase cu zece minute în urmă. E ca un *player* pus pe *repeat*.

Urmează un discurs al unui coleg indian, profesor de italiană. Știu cu siguranță că tot A.K. a scris și acest text numai că nu îl putea citi pentru că discursul era un *laudatio* adresat sieși. Cum o fi să stai în fața computerului... pardon, în cazul de față, a foi de hârtie - și să scrii despre tine ca ești genial, apreciat de societate, jurnalist de prestigiu, intelectual rafinat... În același discurs apare pentru prima dată o idee care avea să se repete și la alți vorbitori. Profesorul român (adică eu) poate ar face bine să insiste pe lângă statul român să i se ofere lui A.K. un premiu sau o decorație ceva pentru munca în slujba culturii române din ultimii peste douăzeci de ani. Totul e o farsă... Cu toții știm că A.K. nu e altceva decât un individ mediocru ce organizează astfel de simpozioane pentru că acolo are șansa de a vorbi despre ce îl taie capul și cu toate astea îi jucam jocul. Mă gândesc serios ca, de la anul, dacă mai rămân aici, să nu mai particip la astfel de mascarade. Eminescu e folosit ca pretext: nimeni (cu excepția subsemnatului) nu a vorbit despre Eminescu (nici acum, nici anul trecut) pentru simplul motiv ca nimeni nu știa cu adevărat ceva despre el. Și cu toate astea, mulți dintre oameniiăștia vin aici în fiecare an. Un rol important îl joacă probabil și masa pe care A.K. o oferă după.

De altfel, când plictiseala atinge cote paroxistice, ies pentru o țigară și constat că jumătate dintre invitați sunt afară, ceea ce spune multe despre interesul manifestat față de ceea ce se petrecea înăuntru.

Tot în ianuarie, se desfășoară în Jaipur unul dintre cele mai importante festivaluri de literatură din Asia. Anul trecut am mers și am fost mulțumit de alegerea făcută, așa că decid să merg și anul acesta. Printre invitați se numără doi scriitori de Nobel: Coetzee și Orhan Pamuk. Discuțiile

sunt extrem de interesante, concertele de asemenea. Ne cazăm într-un Gest Huse cu o terasă liniștită. Ne retragem acolo seara pentru a discuta ceea ce văzuserăm peste zi. E atât de bine încât

hotărâm să ne prelungim șederea cu încă o zi. Sunăm la agenția de turism, acolo unde deja avem relații privilegiate cu patronul. Nu de alta, dar per ansamblu, circulăm destul de mult, iar omul vinde din greu bilete pentru Portugalia, România, Italia, Germania, Spania etc., plus alte destinații externe și interne, așa că are tot interesul să cultive relații speciale cu noi. Reușim în cele din urmă și ne hotărâm ca ultima zi a acestei vacanțe să ne-o petrecem în Pushkar, un orașel situat undeva la 150 de km de Jaipur. Închiriem o mașină și pornim pe la amiază. Pushkar e un loc liniștit, relaxant, unde poți găsi o cameră de închiriat începând de la ceva mai mult de un euro. A doua zi, pornim din nou către Delhi. Marea problemă, însă, apare atunci când constatăm că, schimbându-ne planurile, e mult mai simplu acum să plecăm către capitală din Ajmer (oraș aflat la o jumătate de oră de Pushkar) și nu dinspre Jaipur. Însă, evident, bilete avem pe ruta Jaipur-Delhi. Pentru ruta Ajmer-Jaipur va trebui să ne descurcăm, ceea ce nu e deloc simplu, pentru că biletele nu se pot cumpăra cu zeci de minute înainte de la gară, așa cum se întâmplă pe oriunde prin Europa. Urcăm în tren, oferim mita de rigoare și totul se rezolvă. Din nou în Delhi, resimt pentru a nu știu câta oară un soi de confort al întoarcerii într-un spațiu pe care îl cunosc.

OVIDIU IVANCU
Foto: Pushkar, 2 ianuarie 2011

Vilanele indiene

Shuddhananda Bharati (1897-1990)

1

Dragostea-i Regina vieții mele.
Palatul ei e în sufletul meu.
Iubirile-s să te salvezi prin ele!

Universul trăiește-o magie de stele.
Voința lui este Lege mereu.
Dragostea-i Regina vieții mele!

În orice acțiune sunt energii fidele.
Aud în toate glasul ca de zeu.
Iubirile-s să te salvezi prin ele!

În suflete răsună cerești violoncele.
Credința-mi este singurul trofeu.
Dragostea-i Regina vieții mele!

Zămisliță-n tainic joc de Iele,
Să-și urce vâlvătaia-n empireu,
Dragostea-i Regina vieții mele;
Iubirile-s să te salvezi prin ele!

2

Prin zâmbetul tău ce ajunge în inima mea
Noptii să plece am ajuns să-i spun -
În sufletul meu se coboară o stea!

Viața o-nfrunt cu tot ce-i rău în ea;
Credinței întru totu-i mă supun
Prin zâmbetul tău ce ajunge în inima mea!

Splendoarea în contextul ei mă vrea;
Val de rubine-n calea ei m-adun:
În sufletul meu se coboară o stea!

Pom fericit ce-n floare stă să dea,
Încrâncenat orbirii nefaste-i mă opun
Prin zâmbetul tău ce ajunge în inima mea.

Cu grijă conștientă voi veghea
La drumul ce de-acum ne e comun
Prin zâmbetul tău ce ajunge în inima mea.
În sufletul meu se coboară o stea!

În românește de ION ROȘIORU

Starea prozei

La cules de rodii în cartierul Rahova 28

O primăvară în sudul Bucureștilor Sau nu vă mai aduceți aminte de jocul: să ne facem un ceas, când fiecare încerca să lase urmele dinților și o umbră la încheietura mâinii drepte, care să țină cât mai mult și să arate ora dorită, mai ales seara, când părinții strigau cât îi ținea gura căutându-și odraslele!

Lămâile erau considerate ca și portocalele, mandarinele și grapefruits fructe exotice, venite cu mare efort în lădițe din lemn alb și subțire pe care cel mai des scria „Jaffa”.

Era însă o diferență între aceste fructe: lămâi se găseau în micile „alimentara” pe parcursul întregului an, pe când celelalte citrice și bananele apăreau ca un fel de trufanda, în momentele sacre ale sărbătorilor. Erau cumpărate cu mare grijă și duse acasă cu sufletul împăcat și cu acea mândrie pe care o ai după un lucru bine făcut, pentru a împodobi acele ore de sărbătoare, praguri de timp în amintirile noastre.

Lumina ce o purtau în ele de pe plantațiile însozite ale Orientului sau soarele mediteranean trecea prin cojile colorate și ne-au adus o deschidere spre lume.

Cine nu cunoaște poemul „Kennst du das Land wo die Zitronen blühen...” al lui Goethe, care spune și spune despre toate cele!

Noi, în Rahova, știam instinctiv că lumea sigur e mai mare și că după ce treci de Piața Unirii, ajungi cu tramvaiul la Gara de Nord, trebuie să te duci cu trenul multe zile și nopți, să ajungi să vezi cu ochii tăi cum cresc lămâii și portocalii.....

Puțini, cei aleși de partid în primul rând, aveau acest drept, cei talentați, pe care partidul oricum nu-i înțelegea, dar îi folosea pentru a se arăta cu ei în lumea largă, câțiva scriitori, artiști sau sportivi, doar ei se puteau urca în avion sau tren să vadă lămâii și portocalii la ei acasă, și, evident, tovarășul Ceaușescu și familia sa. Nouă imaginația ne era deajuns, ținea de cald.

Celor câtorva fructe soarele veșnic le arătase drumul până la noi și asta ne făcea să le mestecăm cumpătați și cu încredere în Dumnezeu care avea grijă în acele zile, așa că ne imaginam tot ce ne doream.

Abia târziu, spre sfârșit de ianuarie, se topea zăpada odată cu imaginația noastră cu tot.

„Camerale frumoase” sau „cele dinainte”, cum li se spunea în Ardeal, erau din nou închise, se trăia iar în jurul meselor de bucătărie, ocolind gălețile de mușcate și flori care iernau prin colțurile caselor, pentru a se reface primăvara când ploua cu petalele florilor de măr și prun.

Lămâiul ocupa un spațiu sacru, el avea voie tot timpul să stea în verandă, unde eu, după ce ceream voie, puteam să intru pentru câteva clipe doar, să iau câte-o pară sau câte un borcan de dulceață. Aș fi stat acolo mult și bine dacă nu ar fi fost atât de frig și dacă mama nu m-ar fi chestionat cu voce aspră:

- Was suchst du dort? Ce cauți acolo? Das ist alles für später.....Asta e totul pentru mai târziu....

Nu căutam nimic anume. De fiecare dată observam încă ceva și încă ceva care mă făcea să uit de asprimea pedepsei dacă întârziem prea mult în acel spațiu.

Fixam de multe ori cutia cu culori de ulei, care a stat pe dulap până ce culorile au fost tari ca piatra, o cutie uriașă pe care am primit-o de la Tante Käthe pentru când voi intra în clasa a cincea.

Probabil că îi povestisem o dată că vreau să mă fac pictoriță.

Când am primit-o, în sfârșit, în clasa a cincea, culorile nu mai puteau fi folosite, borcănășele erau atât de ermetic închise, iar culorile înghețaseră pe veci.

Apoi acolo erau la loc de cinste colecțiile de reviste Quelle și Burda, o colecție de discuri pentru gramofon, care nu știu ce naiv pur și simplu le-a aruncat, - nu mai erau la moda. Între timp apăruse mult așteptatul pick-up, o cutie gri, ca o mașină mică de scris pentru care din când în când se cumpărau discuri.

De Crăciun și de Paști și de ziua bunicilor, singurele serbate cu atmosferă gravă, fără cadouri sau tort, se asculta un concert de Bach la fel de prețios precum se asculta emisiunea de la Europa Liberă, apoi spre dezbinarea petrecerilor se puneau muzică săsească sau Drafî Deutscher, cu o melodie care toți o repetau fără să știe prea bine despre ce este vorba „damm, damm, Marmor Stein und Eisen bricht”, „damm, damm, marmura, piatra și fierul se crapă.....”.

Le-am păzit pe toate acestea precum și cele două viori, multe pachete și pachetele cu lână, andrele de tricatat din lemn, pentru toate mărimile și diverse modele, pentru găurele mai mari sau mai mici. Da, le-am sortat la fiecare revenire de-a mea în acea verandă din față și mă tot întrebam cum va fi când mă fac mare, dacă voi reuși să pictez, să cânt, să fac zecile de rețete din cartea de bucate, moștenită din generație în generație, de prin anii 20 ai secolului trecut.

O carte scrisă în gotică, dezmembrată, ținută și ea la loc de cinste lângă Biblie, într-un săculeț de catifea, din care aflai multe despre gătitul complicat și mai ales plin de mirosenii, de care Rahova nici nu auzise.

Pot să dau orice exemplu sau să comparăm pregătirea unui pește, de pildă.... Pe vremea aceea se mânca mult pește cu măsline, se și numea mâncarea săracului.....și apoi cine nu-și amintește de cutiile de chibrituri pe care scria „Nici o masă fără pește!”.

ANNI LOREI MAINKA

IARNA ÎN FLORIDA

Pentru că am văzut de câteva ori cum arată Florida - ținutul cu nume crescut din petalele florilor - în anotimpul de maximă înflorire a naturii și a spiritului de organizare turistică, am vrut să știm cum arată și iarna. Așa că am făcut o vacanță în anotimpul hibernal, de Sărbători, în apropiere de parcul Disney World Orlando, locul pe unde, cu câțiva ani mai înainte, ne rupsesem picioarele de atâta alergare. Și acum a fost o vacanță frumoasă, chiar dacă "iarna nu-i ca vara". Florida este o zonă a pământului sărutată de soare în mai toate zilele anului. Știam că nu îi pier frumusețile nici în vreme de iarnă și după felul cum trag aici seniorii canadieni să-și petreacă iernile. Frumusețea exuberantă a zilelor de vară acum era înlocuită parțial cu cea a bogăției decorului ornamental care se întrecea pe sine în frumusețea multicoloră a luminilor revărsate pe clădiri și grădini, pe oglinzile apelor ce împânzesc terenul și în tot locul unde putea fi agățat un fir de lumină. Pe teme și forme diferite, decorurile și luminile formau un univers spiritual omogen deosebit. Ne lăsam furați de magia luminilor, trăiam o stare de sărbătoare, eram încântați că puteam vedea cum petrec sărbătorile oamenii din alte părți ale lumii și încercam să deslușim modul lor de a înțelege și a-și trăi viața. Și totuși...respiram și aerul prea îmbibat de izul afacerilor comerciale, iar registrul stărilor sufletești îl trăiam altfel decât cel în care am crescut și care azi ne creează starea înaltă, liniștită, curată, fericită ca pe vremea copilăriei petrecută în acel loc-icoană numit cu emoție "acasă". Bucuria acestor zile pe care o trăiam acum se împletea cu amintirea altei vacanțe asemănătoare petrecută în Andaluzia Spaniei acum 5 ani, dar și cu retrăirile îndepărtatelor vremuri ale copilăriei, de care nu ne putem desprinde niciodată. Aici era cu totul o altă lume, e adevărat, frumoasă și interesantă, dar care nu făcea parte din ființa noastră.

Încântătoare a fost și vremea, fiindcă aici a îmbrăcat hainele celor patru anotimpuri într-o singură zi. Dimineața ne întâmpina un soare strălucitor cu lumină dătătoare de fiori plini de viață, încât ne trezeam cântând și săltând de bucurie venită tiptil nu știu de pe unde. Ne venea să ne credem mai frumoși, mai tineri, mai generoși, gata să dam din prinusul de bunătate numai să fi fost cine să-l primească și completam tabloul primăverii cu amintirea păstrată în urechi a cântecelor păsărelui chemându-și perechea. La amiază, era o vară mai domoală. Ca să nu pierdem "anotimpul" de cateva ore ne-am dus la plajă și ne-am aruncat în bazinul de afară cu apă încălzită. Ne-am răsăfătat în nisip și în razele soarelui acum calde, dar prea repede trecătoare. Ne-am făcut fotografii, fiindcă nu e de ici de colo amintirea scadelor pe malul apelor în anotimpul numit "scurta vară din timpul iernii". Seara gustam din anotimpul toamnelor târzii, cu natura adormită. Noaptea, temperatura ne încerca pielea ca o iarnă blândă, dar tot cu "năravul" știut.

Satisfacții deosebite ne-au oferit și vizitele împrejurimilor. În localitatea St. Petersburg, am petrecut o zi întreagă atrași de frumusețea orașului cu aer patriarhal și de muzeul care adăpostește colecția tablourilor lui Salvador Dali. Acolo am ascultat iarăși uimitoarea poveste a acestei importante colecții, un omagiu, nu doar pentru Dali, dar și pentru familia Morses, care a pus baza acestei colecții. Am scotocit iarăși ideile din tablourile lui Dali, acest artist mereu tânăr care în mod repetat s-a reinventat pe sine. Am revăzut acele aspecte dense și complexe, cu unghiuri diferite, cu peisajele deformate, ambigui, cu obiectele care curg, sau nelalocul lor, cu formele

amenințătoare sau contrastele puternice ale tablourilor lui. Ne provocau obsesiile și ciudăteniiile și ne puneau pe gânduri perpetua dorință de schimbare în confruntarea sa cu această lume. Tipic adolescentin... Așa se explică de ce, revenind la acest muzeu după câțiva ani, tablourile aveau încă multe de spus din bogăția de înțelesuri rămasă ca o promisiune pentru mereu "data viitoare".

În această vacanță, nu noutățile au avut precădere în atracția și satisfacția noastră, ci bucuria redescoperirii și reevaluării celor văzute alte dăți. Când te afli la primul contact cu lumea în care ai intrat, trăiești noutatea care te întâmpină, încerci să o intuiești, să o cuprinzi cu toate simțurile, să o cântărești, să-i găsești un loc în scara valorilor, să-ți întipărești ce crezi că trebuie să rămână în zestrea memoriei pe viață. Ca și tablourile lui Dali, tablourile de viață care se succedau înaintea ochilor noștri aveau ceva mereu de redescoperit, de contemplat, de pus în alți termeni, de privit din alt unghi. Revenind după un timp, imaginile îți par o carte deschisă pe care ai citit-o, dar acum a venit timpul să observi nuanțe sau amănunte relevante, să reevaluezi, să redescoperi, să guști mai pe îndelete ce ai îngurgitat înainte la repezeală, să verifici ce ți-a mai rămas din înregistrările memoriei afective. "De asta îți amintești?" era întrebarea cea mai frecventă a acestor zile.

Chiar și drumurile de sosire și plecare au fost într-un fel o reconstituire. Alergând prin aeroporturi de la un terminal la altul, ne-am lăsat furați de frumusețea construcțiilor și de buna funcționare a serviciilor. Cu 15 ani în urmă, primele impresii despre uriașele aeroporturi americane mi-au stârnit multă admirație. Acum, optica era alta. Datorită internetului, am putut să văd aeroporturi noi în Dubai, China, Japonia și aiurea prin lume, clădiri sau chiar orașe construite pe apă, sub apă, în plin deșert devenit un rai de frumusețe, vapor uriaș, cât un oraș de mare și câte alte minunății... Pentru acestea s-au folosit tehnici de ultimă generație, s-au investit cutremurătoare sume de bani, făcând să stăpânească un lux exorbitant, iar serviciile să se ridice la cea mai înaltă clasă posibilă.

Aeroporturile americane care formaseră obiectul deplinei mele admirații nu cu mult timp înainte, acum păliseră. Funcționau bine și acum, dar mi se păreau prăfuite, modeste și la mare distanță de cele construite recent acolo unde s-au adunat cele mai mari bogății ale lumii, iar tennica modernă ne-a creat sentimentul de uluire.

În final, ne-am adunat și noi gândurile, am făcut ordine în sentimente și am plecat acasă, în Toronto, unde ne-a întâmpinat albul

zăpezii prin care întrezăream inocența copilăriei. Poate din cauză că m-am născut în toiu iernii, oricât de frumos ar fi în Florida sau în alte locuri pământene, nu mi-ar plăcea să lipsească iarna cu puritatea zăpezii din peisajul vieții mele.

ELENA BUICĂ

Foto: Ansamblul sculptural "In memoriam – Oarba de Mureș", Vasile Ivan, „Palma pământului”, 1987

Cu Mariana Gorczyca despre VIAȚA CA UN MARȘ

„O carte construită muzical” (Irina Petraș), o orchestră a vocilor narrative, care intră în scenă la semnalul discret al dirijorului-narator, același care stabilește „marșul” ce urmează a fi interpretat/tangențiat în respectivul capitol. Vocile se schimbă pe nesimțite, își spun monologul /povestea, fiecare în „cadența” proprie (*Preludiu* – întâlnirea lui Tiberiu Vâncy cu Ana), ori în „cadența” mediului pe fundalul căruia evoluează/se derulează acțiunea (*Requiemul*, de Hector Berlioz – mișcarea muncitorească de la Brașov din noiembrie 1987) ori și una și alta (*Fuga* – transformările fizice ale Renatei și transformările ce vor avea loc urmare a declanșării mișcării din 1989). În opinia Irinei Petraș, „un concert cu muzici derutant de disonante”. Dar în opinia autoarei?

Rep: Lansat anul trecut, romanul **CADENȚĂ PENTRU MARȘ EROTIC**, apărut la Editura Limes, 2010, are deja o „istorie”. Ce s-a întâmplat în cele câteva luni de la apariție?

MG: După tipărire, romanul meu a avut câteva întâlniri cu cititorii. Prima s-a consumat la Cluj (orașul în care se petrece o mare parte din epica romanului), la Muzeul de Artă. Cartea a fost prezentată de doamna Irina Petraș, de criticul literar Ion Pop, un *connaissanceur* în ale muzicii, de editorul Mircea Petean. A lecturat din carte actrița Melania Ursu. Contrapunctul l-a făcut pianistul Kolcsar Peter, care a interpretat

excepțional valsuri de Chopin. Accentul a fost pus pe structura muzicală a romanului, pe profesia de pianist a personajului principal. În sală, pe lângă familie, prieteni, foști elevi, foarte mulți scriitori, foști profesori de la Facultatea de Litere, dintre care amintesc pe cel care mi-a scris prefața primului roman apărut la Polirom, CHEFUL... și căruia îi datorez iubire și recunoștință de discipol pentru fabulosul curs de Estetică, pe care l-a ținut cu anul nostru, profesorul Mircea Muthu. Această lansare clujeană se întâmpla în luna mai, totul într-un sincretism al artelor care mi-a dat mie aripi de când mă știu.

A doua întâlnire, la Tg. Mureș, a fost parțial ratată din cauza prelungirii programului de prânz, dar, în cele din urmă, în sală, la Universitatea „Petru Maior”, au fost prezenți, au vorbit despre carte sau au pus întrebări entuziaștii membri ai asociației de lectură și dezbateri „Bomba Carta”, profesorul Al. Cistelean și invitatul de onoare, profesorul prelat iezuit Antonio Spadaro venit de la Roma, personaj episodic în cartea mea. Lectura s-a făcut din secvența concertului de la Roma, ultimul susținut de personajul meu.

A treia întâlnire a fost la Neptun, la Vila Uniunii Scriitorilor. Atmosferă ludică, de vacanță. Cu afișe prinse cu clești de rufe alături de prosoape de plajă, cu un auditoriu aflat între două băi în mare, onorată de punctualitatea marelui Alex. Ștefănescu, Nicolae Prelipceanu, de fiul dramaturgului Paul Cornel Chițic, tânărul ce avea să devină ulterior vedetă peste noapte după sceneta de gradul zero,

„Cireșica” și, evident, de omul din est, Ioan Groșan, vecin de terasă la vilă, care, cu generozitate de clasic în viață, a decretat romanul meu „o carte pentru primul raft”, în timp ce eu mă visam pe raftul Denisei, venită în vacanță la Neptun.

A patra întâlnire s-a consumat de 23 August la Sighișoara, într-o ambianță ce era menită să ne amintească de vremurile de dinainte de 1989 (marș de defilare, cântece patriotice, portretul lui Ceaușescu înrămat în eugenii). În prim plan, epica din prima parte a romanului. Excelentă din nou în prezentare, președinta Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor, doamna Irina Petraș. Au fost de față Petru Poantă, Ioan Neagoș, Ioan Marcoș, Toader Paleologu, Ioana Crăciunescu, mulți jurnaliști, Puiu Ivanițchi, și el personaj episodic în roman, traducătoarea de la Humanitas Dana Ilin, poetul Dan Mircea Cipariu...

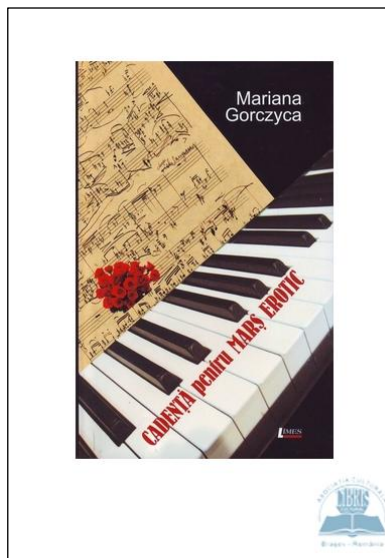
A cincea a fost tot la Cluj, la Libraria Book Corner, în cadrul Zilelor Prozei, eveniment la care cartea a fost premiată (alături de alte câteva scrise de Dora Pavel, Ruxandra Ceseșeanu, I. Groșan, Gabriela Adameșteanu) de către Filiala Cluj a USR.

A șasea a fost în 14 octombrie, în centrul Bucureștiului. Cartea a fost prezentată auditoriului (printre alții, rectorul Universității București, domnul prof. univ. dr. Ioan Pînzaru, traducătoarea Dana Ilin, Toader Paleologu, Arina Popovici de la Radio România, Radu Aldulescu, artista plastică Maria Constantinescu...) de criticul și istoricul literar Ioan Bogdan Lefter. Cu un aport covârșitor la frumusețea serii a fost marele maestru Viniciu Moroianu. Din nou pian, din nou Chopin. Un regal adevărat în ambianța de epocă a Palatului Șuțu.

Și întâlnirile nu s-au încheiat. Se vor mai consuma câteva și în acest an.

-Un amalgam de experiențe erotice (heterosexuali, lesbiene, homosexuali, parteneriat erotic în doi, în trei, în patru...), un amalgam de naționalități/etni (români, maghiari, sași, rromi, evrei), un amalgam de ritmuri (sonată, fugă, ceardaș, bolero)... *Viața ca un marș sau ca un amalgam?*

- Insist pe *viața ca un marș*.

Amalgamul ți s-a putut insinua și pe bună dreptate din diversitatea pe care tu însăși o treci în revistă. Dar în marșul nostru prin viață suntem într-un context social-politic, același la nivel național, același în Comunitatea Eu-ropeană. Pășim în cadență însă ca în-divizi care, volens nolens, avem în dreapta și în stânga, în față sau în spate pe alți semeni cu care, pe o secvență de ani, mărșăluim împreună. Fără să vrem, ritmul nostru e influențat de context, de presiunea proximității.

-Pentru Tiberiu Vánky, **marșul final** e unul funerar, în timp ce **triumghiul feminin** ascultă, la concertul Filarmonicii din Viena, în prima zi a anului (un nou început!), **Marșul Radetzky**, **Radetzkymarsch**, **marșul victoriei**. Este victoria femininului asupra masculinului?

-În derularea epică a cărții, **Marșul victoriei** apare în alt context, cel al copilăriei evocate și al lecțiilor de pian. **Radetzky Marsch**, care încheie în fiecare 1 ianuarie Concertul de Anul Nou de la Viena, a fost adus în finalul romanului doar pentru a sugera eliadesc că moartea nu sfârșește nimic, nu închide, aidoma cutiei instrumentelor muzicale. O cutie din lemn a unui violoncel, a unui pian, aidoma unei cutii funerare, nu închide. Ultimele cuvinte rostite de personajul meu Tiberiu Vánky, în prezența asistentei FIREA (substantiv-vizarea infinitivului lung al lui *a fi*), la echinocliul de primăvară când totul renaște, au fost: „Doamne, cât de singur plec! Sau, poate, vin?”

-Descrierea perioadei de dinainte de 1989 merge până la detaliu. Lipsurile de tot felul, „nechezolul” și „adidașii” persistă în memoria celor de o anumită vârstă, dar de unde, de exemplu, informația atât de precisă privind programul Festivalului „G. Enescu” din 1987?

-Este o licență auctorială. Tot acel program a existat în alt an, dacă nu mă înșel acum, când răspund la întrebările tale, în toamna lui 1981. În timpul studenției, participam ca spectator la toate concertele din cadrul „Toamnei muzicale clujene” și la cele mai atractive, pentru mine, din cadrul Festivalului „George Enescu”. Pur și simplu mă urcam în tren și stăteam câteva zile la București, pentru a putea merge seara la concerte.

-O parte însemnată din povestea mea de iubire este acolo [în piesa ei

de teatru], cu modificări și atingeri **livești**, dar, da, în bună parte este **petrecută aieva** – afirmă Ana Nemeș, una dintre „laturile” triumghiului isoscel (Renate, Ana, Margit). Mariana Gorczyca poate susține același lucru? Se confundă cu unul dintre personaje sau cu **triumghiul în întregul lui**? Căci, nu-i așa, **oricare apariție rostită dezvăluie persoana** – cum se poate citi în ultima însemnare a jurnalului intim care încheie/însoțește/încununează romanul!

-Câte ceva din mine se află în fiecare personaj, fie el masculin, fie el feminin. Unele scene sunt reale, cele mai multe imaginate. Poate îmi lipsesc multe ca individ. De imaginație însă, cu siguranță, nu mă plâng. Am nevoie doar de câteva semințe de real din care cresc apoi în mintea mea lumi virtuale.

-**Întâlnirile cu Tibi o încărcău însă, îi creau pofta de muncă, îi injectau energie creatoare** (Ana); **De câte ori avea în public o spectatoare cu care rezona erotic, de atâtea ori prestațiile lui pianistice erau de excepție**. (Tiberiu); **Fără substanță, fără trăire, cum să creezi?** (Ana). Este **marșul erotic** ritmul/cadența ce condiționează creația?

-Când nu iubesc, nu pot crea. Mă surprind (dar nu mai spuneți la nimeni) în unele zile, în baie, sau la volan, rostind „te iubesc”, fără să am pe cineva prin preajmă sau o ființă în carne și oase precisă. Așa îmi vine să spun, după care zâmbesc și totul mi se limpezește în minte.

-De unde nevoia completării romanului cu cele două „anexe”: **Să bibliografiem și Cum am scris Cadență pentru marș erotic?**

-În privința *Jurnalului* nu sunt sigură că am procedat bine. Am supărat câțiva oameni la care, de fapt, țin foarte mult. Probabil că îl admir în exces pe Thomas Mann și de aici ideea. Probabil că imboldul postmodern de exhibare a bucătăriei de creație încă zăcea în mine. La reeditarea cărții nu cred că voi mai publica *Jurnalul*.

Oamenii, în general, scriitorii, în special, sunt și suma cărților pe care le-au citit. *Să bibliografiem* e recunoașterea mea a importanței *back-ground*-ului livresc. Nu e o fiță. Este o datorie onestă față de cărțile care ne dau stropi de apă vie atunci când construim ceva: un sfat, un gând, o altă carte, când ne adunăm forțele pentru a izbândi în ceva.

-...**Viața poate fi înțeleasă numai privind înapoi, dar trebuie trăită privind înainte**. E acest roman, pentru autor, răsărit din nevoia de a „înțelege” **viața pentru a putea merge înainte?** Și aici gândul mă duce la prima întrebare pe care, într-un interviu, „reporterul” Mariana Gorczyca o adresa lui Gh. Crăciun (**La cincizeci și... ai confortul vârstei? Te simți bine în datele vârstei?**), **întrebare pe care sunt tentată să v-o pun și eu!**

-Scriul pentru mine e un preaplin din care trebuie să golesc ca să pot trăi mai departe. Tot ce fac pe lângă (cititul, călătoritul, comunicarea cu oameni interesanți care se întâmplă să îmi iasă în cale) fac doar pentru ca, dacă tot scriu, să scriu cu noimă, să scriu bine. Cred că mi-am fidelizat mulți cititori pentru că plăcerea, iubirea cu care scriu transpar din felul în care ajunge la cititor povestea.

-**Să sperăm că, prin acest dialog, am stârnit curiozitatea multor cititori, care, odată prinși în capcana lecturii, se vor integra acelei categorii a fidelilor!**

RODICA LĂZĂRESCU

Foto: 6 mai 2006, cu Liviu Ioan Stoiciu, la Sighișoara (sus) **Ansamblul sculptural “In memoriam – Oarba de Mureș”**,

NU S-A DESCHIS PARAȘUTA

Iunie 1997. Analiză a timpului și spațiului în funcție de o persoană. Fete de tarabă pe sprânceană mafiotă. Rumoarea a existat, lansată și de mine, că (nu) plec ambasador în India. Bântuise și crăița, salivase la cartea măturată securistic din ochi. Înghițea în sec după un sindicat. Ocolul totului pe după explozia nimicului.

cine le mai ține doar de drag portrete fără de odrasle ori numai cu fete anii fără urmă ca de prin istorii roata învârtită pe oasele horii astralul prea tăcerii apleacă-te la culme stejarul va să fie acum ce încă ulm e înfrigurarea curgă izvorului marda în dușmănie cheamă-mi și câinele în șa scurtam umbra pe nimic de-am rămas hârb inamic îngrozit de-ale cosmosului crampe interiorizate la domiciliu în conexiune cu parașamanii strigăt de nesigurătate salut măcelari laconii fontă balaurii montă

Muson românesc. Lumânări aprinse la Colțea pe câte trei rugăciuni aburite a cere iertare greșelilor. Fata, de la Sinaia, cameră cu view la Cruce, Piscului, Arsă, 1400, Babe, completare de munte. Dentist. La 9 Săhleanu. Ciozvarțe în picaj de la decapitare la tăierea coloanei. Șah cu un om beat. Elefantul fugărit de tigrul din cauza unor fotoni. Riscul cere protecție. Andru practică terapia destinului.

cerule ce ne reversi ochii uzi de vulturi ștersi să vrei și nu te mai poți pune în locul dezrădăcinătorului tău degeaba i-ai povesti priveliștea ce tocmai o distruge dădăcându-te viii altora pe toată ceara părinților fiii împotrivirii abată-i din zare și ciocărlia regret a nu fi murit de tânăr(ă) amazoane călugărite în pânze de păianjen timp-energie trecumenism coloana s-a dărâmat pentru că era unică în lume mincinoșii extremi citta deviate antropologia lucidității to work like a Trojan floarea de tei inundată proteine în chip de viermi interdicție exponențială creierii în bătaia razelor gama femeile la tină din doină nicio daină în haită securității prin turmele restricii nu te mănâncă pielea nici nu te rogi în Delea agonia empatică a indigenilor carisma veneticilor rebomba risipitorilor din labirint cât să ne învățăm altă invidie pe propria prostire răsfrântă cu aerul mantelor desfășurate în tăce-

re fără amintire bolți înflorite pe replica gigantilor spre marmora soldatului păsările își cântă aleanul din ce în ce mai în van cine pe cine omoară să nu mai fie țară tăiate rădăcini și vene cenușa se mai interesează de noi Emil Cira mi-a lăsat o sticlă de Murfatlar. Grecii au un loc pentru orice pretenție de gândire, care ar rămâne tot în grădina lor. Tunete de cu noapte, musonizare. Rupere de București cu agisare de defenetrare

cum se sinucisese oaia niște alea caprele. Nu mai dau telefon, nu mai supervizez traducerea. Totuși, casa Văideanu? cine întreabă? Anca, peste noi a dat o mare nenorocire, ne-a murit fata, condoleanțe, să-i spun ceva? nu, un doctorand din Grecia, poate-l prelua dânsul, pe assesment, vă caut zilele astea, ce nenorocire, îmi venise în minte Anta, se pusese ploaia, nu mai trăznea, a suferit? nu, accident? nu i s-a deschis parașuta. Ce paloare văzduhul înainte de trăznete și ploaie. Debandadă comportamentală. Unde este inviolabilitatea domiciliului? Prietenul Ion nu s-a ferit să mărturisească. Ieșiți afară cu mărturia voastră, taină a spovedaniei. Toți sunteți legionari, frontieriști, pistolari. Mitică Bordeianu zice că eu primul l-am lovit pe Costache Oprișan. Post dictum, Decebal și Vercingetorix, suntem învinși. Nevoia de degete. Cultstrăinism. Răvășirea de multul răului. Ezoterism penal. Rinocerb. N-a tolănit-o de-ajuns. Maestrul de ceremonii ne iubește.

compoziții anii mințile priveghi țestele crăpate privighetoreghi mamele asfixii tații de alcool noaptea mici unghere geamurilor gol morților torida coridă pe țevă gazele talmudul citindu-ni-l avă chimie-mă și pe mine raiule bucură-mă iadule răule iedule chiaburule raia adusă de prin Riad crai nemaiislamic pe trambulină

nu la boală abia scularea gonindu-mă cruce îmbiere păduri și-ar arde tot aerul numai plămâni bronhii respirația tuturor ființelor una în gloria sufocării cuiva dă-mi și azi frunza să i-o dau cetinii

Un anunț cu trei vorbitori. O să fie filosofie, mi-a spus Augustin. A ne debita treimea în conexiune. N-am nimic. Tu universul, dânsa politica. De-o săptămână prin tribunale din toată lumea, din toate timpurile, rar crimele gândirii, poate plictisitoare. Antepenaltitate nonseniorială. Speța onirică nu se lăsa filosofată corecționalist. Îmi goleam mesajul bolborosit în așteptarea litaniei non-lieu. Saltimbanci Saltin Banat winners halved without struggle in a sunny day one vertebra flies toward heights. Sorana Gorjan, ireneică, se va dinamita fundația coloanei, axul.

a nu mai scrie poemul nescrierii nepoemului parcă-i venea să plângă de soarta ajungerii în vârful cozii pe rugină suind chemător de ruși ca toți paralizicii schipoi americani în debarele necunoștinței cum să pricepi saxofonul altfel decât în summer time Rusia nu ne-a făcut decât rău America nu ne-a făcut niciun bine am pierdut ceva ce n-aveam Clinton vine pe post de Terente toți președinții României au vizitat România pentru a o sodomiza drog nor zădărnice mană mălură tăciune zburător oare ce mă doare că mă doare tare vino cu mine caietule turcule

Stelică adusese cafea, între două Margarete. Una tomitană, tăietoare. Erai acolo când ai pupat-o. Puterea stă în atuul personal. O bere la Postăvarul. Pune și-un verb, dă-te la o parte. Am trecut la soare și la ceasul mare cu baterioare. Il sole non tramontera. N-ai ce număra aur nici alte metale numai timp. Trenul oprise sub o coloană două ace cu ață unul fără cu care s-o fi ucis le iau pe toate trei le înfig în paltonul lui Brâncuși. Trenul pleca prin ușile deschise în haina de piele acele crimei lasă-le cât să mă împingă steag unguresc pornisem în alt tren bătrânul citea își deschisese valiza goală. Amanita Paloides ucide amanitinele și paloidina.

GEORGE ANCA

Foto: Ansamblul sculptural "In memoriam – Oarba de Mureș", Gheorghe Mureșan

Podul din Praga

După despărțirea de ex, unul dintre foștii mei elevi, inginer de calculatoare, venind să-mi repare ceva... placa video... m-a convins să-mi facă un cont pe un site ...de socializare. Nici n-am știut ce și cum să conversez, la început. Cu primii care m-au apelat, a vorbit el...mamă, ce ne-am mai amuzat. Acumulasem atâtea frustrări și supărare, iar oamenii ăștia, necunoscuți, erau de un haz și de o sinceritate...debordante. Unii erau mai obraznici, alții vulgari, dar majoritatea, drăguți și amabili.

Așa m-am împrietenit cu un domn din București, mare excursionist. Mi-a arătat, pe net, mii de poze, din cele mai exotice țări, ori din Europa...jungla și Polul...marile muzee ale lumii...suburbii și centre de metropole. Eu eram în vacanță, el, la job, în pauza de masă. Așa cam ne găseam. Foarte rar seara. Pentru că îmi plătisem avocatul, nu mai aveam bani de concediu...Bucureșteanul „m-a plimbat” prin toată lumea...pe gratis.

În toamnă, mă anunță că va veni în Timișoara, cu probleme de job, și i-ar face mare plăcere să ne găsim. M-am bucurat și m-am emoționat, peste măsură. Era primul bărbat cu care mă întâlneam după plecarea fostului meu soț, cu care, la vremea aceea eram încă în divorț.

Cu JB, bucureșteanul, ajunsesem să povestesc, dincolo de excursii și itinerarii... despre viața noastră. Eu mă plângeam cu procesul, el cu salariul... ”că e umilitor să câștigi, ca bărbat, mai puțin decât multe femei din țara asta.”

Cu cât se apropia ziua sosirii lui, emoțiile creșteau. Într-o după-amiază, am stat aproape 6 ore să mă cercetez în oglindă...ochii, sprâncenele, buzele, decolteul...până la călcăie. Mi-am făcut listă și programări: la coafor, la cosmetică, la masaj, la pedichiură... (chiar și la ginecolog!).

În prezua sosirii lui, mă chemă șefu' la job și-mi dădu în mână o delegație. A doua zi trebuia să fiu...în Constanța. Aveam câteva ore pentru bagaj. Plecam cu un coleg (și cu soția lui geloasă, că ”o duci pe aia la mare”). Am plâns toată noaptea. Eu călătoream din Timișoara spre Constanța, el, din București, trecea întâi pe la Cluj (un comision), apoi se întorcea spre Timișoara.

Când m-am cazat la Constanța, mă sună și el...ajunsesese în Timișoara, având în bagaj doar pantaloni și șosete. Uitase umerășul cu cămăși și tricouri. Era disperat. Nu știa magazinele...îi trebuia urgent o cămașă călcată!

Am sunat o prietenă care avea magazin de haine. I-am dat numărul ei de telefon și fata l-a servit exemplar: 3 cămăși călcate și două tricouri... în 40 de minute, aduse la hotel.

Stăteam ca pe ghimpi la cursul de la mare. Ca și adolescenții, ne trimiteam din când în când mesaje. Era amuzant și palpitant. Doar seara mă plimbam cu colegele...și colegul cu nevasta...Acasă ne aștepta un control de la minister. Dădeam telefoane să aflăm ce documente le cerea. Ei erau acolo, mai dregau busuiocul, dar noi...de la Constanța, ne întorceam chiar în gura lupului.

Două zile și jumătate a ținut cursul, de marți, până joi după-amiază. Dama colegului meu voia să stăm până duminică seara, dacă tot am venit până la mare. JB îmi spunea, cu tristețe, cât a visat el întâlnirea asta...și acum era în Timișoara.

Dintre toate excursiile povestite, cel mai mult l-a marcat pe JB cea de la Praga...nu doar prin ceea ce a vizitat...ci prin ceea ce a descoperit despre el: trecând podul spre orașul vechi, s-a gândit pentru prima dată la ce fericit ar fi...dacă ar avea altă companie (așa am aflat, indirect, că e căsătorit). Povesteam atâtea...dar numai cât voia fiecare să spună despre el, fără indiscreții.

După terminarea cursului, am ieșit la plajă. Colegul meu mă știa o fire veselă, iar acum eram de nerecunoscut. Știa că nu mă sinchisesc eu de nevastă-sa, dar nu înțelegea ce am. Dacă ea tot făcea rebus, noi am povestit. I-am zis de JB.

„Sus! Plecăm! Acum, fără comentarii!”

„De ce? Nu vreau! M-ai adus de proastă la mare? Știam eu că bestia asta te conduce!” urla, pe plajă, soția colegului meu.

„Ține bani de drum și vii când vrei. Noi plecăm!” zise tăios colegul meu. Și nu glumea. Am mers la hotel, am împachetat...și, când eram la mașină, a venit și nevasta bosumflată.

„Ascultă-mă bine! O poveste de dragoste nu se ratează! Trăim o viață în rahatul ăsta de relații!...și când apare o clipă care poate fi altfel, merită sacrificiul!”

Am urcat în mașină. Dama a plâns până pe Valea Oltului...când a adormit. Colegul meu conducea cu 140-160 km/h. Abia respiram de frică. JB îmi trimitea mesaje din ce în ce mai înflăcărâte.

„Citește-mi și mie, nu fi nașpa!” ordona colegul meu, care conducea cu un sandvici într-o mână și cu paharul de cafea în cealaltă. „Aprinde-mi o țigară! Așa...ce mai zice? Zi-mi și tu ce-i scrii!” Ochii îi ardeau, ca și cum avea febră mare. Îmi înghețase sângele-n vine de spaimă, în toiul verii, căci vedeam clar că nu e ceva în regulă cu el (când am ajuns, s-a dus direct la spital...i se înfundase o venă și a condus tot drumul cu niște dureri cumplite, fără să-și simtă deloc piciorul stâng...dar asta am aflat-o abia în Timișoara!).

Am ajuns în plină noapte. „Spune-mi adresa, că vin acum...nu mai am răbdare până dimineată!”, insistă JB.

Abia ieșisem de sub duș...un duș făcut cu viteza luminii...

Am deschis. Nu știu cum de n-am făcut infarct. În fața mea era un om blajin, cu ochii mari...mari de tot...albaștri. Mi-i amintesc așa de bine, deși era destul de întuneric în hol...că uitasem s-aprind lumina. Când am realizat, și am vrut s-o fac, mi-a prins mâna în desfășurarea gestului și mi-a sărutat-o.”E prea târziu!”

A închis ușa și m-a cuprins în brațe...în întuneric. Îmi plăcea teribil franchețea asta...dar mă apucase și tremuratul... de frică, de emoții. Mă năpădeau toate știrile de la ora 17, cu violatori...poveștile despre excrocii de pe net...o vedeam pe soția colegului meu cum plângea...și mă gândeam că eu nu l-aș fi iertat în veci pe ex dacă-mi făcea așa o fază.

Mă strânsese cu forță, dar mă săruta delicat...pe gât...pe ureche...pe lobul urechii. Îmi atingeia sânii...înfiorați. „Îmbracă-te! Hai să mergem!”

„Unde?”

„Dacă e surpriză, surpriză să fie!”

Tremuram din toate încheieturile. Ce să fac? Voiam să-l sun pe colegul meu...el e expertul la din astea...dar și

voiam să știe cineva unde am plecat....când și cu cine...în caz că...

Ce-aveam de pierdut? Viața? Nu ținem la ea...îmi adusesese atâta suferință.

“O poveste de dragoste nu se ratează!”...așa îmi spusese, la mare, colegul meu. Chiar așa...nu se ratează!

Se iveau deja zorile. Am mers la un restaurant...afară din oraș...el îl găsisese pe net...și, la 4 dimineața, mâncam fazan...și câprioară...și mistreț...și beam vin roșu. Râdeam cu toată gura...JB...pe sub ochelarii lui cuminți, era un om plin de umor. Pot zice că m-am îndrăgostit...de expresivitatea ochilor lui. Aproape că nu mai erau necesare cuvintele. Am simțit cum renasc...în sufletul meu...după tot potopul suferit. Am râs și am povestit vrute și nevrute, în soarele dimineții.

“Mergem la job...să ne terminăm treburile...și, pe la 12, ne găsim la o cafea...până nu plec?”

O, da...mai era și job-ul! ...ca să nu mai zic...și controlul de la minister.

M-a lăsat acasă. M-am echipat...și-am plecat, cu soarele-n piept.

N-am intrat bine în clădire, urcam scările spre birou, la etaj...că mă sună JB: „Vezi că eu mai am puțin și termin treaba. Ai putea și tu, într-un sfert de oră, să vii în față la operă?”

„Stai să văd cum e, că n-am aju...” așa ziceam și urcam, vorbind la telefon. În capul scărilor, JB vorbea și el, cu mine...la telefon, însoțit fiind de șeful meu. Am înlemnit.

“D-na..., d-nul... e cel care ne controlează, din partea ministerului”, făcu șeful meu prezentările. Despre orice am vorbit cu JB, dar nu și despre locul nostru de muncă. Amintisem, la început, că suntem bugetari...și nimic mai mult.

“Doar doamna și colegul, care e la spital, mai aveau de prezentat documentele.”...se scuza șefu’. “Colegul...care e la spital?”... nu pricepeam. În urmă cu câteva ore ne-am despărțit.

Ochii lui JB erau inexpressivi, dar ochelarii îi râdeau în soare...și colțul gurii, la fel.

Am prezentat documentele...a făcut recomandările cuvenite...și am părăsit, oficial, clădirea, conducându-l, cu șefu’...până la poarta unității, ca ultima inspectată.

Cu primul pas făcut în exterior, m-a prins de mână...”Hai la cafea, profa! Că te aștept de-un secol!” Șefu’ a rămas mut, în poartă.

Odată cu raportul inspecției, veni de la București, nominal...și invitația de a participa la un Congres, pe probleme de învățământ...la Praga!

Când am ajuns acolo, chiar când am pus primul pas pe pod, m-a sunat, din țară, sora mea: se pronunțase divorțul meu...sentința definitivă. Eram liberă!!!!!!!!!!!!!!

L-am sunat pe JB. Voiam să-i mulțumesc...și pentru participarea la Congres, și ca să-i spun că se terminase divorțul. Băteam din picioare deja. Îmi venea să sar în sus...și să strig, de fericire. Telefonul suna...suna...

Un câine chau-chau îmi tot dădea târcoale, incomodându-mă. “Of, ce stăpâni!”, îmi ziceam...dar, la capătul lesei, era JB!!!!!!!!!!!!!!

“El e Max!”...spuse cu un ton firesc.

“Max, ea e iubita mea! O văd acum...și cine știe când! Peste două ore plec...definitiv...în Anglia.”

Ah, podul din Praga!...da, podul din Praga...

CORINA-LUCIA COSTEA

Spray cu aloe vera

Familia Georgescu de la etajul al doilea ne oferă de multe ori ocazia să râdem. Sunt simpatici, dar sunt destul de des în situații caraghioase. Ca acum câteva zile...

Doamna Georgescu, femeie în vârstă, are dureri de spate. Vecina de la parter se oferă să-i facă frecție cu o alifie chinezească.

Luni, pe la ora 19, ea merge la familia Georgescu. Doamna e foarte mulțumită de frecție. Se simte mai bine și se mișcă mai ușor. Îi oferă vecinei un pahar cu bere, dar vecina refuză politicos:

- Nu te supăra, vecino! Mă doare gâtul. Nu pot să beau nimic rece. Dar, dacă vrei și nu te superi, te rog să mă lași să mă dau în gât cu spray-ul cu aloe vera pe care îl ai pe noptieră!

- Sigur, vecino! Dimineață am luat de la poștă pachetul trimis din Spania de fiica mea. Dacă spui că îți face bine, dă-te!

- Dacă vrei, vin și dimineață să te tratez.

- Dacă ai timp...

- Am, că sunt singură.

- Bine, te aștept după ora 8. Cu cafeaua.

- Voi fi punctuală! Noapte bună!

- Noapte bună, vecino!

Dimineață, la ora stabilită, vecina de la parter apasă butonul soneriei.

- Intră, spune din bucătărie, doamna Georgescu. Am făcut

cafeaua.

Cele două femei beau cafea și se pun la curent cu bârfele din bloc. Apoi, frecția pentru care a venit „asistenta” de ocazie.

- Vecino, m-am simțit foarte bine după ce m-am dat cu spray. Te rog să îmi dai voie să mai dau o dată!

- Desigur, vecino!

- Vin și deseară...

- Bine, te aștept.

Rămasă singură, doamna Georgescu merge la bucătărie. Se aude soneria. Deschide. Fiul doamnei:

- Sărut-mâna, mamă! Te mai doare spatele?

- Bine ai venit, Lică! Mă simt mai bine. Vecina de la parter îmi face frecție.

- Și cât îți cere pentru serviciu?

- Vrea să-i dau voie să-și dea în gât cu spray.

- Cu ce spray? De unde ai tu spray?

- Mi-a trimis soră-ta din Spania.

- Să văd și eu!

- Uite aici!

Lică începe să râdă. Mama lui nu înțelege ce se întâmplă. Lică râde, nu-l poate opri. Zâmbește și femeia.

- Mamă, spray-ul e cu aloe vera...

- Da, vecina spune că nu o mai doare gâtul...

- Dar e deodorant. Uite ce scrie aici „For Skin”.

- Dacă ea se tratează, dacă îi face bine, ce treabă ai tu? Măi, da’ ce deștepți sunteți voi,ăștia tineri!

MARIA TIRENESCU

Foto: Ansamblul sculptural “In memoriam – Oarba de Mureș”, Roua Stoenescu, „Triptic”

Stimate Domnule Nicolae Băciuț,

Am primit cu bucurie propunerea Domniei Voastre de a se institui o Zi a culegătorilor de ciuperci! Poate că vă întrebați de unde vine entuziasmul meu! Vă răspund imediat! Am ferma convingere că respectivii culegători de ciuperci manifestă o (minimă) solidaritate de breaslă, lucru mai rar întâlnit în tagma scriitorilor, de exemplu. Nu cred că s-ar găsi vreun practicant al sus-numitei îndeletniciri care să strecoare în coșul unui tovarăș de activitate ciuperci otrăvitoare. Nici să lanseze vorbe cum că vreun distins coleg ar culege numai pălăria șarpelui (Amarita muscaria pentru cunoscători). Apoi, lucru deloc de neglijat, îmi place să cred că activitatea oneștilor culegători de ciuperci se bucură de oarece apreciere din partea conducerii superioare de partid și de stat (scuzați reminiscențele limbajului antedecembrist!). Și mai cred că nici biserica ortodoxă nu s-ar da în lături în a-i sprijini în întreprinderea lor. Parcă și văd un sobor de preoți sfințind cu evlavie coșurile culegătorilor înainte de a purcede prin pădurile patriei! Așa că, vedeți dumneavoastră, inițiativa ce o propuneți ar porni sub cele mai bune auspicii.

Mult mai bune decât acelea ale instituirii Zilei Culturii Naționale, care s-a concretizat, în Capitală, în manifestarea organizată în aula Academiei Române, sâmbătă, 15 ianuarie 2011. Nici vorbă de sobor de preoți (mă refer la BOR, căci, altfel, în sală a fost prezent Monseniorul Ioan Robu), nici vorbă de reprezentanți ai Guvernului (parcă aveam un minister al culturii!?) ori ai Președinției (Poate data viitoare, la Ziua tinichigiilor), nici vorbă de vreun mesaj din partea acestor instituții (cu excepția celui trimis de președintele Senatului, dl Mircea Geoană). Cât despre reflectarea în mass-media a evenimentului, jurnalul de seară al televiziunii naționale a început cu o știre de importanță capitală: azi, 15 ianuarie, s-a dat startul sezonului de reduceri (o fi vorba și de altceva decât de prețuri?! reducerea până la neantizare a culturii naționale, eventual?!).

Așa că, vedeți dvs., de aceea vin și spun că propunerea nu e rea, nu e rea deloc, mai ales că tot despre cultură e vorba! Fie ea și de ciuperci! Și e cu atât mai bună cu cât în denumirea respectivei zile nu pomeniți nimic de ciupercile **naționale**. Cu siguranță, asta ar fi deranjat!

***

Și dacă nu apreciați adeziunea mea, îmi permit să redau câteva fragmente din discursul dlui acad. Eugen Simion din acea zi. Poate mă veți înțelege!

Sărbătorim astăzi, după părerea mea, două evenimente importante. Întâi, este ziua lui Eminescu, 15 ianuarie. De ce românii simt nevoia ca în această zi să fie altfel, să vorbească altfel, să se poarte altfel și să gândească altfel – n-am să vă spun prea multe, pentru că aveți răspunsul dinainte – cei care doresc să-l aibă! Sunt alții care sunt foarte enervați de ziua asta. În decursul anilor am auzit atâtea cuvinte de ocară, încât sunt puțin mai sceptic.

Al doilea eveniment important pe care îl sărbătorim astăzi: inaugurăm faptul că Parlamentul României a votat – și pe câte am aflat – aproape în unanimitate, Ziua Culturii Naționale, care, nu ca un făcut, ci ca un pregătit, ca un bine gândit, se identifică cu ziua lui Eminescu. Iarși n-am să vă spun de ce era necesară această zi. Totuși eu vă spun, pentru că nici n-a apărut bine, nici n-am apucat să vorbim despre ea, și au și apărut reacții. Citeam ieri în ziare niște declarații care m-au bulversat. Ce-i mai curios

este că scriitorii, câțiva scriitori, chiar președintele scriitorilor, foarte enervat, „de ce o zi a Culturii Naționale? La ce ne folosește? Frecție – zice el – pe un picior de lemn”. N-a fost inspirat, după părerea mea, când a dat drumul acestui gând. Alții, tot așa, sunt foarte iritați. Câțiva scriitori zic: „Ce se întâmplă, domne, mai bine să purtăm dolii pe 15 ianuarie!” Acum, eu vreau să interpretez pozitiv. Poate că s-a gândit să poarte dolii ca un protest că nu-i suficient de respectată cultura și nu sunt prea multe fonduri date culturii române și sunt prea multe injurii la adresa lui Eminescu. Aș vrea să interpretez așa ziua de dolii. Dar eu zic că este o sărbătoare a românilor, și anume o sărbătoare a spiritului românesc. Când noi am pornit această idee, așa ne-am gândit. Nu să reînființăm Cântarea României, am văzut că există și această suspiciune, fie la ei, nu la noi, că la noi nu este, la ei, la cei care zic! Nu! Ne-am gândit la altceva, de pildă ne-am gândit să ne vedem aici, în aula Academiei, membrii Academiei, invitații noștri, membri ai Parlamentului României... (...) Eu cred că aceasta este în viitor menirea Zilei Culturii naționale: să gândim ce trebuie să facem. Ce n-am făcut sau ce-am făcut să subliniem, dar să gândim ce trebuie să gândim ceea ce facem.

RODICA LĂZĂRESCU

*

Aveți dreptate în ceea ce privește "Ziua Culturii..." Demagogia și fațada triumfă. Mai grav sau tot atât de grav e ceea ce se întâmplă în școlile noastre. Probabil că vă sunt cunoscute tipurile de teste de evaluare la limba și literatura română... Îmi creează impresia că vor să construiască demagogi. Deviza: vorbește, inventează un discurs estetic articulat, chiar dacă esența îți este străină! Lucrările olimpicilor de la clasa a V-a abundă în citate din Adrian Marino, Nicolae Manolescu, Roland Barthes, memorate la virgulă și adaptate, oarecum, la textul la prima vedere pe care copilul îl are de interpretat. După ce depășim introducerea și căutăm o fărâma de conținut, dincolo de

identificarea și numirea unor figuri de stil selectate din textul literar propus, nu mai e nimic. Arivistele Hortensiei devin palide în raport cu personajele ce populează școlile noastre, într-o veșnică goană după falsuri. Organizează simpozioane peste simpozioane, concursuri peste concursuri, fac schimburi de diplome, îl preamăresc pe Eminescu, de obicei (este mai la îndemână), parteneriate la nivel interjudețean, internațional, inter... planetar (la asta nu s-or fi gândit încă!) și iar alte concursuri cu teste grilă (literatura a devenit subiect pentru testele-grilă!!!) ca să mai obțină alte diplome, dovezi concrete pentru a justifica parteneriatul. Pentru mine, drama este aceea că nu mă mai pot verifica. Evaluările naționale se organizează în școală, subiectul ce urmează a fi tratat: "Imaginează-ți jungla de pe planeta Venus"; concursurile... "aici e stilul profesorului X!..." elevului îi dăm premiu (oricât de anodină ar fi lucrarea), dacă îl simpatizăm pe profesorul X, sau nu-i dăm premiu, dacă X este persona non grata... provincialismul și fanariotismul sunt în floare...

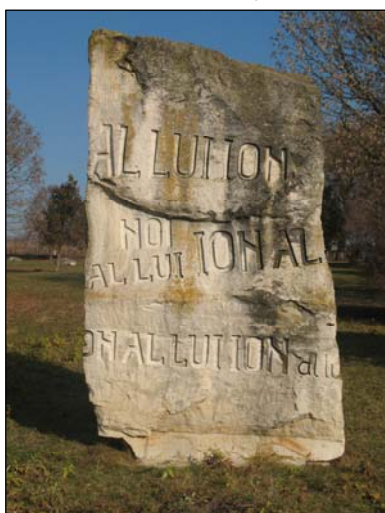
Ziua Culturii Naționale a trecut cam neobservată la noi...

Ce făcurăm, că uitaram chiar și de Eminescu?

A! Da! Toată elita profesorimii era implicată într-un mare concurs național: diploma pentru organizator de concursuri naționale: 2 puncte la dosar; membru al juriului: 1.50; diploma pentru participare la simpozion național: unu, virgulă... sau zero virgulă...? diploma de însoțitor al elevilor: zero virgulă...; și așa mai departe... Ce să faci? "Lumea-i cum este și..." tocmai de ceea ce urmează mi-e teamă! Nu vreau să fiu ca dansa... Îmi cer scuze că am abuzat de răbdarea dumneavoastră... Astăzi sunt în vacanță!

CARMEN SIMA

Foto: Ansamblul sculptural "In memoriam – Oarba de Mureș", Octavian Pârvan, "Ion al lui Ion", 1988

Lidia Kulikovski! – la ceas aniversar

În acest moment festiv și plin de încărcătură emoțională, îngăduiți-ne, stimată doamnă conf. univ. dr. Lidia Kulikovski, să fim părtași la bucuria Dumneavoastră, să vă purtăm în suflet și să ne exprimăm gratitudinea pentru ceea ce sunteți pentru noi. Vă dorim multă sănătate, împliniri pe toate planurile și, mai mult decât atât, să rămâneți pentru totdeauna același OM cald, primitor și de cuvânt.

LA MULȚI ANI!

Cu aleasă considerație,

MONICA AVRAM,

Directorul Bibliotecii Județene Mureș

Altoindu-ne sufletul...

Alese gânduri Celei care ne spune, cu consecvență, că prin cărți ne salvăm din mediocritate, micșorând *Ființa Lutului* și crescând *Ființa Duhului*.

Considerație și afecțiune Celei ce crede cu adevărat în puterea lucrătoare a cărților, numind prestigioasa *Biblioteca „Hasdeu”* pe care o conduce „*calea ta spre cunoaștere*”.

Este un director de bibliotecă al zilei noastre; suplu, inteligent, prompt, cu fermitate, îndrumând una dintre cele mai dinamice publicații, revista *BiblioPolis*, detaliind coerent conceptele de cultură informațională a bibliotecarului și de *fidelizare a utilizatorului*. Pentru doamna **dr.conf.univ. Lidia Kulikovski**, utilizatorii reprezintă cele mai valoroase „active” ale bibliotecii publice. De aici, o nouă gândire asupra nevoilor informative, până la așezarea vieții bibliotecii de la Chișinău în efectele evenimentului cultural de mare importanță, de asemenea o nouă abordare a strategiilor succesului în bibliotecă. Pe tărâmul acesta al inovărilor, doamna *Lidia Kulikovski* respinge rigiditatea, felul de a fi al Domniei Sale văzându-se într-o *bucurie* imensă cu care însoțește *cartea și lectura*; venind tocmai din spiritul cărților. Se spune că atunci când deschizi o carte, te întâlnești cu autorul ei, cu trăirile acestuia, iar după ce ai închis cartea te întâlnești cu tine, cu cel care a luat ceva din

povestea autorului, întregind-o. Doamna *Lidia Kulikovski* repetă, cu *bucurie*, aceste întâlniri, cu autorul și *cu sine*, întregind lumea cărților și a lecturii într-un limpede și exemplar crez profesional și uman. Reflecta Democrat: *marile bucurii vin din contemplarea operelor frumoase*.

Cu *bucurie* a inițiat, bunăoară, proiectul deosebit de apreciat, pentru încărcătura lui documentară și afectivă, încărcătura lui *frumoasă*, *Cărți cu dedicații*, în continuarea *Catalogului cărților cu autografe*. Îmi amintesc cu drag de proiectul acesta unic. Apoi, îmi amintesc cu câtă *bucurie* ne-a dăruit edițiile jubiliare ale Editurii „Cartier”, *Eminescu*, *Goethe*, *Pușkin*, inegalabile ca splendoare editorială; ceea ce m-a făcut să mă uit cu strângere de inimă la cărțile pe care le-am dus noi la „Hasdeu”, destul de modeste ca operă editorială, puse, însă, de doamna *Kulikovski* peste ștergarul cu pâine și sare. Căci, în șirul de ani dedicați cărții, a înțeles câtă vrednicie cuprinde cartea în general și cât de vrednici trebuie să fim în întâlnirile cu cărțile. Astfel, spunându-i doamnei *Lidia Kulikovski* „*La mulți ani!*”, le spunem „*La mulți ani!*” cărților; alintându-le...pentru cum ne altoiesc sufletul

PROF.DR.VALENTIN MARICA

Lidia Kulikovski alături de oameni de cultură din Chișinău și Târgu-Mureș, la Biblioteca „Târgu-Mureș”, Chișinău, 16.02. 2010

La mulți ani, doamnei Conf. Univ. Dr. Lidia Kulikovski!

Există oameni a căror valoare nu poate fi exprimată în cuvinte, există un anumit tip de persoane care te farmecă instantaneu și te uimesc prin inteligență, tărie de caracter și căldură sufletească. Doamna *Lidia Kulikovski*, directoarea Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” din Chișinău, face parte, în mod cert, din această categorie.

Când mă gândesc la *Lidia Kulikovski*, mi se „umple inima de bucurie” și mi se conturează în minte imaginea unui specialist pentru care știința informării și documentării nu mai are secrete. Cu braț de fier, cu modestie și iubire, cu mintea doldora de cunoștințe biblioteconomice, literare și culturale, doamna *Lidia Kulikovski* a influențat definitiv destinele bibliotecarilor pe care i-a pregătit, i-a coordonat sau pur și simplu i-a întâlnit, de-a lungul timpului, la diferite manifestări profesionale și culturale. Din dragoste și respect pentru carte, pentru bibliotecă și oamenii, care și-au legat destinele de lumea cărților, *Lidia Kulikovski* a transformat meseria de bibliotecar, în artă, a schimbat statutul și imaginea acestui meșteșug și a așezat practica biblioteconomică la nivelul unei îndeletniciri cărturărești de mare preț și de mare căutare.

Fără a amplifica realitatea, acum la ceas aniversar, nu îmi rămâne decât să îi doresc doamnei *Lidia Kulikovski* - cu dragoste, prietenie și respect - *La mulți ani!*

LILIANA MOLDOVAN

Director onorific – Biblioteca „Ion Minulescu”, Nürnberg (Germania)

Foto: Monica Avram și Lidia Kulikovski (sus), Chișinău, 16.02. 2010, Biblioteca „Hasdeu” (jos)

ȘOAPTA CUVINTELOR EI

Este greu să-mi amintesc despre toate cărțile doamnei Cezarina Adamescu. Trebuie să merg înapoi, în timp, neștiind la care să mă opresc.

Se oprește dânsa și începe să-mi vorbească, spunându-mi uneori că sunt haioasă.

Cu glasul molcom, deapănă amintire după amintire.

Prietenoașă, deschisă la suflet, onestă cu dânsa și mai ales cu cei ce intră în contact, parcă și văd cu ochii minții, cum mâna-i alunecă pe coala de scris.

Imediat începe să desprindă cuvânt după cuvânt, creionând și tighelind, poeme, proze, eseuri, povestiri sau descrieri portretistice. Pe toate acestea le rânduiește în cuvinte, sărbătoarea și bucuria sufletească de fiecare zi. Parcă anume păstrate în acest scop.

Tot ce face nu înseamnă străduință, bunăvoință, mai mult; înseamnă har, talent, a crede în cuvântul scris.

Cu adevărat mărturisesc!

Când începe să sculpteze sufletele din cuvinte cu temei sau descrierea unei opere literare, picturale sau eseistică, citindu-le, devii mai bogat la suflet prin tumultul de cuvinte, simțindu-te mântuit, ca după citirea Sfintei Biblii.

Și când o ascuți povestind, i-ascuți povestea cu sufletul la gură, fără a te îndârji să o asemeni cu cineva. Am aproape un sfert din cărțile dânsa, vreo douăzecișicinci la număr.

Doamne, câte cărți duce în spate! Uneori le privesc pe cele datorite așteptând cumiți pe un raft din biblioteca mea. Nu le-am

citit pe toate din cauza timpului necesar. Celor pe care le-am citit, le-am întrebat într-o zi:

-Ce se petrece în mintea măicuței voastre?

Însă cărțile, cu sufletul închis între coperti, au tăcut.

Așa am înțeles, cum o Sfântă Lumină îi dă această magnificat și măreție, exact ca o misiune, să aducă în fața tuturor chintesența sufletului și a harului său.

O, sunt atâți poeți și scriitori pe care-i cunosc personal, însă doamna Cezarina, parcă este bine inspirată de Duhul Sfânt.

Când scrie, scrie cu o adevărată smerenie!

Odată, i-am spus într-o doară: să văd ce-mi răspunde:

-Dumneata, prietena mea, sunteți rea și urâcioasă cu mine!

Mi-a răspuns cu o mare gentilețe și rafinament:

- Sunt așa, cum este omul lăsat pe pământ, uneori spun multe... însă sunt bună și smerită cu inima. Când scriu, nu-mi fac decât datoria față de semenii mei. Pe toți îi iubesc în aceeași măsură, pe unii îi ador pentru frumusețea minții lor.

În sufletul meu, s-au așternut câteva clipe de tăcere, să pot delimita ce se petrece în mintea sa. Îmi veni în gând ceea ce a scris cu ceva vreme în urmă, despre mine, despre activitatea mea artistică, ba mai mult, despre cartea de poezii „La ușa iubirii”, cu versuri psaltice, la care nimeni nu a avut curajul să scrie câteva rânduri.

Mi-am dat seama că mă iubește; mă respectă și mă admiră cu sinceritate. Cu talentul său înăscut, la doamna Cezarina Adamescu primează cuvântul, prin documentație și argumentație - percepe totul și scrie în felul său unic.

CONSTANȚA ABĂLAȘEI-DONOSĂ

Pamflet

A treia scrisoare franco-afonă: „Pe Mosela în jos, / Sub un baraj

Și cum vă spuneam,... după ce ieșim binișor de pe E 29, putând să o luăm din Luxemburg, fie spre Germania, fie spre Franța, odată cascade ochii cât cepele (roșii, din cauza aerului condiționat) când văd prin parbriz un indicator galbejit de parcă dăduse în icter. Iar acolo, scria negru pe galben: SCHENGEN! Desigur că am oprit pe dreapta, am aprins luminile de avarie și am pus-o pe franțuzaica de nevastă-mea să-mi facă o poza cu indicatorul respectiv. Nu s-a mirat ea prea tare, pentru că am mai pus-o eu și altă dată să mă tragă în chip pe lângă indicatoare de circulație mai ciudate aflate, de exemplu, în comuna transilvană... Veneția, lângă localitatea franceză La Cour Barrée de la sud de Auxerre, ori la intrarea în capitala regiunii Istria din Croația, al cărui nume de tot hazul în limba română nu se poate transcrie... Și repede, repede, am pornit iarăși la drum, că pe aici, dacă stai ceva mai mult garat pe dreapta în loc neamenajat, imediat vine un echipaj să te ia la întrebări (desigur, cu cele mai bune intenții, aparent...) Și am trecut apoi glorios de indicator intrând în Schengen ca-n brânză, desigur degresată și de vaci, având în vedere simptomele de hepatită ale respectivei tăblițe.

Mare scofală să intri în Schengen!... Uite în ce se împiedică politica dâmbovițeană!...

Iată-ne deci, pe noi doi și pe juniorii noștri franco-români, pe malul Moselei la monumentul dedicat semnării la 14 iunie 1985 a așa-numitului spațiul Schengen, prin intermediul unui *Tratat vamal de liber-schimb*. Mult zgomot pentru nimic, meditez eu shakespearian, să fiți voi sănătoși: noi suntem *liber-schimbști* încă de pe vremea lui Caragiale, că de atunci la noi *zoonul politic* e azi *hăis*, mâine *cea*, dând cu oiștea doctrinară dintr-un gard în altul „ca tot românul imparțial” interesat doar de propria pricopseală.

Dar se ridică totuși o mare întrebare: unde au semnatăștia, frate, Tratatul? Că aici, în afară de „un mal frumos”, nu prea e mare lucru. Nici palat, nici castel, nici cetate, nici sală de

conferințe, nici sală de protocol... eventual, vreo câteva crame prin împrejurimi... Pentru un moment chiar m-am gândit că s-o fi aplicat și aici soluția de la jumătatea românească a nunții mele cu franțuzaica și s-o fi închiriat un cort uriaș. Dar, nu! Citind lămuririle pentru turiștii nuli proveniți din chiar spațiul Schengen, am aflat imediat că ceremonia respectivă avusese loc pe vasul *Prințesa Marie-Astrid* amarat în portul Schengen (!). Ei, așa mai merge, pentru că pe aici orice orașel, precum St-Nicolas du Port, ce are debarcader se trezește că e neapărat... port, iar nu degeaba strasbourghezul de pe stradă e mai mândru că urbea sa e oraș-port la R(h)in, decât capitala parlamentară a Europei.

După ce ăia mici se mai joacă nițel fața-ascunsea (*cache-cache*, îi spun ei în limba maternă) printre cele trei stele și la propriu și figurat ale monumentului, dăm și peste barajul Schengen - Apach care leagă deci două localități: una în Luxemburg și, cealaltă, în Germania.

Ei, și atunci mă pălește pe mine revelația politologică, deși eram la volan, iar nu la timonă, pentru că cele trei granițe „dau una în alta, ca proastele” (vorba lui Dinescu) nu departe, taman în mijlocul Moselei.

E clar acum de ce ai noștri au probleme de aderare: păi, văzând ei că spațiul respectiv e legat de acest loc, s-au gândit că e mai greu să te aliniezi la cerințele unui cuvânt atât de complicat pentru noi precum Schengen, așa că s-au pliat pe ceea ce le vine lor mai la îndemână și s-au comportat ca niște *apași*, dar în varianta lor de mahala pariziană. Că nu degeaba e Bucureștiul un tot mai Mic Paris! Deci, pe de-o parte „achiesăm” europenește la... *acquis*-urile comunitare, iar pe de alta le dăm mărânește cu tifla! Și dacă până la urmă se observă, ce mare brânză?! Nu o să intre Bucureștiul în Schengen pe cale terestră, o să intre pe cea a apelor! Că nu degeaba se vorbește iarăși despre planul „iepcii de aur” de transformare a capitalei de pe Dâmbovița în port canalizat până la Dunăre, astfel că se va putea aplica vorba poetului care știa cinci limbi și rusește: „Mândră corabia - Meșter cârmaciul!”

HYDRA N. T.

Sevalet Anca Bulgaru

„Un pictor este ca un dirijor de orchestră: trebuie să coordoneze armonia ei, astfel încât nici un instrument să nu facă discordanță”. (Anca Bulgaru)

Am primit vești, de la transatlanticul nostru prieten - omul de litere și de artă - Cristian Petru Bălan (Chicago), prin care mi se prezentau câteva dintre tablourile unui artist, până atunci necunoscut mie. Am rămas surprins și supărat, în același timp. Nu mi-am putut explica de ce nu am luat contact mai devreme cu aceste lucruri. De ce nu am observat multe din lucrurile care contează cu adevărat? Și deși sună a retorică, trebuie să admitem că aceste lucruri ni se întâmplă frecvent. Avem o țară, „presărată” cu destine geniale, cu oameni al căror suflet abundă de talent, dar despre care nici măcar nu avem îndrăzneala de a cerceta. Există, în proximitatea noastră, adevărați „monștri sacri”, care de multe decade străbat calea plină de sacrificii a scrisului, a artelor frumoase, încărcății de vibrații onirice și construind cărămidă cu cărămidă panteonul valorilor acestui neam, binecuvântat de Dumnezeu. Trăim într-o mare ignoranță, frământați poate prea mult de grijile cotidiene, care ne-au transformat în sclavii materiei, uitându-ne condiția de oameni („animale ” zice-se dotate cu inteligență sau purtătoare ale unui spirit pătrunzător).

M-am apropiat cu teamă de lucrările acelea și abia atunci am observat în câte culori pot fi pictate simțirile unui suflet. Abia atunci am realizat că trebuie să (re)cunoști, trebuie să simți, trebuie să-ți găsești timpul necesar de a te (re)întâlni cu propria persoană, încercând să-i (re)descoperi pe cei din jurul tău. O astfel de teribilă experiență trăiesc din prima clipă când am privit un tablou ce poartă semnătura Ancăi Bulgaru. Deși nu o cunosc personal pe distinsa pictoriță, am început să mă apropiez cu o oarecare timiditate de „sufletul” artistei, revelat cu o deosebită generozitate prin picturile sale. M-am declarat din prima clipă un admirator al domniei-sale, recunoscând în artistă, nu atât pe pictorița Anca Bulgaru, ci mai întâi de toate pe poeta Anca Bulgaru.

Fiecare tablou al său este o poezie, încărcată de metaforă și stil, plină de culoare și etalând un rafinament dus până la desăvârșire. Se spune despre pictori că înainte de a picta își reconstituie în minte o imagine „poetică” a ceea ce doresc să illustreze grafic. Și dacă așa stau lucrurile, înseamnă că pictorii sunt artiști unici, dotați cu un înalt simț de înțelegere și de redare a realității. Aceste lucru ni-l dovedește din plin pictorița Anca Bulgaru, ale cărei tablouri spun câte o poveste, „enunță” lapidar o poezie, „vorbesc” despre o autentică trăire și simțire poetică. Unele tablouri poartă titluri ce-ți sugerează localizarea temporală a unui haiku în formă liberă (o descriere de circumstanță) precum: „Feeria zorilor albaștri”, „La răsărușul timpului”, „Liniștea unui răsărit”, „Povara

culorilor”, „Tăcere ninsă în apus”, „Verdele de-acasă”, „Romanța rozelor ude”.

Născută la Iași și absolventă a Școlii de Artă din același oraș (la clasa prof. pictor Ioan Ginju și prof. pictor Ghiță Leonard), Anca Bulgaru a avut privilegiul de a se naște într-o urbe cu o susținută activitate artistică și de a participa la numeroase expoziții colective, care au și consacrat-o în mediul cultural ieșean și i-au adus și multe premii. „Crescută”, având ca model operele unor mari pictori precum: Grigorescu, Baba, Lautrec sau Dali, Constable sau Renoir, Hatmanu de la Iași sau celebrii pictori ruși, Anca Bulgaru are onestitatea de a recunoaște și opera unor valoroși pictori contemporani, dintre care amintim de: Eduard Sandu, Doru Deliu, David Croitoru, Gheorghe Barbu, Ciprian Stratulat, Andrei Brănișteanu, Dorin Lehaci. Întrebată despre stilul artistic în care și-ar putea încadra pictura, Anca Bulgaru a răspuns: „În general îmi place să cred că sunt realistă și în viață și în lucrările mele și tocmai de aceea nu-mi fac iluzii că pot reprezenta prin tablourile mele un stil anume. Ca orice îndrăgostit de culoare, iubesc impresionismul, numai că visele sunt mai greu de pus în culoare....Încerc să redau în pânzele mele, cu modestele mele puteri, „frumosul” care mă fascinează și pe lângă care se trece adesea cu pas prea grăbit. Cred că este de datorita mea să slujesc acest vis alături de cei care au aceleași

preocupări, indiferent că o fac ca amatori sau ca profesioniști consacrați.” (Tablouri de Vis). Ca omagiu adus orașului său natal, pictorița expune permanent la „Galeriile Top Art” din Iași, acolo unde uneori este „colecționată”, alteori „cumpărată”.

Ce este impresionant în cariera de peste patruzeci de ani a artistei, prezența celui fior aproape liric, profund românesc, care face din

pictorița Anca Bulgaru, o veșnic îndrăgostită de plaiurile românești, de flora lor unică, de peisajele lor – pe care, se pare că s-a născut VEȘNICIA. Foarte multe dintre tablourile domniei-sale poartă nume de localități, ținuturi, așezări românești, încercând parcă să immortalizeze frumusețea aceea simplă, dar rarisimă a meleagurilor mioritice: „Bobotează la Tihuța”, „Cătun la munte”, „Vacanță la Moeci”, „Vară în Bucovina”, „Spre Măgura iarna”, „Apus de soare la Fundata”, „Plai de dor”, „Septembrie în apuseni”, „Vara la Mălini”, „Priveliște spre Valea Seacă”, „Undeva în Bucovina”, „Urcuș la Bîrnova”, „În pădurea Șorogarilor”, „Bucovina, Plai de Dor”, „În soarele de Maramu”. Legată indisolubil pe pământul acestei binecuvântate țări, pictorița încarcă de culoare, locurile pe care le redă în

peisajele sale. Astfel, redă în tonuri calde și vii, în culorile unor imperiale apusuri, frumuseți fără de asemănare, desprinse din sufletul său generos și nobil. Peisajele Ancăi Bulgaru poartă rareori doza aceea de neobișnuit, de fantastic. Ele sunt pe cât de reale, pe atât de somptuoase. Cu o atenție desăvârșită la detaliu, poeta exprimă „*Tristeți de toamnă aurie*”, declarându-se profund îndrăgostită de două momente astrale magice: toamna și apusul. Astfel, foarte multe dintre picturile sale, executate în cea mai mare parte în *ulei pe pânză*, poartă numele de apus: „*Tăcere ninsă în apus*”, „*Miraj de seară*”, „*Amurg Violet*”, „*Apus pe mare*”, „*Apus nins*”, „*Apus înflorit*”, „*Apus imperial*” (1,2), „*Apus cu maci*”, „*Apus*” (1,2).

V-ați întrebat adesea: de ce Anca Bulgaru nu pictează figuri, portrete, oameni? Am încercat să găsim măcar o infimă explicație a acestui fapt, observându-i tablourile. Poate pentru că (este doar un modest punct de vedere) în fiecare tablou al său, Anca își pictează de fapt sufletul, își pictează de fapt culorile multiple ale stărilor pe care le trăiește. Astfel, ca extensii ale propriilor reverberații, artista își dăruiește bucuria de a picta prin: culorile metamorfe ale frunzelor toamnei, bogăția cromatică a florilor de câmp, în fânețele proaspăt cosite, în licărirea apelor din pădurea inundată, în anotimpurile ce se perindă cu ciclicitate și nonșalanță. Artista mai pictează flori. Flori, neasemuit de frumoase! Le simți culoarea și contemplându-le frumusețea, parcă le percepi și aroma. Personal, am iubit dintotdeauna florile. Le-am privit mereu cu ochii unui copil neastâmpărat, care le „amesteca” aroma (acum inconfundabilă) cu varietatea coloristică. Observând și trecând prin filtrul „rațiunii” florile pictate de draga noastră Anca, am realizat că o simplă floare înseamnă mult mai mult decât atât. Florile, pentru pictoriță, sunt altceva. Cred că „reprezentarea” unei flori îi dă un sentiment de nostalgie, pe care cu greu se hotărăște să-l pună pe pânză, un sentiment care uneori, nu este deloc confortabil. Pentru Anca Bulgaru, o floare înseamnă un act de curaj, un demers finalizat prin așternerea buclărilor de suflet în armoniile unice ale corolelor florale. Ca o magnifică dovadă a unei autentice simțiri românești, pictorița ieșeană redă, pe pânza sa, culorile vii ale florilor plaiurilor natale. Astfel sunt ilustrate: „*Imortele*” (Nemuritoarele), „*Floarea Soarelui*”, „*Maci imperiali*” (1,2...), „*Bujori*”, „*Crizantemă*”, „*Anemone*”, „*Flori de câmp*”, „*Trandafiri roșii*”, „*Dumitrițe în vas de lut*”, „*Margarete albe*”, „*Albe flori de primăvară*”.

Pentru pictoriță, sursele de inspirație sunt variate. Inspirația poate veni de oriunde sau de unde te aștepti mai puțin. De multe ori, arta înseamnă surprinderea unei idei, a unei teme, iar apoi lucrul la acea tema depășește barierele inspirației și se convertește în chin. Un chin, prin care artista renaște de fiecare dată, în pete de culoare, atinse de aripile divine ale creației. Acolo, la intersectarea chinului cu inspirația, se naște lumea, se naște lumina, străluce speranța sacră a Muzei. Ce m-au surprins la lucrările pictoriței Anca Bulgaru au fost: culorile, gama cromatică vie, cu tonuri calde, utilizate cu generozitate de fiecare

dată, creând iubitorului de artă acel unic melanj de liniște, confort și meditație. Privind undeva dincolo de reprezentarea artistică, vei găsi o întreagă lume, care vibrează și care îți este dăruită doar ție. Cu o rară generozitate, Anca Bulgaru dăruiește tuturor, câte ceva. Are pentru fiecare: o floare, o primăvară, un soare de vară, un amurg de toamnă sau un bulgăre de nea, un copac cu ramurile îngemănate ca într-o îmbrățișare, toate acestea dovedindu-ne că pe tărâmul artei pot sta față în față „*Doar doi*”: cel care dăruiește (artistul) și cel care primește (iubitorul de artă). Nu ai cum să nu fii în tagma admiratorilor artei Ancăi Bulgaru, ținând cont că poartă în ea crâmpoie din veșnicia noastră, din veșnicia României –

în genere. Aș îndrăzni să-l citez pe Henri Focillon care, spunea despre marele nostru Grigorescu: „*Nicolae Grigorescu este român cu tot sufletul și în toată opera sa... Prietenia cu artiștii francezi nu a reușit să-l smulgă meditației românești, amintirii doinelor, imaginii întinsei câmpii dunărene, argintate de pulbere, acestei dulci țări de coline, cu vii și căsuțe acoperite cu șindrilă. ...El rămâne poet, iar arta sa este un cântec de*

pasăre. El este român prin sentiment, prin lirismul fin, prin simpatia pe care o pune în pictură, în alegerea motivelor de-o melancolică întindere sau de-o intimitate visătoare, prin ceea ce are tandru și spiritual în maniera sa.”. Observându-i creațiile și cunoscându-i devotamentul meritoriu în domeniul artelor, dați-mi voie, ca prin analogie să o „denumim” pe această doamnă a artei plastice românești : un GRIGORESCU, în variantă FEMININĂ. Și nu este o exagerare, acest punct de vedere fiind împărtășit de foarte mulți iubitori de artă, fie ei avizați sau nu!

Aș încheia intempestiva mea incursiune prin galeria de artă a doamnei Anca Bulgaru, redând un fragment dintr-o notă de corespondență personală cu artista. Cu o simplitate și o modestie extraordinară, își amintea: „*Țin minte că am fost la Câmpina, când eram copil și am vizitat și casa MARELUI GRIGORESCU... profesoara care ne însoțea ... mi-a adus aminte să respir... căci mi s-a oprit respirația în fața pânzelor lui. Nu o să uit niciodată că muzeografa mi-a dat voie (pe ascuns) să le ating. Eu sunt doar un om simplu, amator de frumos, care dorește să slujească frumosul, cu modestie și credința că oamenii încă îl doresc și îl caută. Sunt în foarte mare măsură un autodidact. Profit de timpul care mi-a rămas.... să pictez cât e ziua de lungă. Într-adevăr, mă simt bine în lumea mea colorată, unii se bucură de lucrările mele, alții le atacă, alții mă laudă...dar eu sunt fericită să mă trezesc dimineața cu gândul că în sfârșit am timp suficient să pictez..... și asta înseamnă totul pentru mine*”.

Cu adâncă reverență în fața unei cariere de excepție, practic a unei vieți puse în slujba artei, aș aminti crezul de viață, dar și de artist al Ancăi Bulgaru: „*Dacă vezi întotdeauna unde ți-e locul, nu poți face greșeli majore*”,

GHEORGHE A. STROIA

Mai viu ca oricând...

„Grigore Vieru este mai mult decât un poet,
el este un destin ”

N. Dabija

La 18 ianuarie s-au împlinit doi ani de la trecerea în neființă a celui mai iubit poet contemporan al neamului nostru - Grigore Vieru, care va rămâne în continuare o legenda vie pentru toți cei care l-au cunoscut. Grigore Vieru a fost cea mai insistentă și viguroasă voce basarabeană, care, prin limba poeziei, a dezvăluit adevăruri temeinic ascunse despre obârșia, istoria și cultura noastră. S-a manifestat ca un adevărat pedagog al neamului, modelând în spiritul binelui și frumosului generații întregi de copii și adolescenți, contribuind semnificativ la înnoirea mentalității și viziunii referitoare la destinul istoric al neamului nostru. Este autorul a peste o sută de cărți de poezie și a unor importante lucrări didactice – Abecedarul, Albinuța etc., devenind astfel un adevărat povătuitor al copiilor. Înzestrat de la natură cu un har de necontestat și o intuiție absolut nefirească, poetul Grigore Vieru a reușit în modul cel mai extraordinar să rețrezească conștiința identitară adormită la sute de mii de tineri și să educe în spiritul dragostei de adevăr, dreptate, limbă, istorie și neam generații întregi de copii.

De nenumărate ori a participat la activitățile culturale organizate de biblioteca noastră, fiindu-ne **oaspete de onoare**. Am avut marele noroc să primim în dar cărțile: „Acum și în veac” și „Rădăcina de foc” cu dedicațiile:

„Prietenilor mei de la biblioteca 'Târgu-Mureș',
bucurându-mă că au norocul de frecvență acestei
biblioteci.

Cu dragoste Gr. Vieru. 26.XI.2001".

„Cititorilor Bibliotecii
'Târgu-Mureș', care-și merită
numele cu dragoste și credință
în izbânda dreptății noastre.

Gr. Vieru. 19.II.2001".

Dumnezeu l-a înzestrat pe Grigore Vieru cu un excepțional har poetic, cu bunătate, cu lumină, cu duioșie, cu compasiune, cu o inimă de copil. Important este faptul că deși a trecut în neființă, numele marelui poet nu dispăre niciodată de pe buzele copiilor. Soare, Pace, Lumină, Bunătate; mamă și copil, izvor și ram, o furnică sau o albină – temele creației sale, creație pe care a ridicat-o la rang de sacru – un fel de început al tuturor începuturilor, izvor al vieții și al veșniciei. Nu există abecedar sau manual de literatură care să nu conțină creații de ale poetului Grigore Vieru, nu există creștomații sau cronici literare fără numele

său. S-a compus până și muzică pe versurile sale, creația fiindu-i solicitată chiar și pentru spectacole de teatru.

Timp de aproape jumătate de secol a creat o poezie deschisă ca o carte de citire și a devenit un educator de conștiință, modelând mai multe generații de tineri în spiritul demnității, al iubirii de părinți și al cultului pentru mamă, în spiritul dragostei față de tot ceea ce conferă individualitate și specific neamului nostru: graiul, istoria și tradiția românească.

Prezența profană a lui Grigore Vieru este substituită astăzi de prezența lui culturală, de prezența lui ca un ferment al culturii și al spiritualității, un ferment al înfrățirii cu valorile culturale autentice.

Grigore Vieru este și astăzi prezent în școli, în biblioteci, la acțiunile culturale, iar prezența lui postumă, este chiar mai vie ca oricând.

Biblioteca noastră a inițiat un concurs literar intitulat „Grigore Vieru în creația proprie a cititorilor Bibliotecii Târgu-Mureș”. Cele mai bune lucrări s-au dovedit a fi ale elevilor de la Liceul Teoretic „Ion Creangă”. La manifestarea culturală „M-a strigat cineva”!, dedicată scriitorului Grigore Vieru, la împlinirea a unui an de la moarte și a 75 de ani de la naștere, organizată în februarie 2010 de Societatea Română de Radiodifuziune, Studioul Regional de Radio Târgu-Mureș, Fundația Culturală „Cezara Codruța Marica”, în parteneriat cu biblioteca noastră, Valentin Marica a oferit diplome la șase elevi și profesoarei de limbă și literatură română Ana Galaju, învingători la acest concurs.

CLAUDIA ȘATRAVCA,
directoarea Bibliotecii
„Târgu-Mureș”, Chișinău

**Foto: Valentin Marica și
premiianții săi (sus), Festivitatea
de premiere (mijloc), mureșeni la
mormântul lui Grigore Vieru, 16
februarie 2010**

De la „Vatra” veche, la noua „Vatra veche”

An bun pentru Vatra Veche

Lunarul de cultură „Vatra Veche” a intrat în anul III, numărul pe ianuarie 2011 fiind ca o sărbătoare a literelor la început de an. Redactorul-șef Nicolae Băciut ne propune pe copertă întâlnirea cu artistul plastic Liviu Ștef, cu lucrarea Biserica din Băgaci, Mureș, din ciclul „Satul săseș”. Antologie **Vatra veche** ne oferă poezia lui Nicu Caranica. Sumarul bogat, ceea ce arată importanța pe care o are revista la nivel național, debutează cu editorialul „Festivalul ca instituție”, scris de Nicolae Băciut, în care se aduce un elogiu: „Publicul bistrițean de teatru a crescut, e un public rafinat, din toate categoriile de vârstă, și, lucru important, tineretul are o pondere semnificativă, ceea ce înseamnă public asigurat pe termen lung. Într-un astfel de context socio-cultural, Festivalul Național de Teatru Profesionist „Liviu Rebreanu”, prin cea de a VI-a sa ediție, organizată impecabil de managerul Centrului Cultural „Liviu Rebreanu”, dr. Dorel Cosma, este o adevărată instituție teatrală, una pe care o merită Bistrița și care reprezintă poarta deschisă spre un vis al bistrițenilor, dincolo de orice criză: un teatru profesionist”. **Vatra veche** se află în dialog cu Ioan Alexandru, printr-un interviu din arhiva Raiei Rogac, care ne aduce și un dialog cu Adrian Păunescu. „Eminescu între autohtonie și universalitate” este eseu semnat de George Popa, în luna poetului național. „Direcția nouă. Legea morală” este titlul eseului semnat de președinta SSB, Elena M. Cîmpan. Între articolele semnate de condeșterii noștri amintim și „Să te comunici pe tine”, recenzie la volumul „la noi” a beclenarului Cornel Cotuțiu, semnată de Ion Radu Zăgrean. Despre volumul de poezie „Tăcerea magilor”, scris de Valentin Marica, este o cronică de Cezarina Adamescu, iar despre „Dansul inorogului”, de Theodor Răpan, scrie Melania Cuc. Despre părintele Teodor Ciuruș, originar din județul nostru, de la Dumbrăvița, și volumul „Pilde de mântuire”, apărut la Editura Nico, scrie Elena M. Cîmpan. Un număr care ne dă bucuria întâlnirii cu actul cultural încă de la începutul anului.

Menuț Maximilian

Răsunetul, Bistrița-Năsăud

Stimate Domnule Băciut,

Mulțumiri pentru primul număr al anului 2011, la fel de enciclopedic, serios și solid ca numerele din 2010. Este o vastă oglindă a culturii și în special a literaturii române, de la Eminescu, Blaga, Fulga până la I. Alexandru și contemporani. Tulburătoare picturile lui L. Ștef, înrudite cu acuarele Julianei Fabritius-Dancu, interesante dialogurile despre Noica și ideile despre originea securilor (se poate verifica f. simplu prin test genetic - dacă asta mai poate modifica ceva în conștiința culturală).

Cu respect,

Dimovici

Dragă Nicu,

Deși nu e prea elegant să-ți lauzi proprii „copii”, trebuie să fii de acord că este un număr minunat! Mi-am adus aminte ce dor îmi era de Ion Petru Pop. Ce artist superb! Ce rar ne aducem aminte de minunile de lângă noi!

Și această VATRĂ VECHE mi-a înșeninat o dimineață, ceea ce nu e puțin lucru.

Mulțumesc!

Mariana Cristescu

Stimate Domnule Redactor-șef,

Vă mulțumesc foarte mult. A fost o lectură încântătoare. Un număr extrem de reușit prin diversitatea și complexitatea articolelor. Vă doresc un an plin de împliniri spirituale.

Cu deosebită considerație,

Gheorghe Andrasciuc

Vă mulțumesc din suflet. O lectură plăcută densă, intelectuală. Cu alte cuvinte, ceva mai rar!

Cornelia Ursu

Stimate Domnule Redactor-Șef Nicolae Băciut,

Mulțumiri sincere pentru cele două bucurii literare pe care mi le-ați făcut (primele două numere din acest an ale revistei). Felicitări pentru conținut și prezentare! Au densitate, varietate, deschidere - exact ceea ce-i trebuie unei reviste adevărate.

Îndrăznesc o urare la începutul celui de-al treilea an de viață a publicației pe care o știm strălucind acolo, în inima Țării, datorită efortului și pasiunii Dumneavoastră și a colaboratorilor apropiați:

"Vatra veche"-i Vatră nouă!

Strălucească-n ea cuvântul

Ca petalele sub rouă

Cât va dăinui Pământul!

Citius, altius, fortius! Cu aleasă admirație și cu urări de succes în tot ceea ce vă propuneți,

Vasile Fluturcel – Iași

Distinse domnule Băciut,

Surpriza plăcută pe care mi-ați făcut-o publicându-mi prompt în revista "Vatra veche" două lucrări cu semnătura mea, mă onorează și în aceeași măsură mă obligă să aduc întregii echipe redacționale întreaga mea grațitudine. Totodată sunt bucuros că am putut avea și un scurt dialog telefonic, ce pare mult mai apropiat decât o corespondență electronică. Vă asigur că rămâne valabilă și promisiunea mea de a vă trimite (prin poștă) o selecție de materiale umoristice.

Cu toată considerația,

V. Vajoga

Bună ziua,

Am primit și numărul 2 al revistei.

Vă mulțumesc pentru tot ceea ce faceți în sprijinul literaturii de ieri și de azi.

Cu respect,

Mirela Hubali

Atât de repede numărul 2? Semne bune anul

are... L-am văzut pe Geo, e puțin schimbat... Mi-a plăcut articolul tau despre Ziua Culturii. (Deocamdata între proclamarea unor zile și faptele aferente distanța e uriașă.) Vorba ta, trebuie cultură 365 de zile pe an, nu una. **Vatra veche** e dovada palpabilă că trebuie zilnic cultură. Să fii sănătos și să ai spor în toate!

Mariana

Bună ziua,

Mă numesc Mariana Soporan, sunt profesoară la Liceul Teoretic "Pavel Dan", Câmpia Turzii, județul Cluj și, pentru că iubesc poezia, doresc să colaborez cu revista "Vatra veche".

Evident, vă felicit pentru nobila preocupare, am fost plăcut surprinsă, citindu-vă mesajul.

Voi atașa câteva poezii, poate sunt modeste, așa ca și dascălul român, dar îmi asum chiar și o evaluare care să mi le respingă.

Și totuși... Privesc... un pas înapoi, / E bine! / Privesc... doi pași înapoi, / E foarte bine ! / Privesc... înapoi / E minunat ! / Și i totuși... / De ce plâng ! ? (14.03.2004); **Murmur surd: Mămbii, frunzișule, la foșnet ! / Ești surd ? / N-auzi al toamnei rece trosnet ? / Mămbii, frunzișule, la joc ! / Ești orb ? / Nu vezi al toamnei rece foc ? / Eu, murmur surd, / nu mai foșnesc... / Frunzișul mi-l îmbătrânesc / culorile, ce ruginesc . (20.11.2007) Uite, cade frunza iar, / Să mai plând e în zadar / Înainte merg gândind / Anii, ... frunzele călcând.**

Vă mulțumesc foarte mult pentru faptul că îmi trimiteți numerele revistei "Vatra veche"! Vă felicit pentru activitatea pe care o desfășurați și vă urez, acum, la început de an, multă sănătate, liniște sufletească și forță creatoare!

Cu deosebit respect,

prof. Oana Ilarie,

Grupul Școlar Roznov

Domnule Nicolae Băciut,

Gestul dumneavoastră de a nu respinge sau ignora articolul meu mă tulbură profund. Înainte de bucuria publicării se așterne, până la pământ, respectul și recunoștința pentru cel care mă creditează necondiționat, primindu-mă în comunitatea nevazută a celor ce se muncesc cu gândul și cu scrisul.

Numărul 2 al revistei este dens și aromat ca o pâine de care cultură noastră, astăzi flămândă, are atâtea nevoie.

Trebuie că aveți rădăcinile în cer, domnule Băciut, de vreme ce materia nepăsării nu v-a biruit!

Irina Iorga

Mulțumesc că existați!

Revista domniei voastre este pe culmilele cele mai înalte! Vă felicit!

Cu prețuire,

G. T.

Le-am primit domnule Băciut !!! Felicitări din suflet întregului colectiv redacțional pentru conținutul atât de interesant și atractiv al acestei reviste !

Cu siguranță, le vom mediatiza...

<http://www.calarasi.dic.ro>

Domnule Băciuf,

Mulțumiri pentru **Vatra Veche** nr. 2, revistă care, atât cât am putut să-mi dau seama, "frunzărind-o", se impune tot mai mult ca o micro-biblioteca desuflă, dăruind spirit celor care îl caută. (...) Să vă întâlnească bunul Dumnezeu pentru binele revistei și al celor pentru care apariția VETREI VECHI reprezintă cu adevărat o aleasă bucurie.

Cu aceleași gânduri de bine

Ion Nete

Mulțumesc! Felicitări pentru revistă și bucuria este mare când sunt publicat și la dvs. în **Vatra Veche**. Am regăsit în paginile revistei nume ce publică și în **Impact**, ziarul meu. Este o mare onoare să mă aflu printre cei ce publică în revista dvs. FELICITĂRI! Știu ce înseamnă să editezi, tipărești și să susții material o revistă de cultură.

Cu respect și prețuire,

Drd. Vali NIȚU

Iubite poet Nicolae Băciuf,

Recitesc poemele Dvs din cartea trimisă, *Singurând*. (Editura Nico, Tg. Mureș, 2008). Și ele sunt vii și răscolitoare și inspiratoare. *Poezia e lecția de anatomie a unei secunde*. (Poezia). Intimă legătură, abia presimțită, curgerea heracliteană a timpului prin albia trupului. Această idee mă duce cu gândul la versul acela, *clipa e în noi și moartea asemenea*, nu e nevoie de niciun șiretlic, cum spune undeva Mihail Crama.

În multe poeme, *adverbul* circumscrie ipostaza/ipostazele trăirii clipei, în devenire - *cândva, departe, undeva, doar dacă, departele-i aproape, unde oare, iar și iar, niciodată-n nicăieri*. Consistența eterică, efemerul făpturii, necuprinsul ei se cuprind într-o difuză senzualitate, trăită în dimensiunea unui discurs grav, elegiac, doar pe alocuri căpătând accente ludice: *umărul meu e de aer/nici nu pot să-l ating./ umărul meu e zăpada/pe care din sânge o ning./ umărul meu e o rană/ în care încet mă ascund/-...deodată devine o undă./ un val căs-căund./Poemul prinde-n cuvânt rotunjimi pe oasele subțiri, pline cu aer. Ca ale pasării. O adevărată tehnică poetică pentru a construi consistența stării de gol lăuntric, absența ființei, așa încât absența se adâncește progresiv, capătă densitate, greutate, odată cu progresia discursului poetic: *rană fără trup, fereastră fără zid, lacrimă fără ochi, pasăre fără cântec, zbor fără cer, zborul prins în echer*. Acest tip de gândire poetică paradoxală pare a avea un anume scop.*

Ce fel de pasăre e aceea, fără cântec/ce fel de zbor/ e acela fără cer/ ce timp e acela/ fără trup ca o cădere în echer/ ce fel de iarnă /e aceasta/ când se îngroapă într-un lup.(Zbor de iarnă). E aici o de structurare a realității, a celeia aparent vizibilă, palpabilă și pretext pentru reconfigurarea unei realități care prin suprafișc, supraviețuiește *îngropării*. Supraviețuirea pare a avea în demersul liric o cheie: vindecarea prin Iubire. *Vindecă-mă ca pe-o rană/care are-n tine trup./ vindecă-mă de iubire/brană-n foamea mea de lup/vindecă-mă nu să scap./ci-n iubirea ta să-ncap./Vindecă-mă-n vindecare)*

O carte de adâncă meditație, la marginea singurătății, ca o ușă deschisă, din(spre) noaptea (poetilor) *albind între cuvinte*.

Mariana Floarea

P.S .Așa cum mi-ați cerut anul trecut, am să vă trimit pentru revistă un grupaj de poeme din

volumul ce va apare în luna februarie la Editura *Paralela 45*. Se numește *În brațele ceții*.

Cu admirație,

Mariana Floarea

Cuvinte de mulțumire și înaltă bucurie, felicitări pentru ținuta spirituală a revistei! Cu prețuire,

Carmen Tania Grigore, Anglia

Stimate domnule Nicolae Băciuf,

Iată la ce am lucrat încă din vara trecută, dar mai intens din luna octombrie. Trebuie să recunosc că "Vatra" dumneavoastră a declanșat în mine ceva deosebit. M-a determinat să-mi doresc să alcatuiesc o revistă... poate sună prea pretențios dacă aș afirma că am intenționat să-i dau un profil literar. Sigur, posibilitățile mele sunt reduse, ridicole chiar! Predau la o școală de cartier, dar îmi place mai mult să lucrez cu elevi care provin dintr-un mediu modest, pentru ca aici se mai ivește, din când în când, cate o rază și compromisiurile la care ești condamnat sunt oarecum mai mici. Chiar dacă încercările noastre au să vi se pară un ecou caricatural al revistelor de prestigiu, noi am lucrat cu multă dragoste și ne-am imaginat, pentru o clipă, că suntem redactori și scriitori.

Carmen Sima

Stimate Domnule Băciuf,

Mulțumesc pentru admirabilul Nr.2/2010. Revista este foarte interesantă, mai ales paginile despre Cioran/Nae Ionescu, Noica, celebra "Arizona", D.Cantemir, Cronicile... Multă istorie culturală împletită cu actualitate. Mulțumiri,

Dimovici

Mulțumesc pentru că am avut bucuria de a citi interviul cu actrița Ioana Crăciunescu.

Vasilica Theodora

Mulțumesc mult pentru posibilitatea de a citi revista atât de repede și de confortabil. Am găsit un articol fascinant despre Dimitrie Cantemir semnat de doamna doctor Ana-Irina Iorga. Aveți o adresă de e-mail, aș vrea să-i scriu câteva lucruri care sper să o intereseze.

Elisabeta Lasconi

Mulțumesc pentru revistă. Mi-ați creat un sfârșit de săptămână agreabil. Felicitări. Aveți o revistă deosebit de valoroasă care te îndeamnă la lectură și meditație. Cu cele mai sincere considerații,

Prof.univ.dr. Nicu Vintilă-Sigibida

Avocat , Craiova

Erata

Dintr-o regretabilă eroare de corectură, titlul articolului lui Hans Ganesch din nr. 2 a apărut "55 ani de învățămînt german la Reghin", și nu 550, cum e corect.

Ne cerem duvenitele scuze față de autor și față de cititori, care cred că au îndreptat eroarea "din mers", fiind vorba de un serial. (N.B.)

NOTA REDACȚIEI

Apariția unor texte publicate în revista *Vatra veche* și în alte reviste, fără menționarea sursei, este regretabilă, aceasta în condițiile în care unii autori nu au chiar ei obiceiul (???) de a trimite aceleași texte mai multor redacții. (N.B.)

Epigrama la colț

REMARCĂ POETICĂ

Poetul are un statut
Statornicit de-o veșnicie:
El scrie când nu-i cunoscut,
Și-i cunoscut când nu mai scrie.

IARNA LA ȚARĂ

Bătrânii nu-și mai află locul,
Fiind de-o vreme singurei.
Cum n-au nici cu ce-aprinde
focul,
Se ceartă până sar scânteii.

NU PEA SE VÂND CĂRȚILE

Când plin cu cărți e magazinul,
Doar la un lucru mă gândesc:
Or fi și cărțile ca vinul...
Sunt bune când se învechesc!

„PE DUNĂRE DE-AR CURGE VIN”

Din vin sadea să-i fie valul,
De-ar fi așa minuni cerești,
S-ar termina urgent canalul
Din Dunăre spre București!

OMUL

Se vede clar, ca-ntr-o pefată,
Nu face-un lucru înțelept:
Aleargă după bani o viață,
Să-i aibă în final pe piept!

ROMÂNIE, MÂNDRĂ FLOARE

O floare este țara toată,
Un trandafir sau o lălea,
Iar unii spun că e mușcată...
Văzând câți au mușcat din ea.

LA VÂRSTA A TREIA

Dai sănătății-nțâietate,
Ești copt ca bobul dintr-un spic,
E vârsta când le știi pe toate,
Dar nu poți face mai nimic.

LUNA MARTIE

E luna când s-agită norii,
S-adună ciutele în cete,
Vin rândunele, cocorii
Și berzele în sat. La fete.

VASILE LARCO

Asterisc

MON(T)PARNAS PENTRU O ZI

Puține sunt ocaziile de a vedea laolaltă scriitori, mai cu seamă poeți care, dincolo de apartenența la aceeași generație (și considerăm această divizare a literaturii extrem de păguboasă, dată fiind varietatea vocilor fiecărei așa-zise generații), se citesc sau se recitesc cu o incredibilă plăcere, își cunosc biografiile mai bine decât... autobiografia, se aplaudă și cer bisuri, în vremuri care par să fi divorțat, de mult, de tot ce înseamnă camaraderie autentică. Grație lăudabilei inițiative a directorului noului Centru de Cultură și Artă, cu sprijinul Consiliului Județean Sălaj, Daniel Săuca, al revistei „Caiete Silvane” și al scriitorului Flavius Lucăcel, de a începe o serie de întâlniri lunare cu mari poeți români, zălăuanii iubitori de poezie au participat în 27 ianuarie a.c., la un eveniment unic prin „personajele”, rolurile pe care acestea le-au jucat și admirabila regizare de care se fac *vinovați* cei menționați anterior.

Întâlnirea a fost prilejuită de lansarea volumului *acasă e mereu în altă parte*, al poetului Ioan Es. Pop, în prezența editorului Ion Vădan, director al Editurii Dacia XXI din Cluj-Napoca. Volumul deschide colecția „Poeți contemporani” și întregeste panopia impresionantă a celor peste cincisprezece colecții care au ajuns să cuprindă, așa cum ne mărturisea editorul, peste 400 de titluri, unele reeditate datorită epuizării rapide a stocului.

Dincolo de frumusețea poemelor inedite cu care ne-a răsfățat autorul, impresionante au fost și mărturiile celor care i-au fost sau îi sunt aproape în viață sau... în poezie, Ion Vădan și poetul Viorel Mureșan, rememorările biografice cutremurătoare sau contrapunctul artistic asigurat de invitații speciali de la Carei: minunata recitatoare Adriana Zob Claudia, instrumentistii Vlad Pașca, Lőrincz Szilvester, interpreta de muzică medievală Lőrincz Tünde și Adrian Țineghe, realizatorul unui DVD ce conține un recital de poezie Ioan Es. Pop.

Reperle temporale ale operei autorului, succintele prezentări ale volumelor anterioare sau ale aprecierilor critice extrem de favorabile de care s-a

bucurat poetul, atât în țară, cât și în străinătate, ca să nu amintim decât desemnarea poetului de către Radiodifuziunea suedeză ca poet al lunii august, au fost completate de lectura unora dintre cele mai reușite poeme din volumele sau antologiile publicate începând cu 1994.

Intervenția poetului Ion Mureșan a venit ca răspuns la inedita provocare lansată de Viorel Mureșan: vorbind despre Ioan Es. Pop ca poet prezent în manualele școlare, poetul sălăjean nu s-a rezumat la lectura poemului care se regăsește în manualul de clasa a XII-a, Editura Sigma, ci a incitat auditoriul, format și din profesori, elevi din Zalău, la... a răspunde cerințelor care însoțeau textul poemului lui Ioan Es. Pop sau a-l provoca, la rândul lor, pe marele poet să realizeze instant o analiză a propriei poietici. Interpretarea pe care a oferit-o cunoscutul poet clujean textului a fost o remarcabilă nu doar prin profunzimea și eleganța ideilor (ca să nu mai vorbim de plusul adus de nonverbal și paraverbal), ci și prin generoasa aplecare asupra textului unui coleg într-ale poeziei, admirabilă lecție de solidaritate de breaslă. Viu, dinamic, exuberant – cam așa ar putea fi calificat, într-un crescendo natural, discursul lui Ion Mureșan, contrastând parcă regizat cu intervenția atât de temperată, caldă, ba ironică, ba ludică, ba de-o sobrietate dureroasă a lui Ioan Es. Pop.

S-au bucurat de eveniment și alte nume sonore ale poeziei transilvănene: Viorel Țăutan, Marcel Lucaciu și Daniel Hoblea care, așa cum ne-am permis să sugerăm chiar din titlu, ne-au oferit, pentru o zi, o imagine a unui posibil Parnas (Montparnassul e una dintre cele mai importante gări pariziene, ce face legătura cu nord-vestul țării. Întâmplător, Zalăul corespunde acestui reper geografic) al secolului XXI.

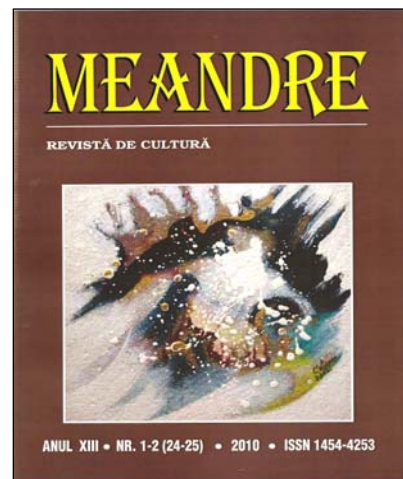
Foto: În ordine, de la stânga la dreapta: poetul Viorel Muresan, dramaturgul Flavius Lucacel, poetul Ioan Es. Pop, poetul si traducatorul Daniel Hoblea, poetul Ioan Muresan, poetul și ziaristul Daniel Sauca, poetul Viorel Țăutan.

CARMEN ARDELEAN

Foto: Ansamblul sculptural „In memoriam – Oarba de Mureș”, Dumitru Pasima, „Cumpănă”

Revista revistelor

MEANDRE –anul XIII, nr.1-2(24-25), 2010, revistă de cultură editată de Direcția pentru Cultură și Patrimoniu Național a Județului Teleorman, cu toate că se confruntă cu dificultățile care au afectat cele mai multe reviste de cultură din țară, reușește prin strădania remarcabilă a scriitorului Stan V. Cristea să înfrunte toate obstacolele și să apară într-o ținută grafică remarcabilă, în numele unei legitimități firești: „Patrimoniul cultural - imaterial și material - trebuie păstrat așa cum a fost moștenit din generație în generație (...), iar Revista de cultură *Meandre*, prin cele 25 de numere de până acum, își împlinește această menire, încât – sperăm - are tot dreptul să apară în continuare.” Cu un sumar bogat și cu o serie de colaboratori consacrați: Mircea Dinutz, Anghel Gâdea, Gh. Stroe, Gh. Filip, Florea Miu, Traian Călin Uba, Iuliana Paloda-Popescu, revista propune o serie de subiecte de actualitate ale literaturii române. Lor li se adaugă semnatarilor unor cronici ale unor cărți editate în 2010 de autori teleormăneni: Olimpia Berca, Liviu Comșia, Florentin Popescu, apoi articole semnate de Iordan Datcu, Damian Hurezeanu, ori recenzii ale unor cărți semnate de autori din afara județului: Marin Codreanu, Dan Elias, Gabriel Stănescu, Liviu Ioan Stoiciu ș.a. care au reținut atenția criticilor și istoricilor literari. Revista propune grupaje de poezii semnate de Florin Burtan, de Mircea Bârsilă, Andreea Emilia Gheorghe, Corneliu Antoniu, Liviu Nanu; proză semnată de Gheorghe Stroe, Gheorghe Filip, Ioan Neșu; evocări (Adelina Țințariu –*Închisoarea de la Râmnicu Sărat*); cercetări (Veronica Cojocar – *Contracte agricole de la începutul secolului al XX-lea*); eseuri (*Puține speranțe pentru literatură, Riscurile unei anumite literaturi, Treptele suficienței*) etnografie, cercetare, evocare, documentare.

I.C.

PORTAL-MĂIASTRA, anul VI, nr. 3-4 (22-23)/2010, care apare la Târgu-Jiu sub egida Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale

Gorj, a Filialei Gorj a Societății de Științe Filologice și cu sprijinul Consiliului Județean Gorj, sub girul unui colectiv redacțional prezidat onorific de Ovidiu Drimba căruia i se adaugă Gheorghe Grigurcu, Grigore Smeu, Nicolae Dragoș, Adam Puslojić și alte nume, printre care nu în ultimul rând dr. Zenovie Cărlugea. Dacă cititorul numerelor 3-4/2010 vine pentru prima oară în contact cu revista gorjeană are prilejul să cunoască (p.23-27) dosarul bibliografic al acesteia, însă cititorul fidel al revistei știe că, încă de la primul număr, MĂIASTRA angajează pe lângă spiritul brâncușian al locurilor o paletă tematică deschisă întregului domeniu cultural național și universal. Ultimul număr vine în întâmpinarea evenimentului aniversar Eminescu (*Eminescu – ideea Unirii; Eminescu ieri și azi*), a evenimentului cultural Ovidiu Drimba: *Istoria culturii și civilizației* -13 volume-, dar și cu o privire avizată asupra *Erotikonului blagian* semnată de Gheorghe Grigurcu și prilejuită de lucrarea profesorului dr. Zenovie Cărlugea (*Lucian Blaga – Solștiul Sânzienelor*; Ed. Măiastra, 2010), subiect preluat și de Monica Grosu, de Liviu Grăsoiu, de prof. univ. dr. Adrian Voica, dar și de Romulus Iulian Olariu (*Marginalii la poemul Pasărea sfântă, de Lucian Blaga*). Sumarul bogat și echilibrat al revistei propune articole semnate de Vintilă Horia (*Libertate și exil*), de Sorana Georgescu-Gorjan (*Brâncuși și Malvina Hoffman*), de Grigore Smeu (*La aniversară - Ion Mocioi-70 ; Banalități despre libertate, deloc banale am adăuga noi; Pentru o istorie a receptării operei lui Brâncuși*), de Romulus Iulian Olariu (*«Scara și firul» în poezia lui Marin Sorescu*), un documentar etnologic despre Muzeul Satului Lelești, semnat de Emil Văduva și Giorgi Filip Alexandru și un altul intitulat *O enclavă a hunilor pe teritoriul românesc. Localitatea Hunia, județul Dolj*, semnat de Paul-Emil Rașcu. Am reținut, de asemenea, dintr-o convorbire a lui Alexandru Dumitru cu prof. univ. dr. Constantin Cubleşan că *Între «cerchiștii» de la Sibiu, Ion D. Sîrbu este marele prozator*. Editorul ne propune și câteva grupaje de poezie semnate de Ovidiu Toma, Adam Puslojić, Radu Cărnei, Teofil Răchițeanu, Goerge Dumitru, Traian Diaconescu, Zoia Elena Deju și Ion Filipoiu.

I.C.

STUDII ȘI COMUNICĂRI DE ETNOLOGIE; tomul XXIV/2010 serie nouă,

anuar editat de Institutul de Cercetări Socio-Umane din Sibiu și Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Sibiu, care apare sub o redacție din care nu lipsesc nume ca acela al prof. univ.

dr. Corneliiu Bucur, prof. univ. dr. Alexandru Dobre, dr. Sigrid Haldenwang, prof. Horst Klusch, Andreea Buzaș, prof. univ. dr. Gherhard Konnerth, Silvia Macrea ori conf. univ. dr. Amalia Pavelescu, redactor-șef fiind prof. univ. dr. Ilie Moise. Consacrat culturii populare, într-un sumar consecvent, anuarul ne propune studii și cercetări sub genericul *Folclor-Etnologie-Antropologie*, dar și cercetări privind etnologia germanilor din România, aniversări, comemorări, note și recenzii. De reținut că pe lângă *Studii și Comunicări de Etnologie*, Institutul de Cercetări Socio-Umane din Sibiu mai editează din 1978, ca buletin științific mai întâi, iar ca periodic din 1990, revista *Forschungen zur Volks-und Landeskunde*, revista *Historia Urbana*, cu apariție din 1993 și *Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane din Sibiu*, cu apariție din 1994. În numărul curent al Studiilor, găsim un sumar bogat, bine structurat, susținut de nume consacrate în cercetarea etnologică din zonă, dar și din țară, cu toate că am putea observa cum numărul celor care se mai apleacă asupra faptelor de cultură tradițională în diacronia lor și prin izomorfismul culturii populare este într-o evidentă descreștere, în ciuda faptului că etnologia, ca parte integrantă a antropologiei, nu și-a încheiat misiunea nici măcar la popoarele care au avut tradiții mai puțin reprezentative. Din perspectiva unei cercetări în spiritul antropologiei complexității, am reținut articolul Iliei Moise, *Adio, smălțurilor de plumb*, pe cel al Narcisei Alexandra Știucă, *Românii între septentrional și meridional. Repere de etnologie a alimentației*, în timp ce alți autori rămân ancorați încă într-un descriptivism util, care continuă să furnizeze noi date despre unele datini și obiceiuri: *Șezătorile în zona Târnavelor* (Gabriela Negru), *Legenda Sfântului Sisoie. Valențe folclorice într-un text necanonic* (Rodica Raliade), *Tradiții și obiceiuri de iarnă la sașii din Transilvania* (Camelia Ștefan), *Tradiții și obiceiuri de toamnă la sașii din Transilvania* (Claudia Zidaru), documentare ca *Emigrarea unor țărani români din județul Sibiu în SUA, reflectată în presa transilvăneană din 1900-1914* (Bianca Karda) etc. Totodată, remarcăm și studii sau cercetări privind diacronia faptului cultural: *Dimensiuni ale schimbării sociale în comunitatea rurală* (Felicita Morândău), *Nunta pe Târnavă: în trecut și astăzi* (Maria Spătaru), unde se mizează pe metoda comparativă prin care se fac observații interesante privind pierderile, conservările și înnoirile în tradiția de nuntă. La rubrica consacrată aniversărilor, găsim cu prilejul împlinirii unor vârste rotunde numele unor etnologi ca Steluța Pârâu, Viorel Boldureanu, Avram Cristea, Valer Deleanu, Raimonde Wiener, Cornel Arion sau marcarea unor centenarii: Valer Butură, Ilarion Cocișiu, precum și comemorări (Maria Bocșe, Emilia Comișel). Cartea de etnologie este consemnată cum se cuvine de anuarul sibian prin lucrarea lui Ilie Moise - *Oamenii și locurile Albei*; Mircea Braga - *Festschrift*; Ilie Dăianu - *Scrieri*; Alina Geanina Ionescu - *Conservarea și restaurarea icoanelor din colecțiile Muzeului ASTRA* etc.

I.C.

Ansamblul sculptural "În memoriam – Oarba de Mureș"

Vernisaj cu Ion Vlasiu amfitrion

Ediția I, 1985

1. Mircea Dăneasă, „Trepte către eroi”
2. Dumitru Juravle, „Altarul”
3. Gheorghe Marcu, „Veșmânt pentru eroi”
4. Andrei Marina, „Vestire”
5. Virgil Măgherușan, „Semn pentru mormântul eroului necunoscut”
6. Eugen Morcov, „Amintire”
7. Gheorghe Mureșan, „Lespede pentru eroi”
8. Vasile Mureșan, „Cântec pentru eroi”
9. Cristian Pentelescu, „Requiem pentru eroi”
10. Mircea Roman, „Martir”
11. Roua Stoenescu, „Triptic”

Ediția a II-a, 1986

1. Vlad Ciobanu, „Fără titlu”
2. Mihai Ecobici, „Memento”
3. Claudiu Filimon, „Altar”
4. Constantin Marinete, „Pomenire”
5. Tiberiu Moșteanu, „Orga”
6. Dumitru Pasima, „Cumpănă”
7. Octavian Pârvan, „Piatra de căpătâi”
8. Anton Rațiu, „Imn”
9. Mihai Stănescu, „Grup statuar”
10. Mircea Ștefănescu, „Grup statuar”
11. Marian Zidaru, „Pasărea ucisă”

Ediția a III-a, 1987

1. Gheorghe Badea, „Cuib”
2. Radu Ciobanu, „Lespede pe mormântul eroului”
3. Gheorghe Coman, „Eroilor, pomenire veșnică”
4. Dariu Dup, „Cămașa”
5. Mihai Istudor, „Natură statică cu ghindă”
6. Vasile Ivan, „Palma pământului”
7. Dorin Lupea, „Zbor”
8. Ghjeorghe Marcu, „Memoria gliei”
9. Vasile Mureșan, „Falie în memoria subpământului”
10. Iulian Olaru, „Umbra”
11. Aurel Vlad, „Despre dragoste și jertfă”

Ediția a IV-a, 1988

1. Maria Branea, „Ifigenia”
2. Ioan Coruț, „Imn”
3. Alexandru Galai, „Zeu înălțuit”
4. Nicolae Ghiță, „Izvorul”
5. Romeo Moldovan, „Omagiu”
6. Simion Moldovan, „Pietate”
7. Gheorghe Nistor, „Mesager al timpului”
8. Octavian Pârvan, „Ion al lui Ion”
9. Grigore Patrichi, „Victorie”
10. Ion Pop, „Altar”
11. Florin Strejac, „Decebal către popor”

Ediția a V-a, 1990

1. Liviu Brezeanu, „Bucăți”
2. Vlad Ciobanu, „Feliu”
3. Vasile Corneșteanu, „Cruce vie”
4. Alexandru Lupu, „Albia râului”

5. Andrei Marina, „Înălțare”
6. Vasile Mureșan, „Rugă”
7. Gheorghe Nistor, „Altar”
8. Mihai Păcurar, „Privirea spre cotă”
9. Alexandru Siminic, „Turn”
10. Constantin Sirtov, „Unsprezece și iar unsprezece”
11. Florin Strejac, „De asfințit”

Ediția a VI-a, 1991

1. Iulian Anghel, „Fără titlu”
2. Dinu Câmpeanu, „Fără titlu”
3. George Dumitru, „Fără titlu”
4. Dan Gavriș, „Fără titlu”
5. Alexandru Grosu, „Fără titlu”
6. Ion Iancuș, „Fără titlu”
7. Vasile Ivan, „Fără titlu”
8. Alexandru Marchiș, „Fără titlu”
9. Gheorghe Mureșan, „Fără titlu”
10. Adrian Popescu, „Fără titlu”
11. Sava Stoianov, „Fără titlu”

Ediția a VII-a, 1992

1. Neculai Băndărașu, „Fără titlu”
2. Ionel Cinghiță, „Fără titlu”
3. Alexandru Galai, „Fără titlu”
4. Mihai Istudor, „Fără titlu”
5. Vasile Ivan, „Fără titlu”
6. Dumitru Juravle, „Fără titlu”
7. Dorin Lupea, „Fără titlu”
8. Andrei Marina, „Fără titlu”
9. Laurențiu Mogoșanu, „Fără titlu”
10. Alexandru Panfil, „Fără titlu”
11. Mircea Roman, „Fără titlu”

Ediția a VIII-a, 1993

1. Neculai Băndărașu, „Tron”
2. Dinu Câmpeanu, „Fereastra câmpului”
3. Adrian Curcan, „Aici”
4. Maxim Dumitraș, „Locuire”
5. Nicolae Ghiață, „Izvor de apă vie”
6. Mihai Istudor, „Castel”
7. Gheorghe Mureșan, „Erou”
8. Cristian Pentelescu, „Semn”
9. Florin Strejac, „Stelă funerară”
10. Corneliu Tache, „Erou”
11. Carmen Tepsan, „Troiață”

Ediția a IX-a, 1995

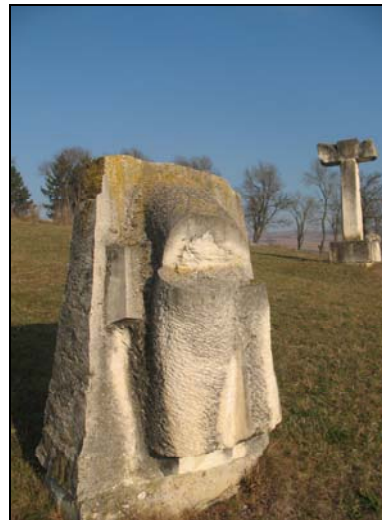
1. Cristian Bedivan, „Grup statuar”
2. Ion Deac Bistrița, „Generații”
3. Călin Geană, „Sarcofag”
4. Costel Iacob, „Drumul căutării către credință”
5. Mariana Moroșanu, „Germinație”
6. Gheorghe Mureșan, „Chivot”
7. Bogdan Patriche, „Erou”
8. Adrian Radu, „În memoriam”
9. Mihai Rădescu, „Legături”
10. Florin Strejac, „Experiență bizantină”
11. Sava Stoianov, „Cartea Cărților”

Ediția a X-a, 1996

1. Giani Amaranței, „Cumpănă”
2. Panaite Chifu, „Celesta”
3. Vlad Ciobanu, „Conflict”
4. Aurel Contraș, „Altar”
5. Adrian Curcan, „Ofrandă”
6. Cătălin Geană, „Cuplu”
7. Nicolae Ghiață, „Sacrificiu”
8. Marian Petre, „Vis destrămat”
9. Florin Strejac, „Tăvălugul istoriei”
10. Corneliu Tache, „Jertfă”
11. Carmen Tepsan, „Copac protector”

Ediția a XI-a,....

NICOLAE BĂCIUȚ

Virgil Măgherușan, „Semn pentru mormântul eroului necunoscut”, 1985

OCHIUL CICLOPULUI

Ansamblul sculptural "In memoriam – Oarba de Mureș",
Florin Strejac, "Stelă funerară"

Poveste de pescuit vise

Din nou, timpul, parcă fără timp! Așteptam. Doar începutul și sfârșitul poveștilor pe care mi le citeau, când unul, când altul, mă făceau să tresar și să întreb:

- Și... după aceea, ce-au făcut?
- Au trăit fericiți până la sfârșitul vieții, cum ți-am spus...
- Da? ...Adică da, asta am înțeles eu, dar după aceea...?
- După aceea... după aceea, omul mai și moare! – îmi răspundea Iba cam cu o jumătate de gură.
- Moare!?... Iar dacă moare, moare?
- E, cum să-ți spun...? Moare și nu prea ...
- Adică ... Te-am prins! Mă păcălești!
- E, cum să te păcălesc eu tocmai pe tine...?!
- Atunci, ori moare ori nu moare?
- De! Știu eu ce să zic?
- Dacă tu nu știi!... Povestea ce zice?

- Povestea? Povestea spune că...
- Păi, dacă spune, înseamnă că așa e...
- Este și nu prea!...
- Nu? Aaa! Hai, mă, cum nu? Of, și eu care credeam că oamenii mari știu tot!
- Tot și nu prea!
- Adică? Ori știu ori nu știu?
- Cu tine n-o mai sfârșește omul! Știi cum e cu știutul ăsta? E ca și cum te-ai duce la un pescuit de vise. Arunci năvodul...
- Și?
- Aștepti! Și iar aștepti... Visele dau năvală! ...Dar ce folos?! Plevușcă! Năvodul tău vrea pe cel mare! Iar ăla nu mai vine! Și iar aștepti! După o vreme... simți năvodul greu! Gata, zici! De astăzi am Universul la degetul mic! Tragi și iar tragi, vrei să-ți pui visul în barca ta și să pleci cu el, ehe, departe. ...În lume! Iar visul... zbâc! Uite-l, și nu e! Te trezești, și năvodul, gol!

- Și?
- Iar și?! Ei, dacă mai apuci, arunci din nou năvodul.
- Mda! Dar hai, mai povestește-mi!
- Uite:
*„A fost odată ca-n povești,
A fost ca niciodată,
Din rude mari împărătești,
O prea frumoasă fată.
Și era una la părinți
Și mândră-n toate cele,
Cum e Fecioara între sfinți”*
- Sfinți?
- „Și luna între stele”
- Ce sunt aceia sfinți?
- Aoaleo! Mă omori! ...Sfinții sunt niște... să zicem, niște îngerăși ca tine!
- Da?! – m-am mirat, însă Iba, obosit, adormise. L-am învelit și m-am culcat și eu. În somn parcă pescuiam vise.

NICOLAE BĂLAȘA

Director de onoare
MIHAI SIN

Redactor-șef adjunct
VALENTIN MARICA

Redactori:

Cezarina Adamescu, Eugen Axinte,
A.I.Brumaru, Mariana Chețan, Elena M.
Cîmpan, Mariana Cristescu, Melania
Cuc, Iulian Dămăcuș, Darie Duncan,
Răzvan Duncan, Eugen Evu, Mioara
Kozak, Alexandru Jurcan, Lazăr
Lădariu, Rodica Lăzărescu, Cleopatra

Lorințiu, Mihaela Malea Stroe, Ioan
Matei, Menuț Maximilian, Liliana
Moldovan, Marcel Naste, Bianca Osnaga,
Gheorghe Șincan, Victor Știr

Corespondenți : Claudia Șatravca, Raia
Rogac (Chișinău), Mirela Corina Chindea
(Italia), Andrei Fischhof (Israel), Ovidiu
Ivancu (India), Adriana Yamane
(Japonia) Ionela van Rees-Zota
(Germania), Gabriela Mocănașu (Paris),
Dwight Luchian-Patton (SUA)

Lunar de cultură editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSȚINEREA ȘI
PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE Președinte SERGIU PAUL BĂCIUȚ

Tiparul executat la S.C. Intermedia Group, Târgu-Mureș, str. Cuza Vodă nr. 57, România. Nicio parte a materialelor nu poate fi preluată fără acordul editorului. Copyright© Nicolae Băciuț 2011 *Email : nbaciut@yahoo.com; vatraveche@yahoo.com *Adresa redacției: Târgu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod 540390 * telefon: 0365407700, 0744474258. Materialele nepublicate nu se restituie. Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine autorilor. Opiniile reflectă exclusiv punctul de vedere al acestora.

2044-0952